

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENTEASCĂ
PROCEEDINGS

VOLUMUL 3
2024

Editura Academiei Naționale de Informații
„Mihai Viteazul”

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

nr. 3 – 2024

– Conferința Științifică Studențească –

Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”

București, 2024

Comitetul științific al revistei (Advisory Board):

Prof. univ. dr. Irena CHIRU
Prof. univ. dr. Radu CARP
Conf. univ. dr. Silviu NATE

Comitetul de recenzare (Peer Review Committee):

Prof. univ. dr. Ioan DEAC
Prof. univ. dr. Adrian LESENCIUC
Prof. univ. dr. Adi MUSTAȚĂ
Prof. univ. dr. Răzvan GRIGORAȘ
CS I dr. Ruxandra BULUC
Conf. univ. dr. Cristina BOGZEANU
Conf. univ. dr. Flavia DURACH
CS II dr. Cristina IVAN
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Lect. univ. dr. Claudia IOV
Lect. univ. dr. Adrian STAN

Comisia de organizare (Editorial Board):

Lector univ. dr. Ileana-Cinziana SURDU – editor-șef
Dr. Oana-Cătălina FRĂȚILĂ – editor
Dr. Mădălina-Elena LUPU – editor
Dr. Dana DRUGĂ – editor
Laura NICULESCU – secretar editorial

COLECTIVUL DE REDACȚIE
Tehnoredactare: Irina FLOREA
Coperta: Cristian-Ionuț COSTEA

Apărut: decembrie 2024

	Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”
	© ANIMV
	București, 2024
	Telefon: 0377720.000/1216
	Fax: 0377721.134; 0377721.125
	ISSN 2972 – 1350 ISSN-L 2971 – 8139

CUPRINS

TRANSCAUCAZIA ÎNTRE 1918-1921: ÎNLOCUIREA ȚARISMULUI CU COMUNISMUL	5
Bogdan MORAR	
NOILE PROVOCĂRI ÎN ECOSISTEMUL DE CRIMINALITATE CIBERNETICĂ	25
Claudia-Alecsandra GABRIAN	
RĂZBOIUL DIN UCRAINA ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ. MODIFICĂRI ÎN ACTIVITATEA CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE	41
Cornel RACOVEANU	
REZILIENȚA ROMÂNILOR LA FAKE NEWS PE FONDUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA. O ANALIZĂ	61
Cristian HAIDĂU	
POLARIZAREA POLITICĂ: FENOMENE ÎN ZONA COMUNICĂRII POLITICE	83
Diana CORNEA	
INTELLIGENCE ÎN ERA RĂZBOIULUI HIBRID: TRANSFORMĂRILE GEOPOLITICE ȘI FORMELE SALE DE MANIFESTARE ÎN CRIZA UCRAINEANĂ	103
Ioana Hermina PĂIUȘ	
IMPORTANȚA GEOSTRATEGICĂ A UCRAINEI ÎN MASTERPLANUL FEDERAȚIEI RUSE	123
Mihai-Codruț GHINEA	
IMPACTUL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE ASUPRA SECURITĂȚII STATELOR	137
Octavian-Alexandru-Ștefan BROȘTEANU	
CONFLICTUL ISRAEL-HAMAS CA SISTEM AUTOPOIETIC: TENDINȚE ȘI OPORTUNITĂȚI DE SOLUȚIONARE	151
Teodora – Ioana MORARU	

TRANSCAUCAZIA ÎNTRE 1918-1921: ÎNLOCUIREA ȚARISMULUI CU COMUNISMUL

Bogdan MORAR*

Abstract:

In 1918 the First World War was entering its final phase. However, a major participating power, Russia, withdrew from the war after the success of the Bolshevik revolution (November 1917) and the signing of the Peace of Brest-Litovsk (March 3, 1918). In the Caucasus, the functions of the viceroyalty, abolished as a result of the March 1917 revolution, were taken over on March 9/22, 1917 by OZAKOM (Special Transcaucasian Committee). Its members (who spoke on behalf of the Caucasian populations of the former tsarist provinces of the Caucasus) refused to recognize Bolshevik power and, at the request of the Ottoman Empire, demanded the opening of talks for the signing of a separate peace. These talks were conducted by the TRANSCAUCASIAN COMMISSION which was established on November 15/28, 1917 to replace OZAKOM. Things took a dramatic turn after Georgia (on May 26, 1918), Armenia (on May 28, 1918) and Azerbaijan (on May 28, 1918) proclaimed their independence from Russia. From that moment the Caucasian area became the target of the interests of several states. In the second part of 1918, the Ottoman Empire focused on occupying the territories inhabited by the Caucasian Muslims, England and Germany sought to gain control of the oil wells in the area of the city of Baku, which could bring them a significant advantage in the ongoing great world conflict, and Bolshevik Russia sent an army with which it intended to impose its control on all the Caucasus provinces held by Tsarist Russia until 1917.

The article, based on previously unpublished documents obtained from the National Archives and National Library of Georgia, shows who won in this conflict of interests and the reasons that led to that outcome.

Keywords: *Caucasus, Russia, Ottoman Empire, Georgia, Armenia.*

1. Introducere

Anul 1917 a fost unul de cotitură în desfășurarea ostilităților dintre *Antantă* și *Tripla Alianță*. Participarea Rusiei la Primul Război Mondial a fost pusă în discuție imediat după succesul revoluției care a dus la prăbușirea puterii autocrate a țarului Nicolae al II-lea (abdicarea

* Bogdan Morar, PhD student of the Doctoral School of International Relations and Security Studies, Faculty of History, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca, e-mail: bmorar2012@gmail.com

acestui a avut loc la 2/15 martie 1917). Armata și populația Rusiei doreau ieșirea cât mai grabnică din război. Cu toate acestea, Guvernul Provizoriu care a preluat puterea la Petrograd (cunoscut până în 1914 ca Sankt Petersburg) a continuat să respecte înțelegerile avute cu *Antanta* și a luptat împotriva *Triplei Alianțe*. Propaganda intensă a bolșevicilor în rândul maselor populare s-a concretizat prin lovitura de stat reușită din 25 octombrie/7 noiembrie 1917. Bolșevicii s-au grăbit să încheie un armistițiu cu Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Imperiul Otoman (la 2/15 decembrie 1917) care a dus la ieșirea *de facto* a Rusiei din război. Pacea de la Brest-Litovsk (3 martie 1918), care a stabilit condițiile acestei ieșiri, a obligat Rusia să renunțe la Polonia, Ucraina, Țările Baltice, Finlanda și o parte din Transcaucazia. Revoluția din februarie/martie 1917, care a dus la prăbușirea instituțiilor imperiale, a avut repercursiuni și în provinciile mai îndepărtate ale Rusiei, în speță în Caucaz. Acolo, Marele Duce Nicolai Nikolaevici, a fost înlăturat din funcție la 9/22 martie 1917. În aceeași zi Guvernul Provizoriu de la Petrograd a înlocuit guvernarea țaristă cu un *Comitet special Transcaucazian* (OZAKOM). Trebuie menționat că autoritatea OZAKOM-ului a vizat partea sudică a Caucazului rusesc care era populată de armeni, azeri și georgieni. În acel moment istoric, în ciuda divergențelor de ordin politic și religios, cele trei etnii au convenit să conlucreze și să respecte hotărârile Guvernului Provizoriu de la Petrograd. Principala forță politică a OZAKOM-ului a fost reprezentată de aripa menșevică a socialiștilor din Caucaz. Istoricul rus V. Muhanov a menționat că menșevicii din Transcaucazia „*au susținut dezvoltarea progresivă a revoluției, schimbarea pașnică a puterii, și, desigur, spre deosebire de bolșevici, nu erau interesați de o zguduire așa de mare încât să poată pierde toate rezultatele obținute*” (V. Muhanov, 2017, pp. 229-230). Drept urmare, bolșevicii din Caucaz au fost marginalizați, aceștia putând să-și exercite autoritatea doar asupra sovietului din Baku (decembrie 1917-iulie 1918). Preluarea puterii în Rusia de către bolșevici, în noiembrie 1917, a fost dezavuată de autoritățile din Caucaz. Drept urmare, la 15/28 noiembrie 1917, armenii, azerii și georgienii au hotărât transformarea OZAKOM-ului într-un *Comisariat Transcaucazian*, care avea atribuțiile unui guvern interimar. Rolul principal al *Comisariatului* a constat în organizarea alegerilor parlamentare din Transcaucazia. Desfășurate la mijlocul lui noiembrie 1917 acestea au adus la urne peste două milioane de oameni. Rezultatele i-au dat câștigători pe „*menșevici care primesc aproape toate voturile georgienilor și obțin unsprezece locuri de deputați. Partidul armenesc Dașnak câștigă*

nouă locuri iar Partidul musulman Musavat triumfă cu zece locuri de deputați. Alegerile au confirmat audiența scăzută a bolșevicilor: doar un singur loc de deputat” (Anaïs Ter Minassian, 1990, p. 5). Pe baza acestor rezultate în februarie 1918 se formează un Seim (Parlament) al Federației popoarelor transcaucaziene.

În tot acest timp linia frontului din Caucaz, unde se înfruntau din noiembrie 1914 trupele ruse cu cele otomane, era într-o mare fierbere. Sub influența loviturii de stat bolșevice din noiembrie 1917 tot mai multe unități ale armatei ruse au început să dezerteze. În luna decembrie în fața otomanilor mai rămăseseră doar 40.000 de soldați. Iminenta prăbușire a frontului a forțat *Comisariatul Transcaucazian* să înceapă negocieri cu trimișii armatei a 3-a otomane pentru încheierea unui armistițiu. Acest armistițiu a fost în cele din urmă semnat la 5/18 decembrie 1917. Cu toate acestea, pentru a face față trupelor otomane care începeau să devină tot mai agresive, *Comisariatul Transcaucazian* a luat hotărârea de a forma noi unități militare, acestea urmând să ia locul trupelor rusești. În acest sens conducătorii *Comisariatului* au apelat la cetățenii Georgiei, Armeniei și Azerbaidjanului. Numai că „*tendențele și interesele divergente ale celor trei grupuri naționale au devenit imediat evidente. Azerii își făceau speranțe pentru viitor bazându-se tocmai pe prietenia cu turcii. Georgienii au fost ezitanți iar armenii consternați și disperați. Georgienii aveau doar niște unități militare ne semnificative (nu mai mult de 10.000 de oameni) fiind pregătiți să intre fără întârziere în negocieri cu turcii. Armenii au rămas singurii aliați ai Rusiei cautând și un eventual sprijin din partea britanicilor care avansau spre Caucaz prin Mesopotamia*” (W.E.D. Allen, Paul Muratoff, 1953, p. 458). Armenii au fost, de altfel, singura națiune dispusă să reziste militar atacurilor otomanilor. Unitățile otomane dispuse pe frontul caucazian în ianuarie 1918 însumau aprox. 50.000 soldați cu 160 tunuri. În fața lor nu erau decât 16.000 infanteriști (ruși și georgieni), 1000 de cavaleriști și maxim 4000 de milițieni din Corpul Armean. Disproporția era evidentă. Turcii erau conștienți de superioritatea lor numerică și au solicitat încă din luna ianuarie 1918, încălcând prevederile armistițiului semnat în decembrie 1917, ca trupele georgiene și armenie să elibereze tot teritoriul cucerit de ruși între anii 1915-1917 aflat acum în administrarea *Comisariatului Transcaucazian*. Într-o primă fază otomanii încercat să convingă *Comisariatul* să respecte armistițiul încheiat cu guvernul bolșevic de la Moscova și să participe la lucrările Tratatului de Pace de la Brest-Litovsk. Dar conducerea *Comisariatului* a refuzat întrucât nu recunoștea autoritatea guvernului lui V.I. Lenin în Transcaucazia. Pentru a forța lucrurile otomanii au străpuns frontul ținut

de cele câteva unități armene. „Cu toate acestea, după prima întâlnire a Seim-ului noii Federații Transcaucaziene din 28 februarie, reprezentanții Georgiei, Armeniei și Azerbaidjanului și-au menținut poziția privitoare la cooperarea cu partidele nebolșevice din Rusia și refuzul de a participa la negocierile de la Brest-Litovsk. La 1 martie același Seim a convenit asupra unui acord de pace cu turcii care prevedea păstrarea frontierelor din 1914” (John Buchan, 1923, p. 213). Discuțiile începute de reprezentanții Seim-ului cu partea turcă la Trabzon (1/14 martie 1918) nu au dus la nici un rezultat, fiind suspendate după o lună. Numai că evenimentele care priveau soarta micilor popoare din Caucaz se derulau cu o viteză foarte mare. Bolșevicii predaseră o parte însemnată a Caucazului Imperiului Otoman, semnând Pacea de la Brest-Litovsk (3 martie 1918). „Guvernul transcaucazian a protestat că orice tratat semnat fără consimțământul său este nul și nu poate să producă nici un efect, și și-a repetat disponibilitatea de a discuta o înțelegere pe baza propunerilor din 1 martie. Dar guvernul turc a răspuns că cesiunea teritoriilor în cauză fusese finalizată la Brest-Litovsk, și întrucât Transcaucazia, conform chiar declarațiilor Seim-ului, făcea parte din Rusia, a insistat asupra evacuării imediate a districtelor cedate” (John Buchan, 1923, p. 213). În acel moment însă armenii, azerii și georgienii nu s-au înțeles cum vor răspunde atacului otoman. Folosindu-se de aceste neînțelegeri diviziile turcești au atacat din nou și au intrat în orașul Erzurum la 12 martie, unde au provocat apăratorilor (în special trupe armene) pierderi de 600 morți și răniți. Așa cum a explicat și John Buchan, „otomanii avea planuri mult mai ambițioase decât recuperarea teritoriilor pierdute în 1915 și 1916 și a celor cedate după războiul cu Rusia din 1877-1878” (John Buchan, 1923, p. 214). Interesele lor vizau Persia, Daghestan și întreaga Asie Centrală locuită de musulmani.

La 22 aprilie 1918 Republica Federativă Democrată a Transcaucaziei și-a declarat independența față de Rusia și a rupt legăturile cu guvernul bolșevic. Actul din 22 aprilie 1918 a fost criticat de reprezentanții guvernului bolșevic de la Moscova care au afirmat că: „populația Transcaucaziei este împotriva separării de Rusia iar această independență va face jocurile imperialiștilor turco-germani împotriva revoluției ruse” (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 106). Astfel că, la instigarea guvernului de la Moscova, o serie de soviete locale au început să se răzvrătească împotriva autorităților noii republici. Acțiunile Turciei și Rusiei bolșevice au provocat, după numai o lună, destrămarea Republicii Federative Democratice a Transcaucaziei. Națiunile care constituiseră Federația Transcaucaziană au mers fiecare pe propriul drum: Georgia și-a declarat independența la 26 mai iar Armenia și Azerbaidjan la 28 mai 1918. Din

acel moment situația s-a complicat foarte mult datorită faptului că alți actori – Germania, Anglia, *armata de voluntari* ruși ai generalului Denikin din nordul Caucazului și Rusia bolșevică – au intrat în scenă. Toți acești actori erau mânați de diferite interese și toți au contribuit, mai mult sau mai puțin, la dispariția primelor republici independente din Transcaucazia.

1. Materiale și metode folosite

Pentru realizarea prezentului studiu am folosit cărți, articole și alte documente apărute la edituri din străinătate (mai ales în limbile engleză, franceză și rusă). Metodele folosite în realizarea articolului au inclus traducerea cât mai fidelă a materialelor avute la dispoziție și analiza lor. Am încercat să redau cât mai fidel evenimentele care fac obiectul prezentului articol. În *Cuprinsul* articolului a pus în evidență rolul fiecărui jucător de pe o tablă de șah imaginară cu care putem asemui Caucazul din perioada 1918-1921.

2. Dezbaterea problemei în lucrările de până acum

Cele mai importante lucrări, adăvărate surse valoroase, care m-au ajutat în redactarea prezentului articol au fost: John Buchan, *The Baltic and Caucasian States*, parte din colecția *The Nations of to-day*, Houghton & Mifflin Company, New York, 1923; Firuz Kazemzadeh, *The struggle for Transcaucasia (1917-1921)*, Philosophical Library & George Ronald, 1951; William David Allen, Paul Muratoff, *Caucasian Battlefields, a history of the wars on turco-caucasian border, 1828-1921*, Cambridge University Press, 1953; Jacques Kayaloff, *The battle of Sardarabad*, Mouton, Haga, 1973; A. Poidebard, *Military role of the Armenians on the Caucasian Front after the defection of the Russian Army*, în *The Armenian Review*, vol. 29, nr. 3-115, 1976; Serge Afanasyan, *L'Arménie, L'Azerbaïdjan et La Géorgie de l'indépendance à l'instauration du pouvoir soviétique (1917-1923)*, Éditions L'Harmattan, Paris, 1981. Următoarele lucrări, care tratează anumite puncte specifice ale cercetării mele, au fost la fel de importante: *Трапезундская и Батумская Мирные Конференции Февраль – Май 1918 года (Conferințele de Pace de la Trebizond și Batumi, februarie – mai 1918)*, ediția I, Biblioteca Națională a Parlamentului Georgiei, Tbilisi, 2018 și *საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921), ენციკლოპედია-ლექსიკონი (Republica Democrată Georgia (1918-1921), Enciclopedie-lexicon)*, Editura Universității de Stat Ivane Javakhishvili, Tbilisi, 2018.

3. Cuprins

Începând cu luna mai 1918, „*problema care a obsedat cu adevărat guvernele Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei a fost recunoașterea independenței acestor state*” (Anaïs Ter Minassian, 1990, p. 7). Demersurile celor trei guverne transcaucaziene s-au lovit însă de refuzul constant al tuturor actorilor implicați în afacerile din Caucaz. Pentru a le înțelege motivele am considerat că este necesar să împart *actorii* în două categorii:

A. cele trei republici transcaucaziene care au luptat pentru recunoașterea și păstrarea independenței;

B. celelalte state a căror acțiuni au dus la anularea independența Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei.

A1. Georgia

Obiectiv: recunoașterea independenței proclamate la 26 mai 1918;

Proclamarea independenței Georgiei la 26 mai 1918 a avut loc în momente foarte tulburi. Georgia era practic înconjurată de inamici. Din sud țara era atacată de otomani, de la nord era amenințată de armata de voluntari a generalului rus Denikin iar în est acționau celulele bolșevice coordonate de *Comuna din Baku*. Pentru a păstra independența țării, conducătorii Georgiei au fost dispuși să facă orice compromis. Guvernul georgian a început negocieri de pace cu Imperiul Otoman dar, în secret, a cerut ajutorul Germaniei. Așa cum au arătat istoricii M.S. Tamazov și I.S. Pazov, „*pentru Georgia, asistența germană a fost importantă atât din punctul de vedere al protecției externe, cât și din punctul de vedere al rezolvării problemelor interne*” (M.S. Tamazov, I.S. Pazov, 2016, p. 235). În iunie 1918 peste 3000 de soldați germani aveau să pătrundă pe teritoriul georgian. Protecția cerută Germaniei s-a concretizat prin acordul semnat la Poti în 28 mai 1918. Prețul plătit de Georgia pentru această protecție a fost deosebit de ridicat. Toate „*căile ferate și tot tonajul naval erau cedate Germaniei pe durata războiului*” (John Buchan, 1923, p. 216). Bumbacul, managanul și alimentele produse de Georgia erau predate armatei germane pentru a o ajuta să câștige războiul. Cu ajutorul germanilor guvernul georgian a reușit să oprească avansul trupelor otomane și să își extindă autoritatea asupra întregului teritoriu național.

Înțelegerea parafată cu Germania a fost urmată de Tratatul de Pace semnat cu Imperiul Otoman la Batumi pe 4 iunie 1918. Un acord

suplimentar, semnat în aceeași zi, „a dezvăluit cât de mare fusese prețul cu care își achiziționase Georgia pacea și independența. Georgia a promis să expulzeze de pe teritoriul ei toți ofițerii, fie militari sau civili, a țărilor aflate în război cu Turcia (articolul 2). Căile ferate georgiene, care fuseseră deja cedate Germaniei prin acordul de la Poti, urmau să fie folosite și de turci (articolul 3). Astfel, se pare că Georgia își pierdea o mare parte din independența ei chiar în momentul în care a proclamat-o” (Firuz Kazemzadeh, 1951, pp. 126-127).

Însă peste foarte scurt timp situația s-a schimbat din nou. Turcia a ieșit din război la 30 octombrie 1918 iar Germania a cerut încetarea ostilităților la 11 noiembrie același an. Locul germanilor și otomanilor a fost luat de britanici. Aceștia aveau alte planuri privitoare la teritoriul Georgiei. Nu doreau altceva decât restabilirea viceregatului caucazian ce existase în timpul Imperiului Țarist. Din punctul lor de vedere doar așa putea fi menținută o formă de stabilitate în Caucaz care ar ajuta la formarea unui cordon de protecție care să le asigure comunicațiile Londrei cu India. La sfârșitul anului 1918 Georgia era în cel mai prost moment al existenței sale ca stat independent. La nord era supusă unui blocaj economic și politic de către armata generalului alb Denikin, la vest britanicii acționau conform propriilor interese iar la sud armenii au dezlănțuit, în decembrie 1918, un scurt război motivat de o neînțelegere privitoare la trasarea frontierei de stat. Starea de incertitudine a continuat în 1919, cu toate că oficialități ale Marilor Puteri occidentale (Anglia și Franța) au făcut câteva promisiuni Georgiei în timpul semnării Tratatelor de Pace cu Germania de la Versailles (iunie 1919) și cu Turcia de la Sèvres (august 1920). Anglia și Franța au amânat însă renunțarea la independența Georgiei întrucât au considerat că Transcaucazia face parte din sfera de influență a Rusiei. La începutul anului 1920 prăbușirea armatei voluntarilor a lui Denikin și înaintarea bolșevicilor în nordul Caucazului au forțat „cele două puteri europene să recunoască de facto independența Georgiei și Azerbaidjanului (12 ianuarie 1920), apoi a Armeniei (19 ianuarie 1920)” (Anaïs Ter Minassian, 1990, p. 7). La 27 aprilie 1920, unitățile armatei a 11-a ruse care veneau din Daghestan au ocupat Baku, capitala Azerbaidjanului. Se părea că nimeni nu îi mai poate opri pe bolșevici să ocupe restul Transcaucaziei. Cu toate acestea, insuccesele militare din războiul cu Polonia au obligat guvernul de la Moscova să își oprească avansul în Caucaz. La inițiativa părții ruse, la 7 mai 1920, a fost semnat la Moscova un Tratat de Pace cu Georgia „prin care guvernul lui V.I. Lenin a recunoscut de jure independența Georgiei și a declinat orice

interes în treburile interne ale acelei țări” (John Buchan, 1923, p. 220). Era însă doar un foc de paie. Rusia bolșevică avea nevoie de timp pentru a încheia socotelile cu Polonia. După terminarea războiului ruso-polonez întreaga atenție a guvernului bolșevic s-a îndreptat spre Caucaz. Recunoașterea *de jure* a independenței Georgiei de către Anglia și Franța la 27 ianuarie 1921 nu a mai contat. După ce au obținut cooperarea Turciei lui Mustafa Kemal bolșevicii au atacat Georgia în februarie 1921. Capitala acesteia, Tiflis, a căzut pe 25 februarie 1921. În acest fel a fost suprimată independența Georgiei care a intrat în componența U.R.S.S. (decembrie 1922).

Deznodământ: Georgia este ocupată de Rusia bolșevică.

A2. Armenia

Obiective: formarea marelui stat armean și înlăturarea pericolului turcesc;

După proclamarea independenței în 28 mai 1918 Armenia s-a găsit în cea mai proastă poziție (politică și geografică) în care putea exista un stat. De jur împrejur era înconjurată doar de inamici. Guvernul armean și-a pus nădejdea în sprijinul britanicilor (care, din păcate, nu au ridicat nici un deget în favoarea micii republici transcaucaziene) și a luat hotărârea de a lupta cu turcii. Armenii îi considerau pe turci drept cei mai mari inamici, autorii *genocidul armean* (uciderea, începând cu 1915, a circa 1.000.000 de civili armeni nevinovați). De asemenea, aveau o serie de dispute teritoriale cu azerii, aliații otomanilor, legate de câteva zone din Karabag și Zangezur (aceste diferende au continuat, cu întreruperi, până în zilele noastre). Guvernul armean a fost profund nemulțumit de faptul că otomanii au ocupat teritorii cu mult peste limitele prevăzute în Tratatul de Pace de la Brest-Litovsk din martie 1918. La sfârșitul lunii mai 1918 când turcii au început o altă înaintare, Armenia s-a hotărât să riposteze. La 24 mai „*divizia a 2-a armeană, comandată de generalul Silikian (regimentele 5 și 6 pușcași și un batalion al 4-lea regiment; două regimente de voluntari, un regiment de cavalerie și douăzeci și opt de tunuri) [...] i-a atacat atât de hotărât pe turci la Sardarabad încât i-a învins complet*” (A. Poidebard, 1976, p. 236). Între 26-29 mai prima divizie armenească a fost atacată de turci la Karakilisa. Armenii au rezistat atacului dar au fost nevoiți să se retragă în final.

Guvernul armean a fost de acord să participe alături de cel georgian la semnarea unui Tratat de Pace cu Imperiul Otoman la Batumi (4 iunie 1918). *„Prevederile tratatului turco-armean, care era asemănător cu cel turco-georgian, au fost însă mai severe. Armenia a pierdut Kars, Ardahan, districtul Borchalo (revendicat și de Georgia), părți din districtele Ecimiadzin, precum și cea mai mare parte a districtului Nahicevan. Trupul Armeniei a fost mutilat [...] în plus, pe lângă pierderile teritoriale ea a fost nevoită să dea turcilor controlul căii ferate de importanță vitală Alexandropol – Julfa (Persia)”* (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 127). Situația internă a Armeniei a fost îngreunată și mai mult după venirea a peste 400.000 de refugiați din Imperiul Otoman și din fostele teritorii din sudul Caucazului stăpânite până în 1917 de Rusia țaristă.

Ieșirea Imperiului Otoman din Primul Război Mondial după armistițiul de la Mudros (30 octombrie 1918) a reaprins speranțele armenilor. Aceștia și-au pus toată nădejdea în Marile Puteri occidentale ale Europei crezând că le va fi recunoscut dreptul de a ocupa cele șase vilăyetele otomane unde locuiau mari comunități armene. Tocmai pentru a arăta Angliei și Franței că a fost întotdeauna de partea *Antantei*, Armenia a dezlănțuit un scurt război de frontieră cu Georgia, aflată sub protecția Germaniei (sfârșitul lui octombrie 1918). Venirea britanicilor în Caucaz, salutăată cu entuziasm de către armeni, nu a dus la crearea Marelui Stat Armean. În fapt, situația Armeniei la începutul anului 1919 era destul de grea. *„După înfrângerea diplomatică pe care o suferise, ca urmare a scurtului ei război cu Georgia, izolarea Armeniei era aproape completă. Situată departe de principalele linii de comunicație, având puține orașe importante, Armenia a moștenit mai puțină bogăție de la fostul Imperiu Țarist decât Georgia sau Azerbaidjan”* (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 212).

Dezinteresul Marilor Puteri europene față de problemele republicilor trancaucaziene a fost evident după semnarea Tratatului de Pace cu Turcia la Sèvres (10 august 1920). *„Armenia a fost unul dintre semnatori, numele ei apărând pe prima pagină înainte de Belgia și după Japonia. Secțiunea VI a tratatului i-a fost dedicată iar Articolul 88 proclama: Turcia recunoaște prin prezenta Armenia ca o țară liberă și independentă. Articolul 89 a dat Armeniei vilăyetele Erzurum, Trebizond, Van și Bitlis, Turcia promițând să respecte viitoarea decizie a președintelui Statelor Unite cu privire la frontiera exactă între cele două țări”* (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 264). Dar punerea în practică a prevederilor Tratatului a fost însă imposibilă iar Marile Puteri nu

au făcut nimic pentru a obliga Turcia să îl respecte. Mai mult decât atât bolșevicii care preluaseră sub control Azerbaidjanul (aprilie 1920) au făcut o înțelegere cu mișcarea naționalistă turcă a lui Mustafa Kemal promițându-i acesteia o parte a teritoriilor date Armeniei la Sèvres. Drept urmare, la 28 septembrie 1920 turcii au atacat din nou Armenia. „Părăsită de Marile Puteri occidentale, care i-au promis libertatea și protecția, amenințată din Azerbaidjan de către Armata Roșie, pe 18 noiembrie a încheiat un armistițiu, potrivit căruia Turcia urma să păstreze Alexandropolul și să primească controlul asupra căilor ferate din Armenia” (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 288). La instigarea bolșevicilor, care se apropiau de Erivan, la 28 noiembrie un *Comitet Revoluționar Militar* a pus mâna pe putere în capitala Armeniei. Pretextând că încearcă salvarea statului armean în fața atacului turcesc, *Comitetul* a chemat în ajutor armata a 11-a rusă care a intrat în Erevan a doua zi. Ocuparea teritoriului Armeniei a fost o chestiune de zile.

Deznodământ: Armenia este ocupată de armata bolșevică.

A3. Azerbaidjan

Obiectiv: păstrarea independenței proclamate la 28 mai 1918;

La începutul lui 1918 în timp ce „georgienii s-au uitat la germani iar armenii priveau spre Marea Britanie și Franța” (Alum Bati, 2015, online), azerii au fost singura națiune transcaucaziană care s-a bazat pe ajutorul oferit de Imperiul Otoman. Guvernul azer, aflat la Elisavetpol (acum Gandja), „a încheiat la 4 iunie 1918 un tratat de prietenie și cooperare cu otomanii, prin care aceștia din urmă au fost de acord să ofere asistența militară atât de necesară, nu numai pentru recuperarea orașului Baku, ci și pentru suprimarea atacurilor armene din Karabahul de Sus” (Alum Bati 1, 2015, online). În septembrie 1918 orașul Baku a fost înconjurat de otomani și azeri. Trupele armenesti și rusești din oraș „au contat pe sosirea trupelor britanice conduse de generalul Dunsterville. Pe 15 septembrie, turcii au deschis un atac general asupra orașului [...] Pe 17, Armata otomană a Islamului a intrat în Baku și a supus orașul unui jaf crunt, masacrând aproximativ 15.000 de armeni care nu au fost în stare se salvează pe mare” (A. Poidebard, 1976, p. 239). În octombrie 1918 guvernul azer s-a mutat de la Elisavetpol la Baku. Însă, după doar două luni, guvernul azer a rămas pe cont propriu, fără nici un aliat, după ce otomanii au semnat armistițiul de la Mudros (30 octombrie 1918) și au fost obligați de către *Antantă* să părăsească

Azerbaidjanul. Convenția militară încheiată de Azerbaidjan cu Georgia la 16 iulie 1919 a fost o încercare disperată a guvernanților de la Baku de a evita o izolare totală.

La începutul anului 1919 „*Parlamentul azer a introdus mai multe reforme. Probabil cea mai spectaculoasă a fost dreptul de vot pentru femei, făcând din Azerbaidjan primul stat musulman din lume care a acordat femeilor drepturi politice egale cu bărbații*” (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 222). Azerbaidjanul era însă o republică fără viitor întrucât la sfârșitul anului 1919 a ajuns în faliment. „*Doar petrolul extras de sondele de lângă Baku a salvat economia Azerbaidjanului să nu intre într-un colaps complet*” (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 225). Mai trebuie să adăugăm că diferendele de frontieră continue cu Armenia au măcinat puținele unități militare de care dispunea Azerbaidjanul.

Începând cu 1919 „*regimul parlamentar și atmosfera liberală creată de guvernul azer și de partidul Musavat au permis activiștilor bolșevici să se infiltreze în syndicate*” (Anaïs Ter Minassian, 1990, p. 7) și să preia puterea pe plan local. La 27 aprilie 1920 conducerea Partidului Comunist din Azerbaidjan a somat Parlamentul azer să predea puterea. A doua zi o serie de unități ale armatei a 11-a bolșevice venite din Daghestan au ocupat fără nici o rezistență întregul Azerbaidjan.

Deznodământ: Rusia preia controlul Azerbaidjanului.

B1. Imperiul Otoman

Obiective: crearea unui stat tampon în Caucaz împotriva Rusiei (1918); împărțirea Transcaucaziei cu Rusia bolșevică (1920-1921);

„*Dezintegrarea armatei ruse din Caucaz la sfârșitul anului 1917 a creat un prilej istoric ca otomanii să formeze un stat tampon în Caucaz împotriva rușilor. Acest stat-tampon ar acționa ca o fortăreață împotriva oricărei viitoare expansiuni rusești*” (Yalçın Murgul, 2007, p. 113). În fapt, acest obiectiv făcea parte din politica pan-turanică enunțată de Enver Pașa, ministrul turc de război, chiar înainte de intrarea Turciei în Primul Război Mondial (octombrie 1914). Condițiile favorabile care au apărut după lovitura de stat bolșevică de la Petrograd de la sfârșitul anului 1917 au favorizat reocuparea de către otomani a teritoriilor pierdute în luptele cu rușii din anii 1915 și 1916. Enver Pașa a considerat că întregul Caucaz intra în sfera de influență a otomanilor, fiind foarte deranjat când Germania a luat sub protecția sa Georgia. Între Constantinopol și Berlin a izbucnit un adevărat scandal cauzat de

acest lucru în ciuda faptului că Turcia și Germania erau aliате. Într-un final, Turcia a fost de acord să își reorienteze interesele spre nordul Persiei și Azerbaidjan și să lase Georgia în sîajul germanilor. Cu toate acestea, guvernul otoman a făcut tot ce a putut pentru a limita pătrunderea germanilor în Transcaucazia.

În vara anului 1918 turcii au concentrat în estul Caucazului trupele a cinci divizii de infanterie, care au alcătuit armata a 9-a (comandant Yakup Şevki Paşa). Misiunea încredințată acestei mari unități era alungarea avanposturilor britanice din Persia. Încheierea tratatului de colaborare dintre Imperiul Otoman și guvernul noii republici a Azerbaidjanului (4 iunie 1918) a modificat planurile armatei a 9-a. La cererea guvernului azer două divizii ale acestei armate (care au acționat sub denumirea de *Armata Islamului*, comandate de Nuri Paşa, fratele lui Enver Paşa) au fost trimise să cucerească oraşul Baku. *Dictatura Centro-Caspică* care deţinea Baku și câmpurile petroliere învecinate nu a putut apăra oraşul. Trupele otomane, având și ajutorul milițiilor azere, au intrat în Baku (15 septembrie 1918) apoi, la ordinul lui Enver Paşa, și-au schimbat planul și au înaintat pe coasta Mării Caspice luând pe rând oraşele Derbent (6 octombrie 1918) și Petrovsk (acum Mahacikala, în Daghestan, la 7 noiembrie 1918). Ministrul turc de război visa încă la cucerirea Caucazului și a Asiei Centrale. Însă spargerea frontului balcanic de către unitățile anglo-franco-sârbo-italiene și amenințarea directă a Constantinopolului a forțat Imperiul Otoman să ceară *Antantei* terminarea ostilităților. Turcia a fost obligată, după semnarea armistițiului de la Mudros, să evacueze întreaga Transcaucazie.

După semnarea Tratatului de Pace de la Sèvres (10 august 1920) Imperiul Otoman s-a prăbușit. Instituțiile sale au fost curând înlocuite de cele ale mișcării naționaliste conduse de Mustafa Kemal Paşa (Atatürk). Acesta s-a împotrivit condițiilor stipulate în respectivul tratat și a luptat pentru anularea lui. În acest timp situația din Transcaucazia s-a modificat în favoarea turcilor. După ocuparea Azerbaidjanului (aprilie 1920) bolșevicii lui V.I. Lenin au negociat cu Mustafa Kemal făgăduindu-i ajutor în anularea Tratatului de la Sèvres. Ca urmare a înțelegerilor parafate cu rușii Mustafa Kemal a stopat ajutorul acordat azerilor și „a abandonat definitiv aspirațiile turanice ale lui Enver Paşa” (W.E.D. Allen, Paul Muratoff, 1953, p. 499). Aceleași înțelegeri au împărțit teritoriului Transcaucaziei între Rusia și Turcia. Între septembrie și decembrie 1920 trupele turce și ruse au ocupat aproape fără nici o rezistență întreaga Armenie. După câteva luni

cădea și Georgia. Granițele turco-armeană și turco-georgiană, stabilite în urma înțelegerilor ruso-turce din 1921, sunt în vigoare până în zilele noastre.

Deznodământ: Turcia kemalistă înlocuiește Imperiul Otoman care dispare de pe scena istoriei. Acțiunile lui Mustafa Kemal (Atatürk), în acord cu guvernul comunist rus condus de V.I. Lenin, au pecetluit soarta Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei care ajung sub dominația Moscovei.

B2. Germania

Obiectiv: obținerea resurselor Caucazului pentru câștigarea războiului;

Ieșirea Rusiei din Primul Război Mondial și încheierea Păcii de la Brest-Litovsk (3 martie 1918) a oferit Germaniei accesul spre diferite zone ale fostului Imperiu Țarist. După ce a ocupat cea mai mare parte a Ucrainei, Germania a întrezărit mai multe oportunități economice în Caucaz. Știa că Georgia avea câteva mine bogate în mangan iar sondele de lângă orașul Baku erau foarte bogate în petrol. Aceste considerente și insistențele guvernului georgian i-au determinat de generalii din Înaltul Comandament german să fie de acord să asigure protecția micului stat caucazian. „*La 25 mai 1918 peste 3000 de soldați germani sub comanda generalului Kress von Kressenstein au debarcat la Poti*” (John Buchan, 1923, p. 215). Rolul acestora trebuia să fie cucerirea rapidă a orașului Baku și securizarea liniei de cale ferată care făcea legătura dintre puțurile de petrol și porturile Batumi și Poti de la Marea Neagră. Germania avea nevoie disperată de petrolul de la Baku mai ales că ofensivele sale de pe frontul din vestul Europei erau în plină desfășurare.

Acțiunile Germaniei în Caucaz au iritat însă unul dintre cei mai loiali aliați, Imperiul Otoman. Turcii au dezavuat prezența germană în Caucaz și au făcut totul pentru a o limita. În acest sens ei au cucerit orașul Baku în septembrie 1918 și tăiat această rută de aprovizionare cu petrol a armatei germane. În această perioadă, pe fronturile din Europa, *Antanta* dădea lovituri grele trupelor Kaiserului.

Deznodământ: Semnarea armistițiului cu *Antanta* și ieșirea din război (noiembrie 1918) a năruit toate planurile Germaniei de a exploata resursele bogate ale Caucazului. Rămas fără protecția Germaniei statul georgian nu și-a putut apăra independența decât doi ani.

B3. Anglia (Marea Britanie)

Obiectiv: securizarea căilor de comunicație spre India și Persia;

Așa cum a notat istoricul Alum Bati: „Din perspectiva Marii Britanii și Franței, ieșirea Rusiei din război a fost un dezastru. A eliberat mai multe divizii germane pentru a lupta pe Frontul de Vest și a adus Germaniei cerealele ucrainene, platina rusească, manganul georgian, petrolul caucazian și bumbacul transcaspic. Marea Britanie era îngrijorată și de ceea ce ar fi însemnat pentru India un avans reușit al Turciei în Caucaz” (Alum Bati 1, 2015, online). Din acest motiv guvernul de la Londra a urmărit să împiedice căderea controlului Mării Caspice și a câmpurilor petroliere din Baku în mâinile Germaniei sau Imperiului Otoman. Planul elaborat de britanici prevedea trimiterea de „trei misiuni distincte care au fost concepute pentru a anula aceste posibile dezavantaje. Cea mai vestică forță, Dunsterforce, urma să se deplaseze prin Persia din Bagdad, cu scopul de a ajunge în porturile Enzeli și Baku, pe țărmurile vestice ale Mării Caspice unde urma să stabilească contacte cu elemente pro-Antantă din Transcaucazia” (lt. Timothy C. Winegard, 2005, p. 99). Unitatea condusă de generalul L. Dunsterville (de unde denumirea de *Dunsterforce*) a ajuns la Baku între 4 și 17 august 1918 (trei batalioane de infanterie, o baterie de artilerie de câmp și trei mașini blindate). Generalul englez a găsit orașul într-o efervescență deosebită. Conducătorii bolșevici fuseseră obligați să plece din oraș iar puterea a fost luată de *Dictatura Centro-Caspică* (din 26 iulie 1918). Situația devenise și mai complicată întrucât orașul era asediat de Armata otomană a Islamului care acționa și cu sprijinul guvernului legal al Azerbaidjanului. La 12 septembrie 1918 divizia 36 infanterie otomană a început atacul final pentru ocuparea orașului. În noaptea de 14 septembrie englezii au părăsit Baku, orașul căzând în mâna turco-azerilor a doua zi.

Rolul britanicilor în Caucaz a revenit în actualitate după terminarea Primului Război Mondial când trupele engleze le-au înlocuit pe cele germano-otomane. Englezii considerau încă întregul Caucaz ca parte integrantă a Rusiei și au refuzat să recunoască noile state independente apărute. Guvernul armean a salutat prezența britanicilor în Caucaz, în timp ce georgienii și azerii au rămas rezervați. Însă optimismul armenilor s-a fost transformat curând în pesimism. Anglia nu a dorit să se implice serios în *afacerile* care priveau Caucazul.

Deznodământ: Anglia nu a dorit modificarea frontierelor în Caucaz și nici nu sprijinit cele trei republici transcaucaziene apărute după dispariția Imperiului Țarist. Politica Angliei față de Caucaz s-a rezumat la încercarea de a reface viceregalatul caucazian care existase până în 1917. Planurile englezilor au condamnat la o dispariție prematură cele trei republici transcaucaziene.

B4. Rușii albi

Obiectiv: refacerea Imperiului Țarist așa cum exista în 1914;

După ce bolșevicii au preluat puterea la Petrograd a început un crunt război civil în Rusia. Trupele roșii (bolșevice) s-au înfruntat cu trupele albe, adică unități comandate de foști generali țaristi care doreau refacerea sub o formă sau alta a Imperiului Rus. Conducătorul rușilor albi, care lupta cu bolșevicii în nordul Caucazului, Denikin, *„a fost un comandant militar încăpățânat și reacționar. Denikin nu vroia să audă altceva decât restaurarea frontierelor Rusiei așa cum erau ele în 1914 sub țarul Nicolae al II-lea”* (David Marshall Lang, 1962, p. 117). Denikin i-a acuzat constant pe georgieni și pe azeri pentru prăbușirea Imperiului Rus. În ochii lui aceștia erau la fel de răi ca și bolșevicii lui Lenin. Drept urmare i-a atacat de mai multe ori. În fața acestei atitudini ostile, georgienii s-au aliat cu azerii la 16 iulie 1919, ambele încercând să respingă tentativele lui Denikin de a le răpi independența. *„Reacționând la frontul unit al Georgiei și Azerbaidjanului, Denikin a proclamat o blocare economică a acestor două națiuni. În ordinul lui nr. 171 din 19 noiembrie 1919, el a scris: Nu pot lăsa Georgia și Azerbaidjanul, [...] care sunt în mod clar ostile intereselor statului rus, să primească provizii de alimente cu ajutorul armatei mele care s-a luptat să elibereze Rusia de bolșevici”* (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 247). Însă la începutul anului 1920 armata generalului Denikin a fost înfrântă de unitățile armatei roșii. Resturile *armatei de voluntari* s-au alipit ultimei armate de ruși albi care mai rezista în Crimeea, iar după înfrângerea acesteia au emigrat în Europa.

Deznodământ: Atitudinea ostilă a generalului Denikin a favorizat acțiunile armatei bolșevice în Caucaz. Bolșevicii s-au bazat pe lipsa unei cooperări între albi și republicile transcaucaziene. Au putut astfel să cucerească rând pe rând nordul Caucazului, Azerbaidjanul, Armenia și Georgia.

B5. Rusia bolșevică

Obiective: recuperarea teritoriilor pierdute după Revoluția din Octombrie 1917 și exportul ideologiei bolșevice în Europa și Asia;

Semnarea Păcii de la Brest-Litovsk cu Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria (martie 1918) nu a fost pentru guvernul bolșevic de la Petrograd decât un pas necesar pentru stabilizarea puterii și consolidarea ei. Bolșevicii, conduși de V.I. Lenin și I.V. Stalin, originar din Georgia, și-au propus înfrângerea rapidă a oponentilor (rușii albi), recuperarea teritoriilor aparținând fostului Imperiu Țarist și exportul revoluției comuniste în întreaga lume. Din acest motiv, *„în ochii lui Lenin Caucazul a reprezentat nu numai o rezervă de materii prime pentru viitoarea U.R.S.S., ci și o trambulină de unde putea exporta revoluția în Persia, Turcia și chiar în India. Occidentul trebuia să fie împiedicat prin toate mijloacele să înființeze avanposturi care ar putea amenința revoluția comunistă care era în desfășurare”* (François Thual, 2001, p. 33). În martie 1919 în capitala Rusiei bolșevice a fost înființat Cominternul. Cu ajutorul acestuia guvernul bolșevic a conceput un plan pentru anularea rapidă a independenței celor trei republici transcaucaziene. Infiltrarea celulelor comuniste în Azerbaidjan (unde filiala locală a Partidului Comunist a luat ființă în februarie 1920) a decurs ușor iar Baku a căzut în mâinile armatei a 11-a bolșevice la 28 aprilie 1920. În Armenia și Georgia bolșevicii s-au folosit de organizațiile locale ale Partidului Comunist (înființate în mai 1920 în Georgia și iunie 1920 în Armenia) dar mai ales de Kavburo, o instituție care gestiona activitatea tuturor filialelor Partidului Comunist din Caucaz. În Kavburo un rol predominant l-au avut: S. Ordjonikidze, având funcția de președinte și S. Kirov, vicepreședinte și comandant al armatei a 11-a bolșevice din Caucaz. Ambii erau răspunzători în fața lui I.V. Stalin care era comisar al poporului pentru naționalități în guvernul lui V.I. Lenin. Acest grup a reușit să speculeze diferendele politice care existau în sânul partidelor politice aflate la putere în Armenia și Georgia. Cu ajutorul celulelor comuniste au fost organizate activități care au destabilizat ordinea interioară a celor două țări. Anularea independenței Armeniei și Georgiei a urmat imediat după parafarea acordului dintre Lenin și liderul naționalist turc Mustafa Kemal (Atatürk) privitor la împărțirea Transcaucaziei. Armenia a fost ocupată de armata a 11-a rusă în noiembrie 1920 iar Georgia în februarie 1921. *„Frontiera sovieto-turcă din Caucaz apărută în 1921 a fost confirmată de două instrumente: Tratatul de la Moscova (7 martie 1921) și Tratatul de la Kars (13 octombrie 1921)”* (W.E.D. Allen, Paul Muratoff, 1953, p. 500). Astfel că,

la sfârșitul anului 1921 întreaga Transcaucazie se afla sub stăpânirea guvernului de la Moscova.

Deznodământ: Rusia bolșevică și-a impus controlul asupra Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei bazându-se pe organizațiile comuniste pe care le-a patronat în aceste țări.

Concluzii

„Prima revoluție rusă din februarie 1917, urmată de revoluția bolșevică și de Tratatul de la Brest-Litovsk, a aruncat întregul Caucaz într-un vârtej deosebit de complex: turcii, germanii, britanicii, rușii albi și bolșevicii s-au luptau în permanență pentru controlul Caucazului în vederea unor viitoare anexări teritoriale și pentru a pune mâna pe petrolul din Baku necesar pentru continuarea Primului Război Mondial” (François Thual, 2001, p. 32). Terminarea războiului și apariția celor trei republici transcaucaziene (Armenia, Azerbaidjan și Georgia) au încurcat planurile actorilor amintiți mai sus. Drept urmare, toate statele care au avut interese (economice, politice, geostrategice) în Caucaz în perioada 1918-1921 au încercat să le anuleze existența. Aceasta a fost principala cauză care a făcut ca existența și independența celor trei state transcaucaziene să fie de scurtă durată. Singurul lucru de neînțeles a rămas nerecunoașterea de către Anglia și Franța a statalității și independenței Armeniei și Georgiei. Aceste două Mari Puteri, deși s-au împotrivit răspândirii comunismului în Europa, au preferat să-i sprijine doar pe rușii albi în lupta cu bolșevicii care au preluat puterea în Rusia la sfârșitul anului 1917. Au fost de acord foarte târziu, după ce toate armatele rușilor albi au fost înfrânte, să recunoască independența celor două republici din Transcaucazia și să le includă într-un *cordon sanitar* anti-bolșevic care pleca din Finlanda trecea prin Polonia și România și se termina în Caucaz. Numai că această eroare a fost speculată de guvernul comunist de la Moscova care, pentru a evita orice complicații, a ocupat rapid atât Armenia cât și Georgia.

Diferențele politice și teritoriale care au existat între Armenia, Azerbaidjan și Georgia au favorizat acțiunile destabilizatoare ale Rusiei bolșevice. Armenia, Azerbaidjan și Georgia nu au avut interese comune și nici măcar nu au dorit să aibă o colaborare reală pentru a-și apăra independența. *„Guvernul de la Moscova nu a avut iluzii cu privire la capacitatea republicilor transcaucaziene de a-și menține independența lor față de Rusia. Lipsa unității interne, economice, instabilitatea și imaturitatea politică au contribuit la căderea tuturor celor trei, dar toate*

acestea au fost cauze secundare. Factorul decisiv a fost Rusia” (Firuz Kazemzadeh, 1951, p. 331).

Trebuie spus că lecțiile trecutului nu au fost învățate. Actualmente, Federația Rusă, moștenitoarea U.R.S.S.-ului, a intrat într-un conflict hibrid atât cu Uniunea Europeană cât și cu NATO. Cu toate acestea, statele membre ale Uniunii Europene, amână integrarea Georgiei (care și-a recâștigat independența în 1991) în această organizație. Folosindu-se de aceste indecizii Rusia va continua să aibă un cuvânt greu de spus în Transcaucazia și va încerca să amenințe prezența NATO în bazinul Mării Negre.

Figura nr. 1: Ocuparea Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei între 1920 și 1921, adaptare după o hartă publicată de Adrian Brisku, Timothy Blauvelt și Vladimir Shioshvili în articolul *Who wanted the TDFR? The making and the breaking of the Transcaucasian Democratic Federative Republic*, în *Caucasus Survey*, vol. 8, nr. 1, 2020 (online).

Legenda: 1 – atacurile Turciei, 2 – pătrunderea trupelor bolșevice în Transcaucazia.

Termeni

Antanta este o alianță încheiată între francezi, britanici și ruși între anii 1904 și 1907 prin care cele trei țări au creat un bloc politico-militar îndreptat împotriva *Triplei Alianțe*;

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (înființată în 1949);

Transcaucazia – partea Caucazului situată la sud de masivul muntos Marele Caucaz;

Tripla Alianță – încheiată între Germania, Austro-Ungaria și Italia la 20 mai 1882 pe o perioadă de 5 ani. Scopul acestei alianțe a fost izolarea diplomatică și militară a Franței;

U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Bibliografie:

1. A. Poidebard, 1976 – Poidebard, A., *Military role of the Armenians on the Caucasian Front after the defection of the Russian Army*, în *The Armenian Review*, vol. 29, nr. 3-115, 1976, pp. 227-242;

2. Alum Bati 1, online – Bati, Alum, *Azerbaijan at war*, pe visions.az, material apărut în numărul din iulie-august 2015 al *Visions of Azerbaijan*, consultat în data de 15 aprilie 2024;

3. Alum Bati 2, online – Bati, Alum, *Azerbaijan at war*, pe visions.az, material apărut în numărul din septembrie-octombrie 2015 al *Visions of Azerbaijan*, consultat în data de 16 aprilie 2024;

4. Anaïs Ter Minassian, 1990 – Minassian, Anaïs T., *Indépendance et Sovietisation des Républiques Transcaucasiennes*, în *Bulletin de la Société d'Histoire Moderne*, nr. 2 din 1990, pp. 2-11.

5. Andrew Andersen, George Partskhaladze, 2015 – Andersen, Andrew; Partskhaladze, George, *Armeno-Georgian War of 1918 and Armeno-Georgian territorial issue in the 20th Century*, 2015;

6. gen.-maior Dunsterville, L. C., *The adventures of Dunsterforce*, Edward Arnold, Londra, 1920;

7. David Marshall Lang, 1962 – Lang, David Marshall, *History of modern Georgia*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1962;

8. Enis Şahin, 2020, online – Şahin, Enis, *Russian-Armenian-Turkish Relations in Caucasia (1914-1918)*, pe: turksandarmenians.marmara.edu.tr, material consultat în data de 27 aprilie 2024;

9. Firuz Kazemzadeh, 1951 – Kazemzadeh, Firuz, *The struggle for Transcaucasia (1917-1921)*, Philosophical Library & George Ronald, 1951;

10. François Thual, 2001- Thual, François, *Le Caucase*, Flammarion, 2001;

11. John Buchan, 1923 - Buchan, John, *The Baltic and Caucasian States*, parte din colecția *The Nations of to-day*, Houghton & Mifflin Company, New York, 1923;

12. Kayaloff, Jacques, *The battle of Sardarabad*, Mouton, Haga, 1973;

13. Lt. Timothy C. Winegard, 2005 – Lt. Winegard, Timothy C., *Dunsterforce: a case study of coalition warfare in the middle east, 1918-1919*, în *Canadian Army Journal*, vol. 8, nr. 3 (2005), pp. 98-102;

14. Mikael Varandian, 1919 – Varandian, Mikael, *Le conflit arméno-géorgien et la guerre du Caucase*, Imprimerie M. Flinikowski, Paris, 1919;

15. M.S. Tamazov, I.S. Pazov, 2016 – Tamazov, M.S.; Pazov, I.S., Германия и образование независимой Грузии в 1918 году (Germania și formarea Georgiei independente în 1918), în Научный диалог (Dialog științific), vol. 4, nr. 52, 2016, pp. 229-240;

16. Musa Gürbüz, 2009 – Gürbüz, Musa, Turkish military activities in the Caucasus following the 1917 Russian Revolution: the battle of Sardarabad and its political consequences, în Review of Armenian Studies, nr. 19-20, 2009, pp. 107-120;

17. Payaslian, Simon, History of Armenia, Palgrave Macmillan, 2007;

18. Onguner, Emir, Kafkasya Cephesi'nde Osmanlı-Alman Rekabeti (Rivalitatea otomano-germană pe frontul din Caucaz), pe egitisim.gen.tr., material din 2015, consultat în data de 25 aprilie 2024;

19. Serge Afanasyan, 1981 – Afanasyan, Serge, L'Arménie, L'Azerbaïdjan et La Géorgie de l'indépendance à l'instauration du pouvoir soviétique (1917-1923), Éditions L'Harmattan, Paris, 1981;

20. Transcaucasia, Nationalism, and Social Change - Essays in the History of Armenia, Azerbaijan, and Georgia, ediție actualizată și editată de Ronald Grigor Suny, The University of Michigan Press, 1996;

21. V. Muhanov, 2017 – Muhanov, V., Кавказ в революционную пору [...] К истории Закавказья в 1917 - первой половине 1918 г (Caucazul în perioada revoluționară [...] Istoria Transcaucazului în 1917 și în prima jumătate a anului 1918), Editura IA Regnum, Moscova, 2017;

22. von Kressenstein, Friedrich Kress, Meine mission im Kaukasus, Editura Samschoblo, Tbilisi, 2001.

23. W.E.D. Allen, Paul Muratoff, 1953 – Allen, William David, Muratoff, Paul, Caucasian Battlefields, a history of the wars on turco-caucasian border, 1828-1921, Cambridge University Press, New York, 1953;

24. Yalçın Murgul, 2007 – Murgul, Yalçın, Baku expedition of 1917–1918: A study of the Ottoman policy towards the Caucasus, teză de master, Universitatea Bilkent, Ankara, 2007;

25. Z. Alizade, 2008 - Alizade, Z., Political relations between Azerbaidjan and Armenia in 1917-1918, în The Caucasus & Globalization, vol. 1, nr. 2, 2008, pp. 151-157;

26. Zaur Gasimov, 2007 – Gasimov, Zaur, The emergence of the Azerbaijani and Georgian Republics (1918-1922): army-building and military cooperation, în The Caucasus & Globalization, vol. 1, nr. 2 din 2007, pp. 100-107;

27. Трапезундская и Батумская Мирные Конференции Февраль - Май 1918 года (Conferințele de Pace de la Trebizond și Batumi, februarie – mai 1918), ediția I, Biblioteca Națională a Parlamentului Georgiei, Tbilisi, 2018;

28. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921), ენციკლოპედია-ლექსიკონი (Republica Democrată Georgia (1918-1921), Enciclopedie-lexicon), Editura Universității de Stat Ivane Javakhishvili, Tbilisi, 2018.

NOILE PROVOCĂRI ÎN ECOSISTEMUL DE CRIMINALITATE CIBERNETICĂ

Claudia-Alecsandra GABRIAN*

Abstract:

The current cyber threat landscape can be influenced by geopolitical dynamics that can lead to substantial challenges. Many organized cyber criminals continue to develop their threat operations to execute high-impact attacks by extorting ransoms, disrupting governments, critical services, and exposing sensitive data. This article aims to identify in which manner the ransomware groups are expected to explore new skills and how they can integrate Artificial Intelligence (AI) in their attacks. Another purpose is to identify how they can exploit global events and how the attacks in 2023 can be connected in 2024. The cybercriminal group that was chosen for this research is LockBit ransomware because according to the statistics from 2023, it is the most prolific cybercriminal ransomware group. Even though the main focus of this article is LockBit, there is one exception, because LockBit was disrupted by the FBI in February 2024 and another purpose is to identify how they can continue their attacks after the disruption. The main results are that cybercriminals use AI malware to execute more highly developed cyberattacks shortly and 2024 can be a year where ransomware attacks can predominate through new LLM models. This paper's main conclusions are that cybercriminals continue to launch sophisticated ransomware attacks, and they can target global events, for example: elections in the US, European Union, Olympic games, and the current military conflicts can represent significant opportunities for cyber actors.

Keywords: ransomware, artificial intelligence, cyberattacks, LockBit, geopolitical landscape.

Introducere

Interconectivitatea devine un avantaj pentru grupările de criminalitate cibernetică, deoarece acestea utilizează toate instrumentele de care dispun pentru a maximiza efectul atacurilor pe care le lansează, ajungând de la un singur calculator compromis, să transfere atacul pe toate sistemele asociate. Acest aspect poate fi considerat o provocare pentru societate și pentru cetățeni, companii, guverne, instituții de

* Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie și Filosofie, specializarea RISE, Cluj-Napoca, claudiaalecsandra@yahoo.com

securitate națională și cibernetică etc., deoarece având o gamă extinsă de aplicații augmentate, aceștia pot să devină mai specializați, iar vectorii de atac să fie mai greu de identificat. Atacurile de tip ransomware sunt printre cele mai preferate de către grupările de criminalitate cibernetică, deoarece prin cererea unei răscumpărări, aceștia pot să își sponsorizeze mai departe atacurile și să împartă cu afiliații sumele obținute. Noutatea apare atunci când sunt identificate din ce în ce mai multe atacuri cibernetice care utilizează instrumentele inteligenței artificiale pentru a fi mai inovativi și pentru a lansa atacuri mai avansate.

Stadiul actual al cercetării este unul avansat și relevant pentru domeniul studiat, deoarece oferă o contextualizare a amenințărilor persistente, regăsindu-se perspective esențiale pentru identificarea modului în care inteligența artificială poate să fie utilizată de către criminalii cibernetici. De asemenea, evidențierea modului în care grupările de criminalitate cibernetică pot să se implice în procese electorale și să influențeze alegătorii, urmărind interese geopolitice. Un alt exemplu este gruparea LockBit care a atras atenția la începutul acestui an cu privire la sistarea site-ului acesteia, iar faptul că încă este activă și va lansa în curând o nouă versiune de operare, reprezintă un exemplu relevant în analiza ecosistemului de criminalitate cibernetică și a modului în care gruparea care a ocupat locul 1 în statistica din anul 2023 poate să operaționalizeze în continuare.

Scopul acestui articol este de a evidenția care ar putea fi cele mai recente sau viitoare amenințări cibernetice, cu precădere cele care sunt dezvoltate cu ajutorul inteligenței artificiale, cât și evenimente de importanță majoră, evaluând totodată impactul pe care ar putea să îl aibă acestea în ecosistemul cibernetic. Securitatea globală se confruntă cu provocări mai persistente, unde infractorii cibernetici reușesc să își continue activitatea, chiar dacă sunt vizați de către agențiile de securitate globale, cum este și cazul LockBit. Această grupare va reprezenta unul dintre subiectele centrale ale lucrării, deoarece analizând-o încă din anul 2019, au durat aproximativ 5 ani până când a fost identificată o vulnerabilitate sistemică (PHP) și au putut fi vizați prin operațiunea Cronos în 2024.

Obiectivul principal al acestui articol are în vedere enunțarea clară și concisă a sistemului ransomware prin gruparea LockBit, cât și impactul pe care atacurile cibernetice ar putea să le aibă la evenimentele importante din acest an, cum ar fi alegerile care vor fi organizate global și evenimentul cel mai așteptat, adică Jocurile Olimpice de la Paris. Analizând aceste evenimente se pot stabili anumite puncte comune care

au fost identificate în trecut, cât și care va fi evoluția lor în timp, având în vedere faptul că tensiunile geopolitice sunt prezente, iar aceste evenimente sunt preferate de către grupările de criminalitate cibernetică pentru a exploata și identifica date sensibile pe care mai târziu să le monetizeze. De asemenea, spionajul cibernetic realizat de către grupări asociate cu servicii de securitate ruse reprezintă o amenințare persistentă, care trebuie să fie identificată din timp și prevenită.

În cadrul metodologiei utilizate în acest articol, se vor regăsi două metode de cercetare specifice, prima este netnografia, iar a doua este analizarea documentelor oficiale asociate cu domeniul criminalității cibernetice și publicate de către instituțiile abilitate în acest domeniu. Utilizarea acestor două metodologii complementare ajută la obținerea unei înțelegeri aprofundate a ecosistemului de criminalitate cibernetică, cât și a fenomenelor care sunt în continuă evoluție. Prima metodă de cercetare, netnografia, este utilizată pentru a realiza o analiză bazată pe observația participativă în cadrul canalelor de comunicare ransomware, pentru o mai bună înțelegere a dinamicii din cadrul grupărilor și a afiliațiilor. A doua metodă de cercetare, analiza documentelor, este utilizată pentru a examina și interpreta tipuri de documente, cum ar fi cele oficiale, articole și mesaje postate chiar de către membrii grupărilor de criminalitate cibernetică, așa cum este și mesajul postat în limba rusă de către liderul LockBit după ce le-a fost sistată activitatea în februarie 2024.

În cadrul acestui articol, întrebarea de cercetare definește scopul și direcția cercetării, iar informațiile regăsite vor fi orientate înspre identificarea evenimentelor care să răspundă întrebării de cercetare propuse: "Care sunt evenimentele-cheie din anul 2024 care pot să influențeze ecosistemul de criminalitate cibernetică în 2024?". Această întrebare având rolul de a evidenția importanța evenimentelor din anul 2024, impactul pe care aceste evenimente îl vor avea asupra tuturor părților implicate și enunțarea tuturor factorilor globali și a acelor tendințe care ar putea să influențeze ecosistemul de criminalitate cibernetică.

Contribuțiile proprii se evidențiază prin obținerea de perspective noi cu privire la ecosistemul de criminalitate cibernetică prin analizarea grupărilor de ransomware, un avantaj însemnând înțelegerea limbii ruse pentru analizarea textului propriu-zis. De asemenea, subiectul cercetat este unul care în vedere aspecte relevante regăsite în ecosistemul de criminalitate cibernetică și care pot să influențeze viitoarele evenimente pentru anul 2024, deoarece sunt evenimente cu un impact geopolitic semnificativ, cât și de interes la nivel global.

În anul 2023 atacurile cibernetice, cât și nivelul de avansare al acestora a fost într-o linie ascendentă, iar acțiunile geopolitice au în continuare un impact major asupra acestora. Amenințările ransomware au fost identificate în cadrul mai multor sectoare, iar peisajul cibernetic a devenit mai diversificat, în compație cu anul 2022. Atacatorii cibernetici continuă să își dezvolte operațiunile pentru a executa atacuri cu un impact major pentru a afecta guverne, servicii critice și pentru a expune date sensibile, în scopul de a obține câștiguri financiare prin răscumpărarea pe care o solicită pentru aceste date (SentinelOne,2023). În prezent aceștia realizează activități rău intenționate, au obiective strategice și sunt orientați înspre profit, astfel devin entități rationale care caută vulnerabilități în sistemele informatice care să le ofere un venit constant. Pentru anul 2024, evoluția amenințării ransomware poate fi privită din perspectiva utilizării inteligenței artificiale și mai multe exploatări de tip zero-day (Bitdefender,2024).

Grupările de criminalitate cibernetică lansează atacuri multi-motivaționale, urmărind beneficii politice sau financiare prin vizarea alegerilor electorale și evenimentelor de amploare globală, cum ar fi Jocurile Olimpice. Manipularea alegerilor se poate realiza prin mai multe tehnici, prima etapă o reprezintă campaniile de dezinformare care ulterior se transformă în interferențe directe asupra sistemelor de vot pentru a influența opinia alegătorilor, în timp ce altele afectează voturile în sine. Motivele de cele mai multe ori sunt asemănătoare în ambele cazuri, însă în cazul Jocurilor Olimpice, există și altele care au în vedere atragerea atenției globale prin atacuri asupra sistemelor de bilete, transmisiilor de evenimente sau furtul de date cu caracter personal ale sportivilor și participanților.

1. Ecosistemul ransomware

Amenințările ransomware vor fi mult mai sofisticate și vor evolua în 2024. Grupările de ransomware vor implementa vulnerabilități zero-day; prin urmare, sistemul care este neactualizat sau nu are o protecție suficientă va fi ușor de compromis. Un alt aspect este eficiența procesului de identificare și de triaj a victimelor. Grupările de ransomware vor aloca mai multă atenție pentru a verifica potențialele ținte în scopul maximizării profitului, în special vizând companiile mari din sectorul de producție sau de asistență medicală esențială. Aceste grupări vor continua să folosească forme avansate de tehnici de criptare; în ultimul an criptarea post-cuantică a fost adoptată pentru a face atacurile și mai greu de contracarat (Bitdefender, 2024).

Modernizarea codului ransomware este o nouă provocare în peisajul amenințărilor, deoarece atacatorii adoptă un limbaj de programare Rust, dar și Go și Swift. Programul Rust le permite să scrie un cod mai sigur care poate fi compilat în diferite sisteme de operare. Acesta nu criptează complet fișierele, favorizează criptarea intermitentă și poate să folosească criptarea cuantică. Două avantaje importante constau în primul rând în faptul că devine mai dificil pentru instrumentele de securitate să detecteze atacul datorită similitudinii statistice dintre fișierul criptat parțial și cel original; iar în al doilea rând, procesul de criptare este mai rapid, permițând ransomware-ului să creeze mai multe fișiere într-un anumit interval de timp (Bitdefender,2024).

O altă provocare constă în faptul că pentru modelul de afaceri ransomware-as-a-Service (Raas), grupările recrutează activ membrii cu abilități avansate și studii superioare pentru a avea specialiști în domeniu care să execute atacuri din ce în ce mai sofisticate, iar pe urmă profitul să se împartă în funcție de aportul fiecăruia în procese. De asemenea, peisajul competitiv dintre aceștia se va intensifica, deoarece între aceste grupări vor apărea discuții cu privire la menținerea reputației, devenind astfel o vulnerabilitate pentru operațiunile lor și în cadrul grupărilor (Bitdefender,2024).

Dark web este un habitat pentru criminalitatea cibernetică, iar dintre toate rețelele sale anumite platforme se remarcă prin influență și anonimatul pe care îl oferă. O atenție deosebită este acordată forumurilor dark web care operează în limba rusă, deoarece dețin o poziție unică datorită bazei lor extinse de utilizatori și a complexității operațiunilor lor. Aceste forumuri nu sunt doar platforme pentru activități ilegale; ele oferă surse critice de informații pentru instituțiile de aplicare a legii și pentru cercetări. Prin monitorizarea acestor platforme, se pot obține cu ușurință informații despre amenințări, despre membrii platformei și despre planurile și discuțiile pe care le au (SOCRadar, 2024).

Un exemplu de platformă care este una dintre cele mai recunoscute și profesioniste platforme în ecosistemul de criminalitate cibernetică, este XSS.is care începând cu 2013 până în prezent a devenit un pion important în acest peisaj. Acest forum privat, unde se vorbește limba rusă, operează atât la suprafață, cât și pe dark web și oferă un mediu anonim și sigur pentru cei care vor să se înscrie. Această platformă a devenit în timp un spațiu de încredere pentru activitățile infracționale cibernetice. XSS.is dezactivează jurnalele adreselor IP și criptează mesajele private, pentru a oferi anonimat utilizatorilor. Chiar dacă în 2021 au fost interzise discuțiile despre ransomware, platforma și-a dezvoltat o reputație

în jurul punctelor de recrutare și de întâlnire dintre cele mai cunoscute grupări de ransomware, chiar și LockBit (SOCRadar, 2024).

2. Gruparea ransomware LockBit

Din anul 2019, gruparea ransomware LockBit rulează drept ransomware-as-a-service (RaaS), unde criptatorii sunt recunoscuți drept afiliați care efectuează atacurile în schimbul unei reduceri din veniturile răscumpărării. Atacurile urmează o tactică numită extorcare triplă pentru a fura date sensibile înainte de a le cripta, iar aceștia exercită presiuni asupra victimelor pentru a efectua o plată pentru a-și decripta fișierele și pentru a preveni publicarea datelor lor. LockBit este una dintre grupările de ransomware care acceptă criptarea de la distanță, un avantaj semnificativ peste aceștia este faptul că nu se poate detecta activitatea rău intenționată, deoarece este prezentă doar într-un dispozitiv negestionat. Această dezvoltare a criptării de la distanță vine pe fondul unor schimbări în peisajul ransomware-ului, deoarece sunt utilizate noi limbaje de programare, iar lansarea atacurilor cibernetice sunt programate după orele de muncă sau la sfârșit de săptămână pentru a nu fi detectate (The Hacker News, 2024).

LockBit 3.0 sau LockBit Black este ultima variantă de operare care folosește modelul Ransomware-as-a-Service (RaaS), iar potrivit ultimului raport ENISA care are în vedere perioada iulie 2022-iunie 2023, gruparea LockBit a ocupat primul loc în rândul atacurilor cibernetice, având o rată de peste 1000 de atacuri cibernetice, iar din 2019 până în februarie 2024 nu a fost sesizată de către forțele de ordine (ENISA, 2023). În comparație cu gruparea CL0P, aceasta a compromis peste 3.000 de organizații din SUA și 8.000 de organizații globale, doar în anul 2023, ceea ce a dus la detronarea grupării LockBit de pe prima poziție pentru câteva luni. Prin cele două vulnerabilități zero-day MOVEit și GoAnymwhere, gruparea a avut una dintre cele mai mari campanii de amenințare din 2023, ceea ce a dus la alertarea instituțiilor competente pentru a oferi recompense oricărei persoane care poate să ofere informații veridice despre ei, care ulterior să conducă la arestarea membrilor grupării. (SentinelOne, 2023) După atacurile zero-day, gruparea CL0P a adoptat o altă tactică față de cea obișnuită, după reușita multitudinii de atacuri, s-a retras de pe scena amenințărilor cibernetice, iar până în prezent nicio altă gruparea de ransomware nu a reușit să detroneze LockBit, până la CL0P (SOCRadar, 2024).

LockBit a fost implicată în numeroase incidente de securitate asupra organizațiilor la nivel global de-a lungul anilor. Într-o configurație

tipică RaaS, câștigurile sunt împărțite atât între dezvoltatori, cât și afiliați, după ce răscumpărarea a fost negociată și plătită. LockBit percepe în mod normal o cotă de 20% din răscumpărare per victimă plătitoare, restul de 80% fiind acordat afiliatului. Cu toate acestea, dacă LockBit însuși este cel care conduce negocierile, această taxă crește de la 30 până la 50%. În noiembrie 2023, gruparea a introdus noi recomandări pentru răscumpărare bazate pe veniturile victimei, interzicând reduceri de peste 50%. Din punct de vedere pur tehnic, LockBit a abordat o altă tactică, are o capacitate de auto-răspândire. Odată ce o gazdă din rețea este infectată, LockBit este capabil să caute alte ținte din apropiere și să încerce să le infecteze. Gruparea s-a evidențiat prin fenomene atipice, cum ar fi plățirea oamenilor pentru a-și face tatuajele LockBit și chiar oferirea unei recompense de 1 milion de dolari pentru oricine ar putea afla identitatea în lumea reală a liderului LockBit (SOCRadar,2024). În special, LockBit a publicat pe forumul XSS recompensele pentru tatuajele LockBit.

O operațiune internațională care include Europol și 11 țări, a confiscat cu succes domeniile darknet ale grupării LockBit. Primul anunț al vizării a fost făcut de Agenția Națională a Criminalității din Marea Britanie (NCA) care a confirmat că a obținut codul sursă LockBit, precum și o mulțime de informații referitoare la activitățile sale și afiliații acestora, ca parte a unui grup operativ dedicat, numit Operațiunea Cronos. În sistemele regăsite s-a identificat faptul că unele date aparțineau victimelor care au plătit răscumpărarea, ceea ce înseamnă că datele sunt stocate chiar dacă este plătită răscumpărarea, ceea ce nu respectă garanția ștergerii datelor propusă de atacatori. De asemenea, au fost arestați doi membri LockBit în Polonia și Ucraina. Sancțiuni au fost stabilite în SUA împotriva altor doi cetățeni ruși despre care se presupune că ar fi comis atacuri LockBit, pe nume Artur Sungatov și Ivan Gennadievich Kondratiev (alias Bassterlord). Agenția a reușit să preia controlul asupra serviciilor LockBit și s-a infiltrat în întregul său sistem datorită unei vulnerabilități identificate PHP. 34 de servere aparținând afiliaților LockBit au fost și ele sesizate și peste 1.000 de chei de decriptare au fost recuperate de pe serverele LockBit confiscate (SOCRadar,2024).

Cu toate acestea, LockBit a reapărut pe dark web cu o nouă infrastructură la scurt timp după ce le-au fost confiscate serverele. Aceștia și-au mutat serverele Tor la o nouă adresă .onion și a postat 12 noi victime pe portalul său de scurgeri de date și a discutat despre exploatarea unei vulnerabilități PHP care a dus la sesizarea serverului intern (The Hacker News, 2024). După atac, personalul administrativ al grupării de ransomware

Lockbit a informat că lucrează activ la mai multe proiecte noi și au dezvoltat o nouă sarcină de ransomware care vizează platforma cloud Nutanix. În urma evenimentului, LockbitSupp a înaintat o scrisoare către FBI și a amenințat că va publica date care au fost obținute în urma atacului asupra Comitatului Fulton din Georgia, atac care a fost realizat de către unul dintre afiliații lor. Aceste date sunt sensibile din cauza faptului că l-ar inculpa pe Donald Trump, iar astfel LockbitSupp susține că „Operațiunea Kronos” a fost efectuată pentru a preveni publicarea datelor care ar putea afecta alegerile viitoare. LockBit a postat un articol pe noul server, care a fost scris de către liderul său, acesta a promis să nu se retragă din lumea criminalității subterane, iar acesta a recunoscut motivul pentru care au fost vizați, acela că în ultimii 5 ani fiind obișnuiți cu recompense din ce în ce în mai mari, “au devenit leneși” (BankInfoSecurity,2024).

În prezent există o versiune în curs de dezvoltare a ransomware-ului numit LockBit-NG-Dev, care ar putea fi o versiune viitoare pe care gruparea ar putea să o considere versiunea 4.0 după ce este finalizată. Aceasta este o versiune în dezvoltare a unui malware în testare independent de platformă, care este diferită de versiunile anterioare. Eșantionul adaugă un sufix „locked_for_LockBit” la fișierele criptate care, fiind parte a configurației și, prin urmare, aceasta ar putea să fie o versiune viitoare neimplementată de grupare. Pe baza stării sale actuale de dezvoltare, se urmărește activ varianta LockBit-NG-Dev (TrendMicro, 2024).

Interesant este faptul că o grupare de ransomware nou descoperită numită Red CryptoApp și-a început operațiunile între februarie și martie anul acesta, ceea ce coincide cu operațiunile de sesizare asupra Lockbit. Raportul de victimologie pentru Red Ransomware dezvăluie o gamă restrânsă de victime în câteva sectoare și țări, publicându-le pe site-ul său Data Leaks (DLS). Odată ce un sistem este compromis, toate fișierele sunt modificate cu extensia .REDCryptoApp, făcându-le inaccesibile. Aceștia utilizează text generat de AI în comunicarea cu victimele, ceea ce înseamnă o evoluție a operațiunilor ransomware (SOCRadar,2024).

3. Inteligența artificială și atacurile cibernetice

Principiul inteligenței artificiale asociat cu criminalitatea cibernetică poate fi identificat în momentul în care atacatorii cibernetici își ajustează instrumentele de hacking pentru a penetra sisteme și pentru a trece neobservați. AI le poate ușura munca acestora și de asemenea poate fi considerată un nou risc pentru sistemele informatice. Predicțiile despre integrarea AI în atacurile de timp ransomware poate să fie imprevizibilă

deoarece poate fi folosit atât ca un instrument care să îmbunătățească abilitățile existente ale atacatorilor, cât și să fie programat pentru a realiza atacuri de unul singur ceea ce va duce la o identificare mai dificilă dacă un atac este executat de un actor sau este oferită asistență AI. Până în prezent, satisfacția hackerilor cu privire la dezvoltarea de către AI a codului malware este una nemulțumitoare. Calitatea codului de malware tinde să fie scăzută, deci chiar dacă acest cod poate să fie scris de AI, ajunge să fie o opțiune mai puțin selectată de către hackerii cu experiență (Bitdefender,2024).

Implicarea LLM-urilor va reprezenta un prim pas înspre următoarea etapă a utilizării instrumentelor AI care vor deveni din ce în ce mai frecvente. Aceste LLM-uri sunt modele de limbaj, fiind programe de inteligență artificială (AI) care pot să recunoască și pot genera text, printre alte sarcini, cum este de exemplu ChatGPT (Cloudflare,n.d.). Aceste mesaje pot să devină mai persuasive și mai realiste, ceea ce reiese faptul că nu se mai poate face diferența între mesajele autentice și cele generate. Eliminarea barierelor lingvistice poate duce la extinderea activităților acestora către un public mai larg, cât și să permită actorilor care au deja competențe să execute atacuri mai sofisticate. Acești infractori cibernetici pot să creeze LLM-uri personalizate care să reprezinte o amenințare pentru cetățeni, de asemenea pot să folosească versiuni personalizate ale GPT Builder oferit de OpenAI pentru a-i asista pe aceștia în atacurile pe care le realizează (Bitdefender,2024).

O altă provocare adusă de utilizarea AI sunt deepfake-urile, care devin din ce în ce mai convingătoare, utilizând imagini audio și video în care sunt prezente personalități cunoscute, politicieni, fondatori de opinie etc. Aceste deepfake-uri alimentează campaniile de dezinformare, ceea ce necesită de asemenea o atenție sporită a instituțiilor care se asigură de protejarea spațiului cibernetic (Bitdefender,2024).

O provocare o reprezintă utilizarea open source intelligence (OSINT) cum ar fi Havok și Sliver, prin care se pot obține mai multe informații cu privire la un anumit subiect. Infractorii cibernetici folosesc acest tip de căutare, deoarece pot să primească răspunsuri la multe întrebări pe care le au. În ceea ce privește cazul ransomware, aceste grupări includ OSINT pentru a evalua și a determina care sunt cele mai adecvate cereri de răscumpărare. Prin utilizarea LLM-urilor se pot colecta informații despre companii, instituții, întreprinderi etc. Una dintre cele mai practice și mai ușor de monetizat utilizări ale AI este dezvoltarea unui instrument de recunoaștere bazat pe inteligență artificială pentru a analiza cantități mari de date și a identifica ținte valoroase cu capacități

financiare semnificative. Prin selectarea și țintirea organizațiilor cu cel mai mare potențial de a plăti răscumpărări substanțiale, grupările de ransomware și-ar putea crește cererile maxime de răscumpărare, ceea ce duce la venituri potențial mai mari ale acestora (Bitdefender,2024).

4. Influența pe care o au grupările de cybercrime în evenimente globale

Rusia, China și Iranul rămân principalii actori care ar putea să interfereze cu alegerile din 2024, iar datorită progreselor tehnologice, alte națiuni sau chiar grupuri interne ar putea încerca să-și organizeze propriile campanii sofisticate de dezinformare. Cu toate acestea, Rusia rămâne „cea mai activă amenințare străină la adresa alegerilor”, folosind mass-media de stat și influența online pentru a eroda încrederea în instituțiile democratice și în sprijinul SUA pentru Ucraina (AP,2024). Interferența Rusiei în viitoarele alegeri parlamentare din Uniunea Europeană ar putea pune în pericol procesul electoral, analizând astfel perioada alegerilor pentru data de 9 iunie 2024, nu au exista încercări majore de a influența opiniile electoratului pentru alegerile europene, chiar dacă au fost al doilea cel mai numeros proces electoral global după alegerile din India (The Record, 2024). Pentru alegerile europarlamentare din 9 iunie 2024 este posibil să fi existat incidente izolate de securitate cibernetică sau tentative de interferență cibernetică în diverse țări sau regiuni, dar acestea nu au fost raportate ca fiind de impact major în acea zi în Europa.

Un caz apărut în cadrul alegerilor este grupul de hacking numit R00Tk1t care a amenințat guvernul Indian pe canalul său de telegram că va ataca cibernetic și va manipula aparatele electronice de vot și a rezultatelor alegerilor. Grupul R00Tk1t este un actor proeminent al amenințărilor pe dark web, specializat în implementarea de software rău intenționat pentru a obține acces neautorizat la rețele sau sisteme, fără a lăsa urme de intruziune a acestora. Momentul acestui atac cibernetic asupra partidului Bharatiya Janata coincide cu alegerile din 2024 în India, care includ mai multe tipuri de alegeri. Acest proces electoral, care a avut loc între 19 aprilie 2024 și 1 iunie 2024, marchează cele mai mari alegeri din lume, cu noi implicații pentru viitorul guvernării indiene (The Cyber Express, 2024). Atacurile cibernetice asupra Indiei au fost identificate în timpul alegerilor, implicațiile au condus la scurgeri de date, dezinformare și spionaj cibernetic. De asemenea, pe forumurile Dark Web și pe Telegram au fost postate cărțile de identitate ale alegătorilor (Resecurity, 2024).

Utilizarea AI în cadrul alegerilor prezidențiale este observată și în China, unde sunt folosite conturi false de social media pentru a chestiona alegătorii în scopul influențării alegerilor prezidențiale din SUA, utilizând campanii de dezinformare cu ajutorul AI. Conturile actorilor afiliați Partidului Comunist Chinez sunt utilizate pentru a stoca date demografice chiar înainte de alegeri, utilizând inteligența artificială. Acest caz este primul identificat unde un stat folosește AI în încercarea de a influența alegeri externe. Gruparea Storm-1376 este unul dintre cele mai active grupări care a promovat o serie de imagini generate de inteligență artificială în cadrul alegerilor viitoare. Cu alegeri majore care au loc în întreaga lume anul acesta, în special în India, Coreea de Sud și Statele Unite ale Americii, China va crea și va amplifica, cel puțin, conținut generat de inteligență artificială pentru a-și urmări interesele geopolitice (Microsoft, 2024).

Microsoft a declarat faptul că există campanii online provenite din Rusia care pot influența viitoarele alegeri prezidențiale din SUA, acestea sunt identificate în ultimele 45 de zile, dar într-un ritm mai lent decât în alegerile trecute. Conturile legate de Rusia răspândesc conținut care vizează publicul din SUA, criticând sprijinul american al Ucrainei în războiul acesteia cu Rusia. Deși activitatea rusă nu este atât de intensă, aceasta ar putea crește în lunile următoare. A fost observată o acțiune realizată de un grup rus de hacking numit Microsoft Star Blizzard, sau Cold River, care se concentrează pe țintirea think tank-urilor occidentale. Acest grup vizează personalități politice și cercurilor politice din SUA și poate reprezenta un prim pas dintr-o serie de campanii de hacking (VOA, 2024).

Jocurile Olimpice de la Paris din 2024 pot reprezenta o nouă oportunitate pentru atacatorii cibernetici, deoarece pot afecta sportivii, participanții și infrastructura digitală. Atacurile cibernetice pot viza spionajul cibernetic, operațiuni rău intenționate, atacuri de phishing, etc. cum au fost regăsite pentru prima dată la jocurile olimpice de la Beijing din 2008. În anul 2012 a existat un atac major DDoS, ceea ce a dus notiunea de amenințare cibernetică pe agenda comunității olimpice. De asemenea, la jocurile olimpice de la Soci au existat amenințări cibernetice asupra securității sistemelor IT, cât și spionaj cibernetic, serviciile de securitate ruse colectând informații despre participanți. La jocurile de la Rio, a fost regăsită implicarea serviciilor ruse prin GRU într-o campanie de spionaj cibernetic prin APT28. La jocurile olimpice din Coreea de Sud din 2018 au fost perturbate sistemele printr-un atac cibernetic major, prin viermele rău intenționat numit „Olympic Destroyer”. La ultimele jocuri

olimpice din 2021 de la Tokyo, au fost înregistrate 450 de milioane amenințări cibernetice, cât și campanii de phishing. De asemenea, actorul de amenințări Sandworm APT asociat cu GRU a orchestrat o campanie de spionaj (SentinelOne, 2024).

Tensiunile geopolitice pot să influențeze Jocurile Olimpice, impactând în mod semnificativ atât dinamica evenimentului, cât și infractura tehnologică a acestuia. Aceste tensiuni pot de asemenea să amplifice nevoia de a ataca acest eveniment pentru exploatarea vulnerabilităților și exfiltrarea datelor. Având în vedere faptul că Rusia între 2018-2022 a avut interdicție olimpică din cauza unui dopaj, implicarea ei în campanii rău intenționate poate să fie justificată deoarece în prezent are interdicție din cauza invaziei din Ucraina. Pe fondul sprijinului Franței pentru Ucraina în poziția sa defensivă împotriva Rusiei, există o posibilitate ca Jocurile Olimpice de la Paris din 2024 să devină o țintă pentru operațiunile cibernetice din Rusia și/sau Belarus (SentinelOne, 2024).

Concluzii și rezultatele obținute

Conceptul de cyber extortion asociat atacurilor ransomware este un subiect care a atras multă atenție în ultimii trei ani pentru cercetări. Ecosistemul criminalității cibernetice este unul complex, incluzând tipologii diferite de actori, roluri și acțiuni. În ultimul deceniu, ecosistemul cybercrime-as-a-service a evoluat și a adăugat noi provocări cu care se confruntă guvernele. Viitorul AI și rolul său în criminalitatea cibernetică poate fi privit din punct de vedere ofensiv. Conflictele globale pot să ducă la creșterea atacurilor cibernetice, cât și a criminalității cibernetice, utilizându-se tactici susținute de actori sponsorizați de stat sau de grupări neafiliate care operează în interes financiar.

Războiul cibernetic poate să reprezinte un instrument eficient pentru grupările de criminalitate cibernetică în atingerea obiectivelor politice, sociale sau naționale. Aceste obiective pot să aibă în vedere vizarea infrastructurii critice, furtul de date sensibile, dezinformarea, interese financiare etc. Exploatarea vulnerabilităților zero-day așa cum este situația grupări CL0P, poate reprezenta o escaladare în acest an.

Grupările de criminalitate cibernetică sunt importante de analizat în acest an, mai ales dacă vor apărea noi sesizări ale instituțiilor de securitate asupra serverelor acestora sau dacă își vor schimba tacticile sau vor acționa sub numele altui grup. Faptul că datele exfiltrate sunt stocate chiar dacă răscumpărarea este plătită, probabilitatea ca acele

date să fie folosite pentru a reextorca victimele este și mai mare și va continua să crească.

Imprevizibilitatea executării atacurilor cibernetice poate să fie prezentă în anul 2024, deoarece peisajul amenințărilor cibernetice este în continuă schimbare, determinată de integrarea accelerată a instrumentelor AI care a crescut substanțial. În acest context este necesară colaborarea între guverne, organizații, instituții etc în securitate cibernetică pentru a răspunde eficient amenințărilor.

Colaborarea dintre criminalii cibernetici vorbitori de limbă engleză și rusă pentru a lansa campanii de ransomware este o tendință notabilă pentru anul 2024. Adoptarea în masă a chatbot-urilor de inteligență artificială (AI) sub formă de modele de limbaj mari (LLM) la nivel global este regăsită începând cu 2023, iar în anii ce vor urma voi evolua din ce în ce mai mult, având capacitatea de a manipula conținutul online și de a răspândi dezinformarea la un nivel și cu o performanță ridicată.

Analizând situațiile din anii precedenți, actorii de stat ostili din China, Rusia sau Coreea de Nord pot continua să lanseze campanii de intruziune mai avansate. Factorii geopolitici au jucat un rol semnificativ în modelarea securității informațiilor. Conflictele dintre națiuni precum Rusia și Ucraina au influențat tactica criminalilor cibernetici, iar atacurile ransomware au dat prioritate expunerii datelor și cerând recompense ridicate.

În ceea ce privesc evenimentele din acest an, alegerile electorale de până acum au început să fie afectate, iar alegerile viitoare, mai ales cele prezidențiale vor deveni ținta mai multor atacuri cibernetice provenite din partea actorilor de criminalitate cibernetică sponsorizați de stat. Deși Jocurile Olimpice au devenit ținte pentru operațiuni cibernetice ofensive, cum ar fi: spionaj cibernetic, destabilizare sau câștig economic, viitoarele Jocuri de la Paris 2024 s-ar putea confrunta cu operațiuni cibernetice mai variate și mai persistente, variind de la campanii concentrate pe destabilizare, campanii de influență și extorcare de date, până la cele centrate pe perturbări, inclusiv atacuri DDoS, phishing și dezinformare.

Bibliografie:

1. "Businesses Ransomware Attack Rate Worldwide From 2017 to 2021." Statista. Accesat în data de 20 aprilie 2024. <https://www.statista.com/statistics/204457/businesses-ransomware-attack-rate/>
2. AP News. 2024. "Facebook, TikTok Face Allegations of Election Interference." Accesat în data de 16 mai 2024. <https://apnews.com/article/election-interference-facebook-tiktok-russia-putin-china-1b5e5ce56d64dc356c2ad332068e2f8c>
3. BankInfoSecurity. 2024. "Ransomware Operation LockBit Reestablishes Dark Web Leak Site." Accesat în data de 6 aprilie 2024. <https://www.bankinfosecurity.com/ransomware-operation-lockbit-reestablishes-dark-web-leak-site-a-24442>
4. Bitdefender. 2023. "Bitdefender Threat Debrief – December 2023." Accesat în data de 2 aprilie 2024. <https://www.bitdefender.com/blog/businessinsights/bitdefender-threat-debrief-december-2023/>
5. Bitdefender. 2024. "2024 Cybersecurity Forecast: Ransomware's News Tactics and Targets." Accesat în data de 21 martie 2024. <https://www.bitdefender.com/blog/businessinsights/2024-cybersecurity-forecast-ransomwares-new-tactics-and-targets/>
6. Bitdefender. 2024. "2024 Cybersecurity Predictions for AI: A Technical Deep Dive." Accesat în data de 26 martie 2024. <https://www.bitdefender.com/blog/businessinsights/2024-cybersecurity-predictions-for-ai-a-technical-deep-dive/>
7. Bitdefender. 2024. "2024 Cybersecurity Predictions: Changes in the Attack Landscape." Accesat în data de 13 aprilie 2024. <https://www.bitdefender.com/blog/businessinsights/2024-cybersecurity-predictions-changes-in-the-attack-landscape/>
8. Bitdefender. 2024. „Previziuni în securitate cibernetică pe 2024: Noi tactici și ținte vizate de ransomware.” Softlead, Accesat la 19 aprilie 2024. <https://softlead.ro/noutati-it-c/bitdefender-previziuni-in-securitate-cibernetica-pe-2024-noi-tactici-si-tinte-vizate-de-ransomware.html>
9. Bushido Token Blog. 2024. "Top 10 Cyber Threats of 2023." Accesat în data de 14 aprilie 2024. <https://blog.bushidotoken.net/2023/12/top-10-cyber-threats-of-2023.html>
10. Cloudflare. 2024. "What is a Large Language Model?" Accesat în data de 28 martie 2024. <https://www.cloudflare.com/learning/ai/what-is-large-language-model/>
11. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). 2023. Enisa Threat Landscape 2023. Accesat în data de 18 martie 2024. <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2023>
12. Microsoft. 2024. "China, AI Influence Elections, MTAC Cybersecurity." Accesat în data de 8 aprilie 2024. <https://blogs.microsoft.com/on-the-issues/2024/04/04/china-ai-influence-elections-mtac-cybersecurity/>

13. Ransomware Sommelier. 2024. "Ransomware Attacks Against Local Authorities." Accesat în data de 30 martie 2024. <https://ransomwaresommelier.com/p/ransomware-attacks-against-local>

14. Recorded Future Blog. 2024. "Improving Dark Web Investigations with Threat Intelligence." Accesat în data de 19 aprilie 2024. <https://www.recordedfuture.com/blog/improving-dark-web-investigations-with-threat-intelligence>

15. Resecurity. 2024 "Cybercriminals Are Targeting Elections in India with Influence Campaigns." Accesat în data de 22 mai, 2023. <https://www.resecurity.com/blog/article/cybercriminals-are-targeting-elections-in-india-with-influence-campaigns>

16. SC Magazine. 2023. "Report: Ransomware Payouts and Recovery Costs Went Way Up in 2023." Accesat în data de 24 martie 2024. <https://www.scmagazine.com/resource/report-ransomware-payouts-and-recovery-costs-went-way-up-in-2023>

17. SentinelOne Blog. 2024. "Integrating ChatGPT Generative AI Within Cybersecurity Best Practices." Accesat în data de 20 aprilie 2024. <https://www.sentinelone.com/blog/integrating-chatgpt-generative-ai-within-cybersecurity-best-practices/>

18. SentinelOne Blog. 2024. "Ransomware Evolution: How Cheated Affiliates are Recycling Victim Data for Profit." Accesat în data de 25 aprilie 2024. <https://www.sentinelone.com/blog/ransomware-evolution-how-cheated-affiliates-are-recycling-victim-data-for-profit/>

19. SentinelOne. 2023. "Endpoint, Identity, and Cloud: Top Cyber Attacks of 2023 So Far." Accesat în data de 20 martie 2024. <https://www.sentinelone.com/blog/endpoint-identity-and-cloud-top-cyber-attacks-of-2023-so-far/>

20. SentinelOne. 2024. "Cybersecurity at the 2024 Paris Summer Olympics: Safeguarding the Spectacle." Accesat în data de 12 aprilie 2024. <https://www.sentinelone.com/blog/cybersecurity-at-the-2024-paris-summer-olympics-safeguarding-the-spectacle/>

21. SOCRadar. 2024. "Dark Web Profile: Red Ransomware." Accesat în data de 25 aprilie 2024. <https://socradar.io/dark-web-profile-red-ransomware/>

22. SOCRadar. 2024. "Top 5 Russian-Speaking Dark Web Forums." Accesat în data de 21 martie 2024. <https://socradar.io/top-5-russian-speaking-dark-web-forums/>

23. The Hacker News. 2024. "Cyber Threat Landscape: 7 Key Findings." Accesat în data de 3 aprilie 2024. <https://thehackernews.com/2024/01/cyber-threat-landscape-7-key-findings.html>

24. The Hacker News. 2024. "Cybersecurity Tactics FinServ Institutions Can Bank On in 2024." Accesat în data de 18 aprilie 2024. <https://thehackernews.com/2024/02/cybersecurity-tactics-finserv.html>

25. The Hacker News. 2024. "LockBit Ransomware Operation Shut Down." Accesat în data de 5 aprilie 2024. <https://thehackernews.com/2024/02/lockbit-ransomware-operation-shut-down.html>

26. The Hacker News. 2024. "Microsoft, OpenAI Warn of Nation-State Hackers Weaponizing AI for Cyber Attacks". Accesat în data de 16 aprilie 2024. <https://thehackernews.com/2024/02/microsoft-openai-warn-of-nation-state.html>

27. The Hacker News. 2024. "Ransomware Double-Dip: Re-Victimization in Cyber Extortion." Accesat în data de 22 aprilie 2024. <https://thehackernews.com/2024/04/ransomware-double-dip-re-victimization.html>

28. The Record. 2024. "Russian Interference in European Elections a Clear Threat: Margaritis Schinas." Accesat în data de 10 aprilie 2024. <https://therecord.media/russian-interference-european-elections-clear-threat-margaritis-schinas>

29. Trend Micro. 2024. "LockBit Attempts to Stay Afloat with a New Version." Accesat în data de 8 aprilie 2024. https://www.trendmicro.com/en_no/research/24/b/lockbit-attempts-to-stay-afloat-with-a-new-version.html

30. University Oxford. 2024. "World First Cybercrime Index Ranks Countries' Cybercrime Threat Level." Accesat în data de 21 aprilie 2024. <https://www.ox.ac.uk/news/2024-04-10-world-first-cybercrime-index-ranks-countries-cybercrime-threat-level>

31. VOA News, 2024. "Microsoft Finds Russian Influence Operations Targeting US Election Have Begun." Accesat în data de 17 aprilie 2024. <https://www.voanews.com/a/microsoft-finds-russian-influence-operations-targeting-us-election-have-begun-/7574036.html>

RĂZBOIUL DIN UCRAINA ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ. MODIFICĂRI ÎN ACTIVITATEA CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE

Cornel RACOVEANU*

Abstract:

Organized crime has acquired new values in the context of the geopolitical, social and economic transformations that the states are currently facing, expanding their ramifications at the international level. Conflicts often create opportunities that lead to the increasing of the organized crime, amplifying the threat that criminal groups can pose to domestic security. The heightened dynamics of the international security environment and, in particular, the instability with the potential for contagion manifested in the Eastern neighborhood, potentiates the risks posed to National Security by organized crime.

The conflict in Ukraine has already altered the regional security landscape and some changes may be permanent. The shifting power structures created by the war and the illicit market opportunities will continue to increase criminal activity and result in increased cyber attacks; criminal infiltration; human trafficking and sexual abuse; and drug, illicit cigarettes, and weapons smuggling.

This paper compiles data, analysis and policy recommendations on the range of impacts and consequences related to the war in Ukraine on the national/European security. The paper aims to explore the dynamics of organized crime groups in the context of the war and the challenges faced by the authorities in the fight against crime.

This study used a mixed-methods approach. The literature review along with a content analysis and statistical analysis of organized crime was conducted using a combination of online databases, as well as academic journals and conference papers.

The research findings show that the impact of the conflict in Ukraine and its implications for organized crime and security-related issues will have long-term consequences for Romania and EU countries.

Keywords: war in Ukraine, organized crime, Romania, national security, European security.

Introducere

Fenomenul criminalității organizate se desfășoară de prea multă vreme la nivel global și afectează cetățenii, statele și instituțiile sale în cele mai diverse modalități. În ultimii ani criminalitatea organizată

* 2nd year PhD student at THE NATIONAL UNIVERSITY OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION (SNSPA) Bucharest, Political Science Research, e-mail:cornel.racoveanu@yahoo.com

a devenit o problemă majoră, cu evoluții îngrijorătoare pentru instituțiile de intelligence și de law-enforcement și cu tendințe de dezvoltare semnificative în viitorul apropiat, în special în contextul geopolitic actual.

În cadrul Uniunii Europene criminalitatea organizată se manifestă prin săvârșirea unei varietăți de activități infracționale, care sunt în continuă creștere ca amploare și complexitate. Profiturile generate de activitatea anumitor grupuri de criminalitate organizată din UE sunt ridicate și comparabile cu cele obținute de corporațiile multinaționale. Multe dintre grupările de crimă organizată europene sunt flexibile, deoarece își adaptează cu rapiditate modul de operare prin raportare la schimbările din mediu. Cele mai periculoase grupuri sunt cele care sunt capabile să se adapteze la schimbările survenite și să investească profiturile obținute din activități ilegale în economia legitimă, fiind astfel dezvoltată o extindere a componentei criminale. De asemenea, implicarea în activități de criminalitate organizată poate permite unor grupări teroriste să genereze fonduri pentru finanțarea activităților legate de terorism.

Prezentul articol face parte dintr-o cercetare proprie mult mai amplă, ce reprezintă teza mea de doctorat, și este axată pe politicile publice în materie de securitate transfrontalieră cu accent pe dinamica criminalității organizate. În acest sens, lucrarea prezintă o perspectivă proprie asupra modificării peisajului activității criminalității organizate, ce include studiul activității grupărilor de criminalitate organizată și modul în care acestea s-au adaptat la situația conflictuală din estul Europei. De asemenea, în cadrul lucrării vor fi prezentate date, care să justifice influența și impactul pe care grupările îl au asupra securității europene.

Obiectivul de cercetare este acela de a explora dinamica activităților de criminalitate organizată în contextual războiului din Ucraina și implicațiile acestora în planul securității naționale și europene.

Scopul cercetării este de a evidenția trendurile actuale ale criminalității organizate, precum și riscurile, vulnerabilitățile și amenințările la adresa securității naționale, regionale și europene pe care le determină activitatea criminalității organizate în contextul războiului din Ucraina.

1. Metodologie

Pentru a explora dinamica activităților grupărilor de criminalitate organizată în contextul războiului din Ucraina, acest studiu a folosit o metodă de abordare mixtă ce are la bază redarea unor evenimente și analiza acestora, precum și determinarea cauzelor și efectuarea unor prognoze cu privire la eventuale evoluții în activitatea criminalității

organizate. Revizuirea literaturii de specialitate a fost realizată folosind o combinație de baze de date online, precum și reviste academice, rapoarte și lucrări științifice. A fost efectuată o analiză și o sinteză a datelor prevăzute în documente și în baze de date de tip open-source. Concret, acest studiu reprezintă o trecere în revistă a peste 20 de lucrări științifice/documente/rapoarte din ultimii 4 ani, pentru a înțelege mai bine nivelul de cunoștințe în dosarul de securitate legat de mutațiile survenite în criminalitatea organizată înainte și după începutul conflictului din Ucraina, aspecte ce au reprezentat și obiectivele acestei cercetări.

La căutarea datelor au fost folosite următoarele cuvinte cheie: criminalitate organizată, războiul din Ucraina, traficul de droguri și războiul din Ucraina, traficul de persoane, migrația ilegală, contrabandă, spălarea banilor, infracțiuni cibernetice.

Întrebările cercetării:

1. Cum influențează războiul din Ucraina activitatea grupărilor de criminalitate organizată?

2. Ce impact are războiul din Ucraina în activitatea criminalității organizate?

3. Care sunt riscurile, vulnerabilitățile și amenințările la adresa securității naționale/europene?

Pe lângă metodele clasice (analiza literară, istorică etc.) am folosit și tehnici capabile să permită o mai bună împărțire a gamei de infracțiuni de criminalitate organizată în unități mai ușor de măsurat, numărat și ordonat. Printre aceste tehnici se numără analiza de conținut și analiza statistică a criminalității. Pentru a efectua această analiză pe baza informațiilor existente am folosit analiza calitativă și cantitativă a literaturii științifice și de afaceri legate de impactul crimei organizate asupra securității naționale/europene. Această abordare este motivată de lipsa unor analize de impact clare cu privire la provocările de securitate determinate de activitatea grupărilor de criminalitate organizată în contextul conflictului din Ucraina. Astfel că, studiul actual își propune să prezinte o analiză a impactului activității criminale în domeniul securității naționale/europene.

Sursele primare de informații au inclus date din rapoarte și analize oficiale ale unor instituții publice și private de la nivel național, european și internațional cu atribuții în domeniul securității transfrontaliere. Aceste surse au reprezentat baza principală a cercetării, datele obținute au relevat mutațiile survenite în activitatea criminală, precum și riscurile și amenințările la adresa securității transfrontaliere. Sursele secundare de informații au inclus date obținute din surse deschise (în special, media și social media) aspecte ce au relevat acțiunile desfășurate și tendințele actuale ale grupărilor de criminalitate organizată transfrontalieră.

2. Modificări în activitatea criminalității organizate

Înainte de februarie 2022, grupările de criminalitate organizată din Rusia și Ucraina formau cel mai puternic ecosistem criminal din Europa. Dezvoltându-se pe linii similare în anii 1990, grupurile și rețelele criminale ruse și ucrainene controlau o "autostradă de contrabandă" transnațională profitabilă între Rusia și Europa de Vest, care transporta aur, chereștea, tutun, cărbune, mărfuri contrafăcute/neimpozitate, oameni și droguri. (Galeotti, Arutunyan, 2022) De asemenea, cu o infrastructură construită pentru astfel de operațiuni (în special, portul Odesa - hub-ul regional al contrabandei), Ucraina reprezenta o rută importantă pentru activități criminale. Însă, după o scurtă analiză a datelor publice, războiul a schimbat totul, prin crearea unui mediu nefavorabil crimei organizate, astfel că porturile ucrainene de la Marea Neagră au fost închise sau transportul maritim a fost restricționat, infrastructura rutieră sau feroviară a fost grav afectată de război, "forța de muncă" folosită de grupări a fost înrolată, iar legea marțială a oprit o gamă largă de activități criminale. Efectele sunt resimțite la nivel global pe măsură ce rețelele de contrabandă și de trafic sunt reconfigurate, iar unele dintre ele ocolesc Ucraina, afectând securitatea țărilor din regiune.

La nivelul UE, era necesară o abordare activă, preventivă și participativă în scopul gestionării spațiului comun de securitate european și protejării securității naționale a statelor membre UE împotriva amenințărilor crimei organizate. Astfel că, la 28 martie 2022, miniștrii Afacerilor Interne ai UE au susținut mobilizarea European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT) pentru a ajuta statele membre UE să combată rețelele criminale care exploatează războiul din Ucraina. Unele acțiuni urgente au fost introduse în prioritățile UE în materie de criminalitate, cum ar fi traficul de droguri, traficul de persoane, amenințările cibernetice, contrabanda cu produse puternic accizabile, traficul de arme și spălarea banilor (European Council, 2022).

3. Traficul de droguri

Centrul European de Monitorizare a Drogurilor și Dependenței de Droguri (EMCDDA), instituția antidrog a UE, a avertizat că „războiul din Ucraina ar putea crea noi vulnerabilități în Europa în ceea ce privește drogurile, declanșând schimbări în rutele de contrabandă și expunând mai mulți oameni la consumul de droguri” (EUDA, 2022).

Deși înainte de conflict Ucraina nu era o țară sursă majoră de droguri, poziția sa geografică, lângă mai multe rute importante de trafic de droguri în Europa de Vest, a făcut din ea o importantă țară de tranzit.

Ucraina era o rută atractivă pentru heroina afgană destinată Europei de Vest, deși cantitatea traficăată a fost mai mică în comparație cu fluxurile de opiacee deplasate de-a lungul rutei balcanice. Opiaceele afgane erau transportate prin Iran și Turcia de unde erau încărcate pe vase cu destinația Ucraina, porturile Mariupol și Odesa. Aceste porturi maritime ucrainene au servit, de asemenea, drept canal principal pentru cocaina din America Latină destinată Europei și Rusiei (UNCRI, 2022). Totodată, înainte de invazia rusă, Ucraina avea un număr tot mai mare de laboratoare de droguri sintetice (inclusiv amfetamine, metamfetamine și alfa-PVP) care acopereau nevoile Poloniei, României, Moldovei, Belarusului și Rusiei. Aproape 80 astfel de laboratoare au fost demontate în 2020, față de 17 în 2019 (Scaturro, 2023, p.12).

Este de așteptat ca războiul din Ucraina să determine anumite mutații în traficul de droguri. Pe de o parte, invazia rusă poate să determine o schimbare semnificativă în comerțul ilicit cu droguri, cum ar fi o creștere a fluxurilor de trafic, în special a traficului de heroină și droguri sintetice. Experiența zonelor de conflict ne-a demonstrat că acestea reprezintă un teren fertil pentru traficanții de droguri. Ca, de exemplu, Afganistan, cel mai mare producător de opiu din lume și unde cultura de opiu a atins cote uriașe în timpul Războiului împotriva Terorismului condus de SUA, sau Myanmar, care a devenit un producător major de metamfetamine după începutul războiului civil (Myanmar Spring Revolution) în 2021, și care continuă să țină țara într-o criză umanitară permanentă. Un alt exemplu este Siria unde fabricarea de amfetamine, în special captagon, a crescut în urma războiului civil, cu toate că milioane de tablete au fost confiscate în mod regulat în regiune (EMCDDA, BKA, 2023). În aceste condiții, există riscul ca Ucraina să devină o bază de lucru pentru traficanții de droguri. Organizația Națiunilor Unite a avertizat recent că producția și traficul de narcotice ar putea crește în țară în urma invaziei Rusiei (VOA, 2022). Un alt semnal de alarmă este faptul că Ucraina este una dintre cele mai mari piețe de consum de heroină din lume. Între 2018 și 2020, numărul adulților consumatori de droguri injectabile (în principal heroină) a fost estimat la 350 000, sau 1,7% din populația adultă (UNAIDS, 2021, 340 - 347). Totodată, datele privind cantitățile de droguri confiscate înainte de invazie sugerau că traficul de droguri prin Ucraina s-a extins. Traficanții ar putea acum profita de haos pentru a crește fluxurile de narcotice sau producția de droguri sintetice.

Pe de altă parte, dovezile din alte zone de conflict sugerează că traficanții doresc adesea să folosească rute alternative, deoarece zonele active din punct de vedere militar pot deveni prea riscante pentru

operațiunile lor (Kupatadze, 2022, p. 25). Violența de pe câmpul de luptă și adoptarea unor măsuri sporite de securitate în Ucraina ar putea devia traficul de droguri către alte țări, considerate mai puțin periculoase. De exemplu, acest lucru s-a întâmplat în anii 1990, când conflictul din Iugoslavia i-a forțat pe traficanți să folosească rute alternative. Perturbarea fluxurilor de trafic de droguri prin Ucraina și creșterea militarizării ar putea obliga majoritatea traficantilor de droguri ucraineni să caute oportunități în altă parte. De la începutul războiului, au existat o serie de cazuri de ucraineni implicați în producția și traficul de droguri în afara Ucrainei, în Irlanda (Roche, 2023), în Spania (Euronews, 2022) și în România (Nedelcu, 2024). Deși aceste cazuri sunt limitate, totuși există îngrijorări că activitățile unor grupări de criminalitate organizată de sorginte ucraineană se pot muta în străinătate.

În timp ce fluxurile către portul Odesa ar fi putut fi perturbate, este posibil ca acest lucru să fie compensat de o intensificare a fluxurilor de cocaină în alte puncte importante de intrare aflate în apropierea Ucrainei. Potrivit unui raport din 2022 al EMCDDA, înainte de războiul din Ucraina, o parte din cocaina care ajungea în Odesa era destinată și piețelor din sud-estul Europei. În momentul de față nu există dovezi de întrerupere a lanțurilor de aprovizionare și care coroborate cu variațiile mici ale prețului cocainei în Europa de Sud-Est, în lunile de după război, nu sugerează efecte semnificative în fluxul de droguri din regiune. Cu toate acestea, închiderea porturilor ucrainene poate duce la o schimbare a tiparelor de trafic prin Europa de Sud-Est, care devine o regiune de tranzit, după cum indică capturile semnificative din porturile de la Marea Adriatică, Egee și Neagră din ultimii ani. Aceste porturi pot deveni puncte cheie de intrare a drogurilor în Europa în viitor (EMCDDA, 2022, p. 5).

În ultima perioadă porturile Constanța din România și Varna din Bulgaria au devenit noduri importante pentru importurile și exporturile din Ucraina. Se știe că aceste porturi au avut probleme cu corupția și securitatea (Borger, 2023). O creștere a traficului licit, fără investiții care să vizeze îmbunătățirea sistemelor de scanare și verificare a mărfurilor, ar putea determina apariția unor vulnerabilități de securitate în cazul porturilor din regiunea Mării Negre existând riscul de a deveni puncte alternative de intrare pentru drogurile (cocaină sau heroină) destinate Ucrainei.

De asemenea, au existat încercări de relocare a unor laboratoare de droguri sintetice pe teritoriul Republicii Moldova existând raportări despre infractorii care caută chimiști cu competențe relevante în Chișinău (UNCRI, 2022).

4. Traficul de persoane și migrația ilegală

La doi ani de la începutul invaziei ruse, numărul refugiaților din Ucraina în alte țări europene a depășit pragul de 6 milioane, potrivit cifrelor actualizate de Agenția Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR). Din acest total, 4,8 milioane sunt deja incluse în diverse programe europene de protecție, conform datelor furnizate de agenția ONU, care a numărat peste 28 de milioane de ieșiri din țară la granițele cu Ucraina, dar și aproximativ 20 de milioane de întoarceri, din 2022 până în prezent. Polonia continuă să fie țara cu cel mai mare număr de refugiați din Ucraina (1,64 milioane), urmată de Germania - cu 1,1 milioane, Cehia - cu 589.000, Spania - cu 192.000, Italia - cu 169.000 și Marea Britanie - cu 253.000. Alte țări în care sunt înregistrați peste 100.000 de refugiați din Ucraina sunt Republica Moldova, România, Slovacia, Irlanda și Țările de Jos, potrivit statisticilor UNHCR (UNHCR, 2024). Pe lângă refugiații care sosesc în alte țări, peste 6,5 milioane de ucraineni erau strămutați intern din cauza războiului, potrivit ultimelor date furnizate de Agenția ONU - Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), în noiembrie 2023 (IOM, 2023).

Statisticile Departamentului de Stat al SUA arată că aproximativ 90% dintre persoanele plecate din Ucraina sunt femei și copii, în contextul în care autoritățile ucrainene nu permit ieșirea bărbaților cu vârsta necesară pentru a fi înrolați pe front (DOS, 2022). Astfel, riscul ca ucrainenii să devină victime ale traficantilor de persoane va continua să crească cu cât războiul va continua. Această vulnerabilitate combinată cu nevoia de protecție sau de sprijin financiar este adesea folosită de traficanți care pot atrage și forța refugiații să fie implicați în acte precum exploatarea sexuală, munca forțată, cerșetoria și adopția ilegală. Odată cu migrația fără precedent a persoanelor forțate să fugă din Ucraina de la începutul războiului, ONG-urile și mass-media au tras un semnal de alarmă cu privire la cazurile suspectate de trafic de persoane. În 2022, statele membre ale UE au raportat în total peste 80 de cazuri suspectate de trafic, dar numai o parte redusă dintre acestea au fost confirmate ca fiind cazuri de trafic de persoane în urma unei anchete penale (COE, 2022).

Conform datelor raportate de Europol au existat cazuri suspecte de trafic în care au fost implicați traficanți ucraineni care recrutau ucraineni sau alte naționalități pentru exploatarea prin muncă și cerșetorie forțată. De asemenea, au fost raportate cazuri suspecte legate de traficul de copii, în special cazuri de adopție ilegală și de tip mamă-surogat (EPMT, 2022). Industria mamelor surrogat din Ucraina era una destul de dezvoltată înainte de război, iar clinica Biotex Com din Kiev este

una din cele mai mari din Europa. De la începutul invaziei rusești, în Ucraina s-au născut peste 1000 de copii din mame surrogat (Tondo, Mazhulin, 2023).

Există o îngrijorare deosebită cu privire la riscurile exploataării și abuzului sexual online, deoarece mulți ucraineni folosesc aplicații de mesagerie și rețelele sociale (în special Viber, X, Telegram și Facebook) pentru a căuta sprijin, iar traficanții sexuali recrutează victime și promovează servicii de exploatare online (OSCE, 2022).

Din aceste motive, majoritatea țărilor UE și învecinate au luat măsuri pentru a facilita intrarea și șederea în condiții de siguranță și regulate pentru persoanele care fug din Ucraina și pentru a le facilita accesul la piețele muncii, educație și protecție socială (IOM, 2022).

Între timp, piața traficului de persoane din interiorul Ucrainei continuă să fie omniprezentă, țara acționând ca sursă și punct de tranzit pentru această activitate. Deși numărul rapoartelor privind traficul de persoane al autorităților de la Kiev a fost unul redus, există indicii că un număr mare de cetățeni non-ucraineni și din afara UE (în mare parte nigerieni și marocani) care locuiau în Ucraina au părăsit teritoriul. Aceste persoane au fost nevoite să apeleze la serviciile unor rețele de trafic de migranți pentru a fugi din țară, mai ales la începutul războiului. Tot la aceste rețele de trafic de persoane au apelat și mai mulți cetățeni ucraineni. Cadrul legal care interzice bărbaților ucraineni în vârstă de recrutare militară să părăsească țara a creat oportunități pentru traficanți. Traficul acestor bărbați ucraineni a devenit una dintre cele mai răspândite activități de trafic de persoane din țară având în vedere că invazia rusă a făcut dificilă intrarea în Ucraina a persoanele introduse ilegal din Afganistan, Irak și Siria. Înainte de război Ucraina se afla pe ruta migranților din Asia de Sud-Est și Orientul Mijlociu către Europa, iar grupuri de "contrabandă de oameni, formate din indivizi oportuniști familiarizați cu căile de traversare peste granițe" au activat în țară (Bezlov et al., 2023, p.7).

Pe de altă parte, având în vedere amploarea crizei refugiaților ucraineni și faptul că o mare parte din eforturile și resursele poliției de frontieră au fost ocupate cu refugiații ucraineni, rețelele de contrabandă au profitat de situație astfel că numărul migranților ilegali din Orientul Mijlociu care călătoresc pe ruta Balcanilor de Vest a crescut. La începutul lunii septembrie 2022, Frontex a raportat că a documentat cel mai mare număr de intrări neregulate de atunci din 2016, cu o creștere de 75% față de aceeași perioadă a anului precedent. Astfel, în 2022, ruta Balcanilor de Vest a devenit cea mai activă rută de migrație europeană, depășind-o pe cea Centrală și rutele de Vest ale Mediteranei (Frontex, 2022). Deși războiul din Ucraina nu influențează direct fluxul migraționist din regiunea MENA de-a lungul rutei Balcanilor de Vest, a avut totuși un

impact semnificativ asupra dinamicii în 2022 și 2023. Efectele au fost indirecte și legate în primul rând de presiunea exercitată asupra resurselor instituționale ale unor țări de-a lungul traseului, precum Bulgaria și România, care au cunoscut un aflus mare de refugiați ucraineni.

De asemenea, izbucnirea războiului a declanșat o emigrare semnificativă a cetățenilor ruși. La fel ca ucrainenii, cetățenii ruși aveau, de asemenea, dreptul legal de a intra fără viză și puteau sta până la 30 (uneori 90) de zile în majoritatea țărilor din Balcanii de Vest (cu excepția Kosovo). Cetățenii ruși cu vize Schengen ar putea intra și în Bulgaria, Croația, România și Grecia. După invazia rusă a Ucrainei, Albania și Macedonia de Nord au suspendat intrarea fără viză pentru cetățenii ruși, dar Bosnia și Herțegovina, Muntenegru și Serbia nu au făcut-o (Bezlov, et. al, 2023). Estimările Ministerului Afacerilor Interne din Serbia indică faptul că, în 2022, aproape 220.000 de ruși au intrat în Serbia, deși nu toți au rămas acolo (Krstic și Gocanin, 2023).

5. Amenințările cibernetice

Conflictul din Ucraina a crescut îngrijorările cu privire la incidentele de securitate cibernetică. Atacurile militare ale Federației Ruse în Ucraina au fost însoțite de o serie de atacuri cibernetice distructive din partea unor grupări susținute și/sau finanțate de Federația Rusă (European Parliament, 2023, p.8). Cu toate acestea, impactul asupra infrastructurii digitale din Ucraina nu a fost unul devastator, iar acest fapt s-a datorat sprijinului oferit de o serie de grupări de hackeri pro-Ucraina. Practic, a existat și există în prezent o luptă între hackeri, care sunt împărțiți în două tabere, pro-ucraineni și pro-ruși.

Au crescut drastic atacurile cibernetice care vizează infrastructura critică, cum ar fi rețelele electrice și furnizorii de servicii de internet, cu scopul evident de a submina capacitatea Ucrainei de a se apăra (European Parliament, 2023, p.7). Campaniile rusești de hacking au susținut și campaniile la sol, iar programele malware au fost asociate cu rachete în mai multe atacuri, inclusiv împotriva posturilor de televiziune și a agențiilor guvernamentale. Cele mai frecvente atacuri cibernetice utilizate de grupurile de hackeri care sprijină Rusia au inclus programe malware de ștergere a datelor, atacurile distribuite de refuzare a serviciului și de tip ransomware. Printre grupările pro-Rusia se numără: Lockbit, Killnet și Hive Ransomware.

Ucraina a fost, de asemenea, o sursă de atacuri cibernetice care vizează Rusia. Forțele ucrainene și grupurile de hackeri din alte țări au format o IT-army ca răspuns la atacurile cibernetice ale grupărilor pro-Rusia. Atacurile IT- army de tip Distributed Denial of Service (DDoS)

reprezintă cea mai mare parte a acțiunii, dar au existat și atacuri de tip ransomware care au vizat identificarea unor vulnerabilități la nivelul sistemelor rusești și care să fie valorificate pe viitor. Au existat și atacuri care au afectat Serviciul Fiscal Federal al Rusiei în toamna anului 2023.

Din păcate acest război cibernetic a depășit granițele Ucrainei, iar efectele unor atacuri cibernetice au fost observate și la nivel european sau internațional. Mai multe țări din cadrul UE au fost afectate de un număr semnificativ de atacuri de tip DDoS din partea unor grupări de hackeri pro-ruși ca răspuns la declarațiile și/sau acțiunile de sprijinire a Ucrainei. Atacurile au vizat mai multe instituții publice naționale și regionale (Europol, 2023).

De asemenea, grupările specializate în atacuri de tip ransomware rămân una din cele mai importante amenințări la adresa securității europene, motiv pentru care s-a stabilit o abordare clară de a proteja companiile internaționale, organizațiile publice, infrastructura critică și serviciile esențiale. Potrivit Agenției pentru Securitate Cibernetică a Uniunii Europene (ENISA), atacurile ransomware au determinat cea mai mare îngrijorare pentru industria de producție. Programele de afiliere rămân forma dominantă de organizare a afacerilor pentru grupurile de ransomware. Aceștia lucrează îndeaproape cu alte grupuri de malware-as-a-service și brokeri de acces inițial (IAB) pentru a compromite ținte cu venituri mari și a genera cereri uriașe de răscumpărare, ajungând la milioane de euro (ENISA 2022, p. 46).

În altă ordine de idei, grupurile specializate în fraudă online au răspuns rapid la circumstanțe și au exploatat criza dezvoltând o varietate de narațiuni legate de aceasta. Țintele lor au reprezentat oameni din UE care, sub pretextul sprijinirii Ucrainei sau ucrainenilor, au fost păcăliți să ofere acces la datele lor financiare sau să furnizeze sume de bani. Pagini Web false au fost create pentru a solicita bani, folosind adrese URL care includ cuvinte cheie frauduloase. E-mailurile care pretindeau că strâng fonduri pentru eforturile umanitare au fost trimise din adrese de fraudă. În unele cazuri, grupurile și-au uzurpat personalitatea celebrităților care au condus sau susținut campanii reale sau au falsificat domeniile organizațiilor umanitare, invitând victimele să doneze în criptomonede. Grupurile criminale cibernetice continuă să profite de serviciile legale și penale de confidențialitate pentru a-și masca acțiunile și identitățile pe măsură ce cunoștințele lor despre contramăsuri cresc. (IOCTA, 2023)

Între timp, grație eforturilor comune ale instituțiilor de apărare și securitate din mai multe țări membre UE au existat și o serie de arestări a unor kackeri importanți care erau urmăriți penal pentru atacuri împotriva mai multor instituții și organizații. (Europol, 2023)

Deoarece acest război este încă în desfășurare, impactul său asupra securității cibernetice va fi unul considerabil, mai ales în contextul în care membrii grupărilor de cybercrime își reorganizează strategiile de atac și operează din ce în ce mai mult pe rețelele sociale pentru a atrage susținători. În concluzie, se constată că atacurile cibernetice sunt din ce în ce mai complexe, iar războiul din Ucraina este o sursă de motivație pentru a sprijini sau nu părțile implicate de grupurile de criminalitate cibernetică, de unde și împărțirea acestor grupuri în două tabere.

6. Contrabanda cu țigări

Cu miliarde de țigări care trec granițele sale în UE în fiecare an, Ucraina rămâne una dintre cele mai mari surse de țigări de contrabandă introduse ilegal în UE. Țigările pot produce marje de profit ridicate și se numără printre produsele cel mai des comercializate pe piața neagră datorită ușurinței relative de producție și deplasare, ratelor scăzute de detecție și a sancțiunilor relativ mici în comparație cu alte substanțe interzise. (TraCCC 2019) Potrivit unui raport KPMG Stella, au existat 43,6 miliarde de țigări ilegale pe piața UE în 2018, reprezentând 8,6% din totalul țigărilor, iar 4,2 miliarde proveneau din Ucraina. (KPMG, 2019)

Contrabanda cu tutun este deosebit de răspândită de-a lungul graniței de est a UE, de la pachete de țigări ascunse în vehicule, la pachete mari care sunt transportate clandestin cu "tirurile". De asemenea, numărul foarte mare de refugiați care intră zilnic în UE i-a făcut pe contrabandiști să profite din plin de situație. Astfel că au existat cazuri în România când membrii grupărilor de contrabandă cu țigări au "umplut autoutilitare întregi cu cutii de țigări, după care au scris pe mașini: copii". În unele cazuri, ca să fie mai credibili, în autovehiculele respective sunt chiar și câțiva copii, care sunt puși să stea pe cutiile de tutun (Dumitrescu, 2022).

Potrivit StopContrabanda.ro, un site care monitorizează capturile de țigări de contrabandă din România, 110 milioane de țigări de contrabandă au fost confiscate de autoritățile române în 2022 și peste 150 de milioane în 2023 (StopContrabanda, 2024)

În sud-estul Europei, la granița cu România, Slovacia și Ungaria, contrabandiștii deschid noi rute, utilizând pentru transportul țigărilor chiar și zonele muntoase și greu accesibile care sunt slab monitorizate de autorități. Pentru UE, contrabanda cu țigări și alte forme de comerț ilicit cu produse din tutun cauzează anual pierderi de venituri estimate la 10 miliarde EUR pentru bugetele UE și bugetele naționale (Gherasim, 2023).

Conform autorităților din Lituania și Letonia, conflictul din Ucraina a determinat o creștere a cantității de tutun ilicit provenind din Belarus (Euroradio, 2022; Delfi Novosti, 2022). În primul trimestru al anului 2022, polițiștii de frontieră lituanieni au interceptat de patru ori mai multe țigări ilicite decât în aceeași perioadă din 2021 și de cinci ori mai multe față de primul trimestru din 2020. (Delfi, 2022) Acest aspect este cu atât mai interesant cu cât vine pe fondul limitărilor legate de sancțiuni privind circulația mărfurilor din Belarus, care fac ca mărfurile ilegale să fie mai greu de ascuns în fluxul comercial. În iulie 2022, agențiile de informații ucrainene au susținut că autoritățile din Belarus nu obstrucționează, ci încurajează activ contrabanda la granițele cu Ucraina, Polonia și Lituania pentru a înlocui veniturile pierdute rezultate din sancțiuni și pentru a permite fluxul de mărfuri sancționate (Babel, 2022).

Între timp, întrucât portul Odesa a devenit imposibil de utilizat, există suspiciuni că mare parte a tutunului de contrabandă din Transnistria va fi transportat în UE pe cale terestră prin Republica Moldova și România. În august 2022, autoritățile din Moldova au depistat un camion care transporta o cantitate uriașă de tutun (peste 6 milioane de țigarete) din Moldova în România. (Pravda 2022)

7. Contrabanda cu produse petroliere

Țările din Europa de Est au o istorie lungă de activități de contrabandă. Încă din perioada războiului din fosta Iugoslavie când au fost aplicate o serie de sancțiuni internaționale, mii de tone de produse accizabile au fost transportate de grupurile criminale organizate (Dordevic, 2023, p.5). Așadar, nu este de mirare că războiul din Ucraina și sancțiunile occidentale împotriva Rusiei au activat grupările de contrabanda cu țigări rusești de-a lungul rutelor binecunoscute care traversează sud-estul continentului. Iar portul Novorossiysk, un important centru de export de petrol din sudul Rusiei, servește nu numai ca punct de ieșire pentru comerțul legitim, ci și ca o poartă pentru tranzacțiile ilicite care implică petrol rusești. „Bulgaria, România, Albania și Serbia ar putea apărea ca noduri pentru activitățile de contrabandă cu combustibil”, iar „porturi precum Burgas [Bulgaria], Constanța [România] și Durres ar putea servi drept puncte de intrare pentru operațiunile de contrabandă în Balcani, conectându-se cu rutele existente de-a lungul fluviului Dunărea, unde aproape 40 de locații din Serbia sunt expuse riscului de contrabandă cu combustibil de-a lungul fluviului” (Kurtic, 2023).

Cea mai importantă rută de contrabandă cu combustibil este Marea Neagră cu porturile Constanța în România și Burgas în Bulgaria, ca noduri importante. În decembrie 2022, Bulgaria a înlocuit Turcia ca

al treilea cel mai mare cumpărător de țiței rusec, după China și India (Jamestown, 2023). Portul Burgas a fost singurul din Europa în care țițeiul rusec încă mai putea fi îmbarcat după scutirea de către UE a Bulgariei de la interdicția importurilor rusești. Livrările de țiței rusești către Bulgaria au crescut cu 30% în 2022. În portul Burgas la Marea Neagră se află rafinăria Neftohim, conectată la Lukoil, al doilea producător de petrol din Rusia. În 2022, Lukoil a procesat peste 7 milioane de tone de țiței la rafinăria Neftochim – aproape de două ori mai mult decât în 2021, când au fost manipulate aproximativ 4,2 milioane de tone (Shikerova și Wesolowsky, 2023). În același timp, mass-media a raportat că, din ianuarie până în noiembrie 2022, Bulgaria a exportat combustibil rusec în valoare de 700 de milioane de euro în Ucraina (Kotseva și Krassen, 2023). În octombrie 2022, România a încetat să mai importe țiței rusec, deoarece guvernul a anunțat oficial că a găsit resurse alternative. Totuși, în același timp, se pare că tone de combustibil din Rusia păraseau Novorossiysk cu direcția Constanța, pe Marea Neagră (Tănase, 2023).

În 2022, autoritățile din Balcani au confiscat un total de peste 3.000 de tone de combustibil ilicit în valoare de 4,3 milioane de euro, de aproape patru ori mai mare decât cantitatea confiscată în 2021, de-a lungul Dunării, al doilea fluviu ca mărime din Europa și un important canal de transport european care leagă Marea Neagră de Marea Baltică. Saltul a coincis cu începutul războiului din Ucraina. Astfel de cifre sunt însă doar vârful aisbergului, în 2019, de exemplu, numai Bulgaria a suferit pierderi bugetare de aproximativ 250 de milioane de euro din comerțul ilegal cu combustibil (Kurtic, 2023). Oficialii vamali cred că războiul din Ucraina a alimentat contrabanda cu combustibil pe râuri, deoarece combustibilul lipsește, prețurile cresc, iar navele ucrainene ce transportă produse din Ucraina (în special, cereale) se întorc cu petrol de contrabandă (Dordevic, 2023, p.20-21).

O altă rută de contrabandă cu combustibil este Marea Mediterană, cu porturile Durres din Albania și Kalamata din Grecia, folosite ca huburi în contrabanda cu produse petroliere.

8. Traficul de armament

Ucraina are o istorie în traficul ilicit de arme care datează de la destrămarea Uniunii Sovietice în 1991, atunci cantități mari de arme de calibru mic și arme ușoare au fost abandonate în depozite fără o evidență adecvată și un control al inventarului. Potrivit Small Arms Survey, o parte din cele 7,1 milioane de stocuri de arme de calibru mic deținute de armata ucraineană a fost „deviată către zonele de conflict” (Martyniuk ,

2017, p.4). De asemenea, conform Indexului Global al Crimei Organizate din 2024, Ucraina are una dintre cele mai mari piețe de arme traficate ilegal din Europa, mai ales când vine vorba de arme de calibru mic și muniție (OCINDEX, 2024). Aproximativ 300.000 de arme de calibru mic și arme ușoare au fost raportate pierdute sau furate după anexarea Crimeei de către Rusia între 2013 și 2015. Dintre acestea, doar puțin peste 13 la sută sunt recuperate, în timp ce marea majoritate rămâne în circulație pe piața neagră (Martyniuk, 2017, p.5).

În primele luni care au urmat invaziei Ucrainei de către Rusia, Uniunea Europeană, SUA și alte câteva state au furnizat arme și muniție, inclusiv arme convenționale grele, sisteme de artilerie de calibru mare și arme ușoare de calibru mic. Astfel de stocuri imense de echipament militar au condus la îngrijorări, având în vedere provocările logistice ale sistemelor de urmărire, monitorizarea ineficientă a utilizării finale și experiența anterioară după anexarea ilegală a Crimeei în 2014 (Cohen, 2022). În acest sens au existat unele raportări privind suspiciuni de trafic de armament.

De asemenea, au existat acuzații pe scară largă din partea Rusiei că armele livrate de Occident nu ar fi folosite pentru apărarea împotriva agresiunii ruse, ci vor fi vândute organizațiilor criminale (TASS, 2022). Lumea a cunoscut pagube similare: în Afganistan, unde talibanii au folosit armele americane lăsate în urmă pentru a se înarma și pentru a genera profituri (Thrall & Cohen, 2021).

Deturnarea către grupuri criminale este un risc inerent în cazul tuturor transferurilor de arme, dar este deosebit de relevant într-un context de conflict activ fără garanții adecvate. Unii respondenți din Ucraina au susținut că arme ușoare și muniție au fost date populației în primele zile ale conflictului fără o înregistrare corespunzătoare. Persoanele dornice să obțină arme trebuiau doar să-și arate actul de identitate, deși de multe ori acestea nu erau solicitate sau verificate. În perioadele ulterioare, procesul a devenit mai bine organizat și gestionat (Focus, 2022).

În Republica Moldova numărul confiscărilor de arme la granița cu Ucraina a crescut exponențial după începerea războiului. În perioada martie - iunie 2022, autoritățile statului Republica Moldova au identificat 43 de cazuri de trafic ilicit de arme și muniții, cu 24 de arme și 2.289 de cartușe înregistrate la frontieră, o creștere semnificativă față de perioada anterioară conflictului (UNCRI, 2022, p. 27). Deși numărul total documentat de trafic transfrontalier de arme rămâne scăzut, va exista o amenințare constantă de proliferare a armelor de calibru mic și a armelor ușoare în viitor, după încheierea conflictului armat.

9. Spălarea banilor

Invazia rusă a Ucrainei în 2022 a prezentat riscuri semnificative asociate cu spălarea banilor și finanțarea terorismului, potrivit unui raport al Uniunii Europene (European Council, 2023, p.7). Zonele de conflict sunt deosebit de vulnerabile la aceste riscuri, deoarece organizațiile criminale și grupurile teroriste profită de haos și instabilitate pentru a desfășura activități ilicite. În cazul Ucrainei, conflictul a creat o situație în care sume mari de bani erau mutate peste granițe, adesea cu puțină supraveghere, creând un risc ridicat de spălare a banilor. Raportul a evidențiat, de asemenea, rolul corupției în facilitarea acestor activități, menționând că oficialii și oamenii de afaceri corupți au putut folosi conflictul pentru a se angaja în spălarea banilor și în alte forme de infracțiuni financiare (COM, 2022). Situația a fost agravată și mai mult de utilizarea criptomonedelor, care oferă anonimat și pot fi folosite cu ușurință pentru a transfera fonduri peste granițe, potrivit unui raport al Grupului de acțiune financiară (FATF). Raportul a subliniat în continuare riscurile prezentate de criptomonede în contextul conflictului, menționând că acestea oferă un „nou strat de anonimat” care poate face mai dificilă pentru agențiile de aplicare a legii urmărirea și urmărirea fondurilor ilicite. De asemenea, a menționat că conflictul a dus la o proliferare de organizații caritabile false și alte entități care sunt folosite pentru a canaliza fonduri către grupuri teroriste și alte organizații criminale (FATF, 2022).

Balkanii de Vest rămâne una dintre cele mai vulnerabile ținte pentru grupurile criminale organizate din Federația Rusă și Ucraina atunci când vine vorba de exploatarea lacunelor de guvernare în domeniul finanțelor ilicite. Cu țările pro-ruse precum Serbia și Bosnia și Herțegovina, scheme de „cetățenie pentru investiții” din Macedonia de Nord și Muntenegru, precum și „amnistia fiscală” a Albaniei, în baza cărora orice cetățean albanez sau străin poate depune până la 2 milioane de euro în bani nedeclarați. În sistemul bancar național, beneficiind de imunitate legală și de un impozit de doar 5-10% (Intellinews, 2023).

Concluzii

Lucrarea a avut ca scop studiul activității grupărilor de criminalitate organizată și modul în care acestea s-au adaptat la situația conflictuală din estul Europei cu accent pe dinamica fenomenului. Analiza literaturii de specialitate și a datelor din Open-Source a condus la evidențierea unor aspecte de interes pentru cercetările viitoare.

În primul rând, conflictul armat dintre Rusia și Ucraina va avea consecințe pe termen lung pentru securitatea națională și europeană. În momentul de față este dificil de evaluat în mod corespunzător caracterul transformațional al acestor consecințe, dar cert este că în doi ani de război, activitatea grupărilor criminale organizate a cunoscut schimbări semnificative, reușind să se adapteze contextului actual și să afecteze securitatea europeană.

În al doilea rând, situația operativă determinată de activitatea criminală necesită o analiză continuă a amenințărilor și riscurilor în evoluție, instruire și consolidare a capacităților organelor de aplicare a legii din regiune și campanii actualizate de conștientizare a publicului. Astfel că, în perioada următoare, noile strategii de prevenire și combatere a activității organizațiilor criminale vor trebui să beneficieze de o abordare integrată în domeniul investigațiilor transfrontaliere, al interoperabilității și al schimbului de informații operaționale, iar succesul va depinde de cât de rapid și eficient sunt implementate strategiile sau programele.

Nu în ultimul rând, trebuie să menționez factorul geografic, și anume proximitatea României față de zona de conflict aspect foarte important și care contribuie la o "migrație" a activității criminale pe teritoriul statului român. Cunoașterea principalelor forme de manifestare a activității, a modului de operare și a conexiunilor de pe teritoriul României/UE a grupărilor de criminalitate organizată provenite din Ucraina și Federația Rusă vor constitui un atu important al instituțiilor de intelligence și law-enforcement din țara noastră în activitatea de prevenire și contracarare a acțiunilor criminalității organizate transfrontaliere.

Bibliografie:

1. Babel. 2022. *Main Intelligence: The Belarusian authorities have allowed smuggling on the borders with Ukraine, Poland and Lithuania*. Babel news, 2022. <https://babel.ua/en/news/81479-main-intelligence-the-belarusian-authorities-have-allowed-smuggling-on-the-borders-with-ukraine-poland-and-lithuania>.

2. Bezlov, Tihomir, Rusev, Atanas, and Korcani, Dardan. 2023. *Borderline. Impact of the Ukraine war on migrant smuggling in South East Europe*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime (GI-TOC)'s Observatory of Illicit Economies in South Eastern Europe in collaboration with the Center for the Study of Democracy (CSD), September 2023. <https://globalinitiative.net/analysis/ukraine-war-impact-migrant-smuggling-south-eastern-europe/>.

3. Borger, Julian. 2023. Turning food into a weapon: how Russia resorted to one of the oldest forms of warfare, *The Guardian*, 9 August 2023. <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/09/mines-drone-strikes-organised-plan-to-export-ukraine-grain-via-danube-ports-is-no-easy-fix>
4. COE. 2022. GRETA issues Guidance Note on addressing the risks of trafficking in human beings related to the war in Ukraine and the ensuing humanitarian crisis, Council of Europe Portal, 4 Mai 2022. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-issues-guidance-note-on-addressing-the-risks-of-trafficking-in-human-beings-related-to-the-war-in-ukraine-and-the-ensuing-humanitarian-crisis>.
5. Cohen, Jordan. 2022. Sending Weapons to Ukraine Could Have Unintended Consequences. Cato Institute, 1 March 2022. <https://www.cato.org/commentary/sending-weapons-ukraine-could-have-unintended-consequences>.
6. COM. 2022. Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the Assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities, European Commission, 27.10.2022.
7. Delfi. 2022. Amount of smuggled cigarettes seized by border guards quadrupled. Delfi news, 2022. <https://www.delfi.lt/en/politics/amount-of-smuggled-cigarettes-seized-by-border-guardsquadrupled.d?id=90072667>.
8. Delfi Novosti. 2022. Kontrabandisty sprjatali v poezdah 384 000 sigaret. Delfi Novosti, 2022. <https://rus.delfi.lv/news/daily/criminal/foto-kontrabandisty-sprjatali-v-poezdah-384-000-sigaret.d?id=54304566>.
9. Dordevic, Sasa. 2023. Fuel to the fire. Impact of the Ukraine war on fuel smuggling on South Eastern Europe. Global Initiative Against Transnational Organized Crime (GI-TOC)'s Observatory of Illicit Economies in South Eastern Europe in collaboration with the Center for the Study of Democracy, August 2023, 20-21.
10. DOS, US State Department (2022). Trafficking in Persons Report 2022. US State Department July 2022, 81-83. <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/>.
11. Dumitrescu, Andrei. 2022. Războiul din Ucraina a ieftinit, de trei ori, țigările fără timbre. Contrabandiștii intră în România odată cu refugiații care fug de război. *Gândul*, 2022. <https://www.gandul.ro/actualitate/razboiul-din-ucraina-a-ieftinit-de-trei-ori-tigarile-fara-timbru-contrabandistii-intra-in-romania-odata-cu-refugiatii-care-fug-de-razboi-19763466>.
12. EMCDDA & BKA. 2023. TECHNICAL REPORT Captagon trafficking and the role of Europe. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) and the German Federal Criminal Police Office, the Bundeskriminalamt (BKA), 2023.
13. EMCDDA, Overview of drug markets in the European Neighbourhood Policy - East countries, 2022.
14. ENISA. 2022. ENISA Threat Landscape 2022. European Union Agency for Cybersecurity, October 2022.

15. EPMT, Content analysis of Europol Monitoring Team Reports (EPMT) March – November 2022. Europol Unclassified, Basic Protection Level.
16. EUDA. 2022. Speech by EMCDDA Director, Alexis Goosdeel, on the occasion of the launch of the European Drug Report 2022, 14 Iunie 2022. https://www.euda.europa.eu/news/2022/speech-emcdda-director-alexis-goosdeel-occasion-launch-european-drug-report-2022-14-june-2022_en
17. Euronews. 2022. Spanish police dismantle gang smuggling drugs disguised as Ukraine aid, Euronews, 6 Decembrie 2022. <https://www.euronews.com/2022/12/06/spanish-police-dismantle-gang-smuggling-drugs-disguised-as-ukraine-aid>.
18. European Council, The EU's fight against organised crime. European Council 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-fight-against-crime/>.
19. European Council. 2023. Moneyval, Annual report for 2022. Mai 2023.
20. European Parliament. 2023. Workshop – The role of cyber in the Russian War against Ukraine: Its impact and the consequences for the future of armed conflict. European Parliament, Septembrie 2023.
21. Europol - Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2023, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2-10.
22. Europol. 2023. International collaboration leads to dismantlement of ransomware group in Ukraine amidst ongoing war. Europol, press release, 2023. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/international-collaboration-leads-to-dismantlement-of-ransomware-group-in-ukraine-amidst-ongoing-war>.
23. Euroradio, Litovcy perehvatili kontrabandu sigaret izBelarusi na 1,3 mln evro. Euroradio, 2022. <https://euroradio.fm/ru/litovcy-perehvatili-kontrabandu-sigaret-iz-belarusi-na-13-mln-evro>.
24. FATF. 2022. FATF Public Statement on the Situation in Ukraine, The Financial Action Task Force, 2022. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/Ukraine-2022.html>.
25. Focus. 2022. Gromkoe zaderzhanie: v Odesse trgovec oruzhiem brosil v policejskih granatu. Focus, June 2022. <https://focus.ua/ukraine/517808-gromkoe-zaderzhanie-v-odesse-torgov-ec-oruzhiem-brosil-v-policeyskih-granatu-video>.
26. Frontex. EU external borders in August: Highest number of arrivals since 2016, Frontex, 9 September 2022. <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-external-borders-in-august-highest-number-of-arrivals-since-2016-cNniKc>.
27. Galeotti, Mark, and Arutunyan, Anna, Rebellion as Racket. Crime and the Donbas conflict, 2014–2022. Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2022.
28. Gherasim, Cristian. 2023. Euroviews. Europe has a tobacco smuggling problem it needs to curb. Euronews, 2023. <https://www.euronews.com/2023/06/27/europe-has-a-tobacco-smuggling-problem-it-needs-to-curb>.

29. IOM. 2023. Human trafficking in times of conflict: the case of Ukraine. International Organization for Migration. UN Migration. South Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia, 2023. <https://rovienna.iom.int/news/human-trafficking-times-conflict-case-ukraine>.
30. Intellinews. 2023. Fears Russian war in Ukraine to increase illicit financial flows in Western Balkans, Intellinews, 27 July 2023. <https://www.intellinews.com/fears-russian-war-in-ukraine-to-increase-illicit-financial-flows-in-western-balkans-285674/>.
31. Kotseva, Antonia, and Nikolov, Krassen. 2023. Investigation: Ukraine buys huge amounts of Russian fuels from Bulgaria, Euractiv, 18 January 2023. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/investigation-ukraine-buys-huge-amounts-of-russian-fuels-from-bulgaria/>.
32. KPMG. Project Stella. A study of the illicit cigarette market in the EU. Philip Morris International, 2023. https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/stop-illegal-blogs/kpmg-project-stella-illicit-cigarette-market-in-the-eu-executive-summary-june-2019.pdf?sfvrsn=a95bfab7_2.
33. Krstić, Jovana, and Gočanin, Sonja. 2023. Uticaj rata u Ukrajini na Srbiju u brojkama, Radio Free Europe/Radio Liberty, 2 January 2023. <https://www.slobodnaevropa.org/a/uticaj-rat-ukrajina-srbija-ekonomija-rente-inflacija-ruske-firme/32200432.html>.
34. Kupatadze, Alexander. 2022. The conflict in Ukraine and its impact on organized crime and security, UN Interregional Crime and Justice Research Institute, Noiembrie 2022, p. 25-26.
35. Kurtic, Azem. 2023. Ukraine War Risks Boosting Fuel Smuggling in the Balkans. Balkan Insight, 7 August 2023. <https://balkaninsight.com/2023/08/07/ukraine-war-risks-boosting-fuel-smuggling-in-the-balkans/>.
36. Martyniuk, Anton. 2017. Briefing Paper. Measuring Illicit Arms Flows Ukraine. Small Arms Survey, April 2017.
37. Nedelcu, Bianca. 2024. Traficant de droguri periculos, din Ucraina, prins la Constanța, Replica Online, 3 Aprilie 2024. <https://www.replicaonline.ro/traficant-de-droguri-periculos-din-ucraina-prins-la-constanta-588243>.
38. OCINDEX 2024. <https://ocindex.net/country/ukraine>
39. OSCE Recommendations on enhancing efforts to identify and mitigate risks of trafficking in human beings online as a result of the humanitarian crisis in Ukraine. Organization for Security and Co-operation in Europe, 2022.
40. Pravda. 2022. Komsomolskaya Pravda, 11 August 2022, <https://news.yam.md/ro/story/13368760>.
41. Roche, Barry. 2023. Four more men remanded in custody over €157m cocaine seizure off Cork coast, Irish Times, 3 Octombrie 2023. <https://www.irishtimes.com/crime-law/courts/2023/10/03/four-more-men-remanded-in-custody-over-157m-cocaine-seizure-off-cork-coast/>.
42. Scaturro, Rugerro. 2023. Disruption or Displacement? Impact of the Ukraine War on drug markets in South Eastern Europe, GITOC, Iulie 2023.

<https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/07/Ruggero-Scaturro-Disruption-or-displacement-Impact-of-the-Ukraine-war-on-drug-markets-in-SE-Europe-GI-TOC-17-July.pdf>

43. Shikerova, Genka, and Wesolowsky, Tony. 2023. Russia gets its oil into the EU through Bulgaria. Perhaps not for long, RFE/RL, 19 January 2023. <https://www.rferl.org/a/russia-bulgaria-oil-lukoil-eu-sanctions-pressure-ukraine/32231148.html>.

44. StopContrabanda. 2024. <https://stopcontrabanda.ro/>

45. TASS. 2022. More than \$1 billion worth of NATO weapons for Kiev ends up on black market — Russia's MFA. TASS, 2022. <https://tass.com/politics/1525343>.

46. Tănase, Mihaela. 2023. A Romanian millionaire's continued oils transports to Russia. Context.ro, 15 June 2023. <https://context.ro/a-romanian-millionaires-continued-oils-transport-to-russia/>.

47. The Jamestown Foundation, How Bulgaria became the world's third-largest buyer of Russian oil, Oil Price, 5 February 2023. <https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/How-Bulgaria-Became-The-Worlds-Third-Largest-Buyer-Of-Russian-Oil.html>.

48. Thrall, Trevor, and Cohen, Jordan. 2021. Afghanistan and the Danger of Small Arms Transfers. Inkstick Media, 2021. : <https://inkstickmedia.com/afghanistan-and-the-danger-of-small-arms-transfers/>.

49. TraCCC. 2019. Tobacco Trade and Convergence with Illicit Commodities. Traccc, 2019.

50. UNAIDS, Global AIDS update: Confronting inequalities—Lessons for pandemic responses from 40 years of AIDS, Geneva, 2021, 340-347.

51. UNCRI 2022. The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security. A snapshot of key trends. United Nations InterRegional Crime and Justice Research Institute November 2022, 17-36.

52. UNHCR, Ukraine Refugee Situation. The Operational Data Portal, 2024. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

53. USAID, USAID/UKRAINE Fact Sheet Trafficking in Persons. United States Agency International Development, 2023. <https://www.usaid.gov/ukraine/fact-sheet/dec-16-2022-trafficking-persons>.

54. Tondo, Lorenzo and Mazhulin, Artem. 2023. 'The bombs won't stop us': business brisk at Ukraine's surrogacy clinics. The Guardian, 2023. <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/26/the-bombs-wont-stop-us-business-brisk-at-ukraines-surrogacy-clinics>.

REZILIENȚA ROMÂNILOR LA FAKE NEWS PE FONDUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA. O ANALIZĂ

Cristian HAIDĂU*

Abstract:

This study investigates the resilience of the Romanian population to manipulation through fake news, specifically in the context of the Russia-Ukraine war. The period from 2020 to 2030 seems to be one of the most challenging in recent times and can be characterized as a decade of crises. This decade, marked by numerous crises, including the invasion of Ukraine by Russia and various geopolitical tensions, has underscored the importance of investigating information warfare. This research explores the impact of strategic disinformation disseminated via social media, traditional media, and other communication channels.

The methodology involved a structured survey with 140 respondents, focusing on demographic data, primary sources of information, and binary classification of 60 news items as true or false. The survey revealed significant insights into how different demographic groups perceive and process information.

Key findings include the higher vulnerability of younger individuals and those primarily using social media to misinformation, contrasted with the greater resilience observed in older age groups and those who rely on traditional news websites and applications. The study emphasizes the critical role of information channels in shaping susceptibility to fake news.

The results highlight the need for coordinated efforts from authorities, educational institutions, and civil society to enhance media literacy and protect democratic values. The study provides a foundation for future research and practical measures to mitigate the effects of disinformation and strengthen the informational resilience of the population.

Keywords: *Ukraine war, social media, disinformation, manipulation, modeling, fake news.*

1. CONTEXT

Perioada 2020-2030 pare să fie una dintre cele mai dificile din ultima vreme și poate fi caracterizată drept un deceniu al crizelor (Dobrescu and Zeru 2024, 245), iar anul 2024 este crucial în primul rând

* 3rd year PhD student at THE NATIONAL UNIVERSITY OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION (SNSPA) Bucharest, e-mail: cristian.haidau.21@drd.snsa.ro

pentru democrațiile din Europa și restul țărilor occidentale. O serie de evenimente, precum invadarea Ucrainei de către Rusia, conflictul din Israel și Fâșia Gaza, atacurile teroriste orchestrate de grupuri precum rebelii Houthi din Yemen și Hezbollah din Liban, ("U.S. Targets IRGC, Houthi & Hezbollah Finances | The Iran Primer" 2024) sub coordonarea Iranului, și tensiunile crescânde dintre China și Taiwan, Japonia, Filipine, Vietnam, Malaezia și Indonezia, (Yamaguchi 2023) coincid cu alegerile din 64 de țări, inclusiv cu alegerile pentru Parlamentul European și cele din România. Aceste alegeri vor implica 49% din populația globului, făcând din 2024 un an electoral istoric. (Ewe 2023) Pe lângă aceste provocări, există 28 de zone de conflict sau cu tensiuni militare active în lume. ("Global Conflict Tracker | Council on Foreign Relations" 2024). Aceste circumstanțe creează o furtună perfectă care poate periclita stabilitatea la nivel global, cu riscul de a escalada situația către un al treilea război mondial, destabilizând astfel actualul echilibru internațional și afectând profund valorile democratice și occidentale.

Încă din 2013, Valeri Gherasimov, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse, și-a exprimat opinia în jurnalul militar *Voenno-promyshlennyi kurier* că utilizarea strategică a informației în războiul cibernetic hibrid poate crea avantaje asimetrice care pot reduce eficiența combativă a adversarului prin destabilizare, fără a recurge la mijloace militare tradiționale (Stan 2017).

În prezent, dezinformarea ca parte din propaganda rusă nu mai este îndreptată doar spre Ucraina, ci este direcționată agresiv și spre Europa, SUA și restul țărilor NATO (Drugă 2022). Principala strategie este de a scădea sprijinul material occidental pentru Ucraina prin influențarea puternică a populațiilor din țările respective cu diverse narațiuni, cum ar fi: "Ucraina este măcinată de corupție și mare parte din ajutoare sunt vândute la negru", "doar SUA are de câștigat din acest conflict", și "contribuabilii europeni sunt singurii care suferă din cauza acestui conflict".

Această tactică face parte dintr-o campanie mai amplă de operații psihologice (PSYOPS), menite să acționeze ca multiplicatori de forță în campanii și operații, un aspect deosebit de important în confruntările hibride. Prin însămânțarea acestor idei în rândul populației, utilizând propaganda computațională ce exploatează prejudecățile noastre cognitive, autoritățile ruse speră să influențeze decizia de vot în favoarea unor partide așa-zise pacifiste, dar prietene cu Rusia, sau măcar să demobilizeze anumite grupuri ostile și să le determine să nu meargă la vot (Howard 2023, 14).

Operațiile psihologice sunt folosite pentru a influența percepțiile, atitudinile și comportamentul oamenilor, sprijinind astfel realizarea de obiective politice și militare. Aceste operații transmit informații către audiențele străine, având ca scop influențarea emoțiilor și motivațiilor persoanelor vizate, precum și comportamentul final al guvernelor, organizațiilor, grupurilor și indivizilor. Prin desfășurarea continuă, complexă, masivă și inteligentă a acestor operații, se urmărește afectarea moralului forțelor și populațiilor adverse (Mihalcea, Sîrbu, and Bogdan 2023, 76–77). În timp, operațiile psihologice pot modela oamenii astfel încât aceștia să ajungă să recepționeze, să accepte și să înțeleagă doar informațiile pentru care au fost pregătiți.

Sancțiunile occidentale aplicate Rusiei i-au forțat pe aceștia să-și regândească strategia de dezinformare, concentrându-și eforturile către canalele de comunicare private, internaționale și foarte puțin reglementate, precum rețelele sociale (Digital Forensic Research Lab 2024).

Războiul din Ucraina a fost numit „primul război TikTok din lume” (Brown 2022). Această denumire se datorează suprapunerii sale cu evoluția rapidă a tehnologiilor de comunicație, cum ar fi smartphone-urile și extinderea masivă a accesului la internet prin diverse infrastructuri, inclusiv fibră optică, relee GSM și sateliți de comunicații precum Starlink. În același timp, dezvoltarea și popularizarea rețelelor sociale au jucat un rol crucial, facilitând răspândirea rapidă a informațiilor și a dezinformării. Această combinație de factori a permis ca imagini și videoclipuri de pe frontul din Ucraina să fie distribuite instantaneu și pe scară largă, influențând percepția publicului global. O cercetare recentă a descoperit că noii utilizatori de TikTok sunt expuși la dezinformare în maxim 40 de minute de la aderare (Cadier, Labbe, and Padovese 2022). Dacă în trecut se spunea că „o poză face cât o mie de cuvinte”, acum putem spune că un video poate avea impact mai mare decât un milion de cuvinte (Mariș 2024).

În acest context, este important să reținem că, așa cum spunea Winston Churchill: „Cine stăpânește informația, stăpânește lumea” (expresie care parafrazează ideile sale despre puterea informației și a comunicării, fără să fie atribuită oficial) (Stan 2017).

2. JUSTIFICAREA SONDAJULUI

Sun Tzu surprindea, în tratatul „Arta războiului”, o realitate atemporală: „suprema excelență nu este a te lupta și a fi victorios în toate bătăliile tale; suprema excelență constă în a înfrânge fără luptă rezistența dușmanului.” În mod similar, hoardele mongole din secolul al XIII-lea

răspândeau intenționat zvonuri despre atrocitățile comise asupra orașelor care nu se predau, sperându-i pe locuitorii orașelor ce urmau să fie atacate și astfel convingând multe dintre orașe să renunțe la orice împotrivire (Roman 2024).

Revenind la zilele noastre, metodele de manipulare s-au adaptat noilor realități sociale și tehnologice. Acum, cea mai valoroasă resursă într-o democrație este atenția oamenilor (Strittmatter 2024, 45). Într-o eră a tehnologiei și a conectivității, în care 94% dintre românii din mediul urban și 83% din cei din mediul rural au acces la internet, (Sescu 2024), iar 67,4% din totalul populației are conturi pe rețele sociale ("Digital 2024: România" 2024), acest câmp tactic devine o oportunitate extraordinară pentru cei cu interese geopolitice și militare.

Conducerile autoritare și țările agresoare susțin mișcările extremiste și populiste din țările democratice și încurajează revendicările teritoriale istorice, pentru a le submina din interior, pentru a polariza populația și a însămânța discordie și chiar ură între națiuni, minorități etnice și clase sociale, slăbind astfel solidaritatea acestora. Dacă țările occidentale sunt dezbinat, agresorii devin mai puternici și pot continua să întrețină sau să declanșeze noi conflicte teritoriale. Noua formă de conflict este una hibridă, combinând elementele clasice cinetice cu abordări psihologice din ce în ce mai sofisticate, axate pe manipularea minților oamenilor. Agresorii exploatează slăbiciunile valorilor principale ale democrației, libertatea de exprimare și egalitatea votului, pentru a le submina și a le slăbi.

Pentru populația adultă din România, conflictul armat din Ucraina reprezintă o situație nouă, din cauza gravității, complexității și riscului de escaladare care ar putea afecta direct țara. Din punct de vedere psihologic, această situație creează incertitudine și teamă, afectând vizibil calitatea vieții (Mărcău et al. 2022).

În această conjunctură, este de o importanță crucială ca atât autoritățile, cât și cetățenii să înțeleagă riscurile la care suntem expuși și importanța conștientizării și combaterii manipulării și propagandei. Mașinăriile de război psihologic sunt construite pe fundamentele teoriei psihologiei umane, utilizând felurite tehnici de persuasiune ce accesează sentimentele și preconcepțiile oamenilor (Ene 2020). Ele exploatează, de exemplu, emoția, care de cele mai multe ori are o putere mult mai mare decât faptele sau logica (Mariș 2024, 253) și, în plus, utilizează noile tehnologii, precum inteligența artificială, cu noile ei creații ca deep fake și beneficiile uriașe ale big data ce ajută la profilarea și înțelegerea exactă a comportamentelor umane.

Mediul comunicațional extrem de rapid și eficient, precum rețelele sociale, oferă o platformă ideală pentru propagarea mesajelor manipulative. Aceste mesaje vin val după val, afectând deciziile și percepțiile oamenilor înainte ca autoritățile sau canalele de comunicare să poată interveni. Tehnologia și societatea se modelează și se influențează reciproc (Niculescu-Dincă 2024, 20), iar acest fenomen poate influența inclusiv deciziile în procesele electorale. Principala tehnică a controlului minții este bombardarea neîncetată cu mesaje. Astfel, tacticile de obosire înfrâng și ultima rezistență a psihicului și raționalului, determinând pierderea curiozității și a rezistenței. În cele din urmă, se distruge voința și capacitatea de opunere în fața acestui flux constant de dezinformare (Strittmatter 2024, 61).

În ziua de azi, oamenii rareori mai caută activ informații și știri; în schimb, aceste informații îi urmăresc datorită specificului de funcționare al internetului și al algoritmilor rețelelor sociale. Scopul final al algoritmilor platformelor sociale este de a menține atenția utilizatorilor concentrată pe platformele digitale, fidelizându-i constant prin condiționare operantă (Murtoff 2024). Acest model de afaceri monetizează engagementul nostru în mediul digital și nu este neutru, exploatănd biasurile noastre cognitive. (Bârgăoanu 2024, 178) Cercetătorii de la Universitatea Princeton din SUA au descoperit, în urma unui studiu, că materialele false, datorită caracterului lor senzational, a subiectelor controversate abordate și a atractivității ambalării, aveau un timp de expunere mediu de 64 de secunde în ochii internautului. În contrast, materialele cu conținut veridic aveau un timp de expunere mediu de doar 42 de secunde (Gheorghe 2020).

Bombardamentul informațional determină scurtăturile mentale să devină un mecanism de supraviețuire al psihicului, prin care oamenii gestionează și organizează cantitatea uriașă și continuă de conținut și stimuli. Supra-abundența de informații creează anxietate și predispune la utilizarea scurtăturilor mentale. Popularitatea unui anumit conținut este eronat asimilată cu acuratețea acestuia, iar familiarizarea cu un anumit conținut se realizează prin expunere repetată, motiv pentru care postările virale creează o falsă impresie de credibilitate (Bârgăoanu 2024, 188).

Este crucial să existe conștientizarea acestor amenințări și înțelegerea modului în care funcționează aceste mecanisme. Prin înțelegerea modului în care oamenii sunt bombardați cu informații și cum algoritmii exploatează biasurile cognitive, se pot dezvolta strategii eficiente pentru a contracara aceste influențe negative. Educația media și

dezvoltarea gândirii critice sunt esențiale pentru a proteja integritatea informațională și a menține sănătatea democrației.

În plus, este necesară adaptarea rapidă pentru a contracara subminarea încrederii în instituțiile publice și mass-media. Criza de încredere este foarte periculoasă, deoarece încrederea este poate cel mai important liant al vieții sociale și politice. Când aceasta se zdruncină, apare riscul ca cetățenii să nu mai fie receptivi și solidari cu eforturile autorităților de rezolvare a crizelor, privindu-le pasiv și sceptic (Dobrescu and Zeru 2024, 246).

Eforturile de combatere a dezinformării trebuie să includă colaborarea între guverne, organizații non-guvernamentale și sectorul privat pentru a dezvolta soluții inovatoare și durabile. O abordare coordonată și informată este esențială pentru protejarea societății occidentale și a valorilor democratice de efectele negative ale dezinformării și manipulării. În fața amenințărilor tot mai sofisticate, este vital să dezvoltăm politici și strategii eficiente pentru a contracara acest fenomen.

Concentrarea pe identificarea și implementarea unor soluții practice este crucială pentru protejarea publicului împotriva manipulării și propagandei. Acest sondaj poate oferi date importante pentru orientarea acestor eforturi.

Pentru a lua măsuri eficiente împotriva manipulării prin știri false, este crucial să vedem capacitatea de reziliență a oamenilor în fața acestora, iar acest sondaj prezintă situația dintr-o anumită perspectivă experimentală și ajută, alături de alte cercetări, la înțelegerea fenomenului și demonstrează necesitatea implementării unor măsuri reale și eficiente împotriva manipulării, într-un mod organizat și coordonat. Rezultatele studiului sunt un semnal pentru toți factorii de decizie din țară, dar și pentru publicul larg.

3. METODOLOGIA

Scopul acestui sondaj experimental este de a descoperi reziliența populației românești la manipularea prin știri false, în contextul conflictului armat din Ucraina. Studiul a pus accentul pe exercitarea abilităților de depistare și clasificare a unui număr de 60 de știri ca fiind adevărate sau false. Metodologia adoptată implică utilizarea unui sondaj de opinie structurat pentru a colecta date demografice, sursa principală de informare și percepțiile respondenților asupra unor întrebări formulate ca știri de pe social media, cu răspunsuri binare (adevărat sau fals). Această abordare permite o analiză detaliată a factorilor care

influențează susceptibilitatea la dezinformare și oferă o bază solidă pentru dezvoltarea de strategii de contracarare eficiente.

Am ales o abordare cantitativă pentru acest studiu deoarece doresc să obțin date măsurabile și obiective privind reziliența populației românești la manipularea prin știri false. Metoda cantitativă îmi permite să colectez și să analizez un volum mare de date, asigurând astfel reprezentativitatea și generalizarea rezultatelor. Aceasta îmi permite să aplic metode statistice pentru identificarea tendințelor și tiparelor în răspunsurile respondenților. Prin utilizarea unui sondaj structurat, asigur consistența și repetabilitatea măsurărilor, sporind fiabilitatea rezultatelor.

Inițial, am dorit să acopăr toate segmentele demografice pentru acest sondaj. Cu toate acestea, din cauza dificultăților întâmpinate în obținerea unui număr suficient de chestionare completate pentru toate segmentele demografice, am reușit totuși să obțin rezultate relevante pentru persoanele din mediul urban, de ambele sexe, cu studii medii și superioare și cu vârsta cuprinsă între 31 și 50 de ani. Acest eșantion reflectă parțial populația țintă, concentrându-se pe un segment specific care oferă totuși informații valoroase pentru analiza rezilienței la manipularea prin știri false.

Pentru colectarea datelor, am utilizat o metodă de eșantionare de conveniență, însă am făcut eforturi deliberate pentru a asigura reprezentativitatea pe segmentele demografice, încercând să obțin un minim de 25 de chestionare completate pentru fiecare segment demografic. Studiile anterioare consideră acest număr suficient, iar în evoluția completării chestionarelor am observat că rezultatele se stabilizează în jurul celui de-al 25-lea chestionar. Această abordare mi-a permis să colectez date relevante din diverse categorii demografice, asigurând o bază solidă pentru analiza rezilienței populației la manipularea prin știri false.

Eșantionul pentru acest studiu a fost compus din 141 de respondenți din diverse segmente demografice. Deși inițial am vizat obținerea a cel puțin 25 de chestionare completate pentru fiecare segment demografic, acest obiectiv nu a fost atins în toate cazurile. Astfel, unele segmente, cum ar fi cel al persoanelor cu studii gimnaziale, a fost slab reprezentat, cu doar 3 chestionare completate. Cu toate acestea, am obținut rezultate relevante pentru persoanele din mediul urban, de ambele sexe, cu studii medii și superioare și cu vârsta cuprinsă între 31 și 50 de ani. Acest segment specific oferă informații valoroase pentru analiza rezilienței la manipularea prin știri false, asigurând în același timp o bază suficientă pentru interpretarea rezultatelor.

Chestionarul a fost compus din 4 întrebări demografice simplificate: vârsta (≤ 30 , 31-50, ≥ 51), genul (masculin, feminin, nu răspund), nivelul de educație (gimnazial, liceal, superior) și locul de reședință (urban, rural). A urmat o întrebare despre principala sursă de informare: rețele sociale, site-uri și aplicații de știri, televiziune, radio. Ulterior, respondenții au răspuns la 60 de întrebări sub formă de știri, compuse din titlu și fotografie, pe care trebuiau să le clasifice binar ca adevărate sau false.

Am decis să folosesc această structură deoarece, conform cercetărilor precedente (Star 2024), oamenii au început să tragă concluzii pripite și să distribuie știri doar pe baza titlului și a imaginii, fără a citi conținutul integral. Verificarea sursei este și mai îngrijorătoare. Astfel, am considerat această structură relevantă și viabilă, fiind realizabilă în condiții rezonabile.

Întrebările au fost ordonate aleatoriu, ținând totuși cont de gradul de dificultate, începând cu întrebările mai greu de clasificat și continuând cu cele mai simple. Aceasta pentru a compensa oboseala mentală a respondenților și diminuarea capacităților de concentrare, analiză și atenție.

De asemenea, am încercat să realizez un chestionar cu un timp de rezolvare de maxim 15 minute. Declarațiile ulterioare ale câtorva respondenți aleși aleatoriu au relevat un timp mediu de completare cuprins între 10 și 15 minute. Am structurat chestionarul astfel pentru a nu fi prea lung și a vicia rezultatul din cauza oboselii, plictisului sau chiar abandonului, dar și pentru a include suficiente știri de încadrat binar, obținând astfel un rezultat relevant. Pentru a încuraja completarea integrală a chestionarului de către respondenți, aceștia au fost informați că la final vor putea vizualiza scorul obținut. Această abordare a fost implementată pentru a spori rata de răspunsuri complete, oferind o recompensă imediată sub forma feedback-ului asupra performanței individuale (Wisniewski, Zierer, and Hattie 2020).

Cele 60 de știri au fost împărțite egal între false și adevărate pentru a obține rezultate echilibrate. Cele 30 de știri adevărate au fost luate din surse sigure și verificate, iar știrile false au fost create folosind diverse teorii ale conspirației sau evenimente și imagini din trecut, cum ar fi cel de-al Doilea Război Mondial. Știrile false au fost construite astfel încât să includă cel puțin două elemente care să semnaleze falsitatea acestora, ajutând ușor respondenții în identificarea corectă a acestora.

Pentru colectarea datelor, am folosit un chestionar online, creat pe platforma Google Forms. Nu am cerut autentificarea sau completarea datelor personale la accesarea chestionarului, deoarece nu le-am

considerat necesare în studiu și am dorit să obțin răspunsuri cât mai sincere de la respondenți. Distribuirea linkului pentru completarea chestionarului a fost realizată personal în bula mea extinsă de prieteni și cunoscuți, prin trimiterea individuală pe WhatsApp și Facebook Messenger. Această metodă a fost aleasă pentru a responsabiliza respondenții și pentru a minimiza riscul de completări neautentice sau intenționat eronate.

Am decis să nu las chestionarul accesibil publicului larg și să nu îl distribui pe grupuri de Facebook sau WhatsApp, deoarece am considerat că există posibilitatea completării neglijente sau chiar intenționat eronate, ceea ce ar putea vicia rezultatele obținute.

Pentru analiza datelor, am utilizat graficele și rezultatele generate automat de platforma Google Forms. Aceste instrumente au oferit o bază clară pentru interpretarea datelor, permițând o examinare detaliată a tendințelor și pattern-urilor din răspunsurile respondenților.

În cadrul acestui studiu, am respectat toate principiile etice relevante pentru cercetarea socială. Confidențialitatea a fost asigurată prin faptul că nu am cerut autentificarea sau completarea datelor personale la accesarea chestionarului, protejând astfel anonimatul respondenților.

Consimțământul informat a fost obținut prin informarea respondenților despre scopul cercetării și utilizarea datelor colectate, participarea fiind voluntară.

Integritatea datelor a fost menținută prin evitarea distribuirii chestionarului pe platforme publice, prevenind completările neautentice sau intenționat eronate.

În ciuda eforturilor de a asigura un eșantion reprezentativ și date fiabile, acest studiu are câteva limitări metodologice care trebuie menționate. În primul rând, distribuirea chestionarului prin rețeaua personală de prieteni și cunoscuți poate introduce un anumit grad de bias, deoarece respondenții ar putea avea caracteristici similare și ar putea împărtăși opinii comune. De asemenea, faptul că anumite segmente demografice, cum ar fi persoanele cu studii gimnaziale, au fost slab reprezentate, limitează generalizarea rezultatelor pentru întreaga populație.

Utilizarea Google Forms pentru colectarea și analiza datelor, deși eficientă și convenabilă, poate avea limitări în ceea ce privește complexitatea analizei statistice comparativ cu software-uri specializate cum ar fi SPSS. În plus, structura chestionarului, deși bine gândită pentru a minimiza oboseala respondenților, nu poate elimina complet influența oboselii sau a lipsei de concentrare, mai ales spre sfârșitul completării.

Aceste limitări sugerează necesitatea unor studii viitoare care să includă eșantioane mai diverse și metode de colectare a datelor mai variate, pentru a confirma și extinde rezultatele obținute în acest studiu.

Chestionarul utilizat în această cercetare a fost elaborat pe baza realităților și informațiilor disponibile la începutul anului 2024. Este important de menționat că, datorită evoluțiilor constante în conflictul din Ucraina, precum și schimbărilor sociale, politice și tehnologice, unele întrebări și informații incluse în chestionar ar putea să își piardă relevanța sau acuratețea în timp. Prin urmare, deși rezultatele obținute sunt relevante în contextul actual, pe viitor ar putea fi necesară revizuirea și actualizarea întrebărilor pentru a reflecta noile realități.

Link chestionar Google Forms

<https://forms.gle/VY3kJue9BqAgqTj37>

4. EXEMPLE DE ÎNTREBARI/ȘTIRI DIN CHESTIONAR

Armata ucraineană a construit drone terestre de luptă.

GRU, Direcția Principală de Informații a Rusiei a transferat din Africa pe frontul din Ucraina o unitate prototip de poluare fonică.

Putin a fost surprins în rezervația naturală Krasnoyarsk cu ursul pe care l-a crescut de mic la casa lui de vacanță din zonă.

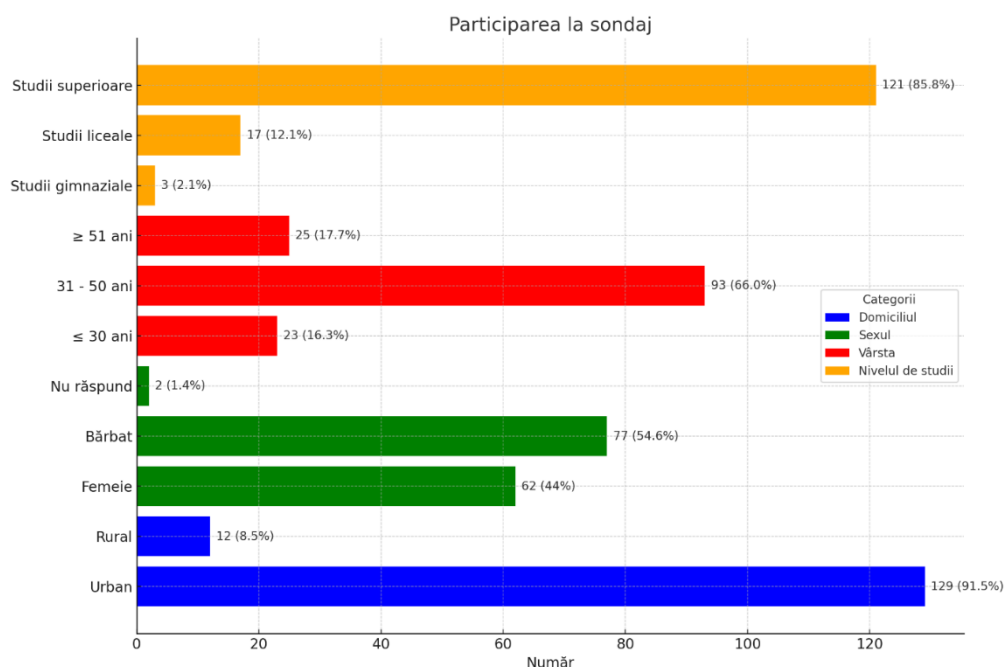

Ucraina a recunoscut Kurilele de Sud drept „teritoriu al Japoniei ocupat de Rusia”. Acestea au fost luate de URSS în 1945.

5. PARTICIPAREA LA SONDAJ

Tabelul nr.1: Participarea la sondaj în funcție de domiciliu, vârstă, sex, studii.

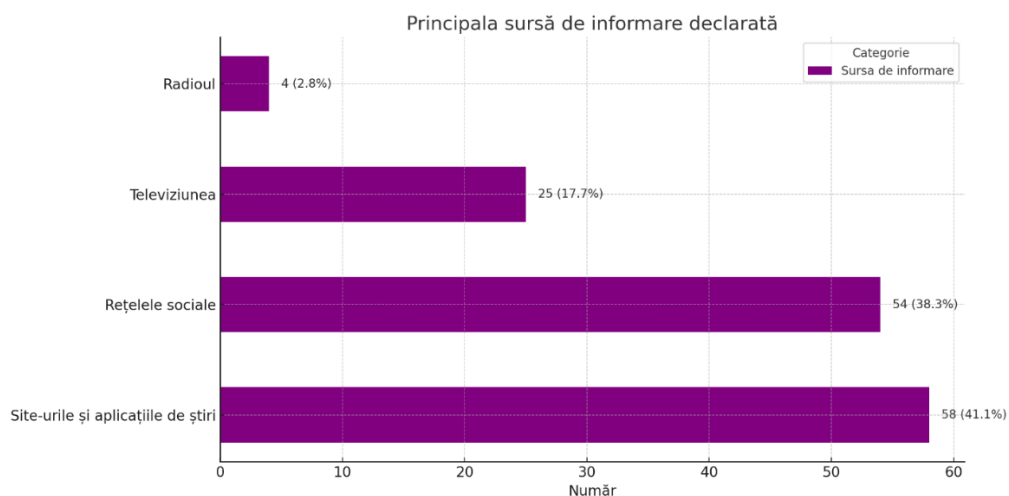

În cadrul sondajului realizat, participarea a fost analizată pe baza mai multor criterii demografice. În ceea ce privește genul, au participat 62 de femei (44%), 77 de bărbați (54.6%) și 2 persoane care nu au dorit să răspundă (1.4%). În funcție de mediul de domiciliu, majoritatea respondenților provin din mediul urban, cu 129 de persoane (91.5%), în timp ce doar 12 persoane (8.5%) locuiesc în mediul rural.

Analizând nivelul de studii al participanților, s-a constatat că 3 persoane (2.1%) au studii gimnaziale, 17 persoane (12.1%) au studii liceale, iar 121 de persoane (85.8%) au studii superioare. În funcție de vârstă, distribuția respondenților este următoarea: 23 de persoane (16.3%) au vârsta $\leq$ cu 30 de ani, 93 de persoane (66.0%) se încadrează în intervalul 31-50 de ani, iar 25 de persoane (17.7%) au vârsta $\geq$ cu 51 de ani.

PRINCIPALA SURSĂ DE INFORMARE

Tabelul nr. 2: Principala sursă de informare declarată.

După cum se poate vedea din graficul de mai sus, 79,4% dintre respondenți se informează în primul rând din mediul online, ceea ce reflectă tendințele actuale de consum de informație. Dintre aceștia, 38,3% folosesc rețelele sociale și 41,1% preferă site-urile și aplicațiile de știri. Doar 17,7% dintre respondenți se informează prin televiziune și 2,8% prin radio. Acest lucru este de înțeles, deoarece mediul online oferă o gamă largă și variată de surse de informații, care sunt accesibile cu ușurință și disponibile la un click distanță.

Pentru tineri, procentul celor care se informează din mediul online este și mai mare, mulți dintre aceștia renunțând complet la televizor sau utilizând doar aplicațiile de streaming video, cum ar fi Netflix, Prime, Disney+. Mediul online le permite utilizatorilor să personalizeze experiența de informare, selectând sursele și subiectele relevante pentru ei. Această abordare individualizată este atrăgătoare și poate explica preferința pentru mediul online în detrimentul altor medii tradiționale.

Această tendință indică faptul că viitorul informării este categoric al online-ului. În consecință, este necesar ca autoritățile și factorii de decizie să ia măsuri adecvate pentru a reglementa mediul online și pentru a promova alfabetizarea media. Educația în recunoașterea și diferențierea știrilor false de cele adevărate, dezvoltarea gândirii critice și analitice sunt esențiale pentru a proteja publicul de dezinformare.

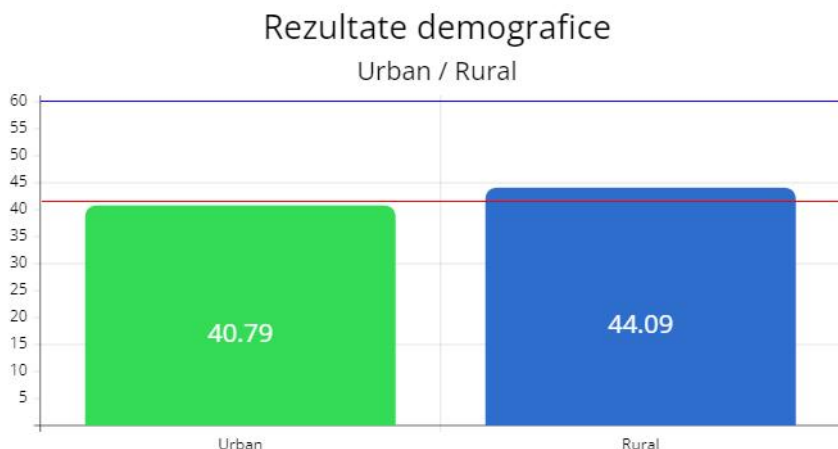
Este evident că mediul online joacă un rol esențial în modul în care oamenii se informează, oferind acces rapid și personalizat la

informație. Totuși, această predominanță a mediului online în consumul de informații necesită o atenție sporită în ceea ce privește reglementările și măsurile de protecție împotriva dezinformării, pentru a asigura o informare corectă și obiectivă a publicului larg.

6. REZULTATE ȘI INTERPRETĂRI

Media punctajului general obținut este de 41 din 60, însemnând 68%, în condițiile în care predominant au completat persoane cu studii superioare, din mediul urban, este îngrijorătoare dacă mă gândesc la întreaga populație. Într-un context în care scorul minim înregistrat la identificarea corectă a știrilor a fost de 28, iar cel maxim de 57, distribuția rezultatelor sugerează o variabilitate semnificativă a capacității de a distinge între știri adevărate și false. Mă aștept ca, extinzând cercetarea spre mediul rural și studii inferioare, media punctajului să scadă sub 40, ceea ce ar trebui să tragă un semnal de alarmă autorităților și să le determine să conștientizeze necesitatea luării unor măsuri urgente atât în ceea ce privește reglementările mediului online, cât și în promovarea alfabetizării media și în antrenamentul oamenilor în identificarea și diferențierea știrilor false de cele adevărate. Recunoașterea tiparelor de dezinformare și dezvoltarea gândirii critice și analitice devin esențiale în acest context pentru a reduce vulnerabilitatea publicului la manipulare. Este imperativ să se dezvolte programe educaționale eficiente și campanii de conștientizare pentru a aborda aceste provocări și a întări reziliența informațională a populației.

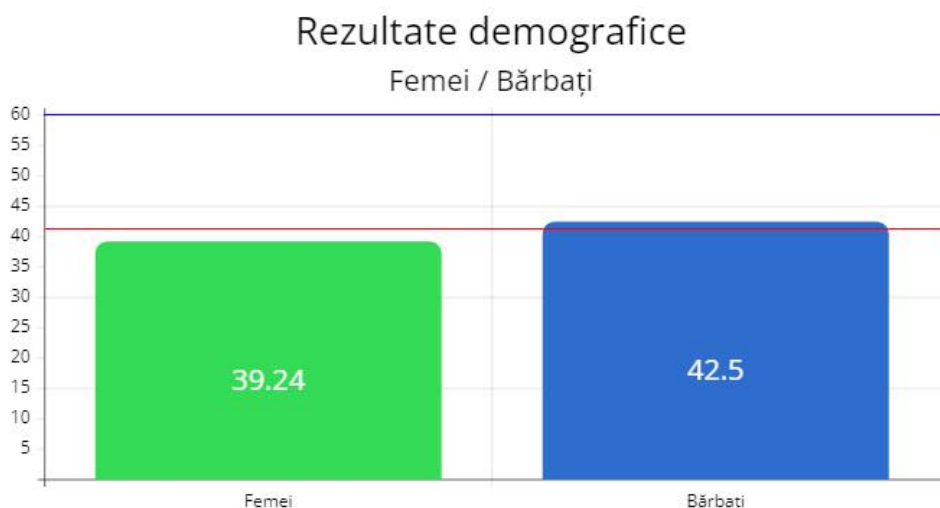
Tabelul nr.3: Identificarea corectă a știrilor în funcție de domiciliu.
Urban / Rural

Acest rezultat, deși poate părea contraintuitiv, poate fi influențat de mai mulți factori în situația actuală. În primul rând, respondenții din mediul rural care au completat chestionarul sunt, în mare parte, persoane cu studii superioare, ceea ce poate contribui la o capacitate mai bună de discernământ și analiză critică a informațiilor. În al doilea rând, ponderea celor care își iau informațiile de la televizor, un mediu mult mai reglementat decât online-ul, este semnificativ mai mare în mediul rural (36%) comparativ cu mediul urban (16%).

Deși aceste rezultate sunt interesante, ele trebuie interpretate cu prudență din cauza numărului mic, de doar 12 chestionare completate de respondenți din mediul rural. Pentru a obține concluzii mai solide, este necesar un eșantion mai mare și mai diversificat din mediul rural.

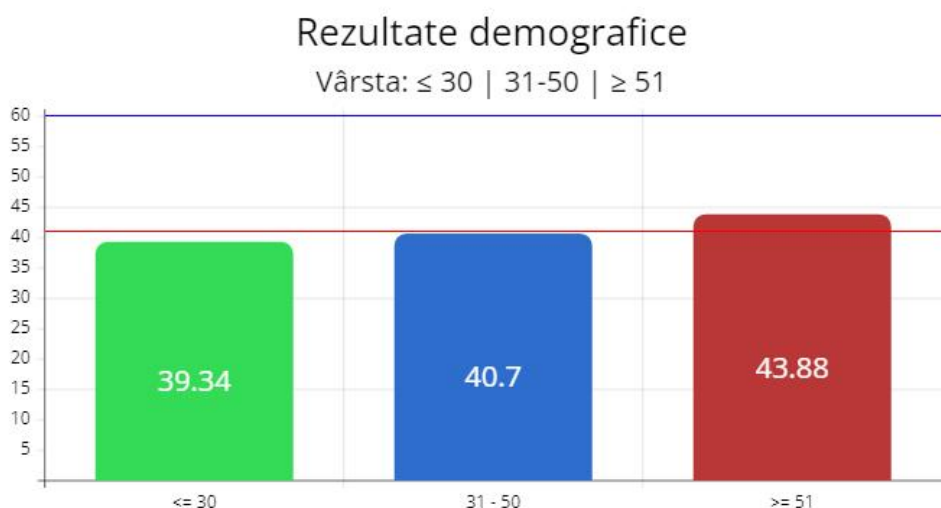
Tabelul nr.4: Identificarea corectă a știrilor în funcție de sex.
Femei / Bărbați

Diferența observată în această categorie demografică poate fi explicată prin faptul că tema chestionarului se concentrează pe un conflict militar, un subiect care captează mai mult interesul bărbaților. Studiile (Campbell and Winters 2008) arată că bărbații sunt mai interesați și predispuși să se implice în discuții politice și militare, ceea ce poate influența gradul lor de informare și capacitatea de a distinge între știrile adevărate și cele false pe această categorie de subiecte. Un interes sporit într-un subiect specific stimulează căutarea și acumularea de informații și cunoștințe mai aprofundate. Aceste cunoștințe permit o

înțelegere detaliată a domeniului și îmbunătățesc abilitățile de analiză a informațiilor și gândirea critică. Persoanele bine informate sunt mai capabile să recunoască inconsistențele, exagerările sau falsitățile dintr-o poveste. (Amazeen 2024) De exemplu, cineva care cunoaște bine contextul geopolitic și istoric al unui conflict va fi mai puțin susceptibil să fie păcălit de știri false care contrazic faptele cunoscute.

Tabelul nr.5: Identificarea corectă a știrilor în funcție de vârstă.
≤30 | 31-50 | ≥51

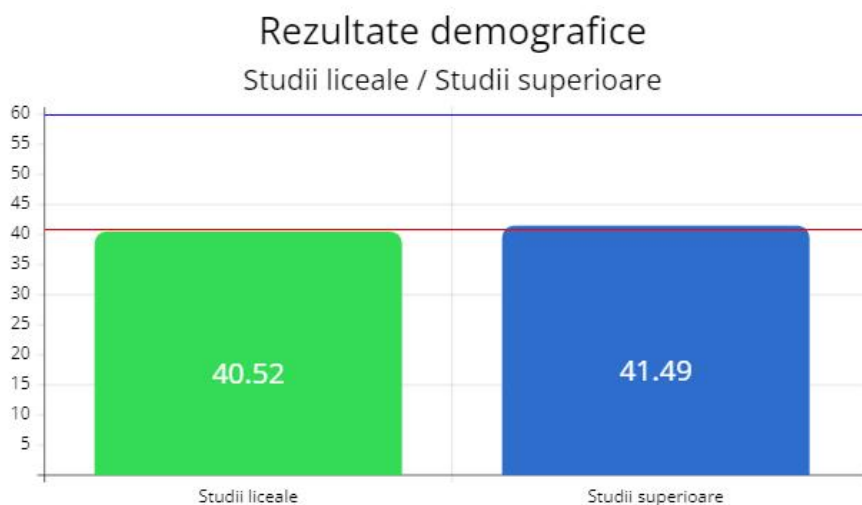
Aceste rezultate ar putea fi interpretate și astfel: tinerii stau preponderent în mediul online, care este cel mai slab reglementat și controlat mediu informațional, fiind totodată și principalul câmp tactic de desfășurare a campaniilor de dezinformare și manipulare. Bombardamentul informațional constant face ca tinerii să devină mai superficiali în analiza informațiilor de pe internet. În plus, lipsa de experiență de viață și o cultură generală mai restrânsă contribuie la punctajul mai scăzut obținut de această grupă de vârstă. Acești factori, cunoscuți de manipulatori, fac din tineri ținta perfectă a campaniilor de influențare și modelare, mai ales că mulți dintre ei sunt eligibili pentru vot sau vor fi în curând.

Respondenții cu vârsta de peste 51 de ani au obținut cel mai mare scor, ceea ce poate fi atribuit experienței lor de viață mai vaste, unui nivel de cultură generală mai ridicat, unei gândiri mai critice și analitice, precum și faptului că se informează mai mult din surse sigure. Acești

factori contribuie la o reziliență mai mare la dezinformare în rândul persoanelor mai în vârstă.

Segmentul de vârstă din mijloc, cuprins între 31 și 50 de ani, a obținut un punctaj intermediar, reflectând faptul că aceștia împărtășesc atribute din ambele categorii de vârstă. Au atât acces la mediul online, cât și o anumită experiență de viață și cultură generală, ceea ce le permite să reziste mai bine la dezinformare comparativ cu tinerii, dar nu la fel de bine ca persoanele mai în vârstă

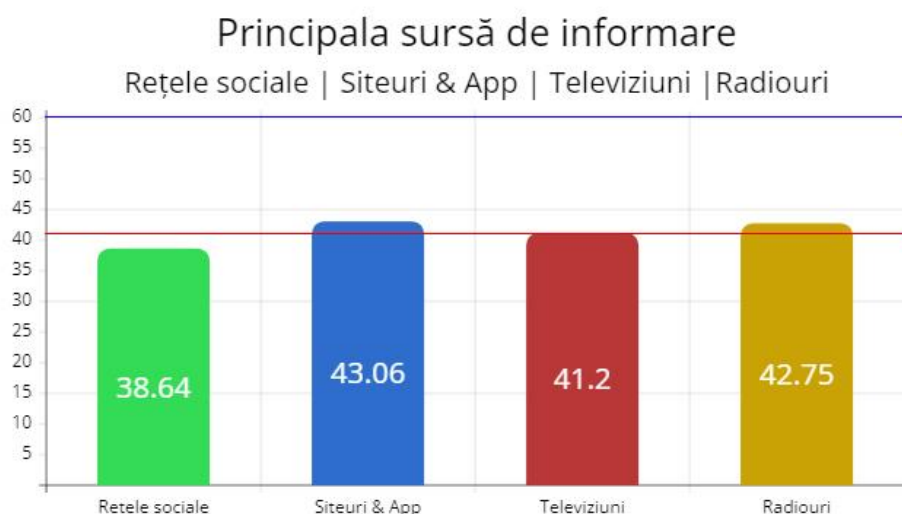
Tabelul nr.6: Identificarea corectă a știrilor în funcție de studii.
Medii / Superioare.

Diferența dintre cei cu studii superioare și cei cu studii liceale ar putea fi explicată prin faptul că educația superioară oferă oportunități de expunere la diverse perspective și discipline, crescând nivelul de conștientizare și înțelegere a subiectelor complexe și controversate. Această expunere contribuie la dezvoltarea unui spirit critic și la capacitatea de a evalua în mod adecvat informațiile.

Persoanele cu studii superioare pot avea abilități mai dezvoltate de analiză și gândire critică, ceea ce le permite să navigheze mai eficient prin fluxul de informații și să reziste mai bine la manipulare. Acești factori subliniază importanța educației în formarea unei reziliențe puternice la dezinformare.

Tabelul nr.7: Identificarea corectă a știrilor în funcție de principala sursă de informare.

Rezultatele indică faptul că respondenții care se informează în principal de pe site-uri și aplicații de știri au obținut scorurile cele mai mari (43,06), sugerând o reziliență mai mare la fake news comparativ cu cei care folosesc alte surse de informare. Aceste site-uri și aplicații de știri sunt preponderent vechea presă, formată din jurnaliști cu experiență care au trecut în mediul digital actual și respectă o conduită și deontologie jurnalistică. Aceasta poate fi explicată prin faptul că site-urile și aplicațiile de știri tind să ofere informații mai verificate și structurate, contribuind la o mai bună înțelegere și discernământ al utilizatorilor.

În schimb, cei care se bazează pe rețelele sociale au obținut cel mai scăzut scor (38,64), ceea ce sugerează o vulnerabilitate mai mare la dezinformare. Rețelele sociale sunt adesea criticate pentru răspândirea rapidă a informațiilor neverificate și a știrilor false, devenind un câmp tactic de operațiuni psihologice de manipulare. Aceasta afectează capacitatea utilizatorilor de a distinge între informațiile corecte și cele false.

Respondenții care se informează prin televiziune și radio au obținut scoruri medii (41,2 și 42,75), indicând o reziliență moderată. Televiziunea și radioul oferă, de obicei, informații verificate, dar nu permit același nivel de interactivitate și personalizare ca mediul online.

Aceste rezultate subliniază importanța sursei de informare în formarea capacității de a rezista la dezinformare și necesitatea de a promova surse de informare mai sigure și de a educa publicul în privința identificării știrilor false.

Probabil cel mai interesant rezultat al sondajului este faptul că primele 10 știri încadrate greșit sunt reale. Acest fapt poate genera multiple teorii, discuții și dezbateri. Personal, am următoarele explicații. Bombardamentul informațional obosește, slăbește și în final doboară scutul mental de protecție critic și analitic al oamenilor. Astfel, aceștia ajung să funcționeze pe pilot automat, bazându-se pe biasuri cognitive și emoționale, utilizând o gândire rapidă și superficială bazată pe raționamente simplificate sau generalizări excesive.

Acest fenomen ar putea duce la încadrarea greșită a informațiilor, în special în cazul unor informații complexe. În plus, știind că este vorba despre un test cu încadrare de știri false, apare tendința psihologică cunoscută sub numele de „efectul de confirmare”. Acest efect poate influența modul în care oamenii interpretează și răspund la informații, în special atunci când acestea sunt prezentate într-un context care sugerează că ar putea fi false. Mai mult, dacă oamenii au fost expuși anterior unor informații false, aceștia ar putea fi mai predispuși să identifice greșit și alte informații similare în viitor. De asemenea, poate exista o anumită reticență sau teamă de a încadra o știre falsă ca fiind adevărată, din preocuparea de a nu face o greșeală sau de a nu fi percepuți negativ. În această situație, oamenii ar putea fi mai precauți în încadrarea știrilor, preferând să le clasifice ca false în caz de incertitudine, pentru a evita riscul de a face o greșeală jenantă chiar dacă testul a fost anunțat ca fiind anonim. În general, oamenii consideră că este mai acceptabil să încadrezi o întrebare adevărată la falsă decât una falsă la adevărată.

Concluzii

Din cercetare am descoperit că este mai importantă sursa predominantă de informare decât nivelul studiilor. Dacă între cei cu studii medii și cei cu studii superioare diferența a fost de doar 2,3%, diferența dintre cei care se informează preponderent din social media și cei care se informează de pe aplicații și site-uri de știri este mult mai mare, fiind de 11,4%. Din această descoperire trag concluzia că, dacă se dorește luarea unor măsuri eficiente și cu impact rapid, trebuie acționat în primul rând asupra sursei de informare. Chiar dacă este de dorit să avem o

îmbunătățire a nivelului de școlarizare, din păcate, aceasta se face greu, iar rezultatele se văd după mulți ani. De asemenea, trebuie menționat că poate reprezenta o capcană faptul că oamenii se informează preponderent din aplicații și site-uri de știri, deoarece s-a observat în trecut că în preajma alegerilor au apărut foarte multe site-uri de știri clona, care imitau numele și designul altor site-uri de știri cu notorietate și diseminau materiale manipulative. Autoritățile trebuie să monitorizeze în permanență mediul online și să acționeze prompt când astfel de site-uri apar.

Aceste tendințe reflectă o problemă profundă a modului în care publicul larg procesează informațiile în era digitală. Pe lângă riscul mare de a fi manipulat și modelat într-o anumită direcție, există și riscul ca toate informațiile să fie respinse și să se piardă încrederea în orice sursă de informație, devenind astfel și mai vulnerabil la influențare. Chiar dacă se încearcă evitarea știrilor de pe canalele clasice de diseminare, izolarea totală de informații este imposibilă, iar cele malițioase vor ajunge inevitabil prin alte canale de transmitere, cum ar fi între două filmulețe haioase pe TikTok. Este esențial să conștientizăm aceste riscuri și să dezvoltăm strategii eficiente de educație media și de promovare a gândirii critice echilibrate. Alfabetizarea media trebuie să devină o prioritate, începând cu școlile și continuând cu programe de formare continuă pentru adulți. Educația ar trebui să se concentreze pe dezvoltarea abilităților de analiză critică, identificarea surselor de încredere și recunoașterea tehnicilor de manipulare.

De asemenea, este important ca autoritățile să ia măsuri pentru a reglementa mediul online, asigurând transparența și responsabilitatea platformelor de social media și a site-urilor și aplicațiilor de știri. Susținerea legislativă și financiară a inițiativelor de fact-checking și colaborarea cu organizații specializate în combaterea dezinformării sunt alte măsuri care ar putea contribui la reducerea impactului știrilor false.

În concluzie, rezultatele acestui sondaj arată nevoia de acțiune coordonată din partea autorităților, sistemului educațional și societății civile pentru a proteja publicul de efectele nocive ale dezinformării și pentru a promova o cultură a informării corecte și responsabile.

Bibliografie:

1. Amazeen, Michelle A. 2024. "The Misinformation Recognition and Response Model: An Emerging Theoretical Framework for Investigating Antecedents to and Consequences of Misinformation Recognition." *Human Communication Research* 50 (2): 218–29. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqad040>.
2. Bârgăoanu, Alina. 2024. Ne-Pacea Informațională. Comunicare Media.
3. Brown, Sara. 2022. "In Russia-Ukraine War, Social Media Stokes Ingenuity, Disinformation | MIT Sloan." 2022. <https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/russia-ukraine-war-social-media-stokes-ingenuity-disinformation>.
4. Cadier, Alex, Chine Labbe, and Virginia Padovese. 2022. "WarTok: TikTok Is Feeding War Disinformation to New Users Within Minutes – Even If They Don't Search for Ukraine-Related Content." *NewsGuard* (blog). 2022. <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/march-2022>.
5. Campbell, Rosie, and Kristi Winters. 2008. "Understanding Men's and Women's Political Interests: Evidence from a Study of Gendered Political Attitudes." *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 18 (1): 53–74. <https://doi.org/10.1080/17457280701858623>.
6. "Digital 2024: România." 2024. Datareportal. 2024. <https://indd.adobe.com/view/de1aeb67-3733-4679-9ae8-6fd4fe4c3749?allowFullscreen=true&wmode=opaque>.
7. Digital Forensic Research Lab. 2024. "Undermining Ukraine: How Russia Widened Its Global Information War in 2023." *Atlantic Council* (blog). February 29, 2024. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/undermining-ukraine-how-russia-widened-its-global-information-war-in-2023/>.
8. Dobrescu, Paul, and Florin Zeru. 2024. Comunicarea Guvernamentală În România. Comunicare Media.
9. Drugă, Dana Ionela. 2022. "TEME DE PROPAGANDĂ RUSĂ ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA." *Impact Strategic* 4 (84–85): 81–95. <https://doi.org/10.53477/1842-810X-22-15>.
10. Ewe, Koh. 2023. "Elections Around the World in 2024." *TIME*. December 28, 2023. <https://time.com/6550920/world-elections-2024/>.
11. Gheorghe, Maria Marinela. 2020. "Fake news. Trecut, prezent și viitor." *Revista Intelligence* (blog). June 23, 2020. <https://intelligence.sri.ro/fake-news-trecut-prezent-si-viitor/>.
12. "Global Conflict Tracker | Council on Foreign Relations." 2024. *Global Conflict Tracker*. 2024. <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker>.
13. Howard, Philip. 2023. Mașinăria de Minciuni. *Paralela 45*.
14. Mărcău, Flavius Cristian, Cătălin Peptan, Horațiu Tiberiu Gorun, Vlad Dumitru Băleanu, and Victor Gheorman. 2022. "Analysis of the Impact of the

Armed Conflict in Ukraine on the Population of Romania.” *Frontiers in Public Health* 10 (July). <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.964576>.

15. Mariș, Antonia. 2024. *Influence Made Simple*.

16. Mihalcea, Viorel-Cătălin, Gabriela-Elena Sîrbu, and Vasile Bogdan. 2023. *Fundamente Privind Amenințarea Hibridă Și Contracararea*. Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.

17. Murtoff, Jennifer. 2024. “Operant Conditioning | Definition, History, Methods, & Facts | Britannica.” May 15, 2024. <https://www.britannica.com/science/operant-conditioning>.

18. Niculescu-Dincă, Vald. 2024. *Cum Îi Mai Supraveghem Pe Cei Care Ne Supraveghează*. Tritonic.

19. Roman, Dan. 2024. “Internetul, teatru de război. Militarizarea informației.” *Revista Intelligence* (blog). June 6, 2024. <https://intelligence.sri.ro/internetul-teatru-de-razboi-militarizarea-informatiei/>.

20. Sescu, Marius. 2024. “România digitală în 2024.” Marius Sescu (blog). February 28, 2024. <https://mariussescu.ro/romania-digitala-2024/>.

21. Stan, Corina Georgiana. 2017. “Dezinformarea rusă - un război al cuvintelor.” *Revista Intelligence* (blog). October 24, 2017. <https://intelligence.sri.ro/dezinformarea-rusa-un-razboi-al-cuvintelor/>.

22. Star, Katharina. 2024. “Why Do People Jump to Conclusions?” *Verywell Mind*. March 20, 2024. <https://www.verywellmind.com/jumping-to-conclusions-2584181>.

23. Strittmatter, Kai. 2024. *Noua Dictatură. Supravegherea Digitală. Humanitas*.

24. “U.S. Targets IRGC, Houthi & Hezbollah Finances | The Iran Primer.” 2024. March 26, 2024. <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/mar/26/us-targets-irgc-houthi-hezbollah-finances>.

25. Wisniewski, Benedikt, Klaus Zierer, and John Hattie. 2020. “The Power of Feedback Revisited: A Meta-Analysis of Educational Feedback Research.” *Frontiers in Psychology* 10 (January). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.03087>.

26. Yamaguchi, De Mari. 2023. “US, Japan, Philippines Agree to Strengthen Security Ties Amid Tensions over China, North Korea.” *Military.com*. June 16, 2023. <https://www.military.com/daily-news/2023/06/16/us-japan-philippines-agree-strengthen-security-ties-amid-tensions-over-china-north-korea.html>.

POLARIZAREA POLITICĂ: FENOMENE ÎN ZONA COMUNICĂRII POLITICE

Diana CORNEA*

Abstract:

When utilized as an additional framework for communication, the digital realm facilitates the establishment of novel social groups and intriguing occurrences that merit further investigation. The phenomenon known as echo chambers can lead to polarization in attitudes and increase the possibility of fake news and widespread misinformation. These findings are particularly well-established in the field of political communication.

The goal of the current study is to dive deeper into these powerful occurrences and highlight the potential effects they may have on political communication. With the use of the gamified questionnaire, a tool of sociological investigation, we want to identify the online community space where the divisive political conversation takes place. As a result of our research, we received 14,834 replies, allowing us to identify polarizing themes and describe political polarization in our culture.

Keywords: *echo chambers, polarization, gamified surveys.*

Introducere

În spațiul digital, unde noi interacțiuni sociale se formează zilnic, cristalizându-se în grupuri cu identități mai mult sau mai puțin puternice, există riscul ca indivizii să fie expuși în mod repetat unui conținut care să le confirme atitudinile și valorile deja extinse. Odată cu această confirmare, apare și dezavantajul limitării informaționale și a perspectivelor de cunoaștere. Astfel de spații sunt regăsite în literatura de specialitate sub denumirea de camere de ecou și sunt cunoscute pentru capacitatea lor de a polariza discursul social și politic. În prezent, tehnologia facilitează relația cetățeanului cu politicul, acesta devenind predispus să afle și să interacționeze mai des cu agenți politici și cu persoane care le validează opiniile și credințele în mod repetat.

* Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Departamentul de Comunicare, Relații Publice și Publicitate, email: diana.cornea@fspac.ro

Lucrarea de față se axează pe analiza caracteristicilor și a efectelor camerelor de ecou, cât și a fenomenului de polarizare. Studiul de față este relevant deoarece aprofundează înțelegerea unor fenomene ce stau la baza dezinformării și a discursului polarizat; elemente ce aduc destabilizare societății actuale. Studiile anterioare realizate pe conceptul de gamificare, au demonstrat utilitatea aplicării elementului de gamificare care poate determina persoanele să înțeleagă mecanismele din spatele camerelor de ecou, în timp ce le captează atenția. Procesul de schimbare atitudinal și comportamental are loc într-un plan prezentat drept interactiv și recompensator; manifestări ce au loc prin elementul de gamificare (Jeon et al., 2021).

Într-un context în care vechile etichete politice devin rapid redundante pe măsură ce apar noi diviziuni politice, o astfel de fragmentare pare incompletă atunci când este privită doar pe spectrul stângii sau al dreptei. Ne putem pierde în etichete vechi pe măsură ce apar noi diviziuni politice. Diviziunile politice sunt procese fluide ce se schimbă și dezvoltă, iar din acest motiv compasul indică existența a noi diviziuni politice care au scopul de a ilustra încadrările politice, fără să le limiteze în etichete rigide. Acest aspect oferă indivizilor posibilitatea de a se desprinde din camerele de ecou și să se îndrepte cu deschidere spre perspective diverse și implicit spre informare.

Prin studiul de față ne propunem să vedem cum arată polarizarea politică în societatea din România, iar pentru a îndeplini acest obiectiv, am gândit următoarea întrebare de cercetare, pe care am urmărit-o pe tot parcursul lucrării:

Q1. Cum arată polarizarea politică în societatea din care facem parte?

Prin intermediul acestei întrebări ne propunem să ilustrăm profilul atitudinal al respondenților și să identificăm care sunt tematicile cele mai polarizante. Studiul de față este relevant deoarece oferă o perspectivă aprofundată asupra fenomenului de polarizare ce este din ce în ce mai întâlnit în cadrul rețelelor de socializare și oferă prin intermediul instrumentului de tip chestionar dinamic, o modalitate de a reduce nivelul de polarizare. O astfel de perspectivă permite înțelegerea fenomenelor ce se petrec în societatea actuală. Un alt aspect care oferă relevanță studiului este faptul că se axează pe modalități de a reduce nivelul de polarizare și implicit pe cel al dezinformării, folosind o metodă interactivă și plăcută, precum este strategia de gamificare.

Pentru a înțelege impactul și modul de manifestare a fenomenelor studiate în cadrul acestei lucrări, este necesar să oferim contextul în care acestea se manifestă. În partea ce urmează o să prezentăm perspectivele despre aceste tematici din cadrul literaturii de specialitate realizate până în acest moment, cu interesul de a explica atât însemnătatea termenilor, cât și modul în care aceștia se influențează reciproc.

1. Context și prezentarea conceptelor cheie

Lindstrom (2016) prezintă tehnologia ca fiind elementul ce dictează schimbările regulilor existenței umane. Un astfel de mediu guvernat de către schimbarea continuă, aduce cu sine nevoia indivizilor de a fi adaptabili în fața incertitudinilor. Pentru a înțelege mai bine societatea actuală este necesar să definim ce reprezintă platformele de socializare. Adoptarea rețelelor de socializare în viața de zi cu zi reprezintă o tendință constantă, care a crescut considerabil pe parcursul ultimului deceniu (Changjung et al., 2018). Un efect al rețelelor de socializare care a fost observat în ultimii ani și cercetat de către specialiști este faptul că acestea pot să limiteze expunerea la perspective diferite și încurajează formarea unor grupuri ghidate de o narațiune comună. Acest fenomen este descris în literatura de specialitate drept cameră de ecou (Cinelli et al., 2021).

Prin intermediul studiilor de specialitate s-a observat că indivizii ce folosesc activ platforme de socializare, tind să se implice mai mult în discuții politice, lucru ce în timp poate duce la formarea unor atitudini politice extreme (Changjun et al., 2018). Pe lângă acestea, utilizatorii de pe rețelele de social media tind să maximizeze numărul de aprecieri și reacții de la postări, iar într-un astfel de mediu, informațiile cu caracter complex ajung să fie simplificare și aplatizate, fapt ce nu permite loc pentru comunicare și dezbateri. Deoarece vorbim de un spațiu dezintermediat, opinia publică este expusă la dezinformare (Del Vicario et al., 2016). Pe măsură ce platformele digitale devin o sursă majoră de știri, utilizatorii platformelor pot să fie expuși la știri pro atitudinale. Astfel de știri sunt caracterizate prin faptul că se aliniază cu ideologia lor, ceea ce duce la apariția procesului de polarizare atitudinală (Rhodes, 2021).

Pornind de la structura rețelelor de socializare și a modelelor de formare, comunitățile funcționează ca subgrupuri sau clustere, conectate prin noduri (Bessi et al., 2015). Un studiu realizat în 2015 în America, pe 10,1 milioane de utilizatori Facebook, care aveau trecută afilierea ideologică, a identificat faptul că mai mult de 80% dintre acele persoane,

împărtășeau aceeași afiliere politică de partid. Acest lucru a identificat lipsa de diversitate ideologică (Bakshy et al., 2015). Rețelele de socializare au determinat trecerea de la procesul de selecție mediat, spre selecția dezintermediată. Trecerea de la selecția realizată de către trusturi media sau jurnaliști, la selecția informațională proprie, este un element ce încurajează procesul de expunere selectivă la informații (Cacciatore et al., 2015).

Procesul de dezinformare este un risc atât pentru sfera politică, cât și pentru cea economică, socială sau culturală (Del Vicario et al., 2016) mai ales propagandei rapide de pe social media. Comunicarea devine din ce în ce mai personalizată atât prin expunerea selectivă, cât și prin algoritmi după care funcționează platformele de socializare. Mediul online oferă posibilitatea utilizatorilor de a comunica cu cine își doresc. Cu toate acestea, indivizii se îndreaptă spre interacțiuni cu persoane care împărtășesc opinii și interese similare și comune, atât raportat la politică, cât și la cultură și în general, la buna dezvoltare a vieții, datorită fenomenului de homofilie (Haim et al., 2018). Faptul că platformele online au un caracter participativ, ce invită lumea să participe la dezbateri, atât de ordin politic, cât și social, oferă diferite grade de libertate, prin care opinia publică poate să se auto organizeze (Baumann et al., 2020).

Mai multe studii de specialitate au explorat modurile prin care mass-media digitală a fost implicată în procesul de radicalizare politică (Mason & Kalmoe, 2022) și cum poate aceasta să fie manifestată atât prin consolidarea mișcărilor extremiste, cât și prin polarizarea politicii ca subiect general de interes. Legătura dintre mass media digitală și radicalizarea politică a fost supusă multor dezbateri în spațiul academic. Mulți cercetători atribuie formarea acestei legături prin intermediul fenomenului de camere de ecou (Törnberg & Törnberg, 2024).

Camerele de ecou sunt văzute drept spații digitale care adună indivizi similari și care conduc spre poziții polarizante, prin izolarea indivizilor față de perspective opuse. Aceste două caracteristici ale camerelor de ecou pot să ducă la stimularea polarizării și implicit a extremismului politic (Finkel et al., 2020; Mason & Kalmoe, 2022; Törnberg & Törnberg, 2024). Termenul cameră de ecou sugerează mediul în care indivizii sunt expuși la anumite informații în mod repetat (Sindermann et al., 2020). Camerele de ecou pot să se formeze ca reacție la sentimentele de frică, sau neliniște de a le fi atacate valorile și credințele (Boulianne et al., 2020). Astfel, o cameră de ecou este văzută

drept o metaforă puternică a unui spațiu digital în care opiniile, afilierea politică, valorile și credințele sunt confirmate în repetate rânduri, fiind astfel întărite (Cinelli et al., 2021). Camerele de ecou și polarizarea opiniei au fost studiate prin prisma a diverse contexte socio politice și în diferite tipuri de rețele sociale (Baumann et al., 2020). Prin urmărirea datelor de pe platforma Facebook, pe parcursul mai multor ani, s-a observat că este dominant efectul de cameră de ecou și că utilizatorii vizitează foarte puține pagini pe Facebook, dar în schimb au tendința să creeze comunități distincte, prin intermediul opțiunii de grupuri, pe care platforma le-o oferă (Wang & Song, 2020).

Una dintre problemele care a fost observată atunci când vine vorba despre efectele pe care le au camerele de ecou este faptul că prin existența acestora, oamenii sunt expuși într-un nivel ridicat la comunicarea pro atitudinală. Raportat la domeniul politicii, un astfel de spațiu este declanșator pentru propagarea mesajelor cu caracter populist, care pot determina neîncredere în ceilalți, respingerea expertizelor specialiștilor, a comunicării, a dezbaterii și implicit a ajungerii la un sens comun (Boulianne et al., 2020).

Teoria polarizării grupului, este una dintre teoriile care vine pentru a explica modul în care fenomenul polarizării se manifestă în cadrul grupurilor, afirmă faptul că spațiile digitale denumite drept camere de ecou, pot acționa sub forma unui mecanism pentru a întări opiniile comune, preexistente din cadrul unui grup online. Astfel, comunitatea respectivă este limitată în a putea fi expus la perspective noi (Sunstein, 2002), acest lucru se poate vedea mai ales raportat la credințe și preferințe politice. Rezultatele studiilor ilustrează faptul că angajarea în camerele de ecou afectează starea emoțională a persoanelor, astfel că, un individ care este activ pe site-urile de socializare, este în același timp mai dispus să se ofere comentarii negative (Del Vicario et al., 2016).

Cu toate acestea, ideea că utilizatorii vor deveni complet izolați de puncte de vedere opuse a fost contestată de faptul că majoritatea platformelor media digitale se dovedesc a fi de fapt relativ interconectate între diviziunile ideologice, subminând ipoteza mecanismului de radicalizare a camerei de ecou (Changjun et al., 2018; Keuchenius et al., 2021). Rețelele de socializare online pot să creeze posibilitatea ca oamenii să fie expuși la opinii diferite prin formarea de rețele de informații în care există o mulțime de legături slabe și chiar legături ascunse (Huberman et al., 2008). O persoană poate să aibă rețele de

socializare homofilice în cadrul rețelelor sociale online, sau printre rețelele puternice de prieteni, dar să se uite la știri de masă și de asemenea, poate să fie expus diferențelor politice la locul de muncă (Boulianne et al., 2020). Astfel de rezultate indică faptul că în ciuda existenței camerelor de ecou, oamenii au posibilitatea să se expună la perspective diferite, iar nivelul polarizării atitudinale poate scădea (Törnberg & Törnberg, 2024).

Din cauza impactului din ce în ce mai mare al camerelor de ecou, care au drept efect dezinformarea prin știri false, polarizarea atitudinală și polarizarea politică, se fac eforturi pentru a diminua gradul de influență a acestora. O metodă prin care se încearcă conștientizarea publicului asupra nevoii de diversificare atitudinală și de informare este reprezentată de către conceptul de ChamberBreaker (CB). Conceptul reprezintă eliminarea barierelor informaționale și a fost creat pornind de la spațiul de gaming. Astfel, primele studii realizate pe acest concept au avut drept grup țintă persoanele care practică jocuri online și au cercetat nevoia de a crește gradul de conștientizare a jucătorului atunci când se află într-o cameră de ecou. Ideea de bază a sistemului ChamberBreaker (CB), este aceea că jucătorul este invitat să distribuie conștient materiale părtinitoare sub formă de tweet-uri, cu așteptare să formeze o cameră de ecou în cadrul comunității din care face parte. Jocul oferă anumite scenarii și probleme sociale, ce îl determină pe jucător să învețe despre camerele de ecou și implicit să le înțeleagă caracteristicile negative (Jeon et al., 2021).

Conceptul de ChamberBreaker are la bază trei componente psihologice. Acestea sunt reprezentate de către provocările practice în a verifica validitatea informațiilor și dificultatea de a corecta informația deja distribuită. Pe lângă acestea se adaugă și identificarea și luarea de măsuri pentru a putea reduce distribuirea unor astfel de conținuturi (Compton, 2013). Cercetătorii au studiat posibilități de proiectare a unor aplicații care să determine indivizii să se expună la perspective diverse, fără însă să încalce libertatea indivizilor de a face alegeri (Thornhill et al., 2019).

Gamificarea reprezintă o strategie ce are posibilitatea de a crește motivația intrinsecă a indivizilor, prin utilizarea unor elemente asemănătoare jocului. Astfel de elemente pot să fie rezolvarea de probleme, expunerea unor scenarii imaginare de tip povești captivante și bonificare prin obținere de scoruri, jetoane sau insigne și niveluri (Deterding, 2011). Termenul de gamificare se referă la aplicarea

caracteristicilor de design de joc în afara jocurilor pentru a îmbunătăți un serviciu sau un produs. Gamificarea este o tehnică populară pentru îmbunătățirea performanței utilizatorilor și a implicării în interacțiunile online cu computerul (Aubert et al., 2023). Gamificare a fost explorată și testată în cazul multor studii, ajungându-se la rezultatul că aceasta are o influență pozitivă și poate determina schimbarea comportamentală (Hamari, 2014). Acest lucru este posibil deoarece un sistem gamificat crește conștientizarea de sine, implicarea utilizatorului și sentimentele de dorință și entuziasm, în timp ce îmbunătățește comportamentele vizate (Johnson et al., 2016).

Gamificarea reprezintă aplicarea tacticilor de implicare psihomotivațională din jocuri în medii non-gaming și este folosită pentru a promova interacțiuni active între cetățeni. Pentru a crește implicarea respondenților și timpul de participare, sunt folosite mai multe mecanisme de gamificare pentru a facilita accesul cetățenilor la serviciile digitale care să îi încurajeze să rămână mai mult timp (Loh, 2019). Astfel, procesul de gamificare este folosit în cadrul a mai multe tehnici de cercetare care vizează angajamentul respondenților în timp ce completează sondaje online. Elementul de gamificare este menit să creeze o experiență distractivă și să mențină respondenții implicați în sondajele de lungă durată, sau care abordează subiecte sociale (Aubert et al., 2023; Keusc & Zhang, 2017; Loh, 2019).

Îmbunătățirea experienței participanților: studii în care sa raportat că participanții au găsit sondajul gamificat mai ușor de răspuns și de participare. Caracteristicile acestui tip de sondaj sunt reprezentate de către faptul că avem stimulul de implicare directă a respondentului, stimuli de recomandare, care determină participanții să recomande sondajul și altor persoane și înțelegere îmbunătățită prin care participantul cunoaște cerințele pe care trebuie să le realizeze. Aceste caracteristici determină respondenții să participe și să răspundă cu ușurință sondajului gamificat (Oliveira & Paula, 2021). Cu toate acestea, impactul elementului de gamificare asupra inexactității măsurărilor rămâne cea mai mare problemă cu privire la gamificarea sondajelor. Sondajele gamificate implică frecvent utilizarea de strategii precum reformularea întrebărilor, modificarea formatului răspunsurilor și includerea de elemente vizuale suplimentare. Toate aceste elemente pot să influențeze aspecte ce țin de calitatea datelor, cum ar fi timpii de răspuns, corectitudinea și lungimea întrebărilor deschise (Keusc & Zhang, 2017).

2. Metodologie

Pentru partea metodologică a acestei lucrări am aplicat ancheta sociologică care are drept instrument chestionarul. Am optat pentru acest tip de instrument de cercetare deoarece este format dintr-un ansamblu de întrebări bine gândite, care ne ajută în a obține răspunsuri înregistrare în scris (Chelcea, 2001). Ancheta sociologică cu instrument de tip chestionar oferă posibilitatea să obținem un set de rezultate cu caracter cantitativ și calitativ.

Chestionarul gândit este aplicat în cadrul unei busole politice online, ce face parte din proiectul *împreună-în.eu*. Din proiect fac parte *Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării*, Cluj-Napoca, prin intermediul unui număr de cercetători, printre care mă număr și eu, *Facultatea de Studii Europene*, Cluj-Napoca și *EUROPE DIRECT Cluj*. Chestionarul este aplicat online și are o caracteristică dinamică, funcționând pe baza de recompensă imediată.

O altă caracteristică a chestionarului nostru este reprezentată de elementul de gamificare a preferințelor sociale și politice. Elementul de gamificare constă în faptul că respondenții primesc o recompensă imediată după ce parcurg integral sondajul. Acea recompensă constă în faptul că li se atribuie cărei categorii fac parte raportat la răspunsurile oferite, având parte de o scurtă descriere și o imagine care să atragă. Pe lângă acest element, o altă caracteristică procesului de gamificare este faptul că la final, respondenții pot să vadă pentru fiecare întrebare, care este categoria de răspuns unde se încadrează familiile europene. Prin intermediul acestui element, respondenții noștri au posibilitatea să vadă care sunt familii europene cu care împart teme, valori și perspective comune. Printr-o astfel de caracteristică, sondajul gamificat se diferențiază de sondajul obișnuit și îi poate determina pe respondenți să se expună la perspective politice noi și diferite.

Elementul de gamificare a mai fost integrat și în cazul chestionarului pentru busola electorală *Trump-metru*, realizată în perioada 2022-2023 în cadrul centrului *CORE*, de la *Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării*, Cluj-Napoca. Busola familiariza respondenții din România, cu spațiul politic american, oferind persoanelor posibilitatea să vadă unde se încadrează pe *compasul Trump-Biden* (FSPAC, 2023).

Chestionarul utilizat în cadrul busolei politice actuale, realizate în anul 2024, se axează pe perspectivele cetățenilor asupra familiilor politice europene. Dacă busolele politice de până acum le-ar indica cetățenilor o singură familie politică cu care se identifică, bazat pe răspunsurile

oferite, busola realizată de către noi permite respondenților să vadă pentru fiecare afirmație, răspunsurile aferente fiecărei familii politice europene. Scopul acestei busole este să le ofere cetățenilor o perspectivă nouă asupra credințelor politice pe care le dețin. Fiind expuși pentru fiecare afirmație la categoriile de răspuns unde se încadrează familiile politice europene, respondenții sunt expuși la perspective diverse.

În construcția chestionarului avem prima parte, formată din șase întrebări cu caracter socio-demografic și partea a doua formată din 20 de afirmații cu caracter politic. Întrebările socio-demografice vizează elemente precum vârsta, genul, etnia, ultima școală absolvită, mediul de proveniență. Afirmațiile din partea a doua a chestionarului sunt gândite pe scală Likert, având câte cinci poziții. Itemii folosiți au fost: total împotrivă; parțial împotrivă; nici acord; nici dezacord; parțial acord; total acord.. Am optat pentru utilizarea unei astfel de tipologii deoarece dorim să măsurăm nivelul de acord sau dezacord al respondenților față de subiectele politice menționate în afirmații. Apelând la un astfel de format al întrebărilor, timpul de completare al chestionarului este unul scăzut, iar astfel, șansele ca respondenții să renunțe la completarea chestionarului, sunt mai mici.

Prima etapă din construirea afirmațiilor componente ale chestionarului a fost selectarea temelor de interes. Pentru stabilirea temelor am apelat la rapoartele și documentele puse la dispoziție de către *Eurobarometru* în ultimii trei ani de zile (2024-2022). Pe lângă raporturile care ne-au indicat subiectele de interes la nivel european, am realizat și o analiză a ultimului manifest postat online pentru fiecare familie europeană. Temele alese sunt în număr de șapte; acestea sunt: AI și Digitalizare (European Commission, 2024a; European Commission, 2024b); Securitate (European Commission, 2024c; European Commission, 2024d); Sustenabilitate (European Commission, 2024e; European Commission, 2022a; European Commission, 2022b); Sănătate (European Commission, 2023; European Commission, 2022c); Economie (European Commission, 2024c); Diversitate (European Commission, 2024c); Democrație (European Commission, 2024c)

Pentru fiecare temă am gândit câte trei afirmații, excepție făcând ultima temă, pentru care am gândit două afirmații. Astfel, chestionarul cuprinde un total de 20 de afirmații. A doua etapă a fost să căutăm afirmații politice pentru fiecare familie europeană și să le atribuim temei potrivite. Ultima etapă a constat în analiza informațiilor publice, pe baza cărora am extras cuvintele cheie ce ne-au permis să formulăm cele 20 de afirmații cuprinzătoare și finale. Chestionarul calibrează afirmații

publice ale familiilor politice europene, ce pot să fie validate și pentru care oferim sursa de unde au fost preluate. Afirmațiile au fost preluate din manifestele publice ale familiilor europene și de pe site-urile oficiale ale familiilor. Afirmațiile au fost gândite pentru a se adapta cultural și social cetățenilor din România.

Rezultatele au fost strânse în anul 2024, din luna mai, până în 9 iunie, când au avut loc alegerile europarlamentare. Un segment important din eșantionul chestionarului nostru este reprezentat de către grupul de tineri care la alegerile europarlamentare din 2024 au posibilitatea să voteze pentru prima dată. În literatura de specialitate (Rekker, 2022; Schäfer et al., 2019), aceștia apar sub denumirea de „first time voters”. Acest segment reprezintă persoane care sunt în stadiul în care își formează credințele și valorile politice, fapt ce îi determină să maleabili și deschiși la informarea gamificată. O limită a acestui studiu este faptul că nu avem un eșantion reprezentativ de gen sau de vârstă.

3. Rezultate

Pentru chestionarul nostru online am obținut 14.834 de răspunsuri. Rezultatele ne-au indicat că din numărul total de respondenți care au parcurs integral sondajul nostru, 53% au fost respondenți de gen feminin, 46% de gen masculin și 1% dintre respondenți au afirmat că preferă să nu răspundă. Majoritatea respondenților noștri, mai exact 81% dintre aceștia au mediul urban drept mediu de reședință, iar restul de 19% au mediul rural. La întrebarea ce vizează ultima școală absolvită 33% dintre respondenți au afirmat că au absolvit liceul, 23% facultate-licență, 32% facultate-masterat, 7% facultate-doctorat, 3% au absolvit școala generală, iar 2% dintre respondenți au afirmat că preferă să nu răspundă. În ceea ce privește etnia respondenților, majoritatea (93%) dintre aceștia sunt de etnie română. Restul persoanelor care ne-au răspuns chestionarului sunt 4% de etnie maghiară, iar 1% sunt de etnie germană, rromă, respectiv altă etnie.

Raportat la vârsta respondenților, cel mai tânăr respondent are vârsta de 18 ani, iar cel mai în vârstă, 80 de ani. Dintre respondenții chestionarului 3% fac parte din categoria 18-19 ani, 19% din categoria 20-29 ani, 13% din categoria 30-39 ani, 19% din categoria 40-49 ani, 23% din categoria 50-59 ani, 16% din categoria 60-69 ani, 6% din categoria 70-79 ani, iar categoria 80 este reprezentată de 1% dintre respondenții noștri. După cum se poate observa, cele mai multe răspunsuri vin din partea respondenților care au vârsta cuprinsă între 50 și 59 de ani.

AI și Digitalizare

Pentru prima afirmație „Uniunea Europeană ar trebui să asigure o protecție suplimentară a datelor cu caracter personal, chiar dacă acest lucru ar avea consecințe negative asupra mediului de afaceri” Majoritatea respondenților noștri se regăsesc în această afirmație, astfel că 37% au afirmat că sunt total de acord, 28% sunt parțial de acord, iar 20% dintre respondenți au o abordare neutră. 9% dintre respondenți sunt parțial împotrivă și 6% sunt total împotrivă. O situație procentuală asemănătoare se poate observa și în cazul afirmației „Dezvoltarea Inteligenței Artificiale (AI) trebuie să fie puternic reglementată de către Uniunea Europeană”. Astfel, 49% dintre respondenți sunt total de acord cu afirmația, 25% sunt parțial de acord, 11% sunt neutrii, iar 7%, respectiv 8% sunt parțial împotrivă și total împotrivă.

Pentru a treia afirmație „Uniunea Europeană ar trebui să aloce dezvoltării Inteligenței Artificiale (AI) mai multe fonduri decât altor domenii”, răspunsurile sunt distribuite în mod egal. Atât la categoria acord, cât și la categoria împotrivă obțin același procent al răspunsurilor, mai exact 38. Cu toate acestea, putem observa faptul că 27% dintre respondenți au afirmat că sunt parțial de acord, iar 11% dintre respondenți că sunt total de acord. Acest lucru ne indică faptul că respondenții noștri au rețineri când vine vorba despre alocarea a mai multe fonduri pentru dezvoltarea Inteligenței Artificiale (AI). Raportat la categoria împotrivă, 18% dintre respondenți afirmă că sunt parțial împotrivă, iar 20% că sunt total împotrivă. Restul răspunsurilor de 24% indică faptul că respondenții sunt neutri când vine vorba despre acest subiect.

Raportat la tema AI și Digitalizare, respondenții noștri doresc ca Uniunea Europeană să protejeze datele lor cu caracter personal (65%) și să reglementeze public dezvoltarea inteligenței artificiale (74%). Cu toate acestea, când vine vorba despre alocarea de fonduri spre domeniul inteligenței artificiale, o parte dintre aceștia își doresc acest lucru (38%), iar cealaltă parte se opune (38%).

Securitate

În cazul afirmației cu numărul patru „Uniunea Europeană trebuie să întărească parteneriatul său cu NATO”, majoritatea respondenților (61%) sunt total de acord cu această afirmație, urmați de procentul de 18 care reprezintă categoria parțial de acord. Rezultatele acestea ne indică nevoia de siguranță pe care respondenții noștri o doresc. 11% dintre respondenți au afirmat că sunt neutri, 4% sunt parțial împotrivă și 6% sunt total împotrivă. Când vine vorba despre afirmația „Granițele dintre statele Uniunii Europene ar trebui să dispară”, o parte considerabilă

a respondenților sunt total de acord (38%) cu afirmația, sau parțial de acord (22%). 10% dintre respondenți sunt parțial împotrivă cu dispariția granițelor dintre statele Uniunii Europene, în timp ce 20% sunt total împotrivă cu această afirmație. Rezultatele ne indică că respondenții au o tendință de a merge spre ideea de dizolvare a granițelor, cu toate acestea, avem o poziție destul de bine segmentată, de 30% care nu doresc acest lucru.

Pentru afirmația „Uniunea Europeană trebuie să sprijine în continuare apărarea Ucrainei” 48% dintre respondenți sunt total de acord, 18% sunt parțial de acord, 7% sunt parțial împotrivă, 15% sunt total împotrivă, iar 12% sunt neutrii. Astfel, când vine vorba despre segmentul securitate, majoritatea respondenților noștri consideră că Uniunea Europeană trebuie să întărească parteneriatul cu NATO (79%), sunt de acord cu dispariția granițelor dintre statele Uniunii Europene (60%) și susțin în continuare apărarea Ucrainei de către Uniunea Europeană (66%).

Sustenabilitate

În cazul afirmației „În activitatea lor, agricultorii ar trebui să respecte toate măsurile de protecție a mediului, chiar dacă acest lucru ar afecta micii fermieri”, 33% dintre persoanele care au răspuns chestionarului online sunt total de acord, 35% sunt parțial de acord, 14% sunt parțial împotrivă, 8% sunt total împotrivă și 10 sunt neutrii. O situație asemănătoare este observată și în cazul afirmației „Pentru a asigura protecția mediului, Uniunea Europeană ar trebui să introducă reguli mai stricte de folosire a resurselor naturale”, unde majoritatea respondenților se regăsesc în categoria de acord. Astfel, 40% sunt total de acord, 30% sunt parțial de acord, iar restul rezultatelor de 10% sunt distribuite uniform către categoriile de răspuns parțial împotrivă, total împotrivă și neutru.

Pentru afirmația „Emisiile de carbon trebuie reduse drastic, chiar dacă acest lucru ar afecta unele locuri de muncă”, majoritatea respondenților sunt de acord cu această afirmație. Astfel, 31% sunt total de acord și 33% sunt parțial de acord. Pentru restul procentelor, 14% sunt parțial împotrivă, 12% sunt total împotrivă și 10% sunt neutrii. Și în cazul acestei categorii majoritatea respondenților noștri sunt de acord cu afirmațiile sugerate pentru a aduce schimbări sustenabile în țară.

Sănătate

În cazul afirmației „Integrarea inovațiilor tehnologice în sănătate îmbunătățește serviciile medicale”, un procent considerabil de 71 de răspunsuri sunt total de acord, urmate de 21 dintre respondenți sunt parțial de acord. Restul procentelor de 2% sunt parțial împotrivă și 2%

sunt total împotriva, iar 4% sunt neutri. Aceste rezultate indică faptul că respondenții consideră că integrarea inovațiilor tehnologice îmbunătățesc serviciile medicale și domeniul sanitar. Aceeași distribuție a răspunsurilor se observă și în cazul afirmației „Accesul la servicii medicale este încă inegal în Uniunea Europeană”. Astfel, 70% dintre respondenți sunt total de acord cu afirmația, 19% sunt parțial de acord, în timp ce 2% dintre respondenți sunt parțial împotriva și total împotriva. Restul de 7% dintre respondenți au o poziție neutră față de această afirmație. Următoarea afirmație care vizează domeniul sănătății, obține rezultate asemănătoare întrebărilor anterioare. Astfel, pentru afirmația „Sănătatea mentală trebuie să se regăsească pe agenda politicilor europene în domeniul sănătății”, 74% dintre respondenți sunt total de acord, 16% sunt parțial de acord, 2% sunt parțial împotriva, total împotriva, iar 6% sunt neutri. În cazul categoriei sănătate diferențele atitudinale dintre respondenți au fost mici, cu procente în dezacord și abținere de la răspuns de 8, 11, respectiv 10 pentru ultima afirmație.

Economie

Pentru afirmația „Dezvoltarea economică trebuie să pună în centrul preocupărilor sale cetățeanul, nu corporațiile”, 72% dintre persoanele care au răspuns chestionarului sunt total de acord, iar 19% sunt parțial de acord; fapt ce indică dorința cetățenilor ca economia să-și îndepărteze focusul și sprijinul față de corporații și să pună în centru preocupările cetățeanului. Restul procentului sunt de 2% pentru parțial împotriva, 1% pentru total împotriva și 6% sunt neutri. În cazul afirmației „Digitalizarea economiei va oferi mai multe locuri de muncă tinerilor”, 26% dintre respondenți sunt total de acord, 38% sunt parțial de acord, iar 20% sunt neutri. Aceste rezultate ne indică faptul că respondenții noștri consideră că digitalizarea economiei poate să ofere mai multe locuri de muncă pentru tineri, cu toate acestea, poziția nu este una puternic conturată. Restul procentelor sunt de 9 pentru parțial împotriva și 7 pentru total împotriva. Raportat la afirmația „Uniunea Europeană trebuie să devină independentă din punct de vedere economic”, majoritatea respondenților (53%) sunt total de acord și sunt parțial de acord (27%) cu aceste afirmații. 14% dintre respondenți se raportează neutru, iar 4% sunt parțial împotriva și 2% sunt total împotriva. În cazul acestei secțiuni, singura afirmație unde s-au observat păreri diferite este cea de a doua afirmație, care vizează faptul că digitalizarea economiei o să ofere mai multe locuri de muncă tinerilor. Chiar dacă majoritatea respondenților noștri sunt de acord cu această afirmație (64%), avem un segment de 20% care s-a abținut și unul de 16% care nu consideră acest lucru.

Diversitate

În cazul afirmației cu numărul șaisprezece din sondaj „Uniunea Europeană trebuie să promoveze drepturile persoanelor LGBTQ+”, procentele sunt distribuite astfel încât categoria de acord obține 35 din procente (20% total de acord și 15% parțial de acord), în timp ce categoria împotrivă obține 39 din procente (10% parțial împotrivă și 29% total împotrivă). Un alt procent considerabil este obținut de către categoria neutru cu un procent de 26. Aceste rezultate ne indică faptul că respondenții au păreri împărțite atunci când vine vorba despre promovarea drepturilor persoanelor LGBTQ+. În cazul afirmației „Uniunea Europeană trebuie să promoveze drepturile minorităților religioase”, cele mai multe răspunsuri, în procent de 31% sunt obținute pentru categoria neutru, lucru ce ne indică faptul că o parte considerabilă a respondenților nu consideră necesară promovarea drepturilor minorităților religioase de către Uniunea Europeană. Cu toate acestea, răspunsurile care sunt de acord cu afirmația sunt de 45% (22% total de acord și 23% parțial de acord). Restul procentelor de 24 sunt pentru categoria împotrivă (12% parțial împotrivă și 12% total împotrivă). În ceea ce privește situația imigranților, pentru afirmația „Refugiații și/sau imigranții din afara Uniunii Europene trebuie să se adapteze valorilor europene”, majoritatea persoanelor care au răspuns la chestionarul online sunt de acord. Astfel, 72% dintre respondenți sunt total de acord, 18% sunt parțial de acord, 6% sunt neutrii, iar 2% sunt parțial împotrivă și total împotrivă. Pentru categoria diversitate, am putut să observăm raportări diferite din partea respondenților noștri. Astfel, când vine vorba despre promovarea drepturilor persoanelor LGBTQ+ de către Uniunea europeană părerile sunt împărțite în mod egal între persoanele de acord (35%) și persoanele care nu sunt de acord (39%). Raportat la promovarea drepturilor minorităților religioase de către Uniunea Europeană, mai multe persoane sunt de acord (45%), dar în cazul ambelor afirmații identificăm un număr mai mare de persoane care nu au dorit să răspundă. Acest lucru poate să fie din cauza faptului că este un subiect sensibil pentru respondenți. Cu toate acestea, când vine vorba despre refugiații și/sau imigranții din afara Uniunii europene, 90% dintre respondenții noștri consideră că aceștia trebuie să se adapteze la valorile europene.

Democrație

Pentru penultima întrebare din cadrul chestionarului online „Naționalismul este o piedică în dezvoltarea Uniunii Europene”, respondenții sunt total de acord cu această afirmație în procent de 34 și parțial de acord în procent de 26. 16% dintre respondenți sunt neutri,

10% sunt parțial împotrivă și 14% sunt total împotrivă. În cazul ultimei afirmații „Uniunea Europeană are legitimitatea de a impune reguli Statelor Membre”, 63% dintre respondenți sunt de acord (29% total de acord și 34% parțial de acord) ca Uniunea Europeană să aibă legitimitatea de a impune reguli Statelor Membre. În timp ce 11% dintre răspunsuri sunt pentru parțial împotrivă și neutru, iar 15% sunt total împotrivă pentru categoria democrație.

Concluzii și discuții

Lucrarea de față s-a axat pe aprofundarea conceptelor de polarizare politică, pentru a contura cum arată polarizarea politică în societatea actuală. Ca metodă de cercetare, am aplicat un sondaj gamificat, la care au răspuns 14.834 de persoane. Numărul mare de răspunsuri obținute poate să fie un indicator al faptului că sondajele gamificate sunt ușor de parcurs și încurajează participanții să le parcurgă, confirmând literatura de specialitate existentă (Aubert et al., 2023; Keusc & Zhang, 2017; Loh, 2019). Cu toate acestea, este esențial să menționăm faptul că pot să intervină variabile precum nivelul de promovare al sondajului gamificat și faptul că nu am avut posibilitatea să măsurăm rata de abandon pentru a putea vedea câți dintre respondenții inițiali au parcurs integral sondajul.

Pornind de la întrebarea de studiu:

Q1. Cum arată polarizarea politică în societatea din care facem parte?

Rezultatele obținute ne-au indicat faptul că respondenții noștri au păreri împărțite atunci când vine vorba despre subiecte ce vizează inteligența artificială și digitalizarea, securitatea, sustenabilitatea și democrația. Chiar dacă în cazul acestor segmente am avut o majoritate de 60% de respondenți care erau de acord cu afirmațiile din cadrul busolei, restul procentelor ne indică perspectivele diferite din cadrul societății. Când vine vorba despre sănătate și economie, respondenții noștri sunt deschiși spre integrarea inovațiilor tehnologice în sănătate pentru îmbunătățirea serviciilor medicale, consideră că accesul la serviciile medicale este încă ingal în Uniunea Europeană, doresc ca sănătatea mentală să se regăsească pe agenda politică a Uniunii Europene, ca dezvoltarea economică să fie axată pe preocupările cetățeanului și nu a corporațiilor și că Uniunea Europeană trebuie să devină neutră din punct de vedere economic. Subiectul diversității vine cu o încărcătură care îi împarte pe respondenți la poli opuși, astfel că afirmațiile ce

vizează promovarea drepturilor minorităților LGBTQ+ și pe cele ale minorităților religioase, ilustrează atitudini polarizante. Aspectul sensibil al tematicilor este ilustrat și prin numărul de respondenți care au ales poziția de a nu răspunde informațiilor respective.

Raportându-ne la rezultatele obținute, putem să afirmăm faptul că polarizarea politică este prezentă atunci când vine vorba despre valori personale, care vizează indivizii, precum orientarea sexuală sau religia. Cu toate acestea, raportat la valorile de grup ale societății, precum dezvoltarea economiei și a sănătății putem să vedem o direcție comună. Acest lucru ne indică un echilibru atitudinal și ne ilustrează care sunt zonele spre care se poate începe procesul de ieșire din camerele de ecou.

Limitări și perspective viitoare

Un aspect important care trebuie menționat este faptul că rezultatele obținute nu sunt reprezentative pentru întreaga populație, iar metoda pe care am aplicat-o nu este una probabilistă și nu are marjă de eroare. Pentru studiile următoare dorim să explorăm modurile de îmbunătățire a instrumentelor de gamificare. Un alt element care ar îmbunătăți cercetarea de față, ar fi să realizăm un studiu experimental și longitudinal pentru a observa dacă expunerea la procesul de gamificare prin sondaj poate să modifice credințele persoanelor, spre perspective diferite.

Bibliografie

1. Aubert, A., Scheidegger, A., & Schmid, S. (2023). Gamified online surveys: Assessing experience with self-determination theory. *PLOS ONE*, 18(10), 1-20. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292096>.
2. Bakshy, E., Messing, S. & Adamic, L. A. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 348(6239), 1130–1132. doi:10.1126/science.aaa1160.
3. Baumann, F., Lorenz-Spreen, P., Sokolov, I. M. & Starnini, M. (2020). Modeling Echo Chambers and Polarization Dynamics in Social Networks. *Physical Review Letters*, 124(4), 1-6. doi:10.1103/PhysRevLett.124.048301.
4. Bessi, A., Coletto, M., Davidescu, G. A., Scala, A., Caldarelli, G., & Quattrociocchi, W. (2015). Science vs Conspiracy: Collective Narratives in the Age of Misinformation. *PLOS ONE*, 10(2), e0118093, 1-17. doi:10.1371/journal.pone.0118093.
5. Boulianne, S., Koc-Michalska, K. & Bimber, B. (2020). Right-wing populism, social media and echo chambers in Western democracies. *New Media & Society*, 22(4), 683- 699. doi:10.1177/1461444819893983.

6. Cacciatore, M. A., Scheufele, D. A., & Iyengar, S. (2015). The End of Framing as we Know it...and the Future of Media Effects. *Mass Communication and Society*, 19(1), 1-25. <https://doi.org/10.1080/15205436.2015.1068811>
7. Changjun, L., Jieun, S. & Ahreum, H. (2018). Does social media use really make people politically polarized? Direct and indirect effects of social media use on political polarization in South Korea. *Telematics and Informatics*, 35 (1), 245-254. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.11.005>.
8. Chelcea, S. (2001). *Metodologia cercetării sociologice*. București, Editura Economică.
9. Cinelli, M., Morales, G. D. F., Galeazzi, A., Quattrociocchi, W. & Starnini M. (2021). The echo chamber effect on social media. *PNAS*, 118, No.9, 1-8. <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>.
10. Compton, J. (2013). Inoculation theory. *The SAGE handbook of persuasion: Developments in theory and practice*, 2, 220-237.
11. Del Vicario, M., Vivaldo, G., Bessi, A., Zollo, F., Scala, A., Caldarelli, G. & Quattrociocchi. (2016). Echo chambers: Emotional contagion and group polarization on Facebook. *Sci. Rep.* 6, 37825. 1-12. <https://doi.org/10.1038/srep37825>.
12. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: defining "gamification". In *Proceedings of the 15th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments*, 9-15. <https://doi.org/10.1145/2181037.2181040>
13. European Commission (2024a). *Cyberskills* (3176/FL547). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3176>
14. European Commission (2024b). *The digital decade* (3174/SP551). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3174>
15. European Commission (2024c). *EU challenges and priorities* (3232/FL550). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3232>
16. European Commission (2024e). *Standard Eurobarometer 101 - Spring 2024* (3216/STD101) <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3216>
17. European Commission (2024e). *Attitudes of Europeans towards the environment* (3173/SP550). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3173>
18. European Commission (2023). *Mental Health* (3032/FL530). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3032>
19. European Commission (2022a). *Fairness perceptions of the green transition* (2672/SP527). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2672>
20. European Commission (2022b). *Europeans, Agriculture and the CAP* (2665/SP520). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2665>
21. European Commission (2022c). *Attitudes on vaccination against Covid-19* (2692/FL505). <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2692>

22. Finkel, E. J., Bail, C. A., Cikara, M., Ditto, P. H., Iyengar, S., Klar, S., ... Druckman, J. N. (2020). Political sectarianism in America. *Science*, 370(6516), 533–536. doi:10.1126/science.abe1715
23. FSPAC. (2023). Trump-metrul: busolă electorală. <https://fspac.ubbcluj.ro/ro/implicare-comunitate/trump-metrul-busola-electorala>
24. Haim, M., Graefe, A., & Brosius, H. B. (2018). Burst of the filter bubble? Effects of personalization on the diversity of Google News. *Digital journalism*, 6(3), 330-343. doi:10.1080/21670811.2017.133
25. Hamari, J., Koivisto, J., & Sarsa, H. (2014). Does gamification work?-- a literature review of empirical studies on gamification. In 2014 47th Hawaii international conference on system sciences. 3025-3034. doi: 10.1109/HICSS.2014.377
26. Huberman, B. A., Romero, D. M., & Wu, F. (2008). Social networks that matter: Twitter under the microscope. 1-9. <https://doi.org/10.48550/arXiv.0812.1045>
27. Jeon, Y., Kim, B., Xiong, A., Lee, D., & Han, K. (2021). Chamberbreaker: Mitigating the echo chamber effect and supporting information hygiene through a gamified inoculation system. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 5(CSCW2), 1-26. <https://doi.org/10.1145/3479859>
28. Johnson, D., Deterding, S., Kuhn, K. A., Staneva, A., Stoyanov, S., & Hides, L. (2016). Gamification for health and wellbeing: A systematic review of the literature. *Internet interventions*, 6, 89-106. <https://doi.org/10.1016/j.invent.2016.10.002>
29. Keuchenius, A., Törnberg, P., & Uitermark, J. (2021). Why it is important to consider negative ties when studying polarized debates: A signed network analysis of a Dutch cultural controversy on Twitter. *PloS one*, 16(8), e0256696. 1-23. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256696>
30. Keusch, F., & Zhang, C. (2017). A Review of Issues in Gamified Surveys. *Social Science Computer Review*, 35, 147-166. <https://doi.org/10.1177/0894439315608451>.
31. Lindstrom, W. (2016). *Small Data: the tiny clues that uncover huge trends*, St. Martin's Press.
32. Loh, W. (2019). The Gamification of Political Participation. *Moral Philosophy and Politics*, 6, 261-280. <https://doi.org/10.1515/mopp-2018-0037>.
33. Mason L and Kalmoe NP (2022) *Radical American Partisanship: Mapping Violent Hostility, Its Causes, and the Consequences for Democracy*. Chicago, IL: The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226820279>
34. Oliveira, K., & Paula, M. (2021). Gamification of Online Surveys: A Systematic Mapping. *IEEE Transactions on Games*, 13, 300-309. <https://doi.org/10.1109/tg.2020.3004366>.
35. Rekker, R. (2022). Young trendsetters: How young voters fuel electoral volatility. *Electoral Studies*, 75, 102425. 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102425>

36. Rhodes, S. C. (2021). Filter Bubbles, Echo Chambers, and Fake News: How Social Media Conditions Individuals to Be Less Critical of Political Misinformation. *Political Communication*, 39(1), 1–22. doi:10.1080/10584609.2021.1910887
37. Thornhill, C., Meeus, Q., Peperkamp, J., & Berendt, B. (2019). A digital nudge to counter confirmation bias. *Frontiers in big data*, 2, 1-9. [https://doi:10.3389/fdata.2019.00011](https://doi.org/10.3389/fdata.2019.00011)
38. Törnberg, P., & Törnberg, A. (2024). Inside a White Power echo chamber: Why fringe digital spaces are polarizing politics. *New Media & Society*, 26(8), 4511-4533. <https://doi.org/10.1177/14614448221122915>
39. Schäfer, A., Roßteutscher, S., & Abendschön, S. (2019). Rising start-up costs of voting: political inequality among first-time voters. *West European Politics*, 43(4), 819-844. doi:10.1080/01402382.2019.1638141
40. Sindermann, C., Elhai, J. D., Moshagen, M., & Montag, C. (2020). Age, gender, personality, ideological attitudes and individual differences in a person's news spectrum: how many and who might be prone to “filter bubbles” and “echo chambers” online?. *Heliyon*, 6(1). 1-10. www.cell.com/heliyon
41. Sunstein, C. R. (2002). The Law of Group Polarization. *Journal of Political Philosophy*, 10(2), 175–195. doi:10.1111/1467-9760.00148.

INTELLIGENCE ÎN ERA RĂZBOIULUI HIBRID: TRANSFORMĂRILE GEOPOLITICE ȘI FORMELE SALE DE MANIFESTARE ÎN CRIZA UCRAINEANĂ

Ioana Hermina PĂIUȘ*

Abstract:

Hybrid warfare has become a core aspect of contemporary foreign policies guided by geographical factors (geopolitical strategies) in the context of modern international conflict evolution. In this view, this work seeks out to appraise intelligence's role and importance in managing hybrid warfare with reference to Ukraine unconventional war. By integrating conventional means of information gathering with state-of-the-art technology for analysis and monitoring, intelligence agencies have significantly contributed to anticipating and thwarting the hybrid tactics employed by the players involved in the Ukrainian conflict situation.

The paper looks into how regional and international dynamics have been impacted upon by geopolitical changes brought about by hybrid warfare. Propaganda, disinformation, cyber operations, asymmetric actions and mercenaries are some of the manifestations of hybrid warfare that will be analyzed. Through case studies and empirical data integration, this underlines why collaboration between nations on information exchange and intelligence is significant in combating hybrid threats.

The paper argues that hybrid warfare management should be multifaceted and all-inclusive and also emphasizes the importance of intelligence in fore looking and responding to potential danger. A deep comprehension of hybrid warfare as well as an effective response to its complexity becomes essential for regional and global security and stability in an ongoing international conflict.

Keywords: *Intelligence, hybrid warfare, Ukrainian unconventional war, geopolitics, propaganda, disinformation.*

Introducere

De-a lungul istoriei moderne, natura conflictelor a evoluat semnificativ, reflectând schimbările profunde din societate. Până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, victoria în războaie era asociată cu desfășurarea de armate masive, susținute intens de artilerie și lovituri

* Doctoral School of International Relations and Security Studies, Babeș Bolyai University Cluj-Napoca, Romania, email: ioana.grancea@ubbcluj.ro

aeriene, într-o manevră complexă și coordonată. Cu toate acestea, proliferarea terorismului a schimbat radical modul de desfășurare a conflictelor, fiind influențată în mare parte de transformările din societatea contemporană. Conflictele recente au demonstrat că insurgenții și organizațiile teroriste pot învinge adversari mai puternici, chiar dacă aceștia dispun de superioritate numerică și tehnologie avansată.

Instituțiile de intelligence au întâmpinat noi provocări odată cu izbucnirea crizei din Ucraina (februarie, 2022), care a luat Occidentul prin surprindere. „Noile generații de război” ale Federației Ruse, așa cum le-a descris generalul Valery Gerasimov, șeful Statului Major General, dădeau semnale care anunțau reapariția unui război convențional pe teritoriul Europei – un scenariu considerat aproape imposibil cu mai puțin de un deceniu în urmă. Aceste strategii au demonstrat o rapiditate remarcabilă, o capacitate de adaptare la diverse medii de confruntare și o ingenuozitate evidentă, mai ales prin coordonarea eficientă a capacităților militare cu mijloace non-militare (Gerasimov, 2016).

Această lucrare științifică explorează modul în care intelligence-ul joacă un rol crucial în cadrul războaielor hibride, cu accent specific asupra crizei ucrainene și totodată, analizează transformările geopolitice care au permis emergența războiului hibrid prezentând modalitățile specifice prin care intelligence-ul este utilizat în aceste conflicte. În era modernă, războiul hibrid a devenit o formă predominantă de conflict, combinând tactici militare convenționale cu operațiuni de informații, Cyber-atacuri și război psihologic. Criza Ucraineană oferă cu siguranță un caz de studiu pertinent pentru examinarea acestor dinamici (Stancu, 2023).

Contextul general al cercetării cuprinde analiza evoluțiilor geopolitice și de securitate care au condus la emergența războiului hibrid, cu accent pe situația din Ucraina și impactul său asupra relațiilor internaționale. De asemenea, se dorește o cercetare profundă și detaliată a schimbărilor majore în modalitățile de exprimare a războiului în era digitalizării și globalizării, în vederea înțelegerii profunzimii și complexității transformărilor în dinamica securității internaționale (Bercaru, 2023).

Prin urmare, vom încerca să identificăm impactul pe care aceste transformări politice îl au la nivel global, evidențiind progresele tehnologice semnificative în apariția și desfășurarea războiului hibrid, cu accent pe criza din Ucraina, care a avut repercusiuni fără precedent la nivel regional și global.

Scopul principal al cercetării este acela de a înțelege în profunzime modul în care intelligence-ul, pe fondul acestor transformări, este utilizat în contextul războiului hibrid. Prin analiza detaliată a acestui aspect

complex, se are în vedere să se evidențieze nu doar modul de operare al Intelligence-ului, ci și implicațiile sale profunde asupra securității regionale și globale.

Metodologia cercetării se bazează pe o abordare interdisciplinară, care combină elemente esențiale din domeniile relațiilor internaționale, geopoliticii, securității și studiilor de intelligence. În vederea dobândirii unei înțelegeri cât mai ample și precise, ne folosim de metodologia de analiză comparativă, metoda calitativă și cantitativă care ne permite să explorăm în profunzime diferitele forme de manifestare a războiului hibrid în contextul crizei ucrainene. Prin urmare, abordarea noastră acoperă un spectru vast de aspecte relevante, contribuind astfel la înțelegerea a acestui subiect sensibil și la dezvoltarea unei baze solide pentru analize viitoare. Metodele calitative au inclus analiza de conținut a documentelor oficiale, lucrări ale unor experți și analiști din domeniu, precum și studii de caz detaliate. Pe de altă parte, metodele cantitative au fost folosite pentru a evalua datele statistice și tendințele de securitate în regiunea afectată de criza ucraineană. Astfel, am putut să analizăm în mod riguros evoluția situației și să extragem concluzii relevante pentru recomandările noastre.

Întrebările cheie ale cercetării vizează rolul Intelligence-ului în contextul complex al războiului hibrid, modalitățile inovatoare de utilizare a acestuia în cadrul crizei ucrainene, impactul asupra deciziilor politico-militare și strategiilor holistice de securitate, precum și multiplele și promițătoarele direcții de evoluție ale Intelligence-ului în acest domeniu în contextul geopolitic actual, dominat de diversitatea amenințărilor și de necesitatea unei abordări globale și interdisciplinare.

Se dorește îmbunătățirea cunoștințelor existente în acest domeniu și evidențierea posibilităților de prevenire și contracarare a amenințărilor și vulnerabilităților identificate, cu scopul de a spori reziliența și stabilitatea comunității internaționale în fața acestui tip de război hibrid.

Irena Chiru, în lucrarea sa recent publicată *"Intelligence in the time of war: Romanian lenses on changing practices and social dynamics"*, explorează evoluția practicilor de informații în contextul războiului hibrid. Articolul subliniază că acest tip de conflict a determinat o schimbare profundă în modul în care sunt colectate și utilizate informațiile. Astfel, metodele tradiționale de cercetare a informațiilor au fost extinse pentru a include analiza informațiilor cibernetice, monitorizarea rețelelor sociale și analiza datelor masive, cu scopul de a contracara eficient acțiunile de propagandă și dezinformare. Studiul evidențiază, de asemenea, impactul semnificativ al războiului hibrid asupra dinamicii sociale în România.

Perspectiva publicului asupra informațiilor s-a modificat considerabil, în contextul creșterii conștientizării amenințărilor cibernetice și accentuării importanței educației și rezilienței publice în fața dezinformării. În ceea ce privește adaptarea instituțională, lucrarea subliniază necesitatea urgentă ca instituțiile românești de informații și securitate să adopte noi tehnologii și strategii pentru a răspunde eficient amenințărilor hibride. Aceasta implică nu doar contracararea actorilor statali, ci și a celor non-statali care utilizează tactici de război hibrid. Articolul oferă recomandări politice valoroase pentru consolidarea securității naționale prin îmbunătățirea practicilor de informații. Aceste recomandări includ intensificarea colaborării internaționale, investiții semnificative în infrastructura cibernetică și dezvoltarea parteneriatelor public-private pentru a întări apărarea națională împotriva amenințărilor hibride (Irena Chiru & Cristina Ivan, 2024)

Pentru colectarea datelor și informațiilor relevante, am folosit o varietate largă și diversificată de surse, care includ, printre altele, rapoarte guvernamentale de specialitate din întreaga Uniune Europeană, documente oficiale, articole științifice documentate și informații obținute de la media de încredere și specializată în problematica conflictului din Ucraina. Mai mult decât atât, abordarea noastră s-a bazat pe utilizarea unor instrumente de analiză a datelor de ultimă generație, care includ diferite software-uri specializate în analiza și interpretarea textului, precum și instrumente avansate de geo-spațializare care ne-au oferit posibilitatea de a vizualiza detaliat și clar evoluția pe teren a conflictului.

Conflictul dintre Rusia și Ucraina este rezultatul unor evoluții complexe și tensionate privind relațiile celor două țări având rădăcini adânci în istoria lor comună și în dinamica geopolitică regională și internațională. După prăbușirea Uniunii Sovietice în 1991, Ucraina și-a proclamat independența, iar relațiile cu Rusia au fost marcate de tensiuni persistente.

Pentru a contracara în mod eficient războiul hibrid, serviciile de intelligence trebuie să integreze metodele tradiționale de colectare a informațiilor cu tehnologiile moderne de analiză și monitorizare. Aceasta include utilizarea unor instrumente și tehnici avansate, cum ar fi analiza big data, monitorizarea rețelelor sociale și informațiile cibernetice. Prin valorificarea acestor capacități, serviciile de informații pot anticipa și contracara tacticile hibride utilizate de actorii din criza ucraineană și din conflicte similare (Hoffman, 2007).

Hoffman a fost unul dintre primii care a oferit o definiție timpurie a războiului hibrid, descriind amenințările hibride ca încorporând o

gamă variată de modalități de desfășurare a conflictului. Acestea includ capacități convenționale, tactici și formațiuni neregulate, acte teroriste, precum și violență și coerciție nediscriminatorie, alături de o componentă de dezordine criminală. Criza ucraineană a avut implicații regionale și internaționale semnificative, conducând la schimbări de alianțe, tensiuni între marile puteri și schimbări în peisajul global de securitate.

Agențiile de intelligence oferă informații valoroase despre aceste transformări, ajutând factorii de decizie politică și strategii militare să navigheze în complexitatea peisajului geopolitic în evoluție (Kissinger, 2015). Atât Rusia, cât și Ucraina au utilizat mijloacele de comunicare și platformele de socializare pentru a disemina narațiuni care să le susțină pozițiile respective. Acest lucru a creat un mediu informațional extrem de polarizat, ceea ce a făcut dificil pentru publicul larg să discearnă realitatea de ficțiune. Răspândirea deliberată de informații false nu numai că a alimentat tensiunile și neîncrederea, dar a jucat, de asemenea, un rol semnificativ în modelarea opiniei publice și în justificarea acțiunilor militare.

Atât actori statali, cât și non-statali s-au angajat în atacuri cibernetice care au vizat infrastructuri critice, instituții guvernamentale și instituții media. Aceste atacuri au perturbat rețelele de comunicații, au compromis informații sensibile și au subminat integritatea proceselor democratice. Criza ucraineană a evidențiat importanța crescândă a securității cibernetice și necesitatea unor mecanisme de apărare solide pentru a contracara amenințările cibernetice în era războiului hibrid.

Acțiunile asimetrice au fost, de asemenea, o componentă-cheie a tacticilor de război hibrid în criza ucraineană. Utilizarea forțelor neregulate, permis actorilor statali și nestatali să exercite influență și control în zonele contestate. Aceste grupuri operează în afara regulilor tradiționale ale războiului, deseori estompând linia de demarcație dintre țintele militare și cele civile. Această abordare neconvențională a permis actorilor să își atingă obiectivele, reducând în același timp expunerea la confruntarea militară directă.

În plus, utilizarea mercenarilor a fost o altă manifestare a războiului hibrid în criza ucraineană. Prezența lor a permis actorilor statali să mențină un nivel de negare, deoarece se pot distanța de implicarea directă în conflict. Utilizarea mercenarilor a complicat atribuirea responsabilității și a răspunderii, estompând și mai mult linia de demarcație dintre actorii sponsorizați de stat și cei nestatali.

Una dintre provocările cheie în contracararea războiului hibrid este cantitatea mare de informații disponibile prin diverse canale. Serviciile de intelligence trebuie să valorifice instrumente și tehnici

analitice avansate pentru a procesa și a da sens acestor informații în mod eficient. Aceasta include utilizarea analizei datelor mari, a inteligenței artificiale și a algoritmilor de învățare automată, care pot ajuta la identificarea modelelor, la detectarea anomaliilor și la furnizarea de informații predictive. Prin valorificarea acestor tehnologii, serviciile de informații își pot spori capacitatea de a anticipa și de a contracara tacticile de război hibrid.

În plus, organizațiile cu responsabilități în combaterea dezinformării trebuie să monitorizeze și să analizeze utilizarea platformelor de socializare și a altor canale digitale în campaniile de război hibrid. Difuzarea propagandei și a dezinformării prin intermediul acestor canale a devenit un aspect semnificativ al războiului hibrid. Monitorizând îndeaproape activitățile online și analizând tendințele din social media, serviciile de informații pot identifica și contracara răspândirea de narațiuni false și dezinformări. Acest lucru necesită colaborarea cu companiile de tehnologie și expertiză în domeniul criminalisticii digitale și al securității cibernetice.

Pe lângă colectarea și analiza informațiilor, serviciile de intelligence joacă rolul crucial în coordonarea și sprijinirea operațiunilor militare și de aplicare a legii. Integrarea informațiilor în procesele de planificare operațională și de luare a deciziilor permite un răspuns mai eficient la tacticile de război hibrid. Furnizând actualizări de informații în timp real și informații care pot fi puse în aplicare, serviciile de intelligence permit factorilor de decizie să își adapteze strategiile și tacticile în consecință.

1. Conceptualizarea și definirea Războiului Hibrid

Conceptul de război hibrid a devenit tot mai complex, adăugându-se noi aspecte pentru a reflecta provocările și transformările din lumea contemporană. Astfel, abordarea convențională a fost lărgită și contextualizată, întrucât s-au integrat aspecte esențiale cum ar fi dimensiunea Cyber, cea informațională, economică și politică, alături de planul militar. Această evoluție a fost necesară pentru a aborda și acoperi diversitatea manifestărilor războiului hibrid în practică.

Termenul de război hibrid a fost popularizat în mod special în contextul conflictului din Ucraina, care a început în 2014 odată cu anexarea Crimeii de către Rusia și escaladarea confruntărilor armate în estul Ucrainei între forțele guvernamentale ucrainene și separatiștii susținuți de Rusia. Acest conflict a demonstrat modul în care tactici militare convenționale și non-convenționale pot fi combinate într-o strategie integrată de luptă.

Războiul hibrid și utilizarea dezinformării, împărtășesc aceeași sferă conceptuală cu axioma lui Sun Tzu: „Cea mai mare victorie este aceea care nu necesită bătălie” (Sun Tzu, 2023). Astfel, războiul hibrid și amenințările asociate operează în zona gri, pregătind terenul pentru viitoare conflicte convenționale.

Puttera suprapus bucla OODA¹ pe un continuum dinamic în contextul managementului cunoașterii și afirmă că acest ciclu decizional depinde atât de informații, cât și de cunoștințe, dar probabil că este optimizat cel mai bine cu o imagine de intelligence completă și în timp real sau aproape în timp real (Putter, 2019).

Având în vedere conceptualizarea buclei OODA și relevanța Intelligence-ului așa cum este prezentat în Figura 1, unde datele și informațiile tind să sprijine observarea și orientarea, iar când sunt procesate în cunoștințe (sau intelligence) sprijină deciziile și acțiunile – utilizarea războiului informațional poate epuiza rapid avantajul oferit de informațiile aproape în timp real și de intelligence prin crearea continuă a complexității la toate nivelurile, rezultând într-o buclă OODA necontrolabilă și dezordine informațională.

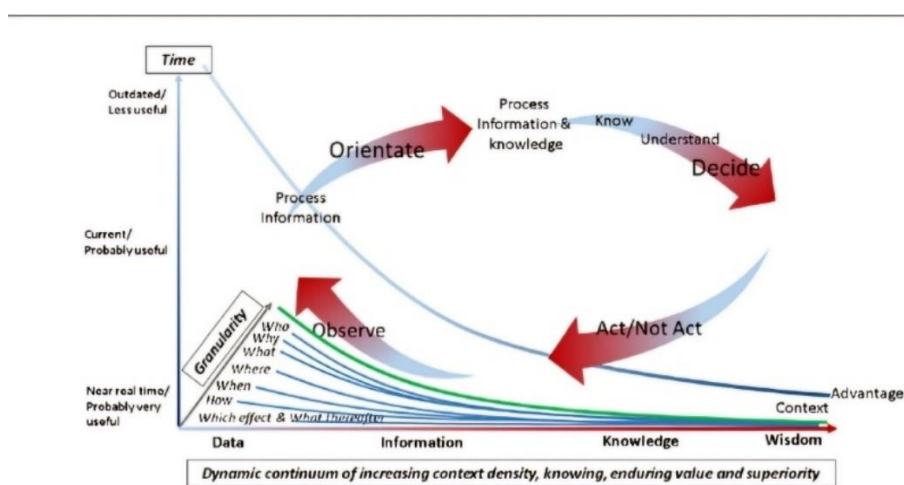

Figura nr. 1: Grafic al buclei OODA (Observare, Orientare, Decizie, Acțiune) bazată pe informație și cunoștințe, suprapus pe un continuum tridimensional al timpului, granularității și cunoașterii (Sascha-Dominik, Dov Bachmann, Dries Putter, et al., 2023)

¹ OODA este un acronim pentru “Observe, Orient, Decide, Act” (Observa, Orientează, Decide, Acționează), un model de proces decizional dezvoltat de colonelul american John Boyd, care subliniază importanța adaptării rapide în situații complexe.

Înainte de a aborda utilizarea dezinformării în războiul dintre Rusia și Ucraina, trebuie să clarificăm unele concepte strâns legate. Concepte precum războiul informațional, dezinformarea, știrile false și înșelăciunea sunt adesea folosite în mod liber pentru a descrie activitatea cognitivă manipulativă în cadrul războiului hibrid.

Acestea sunt reprezentate pe diagramă Venn a *Tulburărilor Informaționale* (Fig. 2)

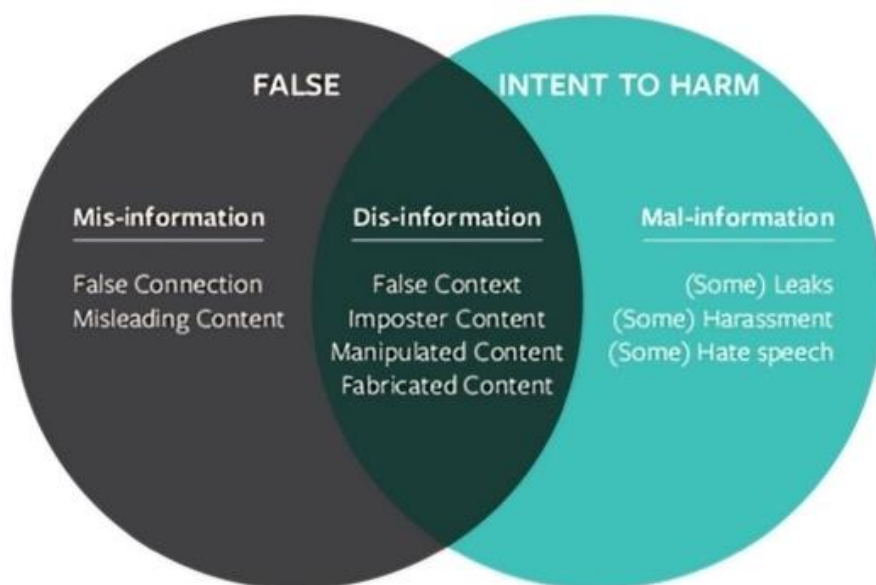

Figura nr. 2: diagrama Venn a *Tulburărilor Informaționale* (Sascha-Dominik, Dov Bachmann, Dries Putter, et al., 2023)

Conceptul de război hibrid a evoluat, integrând dimensiuni militare, informaționale, economice și politice, evidențiate de conflictul din Ucraina. Utilizarea dezinformării ca instrument strategic și aplicarea buclei OODA subliniază necesitatea unei inteligențe complete și actualizate. Clarificarea conceptelor interconectate este esențială pentru înțelegerea impactului acestora asupra securității internaționale și a viitoarelor conflicte, fiind crucială pentru abordarea provocărilor emergente.

2. Transformările Geopolitice în Era Războiului Hibrid

În contextul războiului hibrid, noțiunea de securitate tinde să includă și alte domenii, precum securitatea cibernetică, securitatea energetică, securitatea informațională și securitatea economică. Astfel, nu doar acțiunile militare directe sunt considerate amenințări la adresa

securității, ci și manipularea informațiilor, atacurile cibernetice și influența economică și politică subversivă. Această schimbare în paradigma securității internaționale a determinat reconfigurări ale strategiilor și politicilor de securitate ale statelor și alianțelor internaționale. În loc să se concentreze exclusiv pe capacitățile militare tradiționale, statele sunt acum nevoite să abordeze o gamă mai largă de amenințări și să dezvolte capacități pentru a răspunde acestora (Frühling, 2017).

Atacurile cibernetice și utilizarea tehnologiilor digitale pentru destabilizarea statelor au determinat o schimbare semnificativă în prioritățile de securitate națională, punând un accent crescut pe protejarea infrastructurilor critice și dezvoltarea capabilităților cibernetice defensive și ofensive

Conflictul din Ucraina a întărit unitatea și colaborarea în rândul alianțelor occidentale, determinând aceste organizații să își reevalueze și să își amplifice măsurile de apărare colectivă și securitate cibernetică. Statele din Europa de Est și baltice au devenit mai vigilente, căutând un sprijin internațional sporit pentru a contracara amenințările hibride ale Rusiei. Utilizarea atacurilor cibernetice și a tehnologiilor digitale pentru destabilizarea statelor a condus la o schimbare semnificativă în prioritățile de securitate națională, punând un accent crescut pe protejarea infrastructurilor critice și dezvoltarea capacităților cibernetice defensive și ofensive.

În plus, conceptul de război hibrid a fost integrat în strategiile militare ale multor state, care acum includ contracararea tacticilor neconvenționale, cum ar fi propaganda și dezinformarea, în pregătirea lor militară. Această abordare holistică a securității încorporează componente economice, politice și informaționale, pe lângă cele militare tradiționale. Proeminența mercenarilor și a altor actori nestatali în conflictele moderne a condus la o reevaluare a reglementărilor internaționale și a dreptului umanitar, reflectând natura complexă a războiului modern, unde modelele tradiționale centrate pe state nu mai sunt suficiente.

3. Formele de Manifestare a Războiului Hibrid – Propaganda și dezinformarea

Războiul hibrid și amenințările asociate se concentrează în mod specific pe aspecte ale războiului informațional, dezinformării, înșelăciunii (de obicei în contextul activității politice sau al războiului iutât de frecvent asociate cu măsurile active ale Rusiei) și ca parte a abordării operațiunilor

în zona gri ale unui adversar, toate acestea sunt discutate pentru a crește gradul de conștientizare în vederea consolidării rezilienței prin intermediul unei abordări cuprinzătoare privitor la amenințări la adresa securității naționale (Sascha, 2023).

Dezinformarea și informațiile eronate sunt în prezent măsuri esențiale pentru desfășurarea războiului informațional, așa cum s-a observat în contextul pandemiei de COVID-19, în Ucraina și în cadrul alegerilor generale din lumea occidentală.

Aceste instrumente ale operațiunilor de influențare pot fi la fel de distructive ca și operațiunile cinetice, deoarece urmăresc să denatureze, să perturbe și să submineze percepțiile, mesajele politice și, în cele din urmă, încrederea în sistemul occidental bazat pe reguli.

Libertatea de informare și libertatea de exprimare sunt considerate pietre de temelie ale acestor societăți, iar subminarea lor poate avea consecințe grave. Operațiunile de influență, fie ele ofensive sau defensive, au o istorie îndelungată în competiția strategică dintre state. Operațiunile care vizează factorii de decizie se concentrează pe activități diplomatice, militare și de intelligence, având ca scop influențarea politicilor și strategiilor naționale.

În opinia americanilor, războiul hibrid rusesc nu e decât o serie de acțiuni sub nivelul conflictelor convenționale, în timp ce Rusia include conflicte convenționale în strategiile de război hibrid. Un exemplu pertinent poate fi observat prin desfășurarea de unități militare în regiunile Donetsk și Luhansk, unde Rusia a demonstrat utilizarea de forțe convenționale în paralel cu activități de război hibrid, precum manipularea mediului informațional și utilizarea de propagandă pentru a influența opinia publică atât la nivel intern, cât și internațional (Lalwani, S, 2021).

Totodată, SUA cred că ar trebuie să împiedice apariția oricărui conflict armat major cu Federația Rusă, chiar dacă Moscova continuă să dezvolte tacticile moderne ale *războiului fără reguli*. Această percepție are un impact profund asupra dezvoltării militare a Rusiei și asupra evaluărilor sale privind viitoarele conflicte. Războiul hibrid rusesc implică utilizarea unor forțe și conflicte convenționale semnificative.

Când economiile națiunilor sunt afectate negativ și acțiunea militară convențională nu este o opțiune sau este prea costisitoare, ele preferă opțiuni negabile, cum ar fi cele incluse în războiul hibrid și, de obicei, asociate cu acțiuni acoperite. Acest lucru permite evitarea cerințelor de drept internațional asociate cu regulile războiului convențional (Dumlupınar, 2020).

Tacticile de război hibrid permit unui agresor să utilizeze forțe nemilitare împotriva unui stat țintă fără a fi tras la răspundere conform dreptului internațional. De asemenea, acestea permit destabilizarea unei ținte fără a consuma resurse excesive sau a perturba relațiile diplomatice importante (Qureshi, 2020).

Acțiunile acoperite, războiul asimetric, războiul neconvențional și războiul neregulat, toate incluse în portofoliul războiului hibrid, utilizează abordări indirecte pentru a atinge obiectivele, evitând astfel controlul juridic internațional și represaliile din partea țării/regimului țintă (Qureshi, 2020).

Concepția Rusiei privind războiul hibrid se caracterizează printr-o integrare a unor strategii complexe care combină metode convenționale și neconvenționale, definind acest tip de conflict nu doar ca un set de tehnici, ci ca o formă distinctă de război. În acest context, Rusia utilizează simultan forțe convenționale, grupuri paramilitare sau forțe proxy, campanii de dezinformare destinate influențării opiniei publice, tactici economice subversive și diplomatie coercitivă, toate având ca scop atingerea unor obiective geopolitice prin crearea de confuzie și destabilizarea adversarilor (Pomerantsev, 2014).

Această abordare reflectă o adaptare la noile realități geopolitice și provocările cu care se confruntă în Europa de Est. Analizele și datele care susțin această concepție sunt extrase din surse academice și studii strategice, printre care se numără lucrările lui Mark Galeotti, care evidențiază modul în care Rusia a aplicat atât forțe convenționale, cât și neconvenționale în conflicte precum anexarea Crimeii în 2014 și sprijinul acordat separatiștilor din estul Ucrainei (Galeotti, M, 2016).

Rusia își perfecționează și își pune în aplicare toate instrumentele în acest război hibrid în Europa și la nivel global prin utilizarea unui mix de mijloace și instrumente care includ forțe militare convenționale.

Având în vedere evenimentele nefaste din ultima perioadă, putem presupune că Rusia identifică, în prezent, războaiele hibride ca fiind esențiale pentru dezvoltarea sa militară viitoare, mai degrabă decât un fenomen temporar. Armata rusă păstrează o teorie a războiului convențional, dar consideră că astfel de conflicte ar putea fi mai puțin probabile în secolul al XXI-lea din cauza schimbărilor tehnologice și a echilibrelor strategice de putere. Kremlinul susține că Rusia ar trebui să își modeleze instrumentele de securitate națională pentru optimizarea războaielor hibride, deoarece le consideră mai practice și mai eficiente decât războiul convențional.

4. Criza Ucraineană

Criza ucraineană a servit drept exemplu de primă mână pentru manifestările războiului hibrid, arătând diferite tactici folosite de actori statali și non-statali în încercarea de a atinge obiective geopolitice. Această secțiune va examina în profunzime diferitele forme de tactici de război hibrid utilizate în timpul crizei ucrainene, inclusiv propaganda, dezinformarea, operațiunile cibernetice, acțiunile nereglementare și utilizarea de mercenari.

Una dintre cele mai proeminente manifestări ale războiului hibrid în timpul crizei ucrainene a fost utilizarea pe scară largă a propagandei și a dezinformării. Atât Rusia, cât și Ucraina au utilizat mijloace de comunicare și platforme sociale pentru a disemina narațiuni care să le susțină pozițiile respective. Acest lucru a creat un mediu informațional extrem de polarizat, ceea ce a făcut ca publicul larg să aibă dificultăți în a discerne ficțiunea de realitate. Răspândirea deliberată de informații false nu numai că a alimentat tensiunile și neîncrederea, dar a jucat, de asemenea, un rol semnificativ în modelarea opiniei publice, precum și în justificarea acțiunii militare.

Prin ilustrarea atât a impactului direct, cât și a interconexiunilor, acesta oferă o imagine de ansamblu cuprinzătoare a rolurilor multiple pe care ideologia politică le joacă în modelarea evenimentelor și tendințelor globale.

Campania de război informațional a Rusiei împotriva Ucrainei a fost activă încă din 2014, utilizând, printre alte tehnici și tactici, războiul cibernetic împotriva unor ținte ucrainene pentru a pregăti viitorul câmp de luptă. Aceste atacuri cibernetice, îndreptate împotriva infrastructurii critice, cum ar fi capacitățile de producție a energiei, companiile de utilități, sistemele de informații guvernamentale și platformele web, au persistat până în februarie 2022 și dincolo de această dată.

Motivarea invaziei rusești din 2022 în Ucraina a fost construită pe o serie de afirmații, inclusiv protejarea populației rusofone, denazificarea Ucrainei, asigurarea accesului la resursele strategice, combaterea extinderii NATO și revigorarea influenței istorice a Rusiei, toate fiind susținute de campanii de dezinformare menite să justifice acțiunile agresive ale Kremlinului.

Se poate presupune că invazia Ucrainei din 2014 a fost de fapt pretextul pentru o campanie strategică menită să dezintegreze Ucraina, oferind astfel un context copleșitor care ar fi putut fi manipulat prin interpretări selective ale istoriei și ale dezvoltărilor actuale, cum ar fi așa numita *nazificarea* statului ucrainean și a organelor sale, pentru a pregăti

agresiunea rusă din Donbas înainte de 2022 și invazia actuală a Ucrainei. Această campanie de dezinformare a Rusiei a fost utilizată strategic pentru a crea ambiguitate morală pe plan internațional, cu o legătură distinctă cu dogma nazistă din Al Doilea Război Mondial.

Această structură a evoluat de-a lungul timpului, în special odată cu proliferarea tehnicilor și tehnologiilor cibernetice. Conform lui Anatoli Golitsyn (ex-KGB), principalul obiectiv strategic al dezinformării rusești și al celorlalte măsuri active era să împingă SUA din Europa, să împingă Vestul din Asia, Africa și America de Sud și să ascundă propria expansiune a Uniunii Sovietice. Succesul acestei strategii este evident în dimensiunea redusă a actualei Federații Ruse și în reducerea influenței sale, de exemplu în Africa, unde este înlocuită treptat de China (Darczewska, 2017).

Apogeul strategiei și tehnicilor de dezinformare rusești a fost vizibil în faza de pregătire pentru a doua invazie a Ucrainei din 2022. S-ar putea argumenta că această campanie a început după invazia Ucrainei din 2014. Extinderea acestei campanii de dezinformare este de o asemenea amploare încât Departamentul de Stat al SUA a realizat o pagină web dedicată expunerii dezinformării răspândite internațional de Rusia. Cel puțin 60 de ani de doctrină, tactici și tehnici, susținuți de aproximativ 20 de ani de evoluție continuă a tehnologiei cibernetice și dezvoltării tehnicilor, au contribuit la modelarea războiului hibrid desfășurat ca o „operațiune specială” de către Rusia în februarie 2022 (Gerdo, 2022).

Campania de dezinformare a Rusiei poate fi urmărită prin diverse teme pentru a crea *dezordine informațională* și pentru a influența comunitatea internațională până la apatie. Una dintre aceste teme, care a țintit mass-media internațională, a fost presupusa prevalență a tendințelor neo-nazisteale Ucrainei împotriva comunităților separatiste pro-ruse din Donbas (Ucraina de Est). Astfel, narațiunea despre regimul neo-nazist din Ucraina a început în timpul primei invazii a Ucrainei în 2014 (anexarea Crimeei și războiul din Donbas) și formează baza pentru justificările guvernului rus că actuala agresiune și invazie este legitimă. Dmitry Kozhurin constată că guvernul rus s-a concentrat pe grupul Azov și alți supra-naționaliști pentru a-și susține propaganda și dezinformarea, distorsionând sau exagerând adesea opiniile și acțiunile acestora pentru a susține falsa afirmație că Ucraina este controlată sau dominată de neo-naziști (Kozhurin, 2022).

Adoptarea unei abordări holistice pentru războiul în zona gri și amenințările hibride, incluzând elemente de law-fare cibernetică, necesită dezvoltarea unui model de reziliență care să includă o strategie

cuprinzătoare pentru identificarea, analiza, atenuarea și prevenirea amenințărilor informaționale.

Informațiile rusești în timpul conflictului s-au axat pe colectarea operațională și tactică, inclusiv selecția țintelor pentru atacurile cu rachete, evaluarea forțelor ucrainene, direcționarea mișcărilor acestora și expedierea de arme. Această schimbare de focalizare a fost influențată de pierderea a sute de ofițeri expulzați din ambasadele europene, americane și japoneze, afectând capacitățile de colectare ale Rusiei în aceste regiuni. FSB și-a mărit recrutarea de ucraineni în timpul invaziei pentru a sprijini eforturile lor de informații militare, atrăgând indivizi prin motive ideologice și financiare. Aceste recrutări au inclus persoane marginalizate sau nostalgice pentru era sovietică, dorind să se răzbune sau să se alăture *lumii rusești* (Kevin Riehle, 2023).

5. Rolul Serviciilor de Intelligence în contracararea războiului hibrid

Serviciile de Intelligence joacă un rol crucial în gestionarea războiului hibrid, oferind factorilor de decizie informații precise și în timp util. Aceasta implică colectarea, analiza și diseminarea de informații legate de amenințările și vulnerabilitățile potențiale. În contextul războiului hibrid, serviciile de intelligence ajută la identificarea și înțelegerea diverselor componente ale strategiei hibride, precum și a actorilor din spatele acestora.

Un exemplu concret este cazul serviciilor de intelligence ucrainene, care au jucat un rol esențial în contracararea activităților de dezinformare și subversiune orchestrate de Rusia. În perioada premergătoare invaziei din 2022, SBU (Serviciul de Securitate al Ucrainei) a identificat și dezvăluit mai multe rețele de dezinformare și operațiuni de influență care încercau să semene confuzie în rândul populației ucrainene și să submineze sprijinul pentru guvernul ucrainean. De exemplu, SBU a expus campanii de propagandă care promovau informații false despre desfășurarea militară și despre relațiile internaționale ale Ucrainei, demontând astfel narațiunile false create de Kremlin și sprijinind astfel coeziunea socială și reziliența națională în fața amenințărilor hibride. Această acțiune a fost crucială pentru menținerea stabilității interne și a încrederea populației în autoritățile ucrainene, demonstrând astfel importanța serviciilor de intelligence în contextul războiului hibrid.

Rolul principal al serviciilor de intelligence este acela de a colecta, analiza și disemina informații relevante pentru securitatea națională. Aceste informații sunt folosite pentru a informa factorii de decizie politică și militară, permițându-le să ia măsuri adecvate pentru protejarea

intereselor naționale și internaționale. De asemenea, serviciile de intelligence sunt responsabile pentru colectarea de informații dintr-o varietate de surse, inclusiv: HUMINT – Informațiile obținute de la agenți, surse umane sau alte contacte, SIGINT – interceptarea și analiza comunicațiilor electronice, IMINT – imaginile obținute prin sateliți și alte mijloace aeriene și OSINT – Informațiile din surse publice, cum ar fi mass-media, internetul și publicațiile oficiale.

După colectarea informațiilor, serviciile de intelligence le analizează pentru a identifica modele, amenințări și oportunități. Analiza implică evaluarea veridicității privind determinarea acurateței și credibilității informațiilor obținute, contextualizarea informațiilor într-un context adecvat pentru a înțelege implicațiile lor, sinteza prin combinarea informațiilor din diverse surse pentru a oferi o imagine completă și coerentă a situației. Un aspect critic al rolului serviciilor de intelligence este avertizarea timpurie a guvernului și altor actori relevanți despre amenințările imediate și potențiale.

Avertizarea timpurie facilitează implementarea de măsuri preventive sau de atenuare privind impactul negativ al acestor amenințări. Informațiile și analizele furnizate de serviciile de intelligence sunt esențiale pentru luarea deciziilor informate la nivel guvernamental și acestea ajută în formularea politicii externe privind stabilirea strategiilor de politică externă bazate pe o înțelegere clară a contextului internațional și a intențiilor altor state și prin planificarea militară ce susține sprijinirea operațiunilor militare prin furnizarea de informații tactice și strategice.

Rolurile active pe care Serviciile de Intelligence le joacă este contracararea amenințărilor prin operațiuni de Counter Intelligence pentru a preveni și neutraliza activitățile de spionaj și alte acțiuni ostile ale entităților străine, combaterea terorismului prin identificarea și dezmembrarea rețelelor teroriste și prevenirea atacurilor teroriste și protecția cibernetică privind monitorizarea și combaterea atacurilor cibernetice împotriva infrastructurilor critice și a altor active naționale.

Serviciile de Intelligence au sarcina de a colecta și analiza informații pentru a oferi factorilor de decizie evaluări corecte și în timp util a amenințărilor și oportunităților. În contextul războiului hibrid, serviciile de informații joacă un rol esențial în identificarea și înțelegerea naturii cu multiple fațete a conflictului. Metodele tradiționale de informații, cum ar fi informațiile umane (HUMINT) și informațiile prin semnale (SIGINT), sunt în continuare esențiale pentru colectarea de informații valoroase. Cu toate acestea, apariția tehnologiilor moderne a extins domeniul de aplicare și capacitățile serviciilor de informații.

Un aspect crucial al războiului hibrid este utilizarea atacurilor cibernetice pentru a destabiliza infrastructurile critice. Serviciile de intelligence trebuie să dezvolte capacități avansate pentru detectarea, prevenirea și răspunsul la astfel de atacuri. Aceasta implică colaborarea strânsă cu alte agenții guvernamentale și sectorul privat pentru a asigura protecția rețelelor de comunicații și a altor sisteme esențiale.

Campaniile de dezinformare sunt un instrument puternic în arsenalul războiului hibrid. Organizațiile cu responsabilități în combaterea dezinformării trebuie să monitorizeze și să contracareze aceste campanii. De asemenea, este esențială cooperarea cu mass-media și platformele de social media pentru a limita răspândirea informațiilor false și pentru a educa publicul cu privire la pericolele dezinformării.

Intelligence-ul joacă un rol esențial în războiul hibrid prin capacitatea sa de a aduna și analiza informațiile dintr-un spectru larg de surse. Acesta nu se limitează doar la informații militare, ci include și aspecte civile și informaționale critice pentru înțelegerea strategiilor inamice. De exemplu, cercetările indică faptul că integrarea tehnologiilor de analiză avansată a datelor permite Intelligence-ului să identifice rapid modelele de comportament ale adversarului, inclusiv utilizarea dezinformării și a influenței informaționale pentru a submina stabilitatea internă (Smith, 2020).

În contextul crizei ucrainene, agențiile de Intelligence au adoptat strategii inovatoare pentru a contracara amenințările hibride. Studiile indică faptul că intensificarea cooperării între agențiile naționale și internaționale, inclusiv utilizarea comună a tehnologiilor avansate de supraveghere și analiză, a permis detectarea rapidă a operațiunilor inamice și adaptarea rapidă a răspunsului (Johnson, 2021).

Cooperarea internațională între serviciile de intelligence este de asemenea importantă. Aceasta include schimbul de Informații privind partajarea informațiilor relevante cu partenerii internaționali pentru a aborda amenințările comune și operațiunile comune prin colaborarea în operațiuni multinaționale pentru combaterea terorismului, spionajului și altor amenințări transfrontaliere.

Concluzii

Războiul hibrid reprezintă una dintre cele mai mari provocări contemporane pentru securitatea națională și internațională. Serviciile de intelligence au un rol esențial în contracararea acestor amenințări prin identificarea și avertizarea timpurie, colectarea și analiza informațiilor, contracararea atacurilor cibernetice, combaterea dezinformării și

cooperarea internațională. Doar printr-un efort concertat și integrat, statele pot spera să facă față eficient provocărilor complexe ale războiului hibrid. Una dintre constatările-cheie este necesitatea unei abordări multidimensionale și integrate pentru gestionarea războiului hibrid.

S-a observat și semnalat o afectare semnificativă a securității naționale a Ucrainei, ceea ce a fost întâmpinat de o reacție în lanț a numeroși actori internaționali care și-au arătat sprijinul și interesul în susținerea taberelor opuse din cadrul acestui conflict înverșunat. Rezultatele obținute în urma acestei cercetări indică într-o manieră cât se poate de clară o nevoie acută și în creștere de contracarare a acestor forme de război hibrid, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, cu scopul ferm de a asigura stabilitatea, securitatea și prosperitatea în această regiune strategic importantă.

Abordarea holistică în combaterea amenințărilor hibride și a disfuncționalităților informaționale necesită adoptarea unui model de reziliență comprehensiv, inclusiv strategii de identificare, analiză și contracarare a operațiunilor de influență. Este crucial să creștem nivelul de conștientizare și să consolidăm capacitățile naționale și internaționale pentru a face față evoluțiilor continue ale operațiunilor de dezinformare. Coordonarea inter-agențială, sprijinită de o autoritate centrală dedicată, este esențială pentru implementarea rapidă și eficientă a strategiilor de contracarare în domeniul informațional.

Bibliografie:

1. AHMED, M., Bachmann, Martin, C., Walker, T., van Rooyen, J. & Barkat, A. (2022), *Hybrid Warfare and Disinformation: Lessons from Ukraine*, Journal of Information Warfare, pp. 105–120.
2. ANGHEL, I. (2020), Social Media as Hybrid Warfare Tool–Putting Russia's Informational Strategy in Context, Romanian Military Thinking.
3. BACHMANN, (2019), Hybrid Warfare, Remote control interviews Prof Sascha Dov Bachmann, Twitter.
4. BERCARU, R. G. (2023), Narățiuni strategice ale discursului politic rus pe timpul conflictului armat din Ucraina, MONITOR STRATEGIC.
5. DARCZEWSKA, (2017), Active Measures: Russia's Key Export, Ośrodek Studiów Wschodnich, pp. 64.
6. DUMITRU, I. R. (2022), "EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE RĂZBOI HIBRID ÎN STRATEGIILE NAȚIONALE DE APĂRARE ALE ROMÂNIEI, Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I.

7. DUMLUPINAR, (2020), The Final State of War: Hybrid War, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, pp. 156-158.
8. FRIEDMAN, George, (2010), The Next 100 Years: A Forecast for the 21st Century, Anchor.
9. FRIEDMAN, G. (2024), Geopolitical Transformations in the Era of Hybrid Warfare, Geopolitical Futures.
10. GERASIMOV, Valery, (2016), The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand, (Speech), Military Review, vol. 96, nr. 1, pp. 22-29.
11. GERDO, V., (2022), Russia's Special Operation to Be Suspended if Kiev Fulfills Moscow's Demands, Kremlin, Tass.com
12. HOFFMAN, Frank G. (2007), Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars, Potomac Institute for Policy Studies.
13. IRENA Chiru & Cristina Ivan (2024), Intelligence in the time of war: Romanian lenses on changing practices and social dynamics, Taylor and Francis, Pages 554-577.
14. JOHNSON, M. (2021), Intelligence and Hybrid Warfare: Innovations in Response to the Ukrainian Crisis, Journal of Strategic Studies, 44, pag. 689-707.
15. KAGAN F. W., & Barros, G. (2023), Russian Hybrid Warfare and Its Implications for Global Security, Institute for the Study of War.
16. KAHN, R. (2022), The Evolution of Intelligence in Contemporary Geopolitics: Strategies for Global Security Challenges, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 35, Pag. 56-74.
17. KALDOR, Mary, (2001), New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era, Stanford University Press.
18. KEVIN Riehle, (2023), Războiul din Ucraina și schimbarea priorităților de informații rusești, Taylor and Francis.
19. KISSINGER, Henry, (2015), World Order, Penguin Books.
20. KOZHURIN, (2022), Who are the neo- Nazis fighting for Russia in Ukraine?, RadioFreeEurope.
21. LALWANI, S (2021), Russia's Hybrid Warfare: a Threat to European Security, International Affairs Review.
22. LEE, S. (2019), Impact of Intelligence on Politico-Military Decision Making: Case Studies from Recent Conflicts, Intelligence and National Security, 34, pag. 345-362.
23. MASON, Clark, (2020), Russian Hybrid Warfare, Institute for Study of War.
24. MEARSHEIMER, John, (2014), Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin, Foreign Affairs, vol. 93, no. 5, pp. 77-89.
25. MCDERMOTT, R. (2017), Russia's Conventional Military Weakness and Hybrid Warfare, Parameters, 47, pp. 29-41.
26. MURADOV, I (2022), The Russian hybrid warfare: the cases of Ukraine and Georgia, Defence studies.
27. NATIONAL Defense Strategy of the United States of America (2018), Sharpening the American Military's Competitive Edge, Department of Defense.

28. NATO, (2020), *Holistic Security Strategies: Integrating Intelligence in NATO's Approach to Hybrid Threats*, Brussels, Belgium.
29. NORMAN, Jeremy, (2004) *History of Information: Disinformation*. HistoryofInformation.com, San Francisco.
30. PHILIP Davies (2024), *Contrainformații și escaladare de la hibrid la război total în conflictul ruso-ucrainean 2014-2024*, Taylor and Francis.
31. POMERANTSEV, P. (2014), *Nothing is True and Everything is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*, Public Affairs.
32. RID, Thomas, (2020), *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*, Farrar, Straus and Giroux.
33. SFETCU, N. (2024), *Războiul electronic și inteligența artificială*, Multimedia Publishing.
34. SMITH, J. (2020), *Innovative Use of Intelligence in Hybrid Warfare: Lessons from Recent European Conflicts*, *Security Studies*, 29, pag. 512-530.
35. SNEGOVAYA, M. (2015), *Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare*, Institute for the Study of War.
36. STANCU, Mihai-Cristian, (2023), *Hybrid Warfare and its Manifestations in the Crisis in Ukraine*, "CAROL I" National Defense University.
37. STEPHAN, Frühling, and Guillaume Lasconjarias, (2017), *Understanding Hybrid Warfare: A Conventional Response to Unconventional Warfare Challenges*, Strategic Studies Institute.
38. STEPHEN, Blank, (2016), *The New Total War Concept: Russian Hybrid Warfare*, *Journal of Slavic Military Studies*, vol. 29, Nr. 4, 20, pp. 543-565.
39. SUN TZU, (2023), *Arta Războiului. Istoria Ideilor Politice*, Editura Cortex.
40. TOMESCU, Raluca, (2019), *General Considerations on Hybrid Threats*, *Annals of the Constantin Brâncuși University of Târgu Jiu, Letter and Social Science*. Nr.2, 2019.
41. UNGUREANU, Veaceslav, (2017), *The Theoretical Dimension of the Hybrid War Concept*, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al ASM.

Online sources

- <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>
- <https://www.rand.org/pubs/commentary/2022/11/ukraines-lessons-for-the-future-of-hybrid-warfare.html>
- <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-international-security/article/hybrid-warfare-the-continuation-of-ambiguity-by-other-means/1B3336D8109D418F89D732EB98B774E5>
- <https://www.understandingwar.org/report/russian-hybrid-warfare>
- [HTML]
- <https://www.reuters.com/>
- unap.ro

- [HTML]
- [https://future.fandom.com/wiki/World_War_III_\(2027-2035\)](https://future.fandom.com/wiki/World_War_III_(2027-2035))
- <https://www.understandingwar.org/report/russian-hybrid-warfare-and-its-implications-global-security>
- Geopolitical Futures
- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02684527.2024.2322807?src=recsys>
- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2024.2329420>
- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14702436.2022.2030714>
- https://infolab.uottawa.ca/common/Uploaded%20files/PDI%20files/6520_UOPDI_unravellingthekremlin_Article_eng_v2.pdf
- historyofinformation.com.
- <https://punctul.md/ucraina-a-raspuns-dur-atacurilor-rusesti-asupra-infrastructurii-civile/>
- <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/in-razboiul-hibrid-romania-a-fost-invinsa-de-rusia>
- <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/2019/2%202019%20g>
- <https://alss.utgjiu.ro/?mdocs-file=3650>
- <https://tv8.md/2022/06/24/patru-luni-de-razboi-in-ucraina-atac-la-lisiceansk-si-retragere-din-severodonetsk-onu-risc-de-foamete-multipla-in-2022/203660>
- <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/2019/2%202019%20g>
- <https://punctul.md/ucraina-a-raspuns-dur-atacurilor-rusesti-asupra-infrastructurii-civile/>
- <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/2019/2%202019%20g>
- <https://www.rstjournal.com/wp-content/uploads/mdocs/01.Adina%20MIH%C4%82ESCU%20and%20Ionu%C8%9B%20Daniel%20>
- <https://www.rstjournal.com/wp-content/uploads/mdocs/01.Adina%20MIH%C4%82ESCU%20and%20Ionu%C8%9B%20Daniel%20>
- <https://www.proiecte.ro/marketing/strategiile-de-pret-65133>
- <https://www.rstjournal.com/wp-content/uploads/mdocs/01.Adina%20MIH%C4%82ESCU%20and%20Ionu%C8%9B%20Daniel%20>

IMPORTANȚA GEOSTRATEGICĂ A UCRAINEI ÎN MASTERPLANUL FEDERAȚIEI RUSE

Mihai-Codruț GHINEA*

Abstract:

After the collapse of the former communist colossus USSR, the Russian Federation constantly acted on the political scene of international relations in the direction of regaining the quality of a world power – and, implicitly, a formidable opponent and/or an equal partner at the negotiation table for the Western states. Thus, through its destabilizing actions that it undertakes in the Black Sea Region, Russia becomes a factor in undermining the order of international relations at the regional level, echoing in the entire international political system.

In this article, I want to investigate the geostrategic importance of Ukraine for the Russian Federation's long-term plans. Therefore, I aim to explore the way in which Russia decided to defy the rules established in the international relations system and to act aggressively towards Ukraine – in a first stage, taking the decision to illegally annex Crimea (March 2014) to Russia – a form of a hybrid war (the mixture of illicit means of action with elements specific to organized crime and acts of terrorism), respectively to invade the Ukrainian state with the army (February 2022), called by Russian officials special operation to denazify Ukraine.

From this perspective, analyzing in a comparative way the actions of Russia undertaken in Ukraine (the annexation of Crimea phase vs. invasion/ military action phase) will allow revealing some specific elements of the modus operandi of the Russian Federation and also the geostrategic importance of the Ukraine for Russia.

The findings of the research, when combined with theoretical elements from the field of international relations and geopolitics theory, are likely to lead to the identification of the geostrategic importance of Ukraine for Russia. Additionally, it may reveal operational patterns of the Kremlin in Ukraine, which could be replicated in other states within the Black Sea Region.

Keywords: *Russia, Ukraine, international politics, diplomacy, foreign policy, smart power, Black Sea.*

Introducere

În prezent, sistemul internațional este grevat de tensiuni regionale (precum războiul ruso-ucrainean sau confruntările armate dintre Israel

* Doctorand în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, domeniul Științe Politice, sub-domeniul Relații Internaționale, București, ghinea.codrut@gmail.com.

și gruparea teroristă Hamas), care produc reverberații globale de ordin politico-diplomatic, economic și social. Acest context complicat se construiește pe un fond al unei lumi post-pandemice, grav afectată în toate domeniile de activitate.

Debutul conflictului armat dintre Rusia și Ucraina (februarie 2022) nu a atras doar atenția unor actori din sistemul relațiilor internaționale (în principal statele vestice, membre ale NATO și UE), ci a determinat și o implicare activă a acestora, prin acordarea de sprijin financiar și logistic (în principal privind dotarea cu echipament militar performant), în susținerea cauzei ucrainene – asigurarea supraviețuirii statale și încetarea agresiunii militare ruse. Fără suportul susținut al statelor occidentale, în frunte cu SUA, Ucraina nu ar fi reușit să reziste în fața ofensivei ruse și nici să genereze pierderi considerabile în rândul armatei Rusiei.

Pentru a înțelege comportamentul prezent al Rusiei din arealul pontic, ar trebui să identificăm obiectivele macro pe care acest stat și le-a setat în raport cu sistemul internațional, respectiv acele obiective de etapă imperioase în demersul atingerii dezideratelor strategice.

Concret, căderea blocului și implozia URSS, un colos al Războiului Rece și un formidabil adversar al SUA în acea perioadă, a adus Federația Rusă într-un moment caracterizat de incertitudine și anomie, elemente care au grevat situația politică internă a statului rus și capacitatea sa de a se afirma pe plan extern. Pe cale de consecință, noul stat apărut duce în spate o grea moștenire – un statut de putere globală în calitatea sa de succesor legitim al unui mare Imperiu (Țarist) și al unui colos sovietic (URSS), care se translatează într-un deziderat strategic al politicii externe ruse – redobândirea calității de actor global.

George Friedman este cel care a tras un semnal de alarmă cu privire la greșeala de a ignora rolul pe care Rusia îl va avea pe termen mediu și lung pe scena politică internațională. „Prăbușirea Uniunii Sovietice a părut să semnaleze desființarea Rusiei ca personaj important pe scena politică internațională, dar știrile care anunțau această moarte au sosit prea devreme. O națiune atât de mare, cu atât de multe resurse și atât de bine amplasată nu se poate destrăma pur și simplu. (...) Federația Rusă, foarte slăbită, a supraviețuit însă, și va juca un rol important în următorul deceniu” (Friedman, 2011, p. 151).

Având în vedere obiectivul strategic al Federației Ruse de a redobândi calitatea de actor global, trebuie să înțelegem că în anii 2000, scopul prioritar al administrației de la Moscova a fost consolidarea puterii și instaurarea unei stabilități interne, pentru ca ulterior să fie capabilă de a proiecta putere în sistemul internațional. Astfel, evenimente

marcante care indicau faptul că noul președinte Vladimir Putin nu admite abateri de la liniile de politică stabilite și nici ieșiri din sfera sa de influență au fost cele două războaie cecene (1994-1996 și 1999-2000).

După ce a reușit stabilizarea pe plan intern din punct de vedere social și economic, Vladimir Putin a început reconsolidarea puterii ruse pe plan extern. Relevantă în acest sens este invazia armatei ruse din Georgia (2008), care indică faptul că Federația Rusă era pregătită la momentul respectiv să acționeze direct în vederea promovării și prezervării intereselor naționale pe linia păstrării ariei de influență. Concret, președintele rus a tras primul semnal de alarmă, subliniind faptul că Georgia se află în sfera de influență a Rusiei, indiferent de obiectivele naționale georgiene, respectiv s-a folosit de intervenția armată ca un exemplu pentru statele vecine care ar fi putut avea, de asemenea, gânduri de independență (Galeotti, 2017, p. 21).

Analizând cu atenție contextul în care Rusia a inițiat intervenția fulger din Georgia (august 2008), identificăm o legătură de cauzalitate cu Summit-ul NATO de la București (aprilie 2008), în cadrul căruia Georgia și Ucraina și-au manifestat intenția și disponibilitatea de a adera la alianța politico-militară și de securitate menționată. Așadar, observăm intoleranța Federației Ruse cu privire la intenții sau demersuri concrete ale statelor aflate în sfera sa de influență de a se apropia de statele occidentale, structurile supra-naționale (de exemplu, Uniunea Europeană) sau alianțe (NATO), în care țările respective sunt membre active.

Similar, pentru a împiedica o apropiere a Ucrainei de Uniunea Europeană, Federația Rusă s-a implicat direct și indirect în Criza Ucraineană din 2014, furnizând sprijin tehnic, militar și financiar insurgenților pro-ruși, respectiv anexând Peninsula Crimeea (martie 2014) printr-un așa zis referendum democratic. Miza la momentul respectiv a fost instaurarea și alimentarea unei stări conflictuale și de incertitudine în Ucraina, de natură a bloca parcursul european, demersuri materializate prin obținerea Crimeei, unde era staționată Flota rusă din Marea Neagră, precum și prin menținerea unor zone de conflict în estul Ucrainei – în regiunile Lugansk și Donețk.

Ulterior, acțiunile subversive și destabilizatoare ale Federației Ruse din Regiunea Mării Negre au culminat prin intervenția militară directă în Ucraina, inițiind la începutul anului 2022 un război care se derulează și în prezent, denumit de partea rusă operațiune specială de denazificare și demilitarizare a Ucrainei (The Washington Post, 2022).

1. Obiectivele și metodologia de cercetare

Scopul prezentului articol științific constă în identificarea argumentelor care stau la baza acțiunilor destabilizatoare ale Rusiei din Regiunea Mării Negre, cu accent pe identificarea importanței geostrategice a Ucrainei în masterplanul Federației Ruse. Suplimentar, obiectivul secundar al demersului științific este reprezentat de identificarea modalităților de acțiune ale Federației Ruse în Ucraina, pentru a vedea măsura în care aceste acțiuni se pot replica și în alte contexte similare sau cum Rusia decide să acționeze pentru menținerea sferei de influență și protejarea intereselor de securitate.

În vederea atingerii obiectivelor cercetării, consider că cea mai potrivită metodă de cercetare este cea a studiului de caz, deoarece permite o abordare completă și complexă a contextelor unor evenimente, acțiuni sau fenomene. Drept urmare, studiul de caz reprezintă metoda de cercetare cea mai potrivită pentru o investigare exhaustivă a unui subiect sau fenomen contemporan, precum și a contextului în care acesta se desfășoară, contribuind inclusiv la identificarea aspectelor ascunse prin furnizarea de răspunsuri la întrebări de genul cum și de ce (Yin, 2005, p. 17).

Totodată, studiile de caz, în esența lor, explorează și investighează fenomenele contemporane din viața reală printr-o analiză contextuală detaliată a unui număr limitat de evenimente sau condiții, precum și a relațiilor dintre acestea (Zaidah, 2007, p. 2).

Pentru aplicarea studiului de caz, voi folosi în egală măsură și analiza descriptivă, pentru o mai bună contextualizare a evenimentelor și acțiunilor Rusiei, respectiv pentru o mai bună înțelegere a unor evoluții în nota cauză-efect, precum și analiza de conținut asupra diverselor discursuri publice ale liderului de la Kremlin cu incidență în prezentul demers de cercetare științifică.

2. Importanța geostrategică a Ucrainei în masterplanul Federației Ruse

Trebuie subliniat faptul că acțiunile Federației Ruse din Ucraina sunt doar o etapă a planului său de a redeveni actor global și de a menține statele foste satelitare intereselor Moscovei în sfera sa de influență. În vederea înțelegerii raționamentelor Rusiei care stau în spatele deciziilor de a acționa subversiv și destabilizator în Regiunea Mării Negre, trebuie să punem sub lupă demersurile întreprinse de acest stat în Ucraina în strânsă corelație cu interesele strategice în raport cu Ucraina.

În funcție de acest deziderat, Federația Rusă și-a construit și consolidat documentele care stau la baza securității naționale și a politicii externe de la izbucnirea Crizei Ucrainene în 2014 până în prezent. Așadar, analizând cu atenție acest documente (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse din 2015, actualizată în 2021, respectiv Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse din 2016, actualizat în 2023), trebuie subliniată modalitatea în care Rusia percepe lumea contemporană – policentrică (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse, 2015)/ multipolară, ea însăși considerându-se un pol influent, puternic responsabil și independent (Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse, 2023).

Argument geopolitic

Ieșirea unor state, precum Ucraina, de sub influența Rusiei presupune implicit și o apropiere de Vest, fie că vorbim de NATO, fie că de Uniunea Europeană, aspect care nu poate fi acceptat de statul rus. Un astfel de exemplu istoric este Summit-ul NATO de la București din 2008, când Georgia și Ucraina au inițiat o apropiere de Organizația Nord-Atlantică. Când Georgia și Ucraina și-au manifestat intenția de a adera la NATO, Moscova a catalogat aceste demersuri drept provocatoare și inacceptabile (Oxenstierna & Olsson, 2015, p. 13).

Retorica putinistă antioccidentală, care sublinia că Rusia privește circumspect expansiunea NATO către est în proximitatea frontierelor sale, respectiv că nu este de acord cu instalarea sistemului american antibalistic american (în prezent, în gestiunea NATO) din Europa (România și Polonia), a fost diseminată public încă de la Conferința de la Munchen referitoare la Politica de Securitate din 2007.

Ulterior, la finele lui 2013, cu toate că Ucraina a inițiat o apropiere de UE, președintele ucrainean cu viziuni pro-ruse, Viktor Ianukovici a decis să nu de curs acestui demers, refuzând semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană la Summit-ul de la Vilnius – o promisiune electorală făcută alegătorilor în campania din 2010 (Fisher & Basora, 2015). Intenția statului ucrainean de apropiere de UE prin semnarea unui acord contravenea viziunilor politico-economice ale Federației Ruse, deoarece ar fi presupus o ulterioară aderare a Ucrainei la Uniunea Europeană, pe termen lung, iar pe termen scurt și mediu, o ieșire din sfera de influență și pierderea unei piețe de desfacere a produselor rusești.

În esență, comportamentul Rusiei în raport cu expansionismul NATO și UE în proximitatea granițelor sale poate fi descifrat printr-un raționament geopolitic. Pe fondul vastei întinderi teritoriale, Federația

Rusă, în calitatea sa de moștenitoare legitimă a Imperiului Țarist și a URSS, utilizează drept viziune geopolitică teoria puterii terestre elaborată de Halford J. Mackinder, reprezentant al școlii geopolitice anglo-saxone. La începutul anului 1904, în cadrul Conferinței Pivotal geografic al istoriei (*The Geographical Pivot of History*), Halford Mackinder și-a prezentat pentru prima dată concepțiile sale geopolitice extinse la scară planetară. Ideea centrală a viziunii sale geopolitice gravita în jurul influențelor pe care le-a manifestat imensul spațiu din interiorul Eurasiei asupra istoriei universale și politicii mondiale. Din acest considerent, impunerea dominației asupra acestui spațiu ar reprezenta baza dominației lumii (Săgeata, 2008, p. 52).

Interesul Federației Ruse în aplicarea acestei teorii geopolitice constă în faptul că Halford Mackinder împărțea Pământul între uscat (pe care îl numea Insula Lumii) și întinderile de apă (Oceanul Lumii). În ceea ce privește întinderea de uscat, Halford Mackinder sublinia centralitatea pe care o ocupa continentul Euroasiatic, respectiv centralitatea Heartland-ului din cadrul continentului Euroasiatic (Săgeata, 2008, p. 53). În acest context, Halford Mackinder a evidențiat că cel mai remarcabil contrast în harta politica a Europei moderne este dată de suprafață vastă ocupată de Rusia (Mackinder, 2004, p. 423).

Ulterior, Halford Mackinder și-a completat teoria puterii terestre subliniind că cine va stăpâni estul Europei va conduce Heartland-ul. Cel care va conduce Heartland-ul va conduce Insula Mondială, iar cel care va conduce Insula Mondială va stăpâni întreaga lume (Mackinder, 1919, p. 150). Așadar, arealul geografic care conferă putere coincide cu teritoriul Federației Ruse, aspect cunoscut de strategii acestei țări, care acționează pe cale de consecință în direcția maximizării potențialului terestru. Din acest considerent, Rusia acționează pentru menținerea unei zone de tampon între frontierele sale și NATO sau UE.

Totodată, menținerea unei astfel de zone, poate fi comparată cu un spațiu vital, denumit *lebenstraum* de reprezentantul școlii geopolitice germane Friederich Ratzel, necesar statului rus în asigurarea securității și integrității teritoriale, respectiv a dezvoltării durabile. Dacă inițial (în 2014), acest spațiu vital al Rusiei presupunea doar menținerea în sfera de influență, se pare că actuala conflagrație regională conduce la ideea că statul agresor dorește inclusiv cucerire teritorială.

Analizând documentele strategice care stau la baza organizării și implementării politicii statale ruse în domeniile securitate națională și relații internaționale, observăm aceleași inflexiuni putiniste antioccidentale, care se opun vehement expansiunii NATO și UE.

Concret, primul document cronologic, apărut în contextul tensiunilor din Ucraina și ca urmare a ostilităților Vestului în raport cu anexarea Peninsulei Crimeea de către Rusia (martie 2014), Doctrina Militară cataloghează NATO un pericol, punând în lumină potențialul de putere al NATO și arogarea de funcții globale, toate acestea dublate de extinderea continuă a acestei alianțe politico-militare în proximitatea granițelor Federației Ruse, cu accent pe diminuarea distanței dintre infrastructura militară aparținând NATO și statul rus (Doctrina Militară a Federației Ruse, 2014).

Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse din 2015 actualizează statutul NATO de la pericol la amenințare directă la adresa securității naționale prin creșterea potențialului militar, înzestrarea acesteia cu funcții globale, realizate cu încălcarea normelor dreptului internațional, intensificarea activității militare a țărilor din bloc, extinderea ulterioară a alianței și amplasarea infrastructurii militare a acesteia mai aproape de granițele ruse (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse, 2015). Mai mult, acest document integrează și SUA în amenințările la adresa securității naționale a Federației Ruse. Actualizarea acestui document în 2021 aduce modificări în sensul definirii NATO drept pericol și amenințare pentru Rusia – creșterea pericolelor militare și a amenințărilor militare la adresa Federației Ruse este facilitată de încercările de a exercita presiuni asupra Rusiei, aliaților și partenerilor săi, de construirea infrastructurii militare a NATO în apropierea granițelor ruse și intensificarea activităților de informații, dezvoltarea utilizării unor unități militare mari și a armelor nucleare împotriva Federației Ruse (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse, 2021). SUA rămâne în sfera amenințărilor directe la adresa acestui stat.

În paralel, la nivelul anului 2016, politica externă Rusă avea în vedere faptul că problemele sistemice din regiunea euro-atlantică erau determinate de expansiunea geopolitică urmărită de NATO și UE, de politica de containment adoptată de Statele Unite și aliații săi împotriva Rusiei, precum și de presiunea politică, economică, informațională și altele cu care se confruntă Rusia (Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse, 2016). Nici forma consolidată a acestui document din 2023 nu se lasă mai prejos, accentuând necesitatea Rusiei de a-și reduce și neutraliza amenințările la adresa securității, integrității teritoriale, suveranității, valorilor spirituale și morale tradiționale, precum și dezvoltării socio-economice a Rusiei, a aliaților și partenerilor săi din statele europene ostile, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Europeană și Consiliul Europei (Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse, 2023).

Așadar, observând translatarea gândirii geostrategice în documentele de securitate națională și politică externă, Federația Rusă acționează pe plan extern în sensul limitării extinderii NATO și UE în apropierea granițelor sale pentru a evita o încercuire și pentru a beneficia de avantajul întinderii teritoriale. Totodată, un alt element pe care Rusia îl blamează în raport cu statele vestice este instalarea sistemului antirachetă în Europa (România și Polonia).

Acest argument a fost iterat de Vladimir Putin în cadrul celui mai recent interviu (6 februarie 2024) acordat lui Carlson Tucker, jurnalist american, referitor la războiul din Ucraina, debutat în februarie 2022. Concret, liderul de la Kremlin a pus în lumină faptul că extinderea NATO ar însemna o continuare a tensiunilor politico-diplomatice dintre est și vest, caracteristice perioadei Războiului Rece, cu mențiune că într-un areal geografic mult mai apropiat de granițele Rusiei, fără existența unei zona tampon. Mai mult, acesta a indicat că, pe fondul faptului ca nu era stipulat nicăieri în cuprinsul vreunui tratat/memorandum/document semnat cu Rusia, promisiune NATO de a nu se extinde către est a fost încălcată de cinci ori, echivalentul a cinci valuri expansioniste, tolerate de Federația Rusă (Tucker, 2024).

La acest discurs propagandistic al Rusiei privind intențiile expansioniste, NATO a răspuns public printr-un demers similar de contra-propagandă explicând rolul defensiv al alianței și liberul arbitru al fiecărui stat în a-și alege un parcurs. Cu toate acestea, la acuzele propagandistice că NATO încercuiește Rusia, răspunsul Alianței Nord-Atlantice a fost extrem de pueril, explicând geografic și nicidecum geopolitic acțiunile sale. Rusia este cea mai mare țară din lume din punct de vedere geografic. Când Finlanda s-a alăturat Alianței în aprilie 2023, frontiera terestră a NATO cu Rusia s-a dublat. Chiar și după aderarea Finlandei, doar 11% din frontiera terestră a Rusiei este împărțită cu țările NATO. Nimeni nu a împins Rusia într-un colț, fiind greu să încercuiești o țară cu unsprezece fusuri orare (NATO, 2024).

Concluziv, putem aprecia că fără Ucraina, Rusia încetează să mai fie un imperiu eurasiatic. Dacă Moscova redobândește controlul asupra Ucrainei, Rusia își recapătă automat mijloacele necesare pentru a deveni un stat imperial, care acoperă Europa și Asia (Brzezinski, 1997, p. 46).

Argument istoric

În strânsă corelație cu abordarea geopolitică a Federației Ruse în privința Ucrainei este și argumentul istoric. Astfel, trebuie reliefat dezideratul neîmplinit al țarului Petru cel Mare, care a manifestat un interes ridicat în direcția profesionalizării diplomației ruse. Pe cale de

consecință, testamentul lui Petru cel Mare a lăsat o grea moștenire geostrategică în sensul ca statul rus să-și extindă continuu frontierele în nord de-a lungul Mării Baltice și în sud de-a lungul țărmului Mării Negre (Lehovich, 1948, p. 112). Acest obiectiv istoric are corespondent în teoria puterii maritime enunțată de Halford Mackinder, devenind un adevărat laitmotiv al liniilor de politică externă rusă.

Totodată, o altă conexiune dintre perspectiva istorică și cea geopolitică în importanța Ucrainei pentru Rusia rezidă din rolul pe care statul ucrainean, sau mai bine zis, formațiunile prestatale din arealul geografic care corespunde Ucrainei, în formarea și apariția Rusiei ca stat de sine stătător. Din punct de vedere geopolitic, Friederich Ratzel a teoretizat acest fenomen, definind punctul de formare drept *mittlepunkt*. Așadar, Ucraina reprezintă arealul de formare în procesul expansiv al statului rus.

Această teorie este utilizată și de Vladimir Putin în discursurile sale referitoare la Ucraina, în care evocă dreptul istoric asupra unor părți din statul ucrainean. Cea mai recentă propagare a acestui mesaj putinist a fost în interviul acordat lui Carlson Tucker, în care a făcut o incursiune istorică, dublată de furnizarea jurnalistului american a unor documente din arhivă pentru certificarea celor spuse. Astfel, Putin a subliniat că în 862 s-a format statul rus, în jurul orașului Novgorod, iar în 1862, când Rusia celebra o mie de ani de existență, s-a mai dezvoltat încă un centru de putere rus - Kiev.

Tot în susținerea acestor idei că rușii și ucrainenii sunt același popor, face referire la etimologia cuvântului ucrainean, care se referă la persoana care locuiește la marginea/periferia cetății/în afara orașului sau ca era implicat în asigurarea securității frontierelor/granițelor, nicidecum un grup etnic diferit (Tucker, 2024).

Nu trebuie negată istoria comună pe care Federația Rusă și Ucraina o au, ultimul stat fiind parte integrantă atât a Imperiului Țarist, cât și a URSS, însă acest aspect nu conferă o legitimitate a unor acțiuni care depășesc normele internaționale și chiar lezează interesele și integritatea teritorială ucraineană – a se vedea alipirea ilegală a Peninsulei Crimeea (2014) și agresiunea militară, care a presupus invazia armatei ruse a teritoriului vecin (începând cu 2022).

Argument economic

Într-o lume globală, caracterizată de interdependențe, Federația Rusă a conștientizat importanța pe care o incumbă operațiunile comerciale, în special cu produse pe care le extrage și prelucrează în regim propriu, ulterior fiind valorificate către parteneri statali externi. Relevante în acest sens sunt exporturile Rusiei de gaze naturale și petrol către țările

occidentale care au generat o dependență crescândă a acestor state, cu impact inclusiv asupra politicilor și severității sancțiunilor economice pe care le aplică în raport cu acțiunile destabilizatoare din Regiunea Mării Negre.

Așadar, Rusia a înțeles că exportul de hidrocarburi și de petrol sunt redutabile instrumente de influență, șantaj și presiune în raport cu Vestul, Ucraina jucând un rol ca țară de tranzit. Cu toate că Ucraina deține un control asupra transportului de gaze naturale și petrol din Federația Rusă în statele occidentale, controlul asupra robinetului care alimentează Ucraina și, implicit, majoritatea țărilor europene, se află tot la ruși (Dorca, 2014, p. 41). Suplimentar, Ucraina reprezintă și unul din principalii importatori dependenți de gazul rusesc în proporție de 60% (Larabee et. al., 2015, p. 12).

Din acest punct de vedere, George Friedman puncta că politica implementată de președintele rus Vladimir Putin era „excepțională, deoarece dădea naștere unei economii pe care Rusia o putea susține și care putea susține Rusia și (...) a întărit statul rus făcând din Gazprom un braț al guvernului rus care deținea monopolul asupra gazului natural, iar mai apoi (...) a aranjat ca Europa să depindă de energia rusească” (Friedman, 2011, p. 154).

Pe lângă acestea, pentru Federația Rusă, Ucraina reprezenta și o piață de desfacere pentru majoritatea produselor sale, sens în care o apropiere de Uniunea Europeană în 2013-2014 ar fi periclitat interesele strategice ruse de natură economică. Această idee a fost dezvoltată de Putin în interviul lui Carlson Tucker, subliniind că Tratatul de asociere cu UE părea să fie o reală problemă ~~reală~~ pentru Rusia, deoarece ar fi periclitat zona liberă de schimb și libera circulație a mărfurilor prin frontierele celor două state. Pe cale de consecință, liderul de la Kremlin aprecia că deschiderea la piețele din UE ar fi fost de natură a inunda piețele ruse cu astfel de produse, fapt inacceptabil pentru conducerea Rusiei. În context, Federația Rusă a decis închiderea granițelor de liber schimb al mărfurilor cu Ucraina, aspect care l-a determinat pe președintele ucrainean de la momentul respectiv Ianuckovici să solicite timp suplimentar de gândire și de a pune în balanță beneficiile și dezavantajele Tratatului semnat cu UE, respectiv implicațiile în relaționarea cu Rusia, în special cea pe plan economic.

În ciuda preocupărilor Rusiei cu privire la creșterea prezenței militare NATO pe flancul estic, UE reprezintă, de asemenea, o amenințare semnificativă la adresa intereselor rusești pe fondul suprapunerii statutului de state membre UE și NATO, alinierii politicilor UE și SUA în multe privințe și promovarea normelor democratice, a statului de drept

și a transparenței în Europa și în țări din proximitatea Rusiei (Flanagan et. al., 2020, pp. 29-30).

Tot în sfera economică se situează și interesul statului rus pentru industria militară și de apărare, pe fondul faptului că Rusia este foarte dependentă de industria aerospațială și de apărare a Ucrainei. Aproximativ 30% din exporturile militare ale Ucrainei către Rusia nu pot fi substituite de producția rusă internă (Larabee et. al., 2015, pp. 3-4). Puternica industrializare implementată de regimul comunist și interdependențele create între sateliții Moscovei s-a remarcat după disoluția URSS prin dependența Federației Ruse de unele companii din Ucraina profilate pe componente și echipamente militare și civile – un exemplu în acest sens fiind compania Motor Sich, din sud-estul orașului ucrainean Zaporizhia pentru motoare de elicopter și pe echipamentele Antonov de la Kiev pentru avioane de transport. Asociația Sudică pentru Construirea Echipamentelor și Mecanismelor (Yuzmash) în Dnipropetrovsk, care proiectează, produce și realizează servicii pentru rachete și proiectile este de asemenea extrem de importantă pentru componenta militară rusă. Mai mult de jumătate din componentele rusești aparținând forței balistice terestre intercontinentale provin din Ucraina (McLees & Rumer, 2014).

Mai mult, menținerea Ucrainei în sfera de influență Rusă este de natură a genera un control de tip monopol asupra exportului de cereale, având în vedere că Ucraina și Rusia au fost împreună cel mai mare exportator de grâu din lume – responsabile, la nivelul anului 2023, cu pentru peste o treime (36%) din exporturile de grâu internaționale, respectiv cu mai mult de jumătate din uleiul de floarea-soarelui din lume (Economics Observatory, 2023).

Concluzii

Analizând argumentele expuse cu privire la interesele legitime sau ilegite ale Rusiei în Ucraina, putem spune că există o certitudine în privința refuzului ieșirii statului ucrainean de sub influența rusă, aspect confirmat prin acțiunile subversive (2014, de susținere a insurgenților pro-ruși) sau ofensive și directe (2022, intervenția armată). Astfel, există o probabilitate crescută ca realesul Putin să concentreze și mai multe forțe armate împotriva Ucrainei pentru atingerea obiectivelor sale în acest stat – păstrarea în sfera sa de influență fie prin anexarea totală, fie prin păstrarea teritoriului anterior anexat, recunoașterea independenței Republicilor auto-proclamate Lugansk și Donețk, înlăturarea regimului de la Kiev și instalarea unui nou aparat administrativ total supus Moscovei și, implicit, deținerea controlului asupra Ucrainei.

Relevanța teoretică a acestui demers științific este conferită de înțelegerea locului și rolului Ucrainei în masterplanul Rusiei privind redobândirea calității de actor global, respectiv de identificarea manierei în care Federația Rusă este dispusă să acționeze în Regiunea Mării Negre pentru atingerea obiectivelor strategice. Concret, acest articol contribuie la îmbogățirea studiilor rusofile care vizează descifrarea comportamentului rus pe scena politică internațională și în arealul pontic.

În complementaritate, din punct de vedere aplicativ, analizarea intervenției Rusiei în Ucraina și identificarea obiectivelor pe care le vizează în acest stat este de natură a contribui la o mai bună înțelegere a Federației Ruse și a comportamentului său pe scena relațiilor internaționale. Subsecvent, această înțelegere permite prognozarea unor evoluții sau a cursului unor acțiuni cu o acuratețe mai mare.

Concluzionând, Ucraina este doar un episod de manifestare a Rusiei putiniste în Regiunea Mării Negre, o Rusie mânată de un profund sentiment antioccidental, care dorește o delimitare clară între arealul său de influență și cel al Occidentului. Din acest considerent, pentru stăvilirea expansiunii NATO și UE către estul Europei, Rusia acționează prin utilizarea forței armate – scopul final fiind determinarea Ucrainei de a renunța la parcursul euro-atlantic și de a rămâne subjugată de Moscova.

Bibliografie

1. Brzezinski, Zbigniew (1997), *The Grand Chessboard*, New York: Editura Basic Books.
2. Carrere d'Encause, Helene (2010), U.R.S.S. a murit, trăiască Rusia!, trad. de Lucia Postelnicu Pop, București: Editura Artemis.
3. Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse (2016), disponibil la: https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkB6BZ29/content/id/2542248, accesat la 11.03.2024
4. Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse (2023), disponibil la https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/, accesat la 11.03.2024.
5. Doctrina Militară a Federației Ruse (2014), disponibilă la: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>, accesat la 11.03.2024.
6. Dorca, Leonard, Cristian (2014), Criza din Ucraina: o criză de anvergură sistemică?, publicat în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, vol. 1, nr. 4, pp. 29-48, disponibil la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/57/57>, accesat la 26.03.2024.

7. Economics Observatory (2023), Ukraine: what's the global economic impact of Russia's invasion?, disponibil la: <https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion>, accesat la 15.03.2024.

8. Fisher, Aleksandr, Basora, Adrian (2015), Ukraine Crisis timeline as of January 30, 2015 – Defence Viewpoints from UK Defence Forum, publicată în The Foreign Policy Research Institute.

9. Flanagan, Stephen J., Binnendijk, Anika, Chindea, Irina A., Costello, Katherine, Kirkwood, Geoffrey, Massicot, Dara & Reach, Clint (2020), Russia, NATO and Black Sea Security, publicat de RAND Corporation, disponibil la: <https://doi.org/10.7249/RR357-1>, accesat la 26.03.2024.

10. Friedman, George (2011), Următorul deceniu. De unde venim... și încotro ne îndreptăm, trad. de Radu Cristian – Pop, București: Editura Litera Internațional.

11. Galeotti, Mark (2017), The Modern Russian Army 1992–2016, Oxford: Osprey Publishing.

12. Larabee, Stephen, Wilson, Peter, Gordon, John, The Ukrainian Crisis and European Security – Implications for the United States and U.S. Army, publicat de RAND Corporation, disponibil la http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR903/RAND_RR903.pdf, accesat la 13.03.2024.

13. Mackinder, Halford. J. (1919), Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstrucion. Westport: Editura Greenwood Press.

14. Mackinder, Halford. J. (2004), The Geographical Pivot of History, publicată în The Geographical Journal, Vol. 170, No. 4, decembrie 2004, pp. 298–321.

15. McLees, Alexandra, Rumer, Eugene (2014), Saving Ukraine's Defense Industry, publicat în Carnegie Endowment for International Peace, disponibil la <http://carnegieendowment.org/2014/07/30/saving-ukraine-s-defense-industry>, accesat la 16.03.2024.

16. NATO (2024), Setting the record straight. De-bunking Russian disinformation on NATO, disponibil la <https://www.nato.int/cps/en/natohq/115204.htm>, accesat la 13.03.2024.

17. Oxenstierna, Susanne, Olsson, Per (2015), The economic sanctions against Russia – Impact and prospects of success, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/281619387_The_economic_sanctions_against_Russia, accesat la 10.03.2024.

18. Principiile de bază ale Politicii de Stat a Federației Ruse privind descurajarea nucleară (2020), disponibile la https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/disarmament/-/asset_publisher/rp0fiUBmANaH/content/id/4152094, accesat la 11.03.2024.

19. Săgeata, Radu (2008), Geopolitică, Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”.

20. Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse (2015), disponibilă la <https://www.russiamatters.org/node/21421>, accesat la 11.03.2024.

21. Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse (2021), disponibilă la <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>, accesat la 11.03.2024.

22. The Washington Post (2007), Transcript: Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy, disponibil la <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>, accesat la 19.03.2024.

23. The Washington Post (2022), Putin says he will 'denazify' Ukraine. Here's the history behind that claim, disponibil la <https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/24/putin-denazify-ukraine/>, accesat la 23.03.2024.

24. Tucker, Carlson (2024), Exclusive: Tucker Carlson Interviews Vladimir Putin, disponibil la: <https://twitter.com/tuckercarlson/status/1755734526678925682?t=Q0AshXv3-CNB7-DP2mFe7A> & <https://www.youtube.com/watch?v=fOCWBhuDdDo&feature=youtu.be>, accesat la 11.03.2024.

25. Yin, Robert K. (2005), Studiul de caz. Designul, analiza și colectarea datelor, trad. de Valentin Alupoae, Iași: Polirom.

26. Zaidah, Zainal (2007), Case study as a research method, publicat în Jurnal Kemanusiaan bil.9, disponibil la http://psyking.net/htmlobj-3837/case_study_as_a_research_method.pdf, accesat la 24.03.2024.

IMPACTUL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE ASUPRA SECURITĂȚII STATELOR

Octavian-Alexandru-Ștefan BROȘTEANU*

Abstract:

The phenomenon of climate change represents one of the greatest challenges of the XXI century, with potentially significant consequences for the environment and human society. As global temperatures continue to rise, the effects of these changes become increasingly apparent, necessitating action to mitigate them.

One of the less discussed but highly important aspects is the impact of climate change on national security. This connection between the environment and security poses a wide range of new challenges and risks that humanity must face, from forced migration due to the inability to live in affected areas, to conflicts over natural resources.

This article utilizes a case study methodology to demonstrate the effect of climate change on national security, focusing on the impact on food security, climate-induced migration, resulting social tensions, competition among actors for natural resources and the risks of conflicts.

The research results will draw attention to the risks and threats to which the entire planet is exposed, aiming to identify solutions to address problems that may arise in this context, such as supporting collective actions at regional and global levels.

In conclusion, every individual and state actor must recognize the need to adapt to climate change and take measures to mitigate the risks and threats posed by this phenomenon. This is crucial not only for us, but also for future generations, in order to be able to benefit from all that our planet can offer in a safe and resilient manner.

Keywords: *climate change, security, adaptation, resilience, international cooperation.*

Introducere

Modificările climatice sunt unele dintre marile provocări din cadrul secolului al XXI-lea, având consecințe profunde asupra mediului înconjurător și a societății umane. Pe măsură ce temperaturile globale continuă să crească, efectele acestor schimbări devin tot mai evidente și mai presante. Unul dintre aspectele mai puțin discutate, dar extrem de

* Absolvent al programului de master – „Managementul Informațiilor de Securitate Națională”, promoția 2023, din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” din București, e-mail: octavian.brosteanu@gmail.com.

importante, este legat de impactul pe care schimbările climatice îl au asupra securității statelor. Această conexiune complexă între mediu și securitate amplifică o gamă largă de provocări și riscuri, de la conflicte asupra resurselor naturale până la migrație forțată și instabilitate geopolitică.

Obiectivul acestui articol este explorarea modului în care schimbările climatice influențează securitatea statelor și propune perspective pentru abordarea acestor probleme, fără a ne limita la aspectele evidențiate în cadrul lucrării. Motivația alegerii temei a fost faptul că subiectul schimbărilor climatice este în general abordat din punctul de vedere al creșterii numărului de îmbolnăviri din cauza utilizării autoturismelor ce se deplasează cu ajutorul combustibililor fosili și mai puțin al consecințelor pe care dioxidul de carbon și efectul de seră l-ar putea avea asupra maselor glaciare din lume. De exemplu, topirea ghețarilor ar putea duce la dispariția unor orașe și, implicit, migrarea masivă a localnicilor spre alte zone, ce ar putea genera tensiuni sociale și riscuri la adresa securității regionale.

Pe cale de consecință, am decis să mă axez în special pe aspecte legate de securitatea alimentară, migrația climatică și tensiunile sociale, competiția pentru resurse și riscurile de conflict, adaptarea statelor la modificările climatice, dar și perspective în abordarea schimbărilor climatice. Metodologia utilizată este cea a studiului de caz, sens în care voi oferi exemple cu relevanță asupra temei, pe tot parcursul lucrării.

Trebuie să menționez că literatura de specialitate este bogată din perspectiva studierii și dezvoltării fenomenului climatic, acesta aflându-se în atenția publică de mai multe decenii. Cu toate acestea, în cadrul articolului voi încerca să exprim într-o manieră cât mai originală modalitatea efectivă în care schimbările climatice afectează securitatea statelor, trecând peste rezultatele evidente legate de amplificarea poluării, căutând cauzele și consecințele asupra securității.

1. Schimbările climatice în ecuația securității

Impactul schimbărilor climatice asupra securității statelor a început să fie cu adevărat adus în discuție odată cu dezvoltarea principiilor Școlii de la Copenhaga, care explorează și interacțiunea dintre securitate și preocupările ecologice, menite să pună individul în prim-plan, într-o manieră constructivistă.

Principala dilemă era legată de necesitatea de echilibrare a priorităților de securitate tradiționale, precum apărarea militară, cu cele legate de protecția mediului și sustenabilitatea ecologică. Astfel, s-a

stabilit că există o tensiune între obiectivele de securitate imediate și necesitatea de abordare a unor provocări pe termen lung, cum este cea a schimbărilor climatice și degradării mediului înconjurător. Pe cale de consecință, soluțiile la problemele de mediu trebuie integrate într-un cadru mai larg de securitate pentru a se asigura reziliența comunităților și pentru a fi prevenite conflictele.

Acest tip de dilemă există și în prezent, întrucât este necesară, pe de-o parte, realizarea de progres și bunăstare, respectiv investiții majore în armată și sisteme de apărare, dar totodată trebuie să fie identificate și unele soluții durabile pentru protejarea naturii. Din păcate, în anul 2024, efectele schimbărilor climatice sunt din ce în ce mai accentuate, fiind simțite, mai mult sau mai puțin, de fiecare individ în parte.

1.1. Schimbările climatice și securitatea alimentară

Unul dintre principalele domenii afectate de schimbările climatice este cel al securității alimentare. Modificările precipitațiilor, creșterea temperaturilor și evenimentele meteorologice extreme pun presiune pe sistemele agricole, ducând la scăderea producției și la creșterea prețurilor alimentelor.

Conform raportului *Intergovernmental Panel on Climate Change – Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*, se estimează că producția de alimente ar putea scădea semnificativ în unele regiuni, afectând în special comunitățile din țările în curs de dezvoltare (IPCC 2022, 9). Această vulnerabilizare a securității alimentare poate amplifica tensiunile sociale, întrucât scumpirea alimentelor va avea impact din plin asupra celor fără o situație materială bună și poate contribui la instabilitatea internă a statelor prin mișcări de stradă ori chiar războaie civile.

Pe lângă impactul direct asupra producției alimentare, schimbările climatice pot influența și disponibilitatea resurselor de apă, care sunt vitale pentru agricultură. De exemplu, modificările cantităților de precipitații și topirea accelerată a ghețarilor pot afecta disponibilitatea apei dulci în diverse regiuni ale lumii. Acest lucru poate agrava situația în țările în curs de dezvoltare, unde agricultura de subsistență depinde în mare măsură de precipitații și resursele de apă locale. Secetele prelungite pot distruge culturile și pot compromite pășunile, reducând disponibilitatea hranei pentru populația locală și pentru animale. Acest lucru poate duce la insecuritate alimentară și la migrația forțată a oamenilor către zone mai fertile sau către zonele urbane în căutarea mijloacelor de trai alternative.

De exemplu, în regiunea Sahel din Africa de Vest, schimbările climatice au dus la secete severe, afectând producția agricolă, fapt ce vulnerabilizează populația locală în fața simplei necesități de procurare

a hranei zilnice. (FAO 2020). Relevant este faptul că secetele s-au accentuat ulterior anului 1968, reprezentând unul dintre primele evenimente de conștientizare a pericolului încălzirii globale, însă, lipsa unor măsuri concrete, inclusiv în prezent, favorizează extinderea deșertificării (ibidem). Totodată, în Nigeria există un conflict civil desfășurat între fermieri și păstori, încă din anul 1998, legat de utilizarea terenurilor arabile, în cadrul căruia au loc atacuri constante între tabere, unele dintre cele mai recente fiind cele din 8 aprilie 2023 în care au pierit cel puțin 74 de persoane (Al Jazeera 2023).

În plus, extinderea zonelor afectate de secetă și creșterea temperaturilor facilitează dezvoltarea dăunătorilor și a bolilor care au un impact negativ asupra culturilor, reducându-le randamentul.

1.2. Migrația climatică și tensiunile sociale

Pe măsură ce principalele resurse necesare omului – apă și alimente – devin din ce în ce mai greu accesibile din cauza schimbărilor climatice, populațiile afectate sunt forțate să migreze în căutarea unor condiții de trai mai bune și mai sigure, care să le asigure cel puțin ceea ce este necesar în vederea asigurării condițiilor minime de trai.

Migrația climatică devine astfel o realitate tot mai proeminentă, exacerbind tensiunile sociale și politice la nivel global. Populațiile afectate se confruntă cu pierderi ale locurilor de muncă, generate din cauza pierderii productivității sectoarelor agricole, sau a locuințelor, din cauza dezastrelor naturale, ceea ce duce la conflicte și instabilitate socială în comunitățile afectate, fapt ce le determină pe acestea să se mute într-o altă zonă/stat, unde vor putea deveni rivali cu autohtonii în dobândirea celor menționate anterior.

Astfel, un prim efect al schimbărilor climatice ar fi dislocarea populațiilor afectate din cauza secetei prelungite, a incendiilor și inundațiilor, a temperaturilor foarte ridicate ori a oricăror alte fenomene meteorologice extreme, care-i determină pe oameni să aleagă stabilirea în alte areale mai blânde. Cu toate acestea, oricât de necesară ar fi acest tip de migrație, acțiunea ar putea supraîncărca resursele și infrastructura din comunitățile gazdă, respectiv autohtonii vor avea noi rivali în ocuparea unui loc de muncă sau în utilizarea unor resurse naturale, ceea ce ar putea duce, spre exemplu, la violențe între comunități sau la polarizare a societății. Mai mult, amplificarea utilizării acestor resurse, cum ar fi terenurile agricole sau apa, respectiv gestionarea deficitară a lor, coroborat cu creșterea poluării, ar putea determina ca inclusiv noile zone geografice în care oamenii afectați de schimbările climatice s-au stabilit să devină, la rândul lor, victime ale aceluiași probleme de mediu.

Un exemplu de conflict intercomunitar este cel din regiunea Sahelului de Vest (UN Refugee Agency 2019), menționat anterior, dar și cel din Asia de Sud, unde schimbările climatice au dus la scăderea disponibilității apei și la deteriorarea terenurilor agricole, ceea ce a determinat migrația populației din zonele rurale către orașe și chiar către alte țări. De asemenea, în Bangladesh, unde nivelul mării este în continuă creștere din cauza schimbărilor climatice, sute de mii de oameni sunt deja afectați de inundații repetate și eroziunea țărmului. Acești oameni sunt forțați să-și părăsească satele și să se mute în orașe, unde se confruntă cu condiții de trai precare și cu discriminare socială. Această migrație în masă poate amplifica tensiunile sociale și politice și poate crea un teren fertil pentru instabilitate și conflicte intercomunitare.

Mai mult, migrația climatică poate afecta inclusiv sănătatea populațiilor vulnerabile în mai multe feluri. De exemplu, în urma unor evenimente extreme, cum ar fi incendiile, inundațiile sau seceta prelungită, există riscul de răspândire a bolilor transmisibile și de creștere a ratei de morbiditate și mortalitate, întrucât populațiile migratoare întâlnesc alte persoane care nu au imunitatea sau adaptabilitatea la condițiile de viață ale migranților.

1.3. Provocări la adresa securității statelor

De asemenea, pe lângă impactul asupra securității umane și a tensiunilor geopolitice, schimbările climatice afectează și securitatea statelor. Evenimente extreme, cum ar fi incendiile, furtunile și inundațiile, pot pune presiune asupra infrastructurii critice, aspect menționat anterior, inclusiv asupra centralelor electrice, sistemelor de alimentare cu apă și rețelelor de transport. Totodată, securitatea energetică poate fi afectată, întrucât se poate diminua accesibilitatea și viabilitatea resurselor de combustibili fosili și hidrocarburi din cauza secetelor sau inundațiilor, procedeele specifice de extracție, rafinare sau inclusiv transportul acestora având de suferit. Astfel, necesitatea deținerii controlului asupra unor rute comerciale care să nu prezinte risc din perspectiva schimbărilor climei ar putea deveni subiect de rivalitate între anumite state. Aceste riscuri pot afecta capacitatea unui stat de a-și proteja cetățenii și de a-și menține funcționarea normală a societății.

În plus, tot din perspectiva rivalității dintre state, un subiect deosebit de important poate fi dorința unui stat de a deține controlul asupra resurselor naturale aflate pe teritoriul unei alte țări. Acest gen de conflicte au fost des întâlnite de-a lungul timpului, în special în țările africane și din Orientul Mijlociu. Un exemplu istoric relevant este

Războiul dintre Israel și Siria pentru controlul asupra Înălțimilor Golan din 1967, în care Israel a lansat o ofensivă militară pentru resursele de apă din regiunea respectivă, fapt care a creat repercusiuni existente și în prezent. De asemenea, de actualitate în zonă sunt coloniile agricole construite de Israel, care, conform Palestinei, reduc considerabil accesul la apă al palestinienilor.

Desigur, nu este neapărat necesară atacarea teritoriilor unui alt stat, ci doar punerea în primejdie a unor resurse comune, cum a fost cazul Etiopiei, în 2011, când, pentru a-și asigura o stabilitate energetică, țara a început construcția barajului Renașterii Etiopiene pe râul Nil, care are o importanță strategică majoră pentru Sudan și Egipt, două țări care depind în mare măsură de apele fluviului pentru irigarea terenurilor agricole și pentru necesitățile de apă potabilă. Barajul, proiectat să fie cea mai mare centrală hidroelectrică din Africa, a generat îngrijorări în rândul Egiptului și Sudanului cu privire la posibilul impact asupra cantității și calității apei disponibile pentru aceste țări, fiind semnalată reducerea fluxului de apă în Egipt (BBC News 2021).

De asemenea, pe măsură ce schimbările climatice afectează disponibilitatea apelor dulci, competiția pentru aceste resurse poate deveni intensă. De exemplu, în regiunea Mării Chinei de Sud, disputa pentru resursele marine, cum ar fi pescuitul și explorarea petrolului și gazului, este capabilă să genereze tensiuni între statele riverane, precum China, Vietnam sau Filipine.

În plan subsecvent, o sursă potențială de conflict legată de schimbările climatice este reprezentată de dispariția ghețarilor și a zăpezilor în zonele montane. Aproape două miliarde de oameni depind de apă din topirea zăpezii și a ghețarilor pentru aprovizionarea cu apă potabilă, irigarea culturilor și generarea de energie hidroelectrică (UNEP 2019). Pe măsură ce aceste resurse devin tot mai puțin predictibile din cauza schimbărilor climatice, competiția pentru accesul la apă dulce s-ar putea intensifica, alimentând tensiunile între state și regiuni.

Mai mult, în legătură cu modalitatea în care securitatea statelor este afectată, o importantă componentă este cea reprezentată de migrație, întrucât există posibilitatea ca persoanele nou-venite să aibă o serie de tradiții, obiceiuri diferite față de cele ale populației originare, sens în care acestora le va fi mai dificil să se adapteze la cerințele impuse de noua regiune/țară, crescând riscul de excluziune socială. Iar excluziunea socială poate genera o serie de noi amenințări, una dintre cele mai grave fiind cea a terorismului, în mod similar cu situația care s-a manifestat pe continentul european la jumătatea deceniului trecut.

Dar să nu rămânem doar în logica de conflict între state. În cazul Țărilor de Jos, putem observa că inundațiile extreme sau topirea accelerată a ghețarilor pune însuși supraviețuirea ca entitate statală într-un pericol major. Cu toate acestea, guvernul a investit masiv în sisteme de protecție împotriva inundațiilor și în programe de gestionare a apelor. Aceste măsuri au redus semnificativ riscul de inundații catastrofale și au contribuit la asigurarea securității statului. Nu în mod similar putem spune și despre insulele din Oceanul Pacific, unde creșterea nivelului mării reprezintă o amenințare majoră la adresa existenței acestora.

Pentru preîntâmpinarea unor probleme ce ar putea fi generate de schimbările climatice, unele state au început să integreze în cadrul strategiilor naționale de securitate subiectul legat de amenințarea reprezentată de schimbările climatice. De exemplu, SUA a inclus în documentele de planificare strategică încă din anul 2015 amenințarea reprezentată de degradarea mediului înconjurător. Și România, în cadrul *Strategiei Naționale de Apărare a Țării 2020-2024*, face referire la schimbările climatice drept *riscuri emergente*, fiind inclusiv identificate direcții de acțiune privind dimensiunea securității mediului înconjurător, cu efecte imediate în planul asigurării calității vieții (SNAT 2020, 37). Astfel, țara noastră își propune să preîntâmpine și să diminueze efectele acestui fenomen, împreună cu aliații din Uniunea Europeană, întrucât țara noastră este afectată în special de frecvența considerabilă a inundațiilor, dar și de secetele prelungite.

2. Perspective și abordări ale schimbărilor climatice

Pentru a aborda provocările legate de schimbările climatice și securitatea statelor, este necesară o abordare integrată și colaborativă la nivel internațional. Statele au nevoie să inițieze acțiuni/organisme de cooperare în vederea reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră, inclusiv cu scopul de a sprijini tranziția către surse de energie regenerabilă. De asemenea, este crucială dezvoltarea și implementarea politicilor și a programelor de adaptare la schimbările climatice, care să sprijine comunitățile vulnerabile și să reducă riscurile de instabilitate și conflict. Prin intermediul angajamentului politic și al acțiunii coordonate este posibil să abordăm aceste provocări majore și să construim un viitor mai sigur și mai sustenabil pentru toți.

2.1. Inițiative și acțiuni în domeniul schimbărilor climatice

Un moment important în stabilirea unor linii acționale l-a reprezentat semnarea *Acordului de la Paris* din anul 2015, document ce

reprezintă un efort global în abordarea problematicii încălzirii globale și a schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor de gaze poluante și prin adaptare la impactul acestora. Acordul stabilea aspecte legate de limitarea încălzirii globale la sub 1.5 grade Celsius și invita statele să-și stabilească propriile obiective, cerând totodată transparență și raportări ale fiecărui stat în implementarea planurilor de acțiune.

Acordul de la Paris a fost asumat în primă fază de 195 de țări și Uniunea Europeană și a intrat în vigoare în noiembrie 2016, după ce a fost ratificat de un număr suficient de state (Consiliul European 2016). Cu toate acestea, implementarea completă a Acordului a întâmpinat unele provocări, iar unele state au fost criticate pentru eforturile lor insuficiente în ceea ce privește reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Totuși, Acordul de la Paris rămâne un angajament important al comunității internaționale în „bătălia” purtată împotriva modificărilor climei și în promovarea unei dezvoltări durabile și reziliente la nivel global.

Ulterior Acordului de la Paris, au mai fost semnate mai multe acorduri și inițiative importante în domeniu, cum ar fi:

1. *Amendamentul de la Kigali* (2016) – acordul se concentrează pe reducerea utilizării substanțelor care afectează stratul de ozon, numite hidrofluorocarburi, care sunt gaze cu efect de seră puternice (Climalife 2022).

2. *Inițiativa One Planet Summit* (2017) – inițiativa a fost lansată de președintele Franței, Emmanuel Macron, împreună cu ONU și Banca Mondială. Summitul își propune să mobilizeze acțiuni concrete pentru combaterea schimbărilor climatice și să identifice în special surse de finanțare pentru acestea (Agerpres 2021).

3. *Acordul de la Madrid* (2019) – cunoscut și sub numele de Acordul COP 25, a fost adoptat la Conferința Națiunilor Unite privind schimbările climatice din 2019. Acesta a reprezentat un pas important în implementarea Acordului de la Paris, clarificând și consolidând reglementările referitoare la piața globală de emisii de carbon și la obiectivele naționale de diminuare a emisiilor de gaze cu efect de seră (International Science Council 2019).

4. *Inițiativa „Coalition for Disaster Resilient Infrastructure”* (2019) – lansată de prim-ministrul Indiei, Narendra Modi, la Summitul acțiunii climatice din cadrul Adunării Generale a ONU, CDRI este o alianță internațională care își propune să sporească reziliența infrastructurii la schimbările climatice și la riscurile asociate acestora, cum ar fi dezastrelor naturale (CDRI f.d.).

5. *Pactul Verde European* (2019) – inițiativa are ca obiectiv transformarea Uniunii Europene într-o economie neutră din perspectiva

emisiilor de carbon, până în 2050. Acest plan cuprinzător include măsuri pentru reducerea producerii gazelor cu efect de seră, promovarea energiei verzi, obținute din surse regenerabile, îmbunătățirea eficienței energetice și protejarea biodiversității (Comisia Europeană 2024).

6. *Inițiativa „Mission Innovation”* (2015) – lansată în cadrul Conferinței ONU din anul 2015, ce a avut ca temă schimbările climatice, această inițiativă reunește 23 de țări și Uniunea Europeană pentru a accelera inovațiile în domeniul energiei curate. Statele participante își asumă angajamente pentru a investi în cercetare și dezvoltare pentru a transforma sistemele energetice globale (Mission Innovation f.d.).

7. *Acordul de la Glasgow* (2021) – întâlnirea din noiembrie 2021 a reprezentat a XXVI-a Conferință a părților ale Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice (COP 26). În cadrul acesteia, liderii mondiali au negociat și au adoptat măsuri suplimentare pentru a intensifica eforturile de diminuare a emisiilor de gaze poluante, precum și de adaptare la schimbările climatice (Consiliul European 2024).

Cele opt exemple oferite subliniază un singur aspect – lupta împotriva schimbărilor climatice trebuie realizată de absolut toți actorii, fie că e vorba despre o persoană, un stat, organizație internațională sau o multinațională. De exemplu Uniunea Europeană implementează, în prezent, o multitudine de politici privind reducerea poluării, în vreme ce, în alte zone ale planetei, acordurile amintite anterior sunt dezbătute doar la nivel conceptual ori nici atât.

De asemenea, este deosebit de importantă educația și conștientizarea tuturor celor implicați, acest aspect având un rol crucial în promovarea schimbării de comportament și a acțiunii individuale și colective pentru combaterea degradării mediului înconjurător. Educația și formarea în domeniul schimbărilor climatice și al sustenabilității pot contribui la creșterea gradului de conștientizare și înțelegere a impactului schimbărilor climatice și la promovarea acțiunilor și comportamentelor care să reducă emisiile de gaze cu efect de seră și să sprijine adaptarea la schimbările climatice.

2.2. Adaptarea și reziliența la schimbările climatice

În fața amenințărilor aduse de schimbările climatice, adaptarea și reziliența devin esențiale pentru supraviețuirea și prosperitatea comunităților în întreaga lume. Adaptarea la schimbările climatice implică adoptarea unor strategii și măsuri pentru a face față impactului acestor schimbări și pentru a minimiza riscurile asociate. Abordările la nivel local, național și global sunt necesare pentru a face față consecințelor

schimbărilor climatice și pentru a minimiza riscurile de securitate asociate acestora.

La nivel local, comunitățile mici pot adopta măsuri pentru a se adapta la contextul provocat de modificările climei și pentru a-și construi reziliență, care pot include investiții în infrastructură specifică, precum sistemele de gestionare a apelor, baraje și diguri îmbunătățite pentru a proteja împotriva inundațiilor și programe de reamenajare a zonelor vulnerabile la riscuri. De asemenea, oamenii pot dezvolta modalități de gestionare a riscurilor și de urgență pentru a face față evenimentelor extreme și pentru a-și proteja gospodăriile sau terenurile proprii, cum ar fi furtunile și secetele.

La nivel național, guvernele pot adopta politici și strategii pentru a promova adaptarea și reziliența la schimbările climatice. Acestea pot include investiții în cercetare, în scopul unei mai bune identificări a impactului cauzat de fenomenul în cauză și pentru a dezvolta tehnologii și soluții inovatoare, dar și în educație și conștientizare pentru a informa publicul și a promova acțiunea colectivă. De asemenea, guvernele pot dezvolta legislație și reglementări cu scopul de a proteja ecosistemele fragile și a reduce emisiile de gaze cu efect de seră ori pot finanța inclusiv dezvoltarea inițiativelor comunităților locale.

La nivel global, este crucială intensificarea cooperării internaționale pentru abordarea schimbărilor climatice. Statele trebuie să lucreze împreună în vederea reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și pentru a sprijini adaptarea și reziliența în țările vulnerabile. De asemenea, este important ca actorii statali să își respecte angajamentele internaționale și să coopereze în interior organizațiilor internaționale, precum ONU și Grupul interguvernamental de experți privind schimbările climatice.

Pe lângă eforturile la nivel guvernamental, implicarea sectorului privat, a organizațiilor neguvernamentale și a comunității științifice este, de asemenea, crucială în abordarea schimbărilor climatice. Companiile pot juca un rol important în reducerea emisiilor de substanțe poluante, prin adoptarea practicilor durabile și a tehnologiilor curate. Organizațiile neguvernamentale pot sprijini comunitățile vulnerabile și pot promova conștientizarea și acțiunea în domeniul schimbărilor climatice. Și cercetarea științifică poate oferi soluții inovatoare și perspective noi asupra modului în care putem aborda această problemă complexă

Construirea de reziliență, pe de altă parte, vizează întărirea capacității comunităților de a se adapta și de a-și reveni ca urmare a șocurilor și hazardurilor provocate de schimbările climatice.

Astfel, câteva aspecte deosebit de importante în acest sens sunt:

- **Adaptarea agriculturii la schimbările climatice:** Agricultura este una dintre cele mai vulnerabile sectoare la schimbările climatice, iar adaptarea sa devine crucială pentru asigurarea securității alimentare și a mijloacelor de trai ale populației. Adoptarea practicilor agricole durabile și inovatoare poate spori rezistența culturilor la stresul climatic și poate reduce dependența de resursele naturale. În acest sens, poate fi un lucru benefic dezvoltarea agriculturii de tip bio și utilizarea a cât mai puține materiale poluante/toxice pentru mediu și pentru om.

- **Construirea de infrastructură rezistentă la schimbările climatice:** Infrastructura critică, cum ar fi sistemele de apă și canalizare sau rețelele de energie, poate fi vulnerabilă la impactul schimbărilor climatice și necesită măsuri de adaptare și consolidare. Construirea de infrastructură rezistentă la schimbările climatice poate contribui la reducerea riscurilor asociate cu evenimentele extreme și poate asigura furnizarea continuă a serviciilor critice în condiții de mediu variabile.

- **Promovarea energiei regenerabile și a eficienței energetice:** Sectorul energetic este, de asemenea, afectat de schimbările climatice, iar adaptarea acestuia devine crucială pentru asigurarea securității furnizării de energie și reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră. Investițiile în surse care produc de energie regenerabilă și promovarea eficienței energetice pot contribui la diminuarea dependenței de combustibili tradiționali, respectiv la reducerea impactului pe care schimbările îl pot avea asupra mediului.

În plus, în insulele din Oceanul Pacific, care sunt extrem de vulnerabile la creșterea nivelului mării și la fenomene meteorologice extreme, guvernele și organizațiile non-guvernamentale au început să implementeze programe de adaptare și reziliență. Aceste programe includ construirea de diguri și baraje, promovarea agriculturii durabile și diversificarea economiei pentru a reduce dependența de sectoarele vulnerabile la schimbările climatice.

Concluzii

Modificările climei reprezintă unele dintre cele mai semnificative amenințări ale secolului nostru, având un impact profund asupra mediului înconjurător, societății umane și securității statelor. Dincolo de evidentele efecte asupra mediului și a condițiilor de trai, schimbările climatice generează tensiuni sociale și politice, competiție pentru resurse și riscuri de conflict, afectând securitatea alimentară, fluxurile migratorii și stabilitatea națională și regională.

Pentru a aborda aceste provocări complexe este necesară o abordare integrată și colaborativă la nivel internațional. Statele, organizațiile internaționale, actorii din sectorul privat, fiecare individ în parte, cu toții trebuie să coopereze pentru a micșora emisiile gazelor care poluează mediul, în scopul susținerii tranziției către surse de energie regenerabilă și pentru a dezvolta politici și programe adaptabile la schimbările climatice. Așa cum am evidențiat anterior, nu este suficient ca doar Uniunea Europeană și statele dezvoltate să depună eforturi, ci astfel de inițiative trebuie susținute și de țările aflate în curs de dezvoltare sau de economiile emergente, inclusiv cu riscul ca dezvoltarea lor să încetinească. Probabil, la un moment dat, resursele financiare nu vor mai conta dacă mediul înconjurător este extrem de degradat.

Acordurile internaționale, cum ar fi Acordul de la Paris, reprezintă pași importanți în direcția corectă, dar este necesară o acțiune mai amplă și mai rapidă pentru a îndeplini obiectivele stabilite. De asemenea, educația și conștientizarea publicului sunt cruciale pentru promovarea schimbărilor comportamentale și a acțiunilor individuale și colective în combaterea schimbărilor climatice. Este momentul să acționăm împreună pentru a proteja planeta și pentru a asigura un mediu în care toate ființele să poată prospera.

În concluzie, schimbările climatice sunt unele dintre cele mai importante provocări ale secolului în care trăim, iar abordarea lor necesită acțiune la nivel local, național și global. Prin adoptarea unor măsuri de adaptare și construirea rezilienței, putem proteja comunitățile și ecosistemele și putem promova un viitor mai sigur și mai sustenabil pentru toți.

Bibliografie:

1. Agerpres – Summit-ul One Planet, desfășurat la Paris, are drept obiectiv consolidarea acțiunilor pentru conservarea speciilor (2021), disponibil online la <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2021/01/11/summit-ul-one-planet-desfasurat-la-paris-are-drept-obiectiv-consolidarea-actiunilor-pentru-conservarea-speciilor--640888>.

2. Al Jazeera (2023) Armed groups kill dozens in Nigeria's Benue state, disponibil online la <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/8/armed-groups-kill-dozens-in-nigerias-benue-state>.

3. BBC News (2021). Egypt accuses Ethiopia of violating law over controversial dam, disponibil online la <https://www.bbc.com/news/world-africa-57734885>.

4. Climalife - Amendamentul de la Kigali (2016), disponibil online la <https://climalife.com/ro/amendamentul-de-la-kigali>.
5. Coalition for Disaster Resilient Infrastructure, disponibil online la <https://www.cdri.world>.
6. Consiliul European - Acordul de la Paris privind schimbările climatice (2016), disponibil online la <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/climate-change/paris-agreement>.
7. Comisia Europeană (2024) – Pactul verde european, disponibil online la https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro.
8. Consiliul European (2024) – Summitul privind schimbările climatice COP26, disponibil online la <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/climate-change/paris-agreement/cop26>.
9. International Science Council - COP25: Timp pentru acțiune (2019), disponibil online la <https://council.science/ro/current/news/cop25>.
10. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2020). Climate Change 2020: Impacts, Adaptation, and Vulnerability, disponibil online la <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2>.
11. FAO. (2020). Climate Change and Food Security. Link <http://www.fao.org/climate-change/food-security>.
12. Mission Innovation – Mission, disponibil online la <https://explore.mission-innovation.net>.
13. Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024, disponibil online la https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.
14. United Nations Environment Programme (2019): Glaciers are melting and air pollution is the cause, disponibil online la <https://www.unep.org/news-and-stories/story/glaciers-are-melting-and-air-pollution-cause>.
15. UNHCR. (2019). Global Trends: Forced Displacement in 2019, disponibil online la <https://www.unhcr.org/globaltrends2019>.

CONFLICTUL ISRAEL-HAMAS CA SISTEM AUTOPOIETIC: TENDINȚE ȘI OPORTUNITĂȚI DE SOLUȚIONARE

Teodora - Ioana MORARU*

Abstract:

The longstanding conflict between Israel and Hamas, dating back to the establishment of the state of Israel in 1948, is a complex and deeply rooted predicament. This article explores the causes of the Israel-Hamas conflict, focusing on the initial social and economic challenges following Israel's foundation, the lack of basic necessities for Palestinians, the emergence of Hamas, and its actions along with Israel's responses. Additionally, it analyzes conflict dynamics, including power struggles, unfolding conflict stages, strategic cultures of Hamas and Israel, and recent developments, such as the unexpected involvement of Ansarallah (Houthi rebels) in the conflict. This comprehensive analysis provides insights into the complex nature of the Israel-Hamas conflict and the challenges in achieving de-escalation and peace in the region.

The research methods employed include document analysis and prospective analysis using autopoietic modelling and analysis of the risks, vulnerabilities, threats, dangers and opportunities (RVAP-O instrument). The results of the research provide a robust framework for developing strategies towards resolution of the ongoing conflict. Moreover, this paper offers a comprehensive vision of the conflict's future, therefore being part of the collective effort of building resilience through security culture in the civil society, while also providing further knowledge-based opportunities to national security experts regarding global conflict developments.

Keywords: *Israel, Hamas, autopoietic modelling, opportunities, security culture.*

Introducere

Conflictul de lungă durată dintre Israel și Hamas, care își are rădăcinile în istoria complexă a regiunii, este un element central în înțelegerea dinamicilor securitare din Orientul Mijlociu, în contextul studiilor politice și al studiilor de securitate.

Acest articol identifică ca scop evaluarea gradului în care conflictele din Orientul Mijlociu, în general, și conflictul Israel-Hamas, în particular, pot

* Student masterand în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, banu.teodora@animv.eu

fi soluționate prin implementarea instrumentului de analiză autopoietică RVAP-O. În acest sens, obiectivele propuse sunt identificarea stadiului dinamicii conflictului, a tendințelor viitoare de acțiune și a oportunităților actuale, care pot fi luate în calcul pentru soluționarea problemelor securitare din regiunea Africii de Nord și a Orientului Mijlociu.

Lucrarea este realizată în baza unui cadru teoretic specific, axat pe elementele de dinamică a conflictelor, aplicat în contextul necesității de a identifica posibilitatea utilizării instrumentului RVAP-O în analiza conflictelor din regiunea MENA.

Din punct de vedere structural, având ca fundament obiectivele menționate, vom explora și clarifica conceptele-cheie utilizate în articol, evidențiind relevanța acestora în contextul analizei conflictului dintre Israel și Hamas. Prin revizuirea literaturii de specialitate, vom identifica golurile de cercetare care sunt în măsură să justifice relevanța lucrării.

În etapa următoare, vom detalia metodologia cercetării științifice, justificând alegerea și modul de aplicare al analizei dinamicii conflictului și al analizei autopoietice, precum și utilitatea instrumentului RVAP-O și rezultatele așteptate.

Ulterior, lucrarea va prezenta rezultatele cercetării printr-o analiză multi-nivel, interpretând datele obținute în urma aplicării instrumentului RVAP-O în contextul conflictului Israel-Hamas și identificând direcții potențiale de soluționare bazate pe oportunitățile relevante.

1. Cadrul teoretic și stadiul literaturii de specialitate

Conform viziunii realiste aplicate în teoria relațiilor internaționale, conflictul este reprezentat de o dimensiune hard power, însă din perspectiva statelor implicate, conflictul poate fi interpretat ca un context în care are loc negocierea intereselor naționale. Vom utiliza această viziune rezumativă a conflictului în cadrul prezentei analize, întrucât se aliniază elementelor cauzale care fundamentează acțiunile celor doi actori fundamental implicați în conflictul Israel-Hamas.

Un rezultat al conflictului, existent sau perceput, este insecuritatea, respectiv, teama asociată consecințelor potențiale. Una dintre cele mai cuprinzătoare definiții ale securității, în acest sens, este oferită de Wolfers (1952), care susține că „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate”.

Un sprijin contextual în demersul actualei lucrări este asigurat de viziunea lui Pirnea (2005, 24), care face referire la securitatea colectivă

ca asumare preluată de fiecare stat, membru al angajamentului colectiv „de a se alătura împotriva acelor care amenință integritatea teritorială sau independența politică a unuia”.

Modelarea autopoietică este o metodă de analiză a sistemelor complexe, care se bazează pe conceptul de „autopoieză”, introdus de Maturana și Humberto (1994). Termenul, în forma sa inițială, descrie capacitatea unui sistem biologic de a se auto-produce și menține. Cu toate acestea, în prezent există numeroase lucrări științifice care analizează capacitatea statelor și sistemelor naționale de a îndeplini funcții similare, în raport cu societatea pe care o reprezintă. În acest context, Deac și Grigoraș (2014, 62-70) susțin ideea că securitatea națională se impune a fi înțeleasă ca o reconstrucție și reconfigurare a relațiilor interne ale unui sistem deschis. Modelul prezentat accentuează pe capacitatea securității naționale de a-și menține și adapta structura prin conexiunile cu celelalte elemente ale sistemului, astfel încât să asigure un echilibru dinamic între condițiile interne și externe. Totodată, aceștia susțin că analiza autopoietică a riscurilor, vulnerabilităților, amenințărilor și pericolelor poate identifica oportunități de reconfigurare și adaptare a sistemului în beneficiul securității (2014, 62-70).

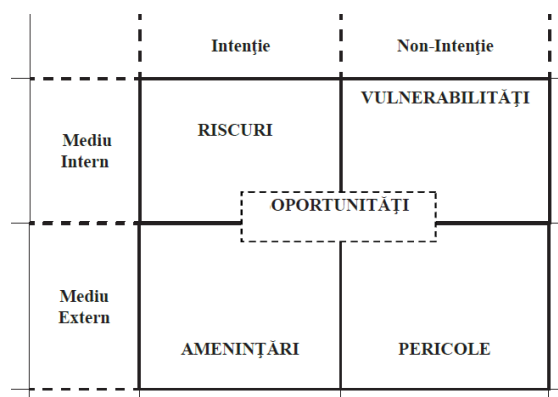

Figura nr. 1: Analiza RVAP-O (Deac și Grigoraș, 2014, 68)

Astfel, Deac și Grigoraș (2014, 68) au dezvoltat instrumentul de analiză RVAP-O (vezi Figura nr. 1) pentru identificarea oportunităților, pornind de la elementele enunțate, care poate fi în măsură să sprijine instituțiile în procesul de menținere a securității naționale. Conform viziunii acestora, securitatea este un proces continuu de reconstrucție și reconfigurare a relațiilor interne, adaptându-se astfel la schimbările și provocările externe. Modelul de analiză evidențiază importanța gestionării

vulnerabilităților inerente și a riscurilor generate de acțiuni externe. Autorii nu percep riscurile ca manifestări directe ale vulnerabilităților, ci ca rezultat al deciziilor, respectiv al acțiunilor întreprinse. De asemenea, RVAP-O integrează pericolele neintenționate, aceștia oferind o abordare holistică care permite anticiparea și acțiunea proactivă pentru menținerea și îmbunătățirea securității. Prezenta viziune va fi corelată cu rezultatele cercetării actuale, în încercarea de a aborda conflictul Israel-Hamas din perspectivă autopoietică, respectiv, în încercarea de a determina soluții, sub formă de oportunități comune pentru cele două părți implicate, cu sprijinul instrumentului enunțat.

Conceptul de autopoieză este relevant pentru analiza conflictului deoarece evidențiază capacitatea sistemelor de a menține și regenera propria structură și funcționalitate, adaptându-se la perturbările sau tensiunile din mediu. În contextul analizei conflictului, autopoieza sugerează că entitățile implicate în conflicte au capacitatea de a se adapta, de a se regenera și de a perpetua conflictele, chiar și în condițiile unei aparente stagnări.

Această abordare oferă o perspectivă asupra modului în care conflictele pot deveni parte integrantă a dinamicii sistemice a unor entități sau grupuri, influențând structura și funcționarea statală și regională pe termen lung. Prin interpretarea modelului autopoietic din această perspectivă, conflictele devin elemente esențiale ale identității sociale și a funcționării sistemelor statele. Astfel, pot fi identificate modalități de soluționare a conflictelor care să convină părților implicate, cu condiția stabilirii oportunităților asociate, care devin numitor comun.

În aceste condiții, nu au fost identificate lucrări științifice care să abordeze un sistem regional din perspectivă autopoietică. Concomitent, se observă un gol de cercetare în ceea ce privește analiza conflictelor din perspectiva instrumentului RVAP-O, iar prezenta cercetare este justificată prin necesitatea încercărilor academice de a determina viabilitatea acestui instrument în contextul menționat.

2. Metodologia cercetării științifice

Din punct de vedere metodologic, conflictul Israel-Hamas este analizat din perspectiva propusă de Bogzeanu (2023), urmărind elementele de dinamică ale conflictului ca indicatori pentru a determina stadiul actual al acestuia și perspectivele sale viitoare. Simultan, am utilizat instrumentul de analiză autopoietică RVAP-O pentru identificarea oportunităților asociate conflictului din perspectiva celor doi actori majori. Acest demers este destinat testării utilității instrumentului enunțat în analiza conflictelor.

Prin intermediul acestor instrumente, scopul lucrării se materializează în analizarea potențialului de soluționare a conflictelor din regiunea Orientului Mijlociu, prin aplicarea metodei de analiză autopoietică RVAP-O, considerând ca studiu de caz conflictul dintre Israel și Hamas.

Astfel, demersul științific este inițiat de întrebarea de cercetare *În ce măsură cunoașterea oportunităților unei crize sau a unui conflict poate determina soluționarea acestuia?* și propune următoarele obiective de cercetare:

- Determinarea evoluției dinamicii conflictului și a stadiului actual;
- Identificarea tendințelor viitoare de acțiune și explorarea oportunităților curente.

Obiectivele stabilite au ca deziderat obținerea unor confirmări științifice cu privire la potențialul academic de a contracara amenințările regionale de tip conflict armat folosind metode de analiză alternative.

Pentru îndeplinirea obiectivelor de cercetare propuse am stabilit o serie de direcții de cercetare, după cum urmează:

- Stabilirea caracterului ciclic al conflictului, analizat din perspectivă istorică (2013-2023);
- Identificarea și analizarea elementelor de dinamică ale conflictului și ulterior stabilirea stadiului actual al dinamicii;
- Identificarea tendințelor viitoare de acțiune din partea celor doi actori;
- Identificarea eventualelor oportunități comune pentru cele două părți, care pot evolua în scopul soluționării conflictului.

3. Rezultatele cercetării

În vederea completării primului obiectiv de cercetare, am întocmit un istoric rezumativ al conflictului Israel-Palestina, respectiv Israel-Hamas, în vederea testării ciclicității evoluției dinamice din ultimul deceniu.

Conflictul dintre statele arabe și Israel a început cu aproximativ 50 de ani în urmă, în perioada 1947-1948, ca rezultat al unui conflict intercomunitar care există de mai bine de un secol, începând cu întoarcerea evreilor în Țara Israelului în anul 1881¹. Pe măsură ce instabilitatea

¹ Ca un conflict civilizațional, ostilitatea dintre islam și iudaism poate fi urmărită de la fondarea islamului în secolul al VII-lea d.Hr. Înainte de Primul Război Mondial, regiunea era parte a Imperiului Otoman. După înfrângerea otomanilor, Liga Națiunilor a acordat mandatul asupra Palestinei Marii Britanii în anul 1920.

politică și conflictele interetnice s-au intensificat, criza israelo-palestiniană din acea perioadă a fost inclusă pe agenda ONU (Avineri, 1968, 195-214).

În 1947, adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a rezoluției care propunea împărțirea Palestinei în două state independente, unul arab și celălalt preponderent evreiesc, a generat o criză în statele Egipt, Irak, Iordania, Liban și Siria. Liga Arabă și-a reiterat hotărârea de a menține Palestina ca stat arab și a comunicat intenția de a recruta o armată de voluntari din statele membre ale Ligii (International Crisis Behavior Project, 2004). Acest context a favorizat emergența unor organizații teroriste sub forma mișcărilor de eliberare națională, care s-au adaptat și au dezvoltat capacități acționale în cadrul conflictului israelo-palestinian. Printre aceste organizații se numără și Hamas, care a debutat în anul 1987 în Cisiordania și Fâșia Gaza, ca reacție la starea de tensiune și opresiune resimțită de palestinieni în teritoriile ocupate. Prin urmare, implicarea Hamas a marcat tranziția de la un conflict general israelo-palestinian la un conflict specific între Israel și Hamas (International Crisis Behavior Project, 2009).

Începând cu anul 2014 s-a observat o ciclicitate a conflictului dintre Israel și Hamas caracterizată de episoade repetitive de escaladare și detensionare. Conform datelor oficiale, în Fâșia Gaza ambele tabere au respectat armistițiul, în timp ce în Cisiordania și Ierusalim s-au înregistrat atacuri de intensitate progresivă între anii 2015 și 2016. Aceste incidente s-au manifestat, în special, sub forma unor atacuri spontane executate de palestinieni împotriva populației israeliene și asupra forțelor evreiești de securitate. Până în anul 2017 violențele spontane au continuat, însă intensitatea era diminuată (Uppsala University Conflict Data Program, 2022).

Anul 2018 a marcat o reactivare a conflictului, generând proteste violente în urma deciziei de relocare a ambasadei americane la Ierusalim. În anul următor, confruntările au persistat, cu implicarea grupărilor teroriste în conflict, precum Hamas și Jihadul Islamic Palestinian, ca actori principali. Pe perioada anului 2020, s-a observat o relativă stagnare a conflictului, ca în perioada 2016-2017, cu incidente izolate și noi propuneri de soluționare a crizei, dar care nu au fost agreate de către guvernul american.

În anii 2021 și 2022, conflictul a revenit în atenția mass-media, odată cu contestările politicilor implementate de Israel, declanșate de gruparea teroristă Hamas, care a devenit apărătorul de facto al conceptului de stat palestinian. Aceste evenimente sugerează natura ciclică a conflictului

dintre Israel și Hamas, caracterizată de episoade de escaladare și detensionare, fără un rezolvat notabil cu privire la potențiale soluții. (Uppsala University Conflict Data Program, 2022)

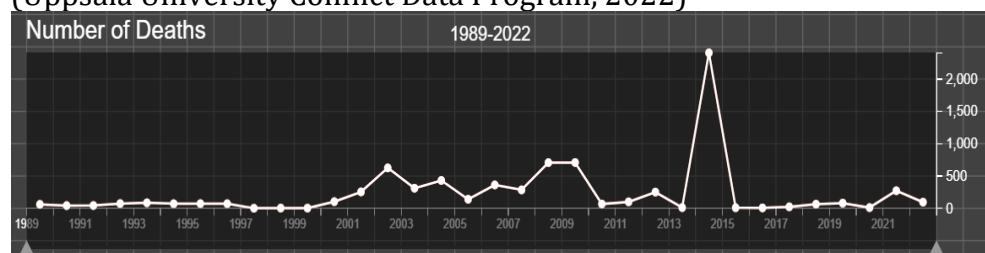

Figura nr. 2: Aspectul ciclic al conflictului Israel-Hamas din perspectiva efectelor asupra populației (Shawn, Davies; Pettersson, Therese și Öberg, Magnus, 2023)

Conform criteriilor oferite de Fragile States Index (The Fund for Peace, 2023), Palestina este un „stat fragil”². Acest element se aliniază observației conform căreia conflictul actual reprezintă în mod inerent o vulnerabilitate internă cu efect asupra societății palestiniene, în termeni de pierderi omenești (vezi Figura nr. 2) și lipsa posibilității asigurării nevoilor de bază și de siguranță.

Pentru concretizarea celei de-a doua direcții de cercetare, am identificat și analizat elementele de dinamică ale conflictului Israel-Hamas, în vederea determinării stadiului actual.

Cronologia acțiunilor-cheie ale Hamas

Cronologia acțiunilor-cheie ale Hamas (Hamas media team, 2024, 4-10) relevă rolul semnificativ al grupării în conflict și animozitatea grupării teroriste în raport cu statul Israel. Fondat în anul 1987 în timpul primei intifade, Hamas a debutat printr-o serie de atacuri asupra țăintelor militare israeliene. În anul 1993, Hamas s-a declarat împotriva implementării Acordurilor de la Oslo, încercând să saboteze procesul de pace prin violență. Eșecul summit-ului din anul 2000 a generat a doua intifadă. În acea perioadă, Hamas a executat în principal atacuri sinucigașe, iar Israel a răspuns cu raiduri aeriene. Alegerile politice din anul 2006 au adus victoria Hamas, generând tensiuni care au culminat cu răpirea unor soldați israelieni. În anul 2007, Hamas a preluat controlul

² Criteriile conform cărora un stat poate fi considerat fragil sunt: pierderea controlului asupra teritoriului sau a monopolului asupra utilizării legitime a forței; erodarea autorității legitime pentru a lua decizii colective; incapacitatea de a furniza servicii publice; incapacitatea de a interacționa cu alte state ca membru deplin al comunității internaționale.

în Gaza, accentuând diviziunea interetnică. Anii următori au fost marcați de acțiuni militare cu impact asupra populației locale, printre cele mai mediatizate fiind ofensiva din Gaza din anul 2008 și conflictul armat din anul 2014. Tensiunile au izbucnit din nou în anul 2021, după confruntările de lângă Moscheea Al-Aqsa, declanșând un nou ciclu de ostilități între Hamas și Israel.

Cauzele conflictului Israel-Hamas

Principala cauză care poate fi atribuită actualului conflict dintre Israel și Hamas poate fi interpretată simplist ca fiind momentul fondării statului Israel în anul 1948, însă factorii determinanți ai stării de fapt sunt variabil interconectați și implică o gamă largă de aspecte. În acea perioadă, migrația evreilor în Palestina a determinat oportunitatea formării statului Israel, provocând nemulțumiri în rândul populației locale. Problemele sociale și economice asociate au culminat în mutarea forțată a multor familii de palestinieni, care și-au pierdut casele și condițiile de existență (Levitt și Ross, 2006, 120-124).

Populația palestiniană s-a confruntat ulterior cu lipsa necesităților de bază și cu accesul limitat la resurse. Condițiile dificile, precum confiscarea terenurilor, controlul resurselor hidrografice, imposibilitatea oferirii de asistență medicală și educație, lipsa libertății de mișcare, au generat frustrare și nemulțumire în rândul palestinienilor. În acest context, au fost fondate o serie de mișcări palestiniene de eliberare națională (Levitt și Ross, 2006, 45-47).

Nemulțumirea față de starea socio-economică precară și absența unor soluții politice palpabile au fost factorii principali care au contribuit la sprijinul organizației teroriste Hamas în rândul populației palestiniene. Răspunsurile Israelului la acțiunile Hamas au inclus operațiuni militare în Fâșia Gaza, blocade³ și consolidarea securității coloniilor evreiești din Cisiordania (Hamas media team, 2024).

Analiza multi-nivel

Analiza multi-nivel a conflictului Israel-Hamas expune interconexiunile complexe dintre diferitele niveluri de influență și factorii care modelează dinamica acestui conflict.

La nivel local, conceptul central al raționalității are o însemnătate crucială în luarea deciziilor strategice din sfera politico-militară. Factori precum educația, mentalitatea populației, naționalismul și ura interetnică

³ Interzicerea intrărilor și ieșirilor populației palestiniene la frontierele comune.

influențează însă raționalitatea decidenților, fiind în măsură să determine adoptarea de decizii cu impact negativ asupra populației locale.

Analiza la nivel statal relevă că statele democratice, conform teoriei păcii democratice (Furtună, 2015, 80-87), sunt mai puțin predispuse să recurgă la forța militară în relațiile internaționale. În contextul Israel-Hamas, caracteristicile declarativ democratice ale Israelului pot influența modul în care abordează conflictul, în timp ce autoritarismul din Gaza a contribuit la o abordare mai agresivă și beligerantă.

La nivel interstatal, relațiile de putere sunt profund influențate de intervențiile și sprijinul extern acordat de state precum SUA, Germania, Italia pentru Israel, respectiv Iran, Iordania și Coreea de Nord pentru Palestina⁴. Totodată, susținerea cu trupe a Palestinei din partea grupării Ansarallah (Marinescu, 2024) poate determina o nouă extindere a conflictului peste granițele Fâșiei Gaza.

La nivel global, analiza elementelor de dinamică evidențiază tendința ciclică de escaladare și detensionare a conflictului motivat de aspecte ideologice, interetnice și sociale, recurente și justificate constant prin intermediul acțiunilor anterioare exercitate de către celălalt actor implicat.

De asemenea, tehnologia militară distructivă existentă la nivel global redă un plus de complexitate și risc în conflictul Israel-Hamas. În fapt, neimplicarea în mod direct a armelor nucleare nu elimină restricțiile și riscurile asociate cu tehnologiile militare avansate, care pot influența atitudinile și acțiunile actorilor globali implicați, având potențialul de a modifica echilibrul de putere regional și de a amplifica riscul unei escaladări necontrolate, cu potențial impact mondial.

Tipologia conflictului

Conflictul Israel-Hamas se identifică cu multiple tipologii (Bogzeanu, 2023). Printre acestea menționăm caracterul de război limitat al conflictului. Totodată, conflictul Israel-Hamas poate fi examinat ca război civil, dată fiind asumarea organizației Hamas ca administrație palestiniană.

Existența a multiple victime colaterale, precum și implicarea a multiple organizații teroriste în conflict, sunt în măsură să producă un impact semnificativ asupra structurilor de putere în regiune, cauzând confuzie în rândul populației locale.

O înțelegere aprofundată a conflictului Israel-Hamas derivă din dinamica acestuia. În timp ce amploarea dimensiunilor etnice și

⁴ Conform datelor oficiale înscrise pe <https://armstransfers.sipri.org/ArmsTransfer/>

religioase⁵ încadrează confruntarea în categoria conflictelor de idei, din punct de vedere teritorial și economic⁶, aceasta poate fi analizată din perspectiva conflictului de interese.

Suprapunerea dintre conflictul de idei și conflictul de interese este evidentă în măsura în care divergențele etnice și religioase influențează și motivează disputele teritoriale și economice dintre Israel și Hamas. Aceste elemente de dinamică subliniază profunzimea resimțită la nivel regional de actorii implicați în conflictul Israel-Hamas, precum și diversitatea factorilor care contribuie la această confruntare.

În același timp, conflictul Israel-Hamas exemplifică modul în care evoluția conflictelor armate moderne se pot asocia în sisteme complexe, interacționând pe niveluri diferite din punct de vedere operativ. Hamas utilizează tactici de insurgență și terorism, reflectând generația a IV-a a conflictelor armate (Bogzeanu, 2023). În contrapondere, Israel răspunde cu putere militară mai mare și tactici asimetrice, încadrându-se în generația a V-a a conflictelor (Bogzeanu, 2023), caracterizată prin acțiuni asimetrice și atacuri hibride.

Cultura strategică a celor doi actori

Hamas, în percepția sa asupra riscurilor și amenințărilor, consideră Israelul ca o amenințare directă la adresa intereselor palestinienilor. Această percepție este fundamentată pe istoricul conflictului și pe acțiunile considerate de Hamas ca fiind de natură opresivă sau dăunătoare pentru populația palestiniană. Organizația teroristă Hamas promovează rezistența și jihadul, observate ca mijloace necesare pentru a contracara ocupația israeliană și pentru a-și promova obiectivele politice și teritoriale. De asemenea, manifestă un nivel ridicat de scepticism față de eficacitatea acordurilor de pace anterioare, percepute ca fiind dezavantajoase pentru palestinienii sau ca fiind ignorate sau încălcate de către Israel.

Pe de altă parte, Israel abordează riscurile și amenințările din perspectiva securității naționale, prioritizând protejarea teritoriului și a cetățenilor săi. Israelul percepe organizațiile precum Hamas ca fiind amenințări teroriste, având în vedere atacurile și operațiunile violente desfășurate de aceste organizații împotriva cetățenilor săi. În acest context, Israel adoptă strategii de apărare preventivă, inclusiv măsuri de

⁵ Argumentele legate de originea teritorială și apartenența la Occident sau Orient îl încadrează în sfera etnică, în timp ce lupta pentru controlul locurilor sfinte și ofensivele lansate ca urmare a jignirilor aduse religiei celeilalte părți îl caracterizează drept un conflict religios.

⁶ Ca elemente esențiale, se evidențiază disputa teritorială și lupta pentru accesul la resurse.

securitate stringentă și acțiuni de mare amploare pentru contracararea amenințărilor anticipate. Cultura strategică a Israelului, declarativ defensivă, se află într-o fază de tranziție, caracterizată de abordări variate sub auspiciul necesității menținerii securității naționale.

Stadiul conflictului

Ca urmare a analizei stadiului conflictului Israel-Hamas, se observă că acesta se regăsește într-o etapă de escaladare, reflectată de utilizarea sistematică a forței, desfășurarea de operațiuni militare planificate și amenințări constante cu folosirea forței din partea ambelor părți. Acest context indică o perioadă de intensificare a tensiunilor și a acțiunilor violente în cadrul conflictului (Bogzeanu, 2023), chiar dacă sunt resimțite repercusiuni cauzate de durata și efectele asupra populației locale. Alți factori relevanți care împiedică dezescaladarea sunt lipsa încrederii reciproce între Israel și Hamas că cealaltă parte va respecta armistițiul, precum și presiunile externe care contribuie la menținerea tensiunilor.

Ca parte a celei de-a treia direcții de cercetare (identificarea tendințelor viitoare), am analizat evenimente recente de amploare la nivel regional, cu impact asupra conflictului Israel-Hamas.

În contextul desfășurării operațiunii militare SUA „Prosperity Guardian” din 18 decembrie 2023 în proximitatea Mării Roșii, o evoluție neașteptată a fost marcată de implicarea grupării Ansarallah în conflictul Israel-Hamas, prin oferirea de sprijin logistic și de trupe (Marinescu, 2024). Motivația principală a implicării Ansarallah⁷ în cauza palestiniană poate fi asimilată cu afișarea solidarității ideologice împotriva iudaismului, în ciuda faptului că populația teritoriului palestinian este preponderent sunnită. Astfel, se distinge un risc de securitate regional, în contextul în care jihadul mic primează în fața afilierii sectare (Bushell, 2023, 110-113).

Referitor la activitatea anterioară a Ansarallah și poziționarea actorilor externi față de această organizație, în ianuarie 2021, Administrația Trump a decis să includă gruparea Ansarallah pe lista organizațiilor teroriste (US Departament of State, 2021) în cadrul eforturilor de a contracara influența Iranului în regiune și de a sprijini aliații din conflictul regional yemenit. Această decizie a fost controversată, întrucât a ridicat noi temeri cu privire la impactul asupra situației umanitare în Yemen, și la imposibilitatea susținerii negocierilor de pace. O altă problemă asociată înregistrării Ansarallah ca organizație teroristă a fost libertatea Partidului Muncitorilor din Kurdistan (PKK) de a provoca instabilitate în regiune, ca urmare a lipsei unor reacții militare din partea Ansarallah

⁷ Cunoscută și ca gruparea rebelilor Houti, reprezintă o mișcare de eliberare națională šiită cu origini în Yemen, fiind asociată în context regional cu sprijinul Iranului.

după decizia SUA⁸, determinând ca hotărârea să fie revocată în luna următoare (Blinken, 2021). Neschimbarea statutului Ansarallah în organizație teroristă până în prezent poate fi asimilată perspectivei diferite a Administrației Biden asupra situației regionale de securitate.

O altă evoluție recentă a conflictului Israel-Hamas a fost determinată de acțiunea Iranului din 14.04 a.c. (von Hein, 2024) de a lansa peste 300 de rachete și drone împotriva Israelului. Ca răspuns, Israel a folosit rachete aer-sol Rampage cu tehnologie anti-interceptare, neutralizând sistemele radar ale unei baterii de apărare aeriană iraniană (Tmava, 2024). Totodată, în ultima lună a fost observată o intensificare a acțiunilor violente cu caracter militar la frontierele neoficiale din nord ale Israelului cu Libanul, cu implicarea grupării teroriste Hezbollah (Reuters, 2024). Evenimentele marchează o escaladare semnificativă a tensiunilor în Orientul Mijlociu și demonstrează gradul de implicare a actorilor externi regionali în conflictul dintre Israel și Hamas, interpretat drept un conflict regional ideologic.

În lumina evoluțiilor recente și a implicării multiple a diferiților actori, conflictul Israel-Hamas se află într-un moment critic. Tendințele viitoare indică o creștere a complexității și a riscurilor regionale, fiind esențială o abordare echilibrată și non-conflictuală pentru a gestiona aceste provocări. Acțiunile și reacțiile ulterioare ale actorilor occidentali implicați vor fi decisive în determinarea evoluției conflictului și a perspectivei de pace și stabilitate în Orientul Mijlociu. Urmările și reacțiile cu caracter agresiv din partea Iranului susțin în continuare ciclicitatea conflictelor din regiunea MENA, fără a fi observate acțiuni sau non-acțiuni care să prevină eventuale urmări cu impact negativ.

Conform cadrului conceptual al modelului autopoietic propus de Deac și Grigoraș (2014, 62-70), am urmărit cinci elemente-cheie ale securității naționale⁹, adaptate în context regional la nivelul Orientului Mijlociu, în vederea elaborării unei imagini de ansamblu asupra viabilității aplicării unei astfel de viziuni asupra conflictelor.

În contextul crizelor recurente din Orientul Mijlociu, echilibrul este deseori perturbat de factori externi imprevizibili, precum intervențiile

⁸ Decizii similare au fost observate din partea SUA în contextul războiului împotriva terorii, când au retras clasificarea YPG (ramura militară a PKK) ca organizație teroristă anterior anului 2003, fiind necesară contracararea amenințării teroriste Daesh în Jarabulus, Siria (vezi Moraru, 2022, 108).

⁹ Echilibrul dinamic între condiții interne și externe, vulnerabilitățile ca elemente inerente ale sistemului, riscurile ca rezultat al deciziilor de acțiune, amenințările ca acțiuni externe îndreptate împotriva securității, pericolele ca elemente externe non-intenționate.

militare ale actorilor internaționali sau influența grupărilor teroriste. Din considerente temporale, întrucât ultimul deceniu a fost perceput ca o perioadă instabilă din punct de vedere social, politic și securitar, și asumat ca fiind status-quo la nivelul societății, poate fi justificat faptul că în prezent, echilibrul a devenit în fapt un element dezirabil, dar intangibil. Sub acest auspiciu, echilibrul de facto ia forma unei situații tensionate din punct de vedere politic și imprevizibile din punct de vedere al securității, acest aspect fiind influențat atât de factori și acțiuni interne, cât și de actori externi, dar mai ales de reacții militare cu efecte amplificatoare.

În același timp, vulnerabilitățile devin pronunțate și intensificatoare în contextul evoluției acestora ca urmare a escaladării spontane. Lipsa unor soluții eficiente pentru gestionarea acestor vulnerabilități extrapolate contribuie la accentuarea haosului.

Deciziile pe care se fundamentează acțiunile militare în conflictele din regiune au adesea consecințe imprevizibile care puteau fi prevenite prin aplicarea unei viziuni asertive și diplomatice. Conform actualului modus operandi, anticiparea și gestionarea riscurilor este dificilă și scapă controlului direct, singura posibilitate viabilă ulterioară fiind adaptarea la consecințele asumate.

Implicarea actorilor externi în conflicte regionale aparent izolate contribuie la evoluția unor amenințări complexe, care depășesc capacitățile unui singur stat de a răspunde eficient. Amplificările constante prin intervenții externe destabilizează suplimentar securitatea regională și compromit eforturile minim existente de stabilizare.

Totodată, evoluțiile recente în conflictul Israel-Hamas au demonstrat capacitatea pericolelor de a deveni imediate, afectând în mod direct securitatea națională a actorilor statali implicați și siguranța populației locale.

Potrivit analizei întreprinse, în contextul regional din Orientul Mijlociu, modelul autopoietic poate fi contestat, dată fiind incapacitatea sa de a menține echilibrul și de a gestiona eficient dinamica complexă a evenimentelor, caracterizate de haos și instabilitate constantă. În același timp, conflictul Israel-Hamas poate fi interpretat ca sistem autopoietic din perspectiva dinamicii ciclice a acestuia, a integrării și acceptării sentimentului de pericol resimțit de populația locală ca fiind normalitate, precum și de alimentarea constantă internă și externă a acțiunilor violente, care mențin ritmul intensității luptelor în ultimul deceniu.

Tabelul nr. 1: Aplicarea instrumentului de analiză RVAP-O asupra conflictului Israel-Hamas (Deac și Grigoraș, 2014, 68)

	Intenție		Non-intenție
Mediu Intern	Riscuri	Oportunități 1. Dialogul și medierea 2. Ajutorul umanitar și reconstrucția 3. Implementarea și monitorizarea acordurilor	Vulnerabilități 1. Dependența de sprijin extern 2. Instabilitatea politică internă
	1. Escaladarea violențelor interne 2. Implicațiile sociale nefavorabile		Pericole 1. Escaladarea necontrolată 2. Implicațiile regionale extinse
Mediu Extern	Amenințări		
	1. Contraofensivele de tip terorist 2. Pierderea de vieți		

Îndeplinirea primului obiectiv de cercetare consolidează o serie de riscuri, amenințări, vulnerabilități, pericole și oportunități comune pentru actorii principali implicați în conflictul Israel-Hamas, în baza perspectivelor oferite de instrumentul RVAP-O (vezi Tabelul nr. 1).

Astfel, în termeni de riscuri comune, unul dintre elementele majore percepute este escaladarea violențelor interne pentru ambele părți. Consecințele intensificării violențelor la nivel societal, ca urmare a fragmentării populației, contribuie la pierderi masive de vieți și la distrugerii materiale, cu probabilitatea de a influența negativ potențialul de stabilizare internă. Totodată, acțiunile agresive sau violente pot atrage critici severe din partea comunității internaționale, generând presiuni și sancțiuni asupra celor doi actori. În final, probabilitatea ca aceste sancțiuni să producă mai multă destabilizare internă pentru societatea evreiască și palestiniană este ridicată.

Referitor la amenințările comune, o preocupare majoră pentru ambele părți este reprezentată de contraofensivele de tip terorist (cu impact psihologic și urmări politice) și de escaladarea conflictului prin prezentul ciclu de violență de tip atac-contraatac. O altă amenințare percepută este pierderea de vieți – populația locală este afectată în mod direct de conflict, iar familiile pot contribui ulterior la producerea de violențe, sub formă de acte vindicative îndreptate împotriva adversarului perceput.

În privința vulnerabilităților comune, atât Israel cât și Hamas sunt vulnerabile în fața influențelor externe și a presiunilor politice și sociale.

Dependența de sprijinul extern, manifestat prin susținere financiară, politică sau logistică (în interesul stabilității regionale), poate expune ambele părți la presiuni și constrângeri ale modalității de gestionare a conflictului, astfel că cei doi actori devin, în final, executanți ai voințelor colective externe care manifestă interes regional din diferite scopuri, precum controlul resurselor. Instabilitatea politică internă reprezintă o altă vulnerabilitate comună, deoarece tensiunile influențează capacitatea de guvernare și de gestionare a problemelor interne, fiind prioritizate constant, în interes legitim, deciziile strategice cu aspect extern.

Pericolele comune pentru cei doi actori implicați sunt, pe de o parte, riscul unei escaladări necontrolate a conflictului, iar pe de altă parte, implicațiile regionale extinse. Asocierea celor două determină un impact negativ asupra stabilității regionale și implicarea altor actori statali sau non-statali în conflict, din perspectiva gestionării repercusiunilor interne.

Riscurile, amenințările, vulnerabilitățile și pericolele comune subliniază complexitatea și dificultatea gestionării bi-partite a conflictului Israel-Hamas, evidențiind necesitatea identificării oportunităților comune, prin intermediul cărora actorii implicați pot iniția acțiuni de facto în interesul stabilității regionale. În acest context, următoarele trei oportunități comune pot fi confirmate în baza analizei întreprinse:

- Dialogul și medierea:

Pentru Israel, această oportunitate poate să consolideze imaginea internațională de stat responsabil și deschis la dialog cu partenerii din Vest. De asemenea, pentru Hamas, dialogul și medierea ar putea sprijini interesul său de recunoaștere politică și integrare regională, consolidând legitimitatea organizației.

- Ajutorul umanitar și reconstrucția:

Implicarea comună în acțiuni de sprijin umanitar și reconstrucție oferă ambelor părți oportunitatea de a demonstra responsabilitate și preocupare pentru populația locală destabilizată de conflict. În cazul Israelului, aceste acțiuni pot consolida angajamentul față de drepturile omului și pot îmbunătăți imaginea statului la nivelul societății europene și internaționale. Totodată, pentru Hamas, acest ajutor poate crea șanse de a fi tolerată și acceptată ca organizație legitimă reprezentativă pentru poporul palestinian.

- Implementarea și monitorizarea acordurilor:

Pentru Israel, implementarea și monitorizarea acordurilor sunt o oportunitate de a asigura securitatea și stabilitatea în regiune, consolidându-și poziția de putere regională, care acționează proactiv pentru soluționarea pașnică a conflictului. Prin respectarea și aplicarea

acordurilor, Israel poate demonstra că este dispus să susțină inițiativele de pace, cu potențial ulterior de câștig economic și de mărire a sferei de influență. De asemenea, pentru Hamas, implementarea și monitorizarea acordurilor ar putea fi percepute ca o oportunitate de a-și consolida legitimitatea și de a-și demonstra angajamentul față de poporul pe care îl reprezintă în conflict. Astfel, Hamas ar putea câștiga sprijin politic suplimentar în Gaza și eventual în regiune, fiind satisfăcute inclusiv interesele politice ale grupării.

În esență, exploatarea acestor oportunități comune pentru implementarea de măsuri proactive susțin interesele ambelor părți, în același timp contribuind la reducerea tensiunilor, stabilizarea situației de securitate regională și promovarea unui mediu propice pentru cooperare și dezvoltare pe termen lung în Orientul Mijlociu.

Teoretizând potențialul metodelor alternative de analiză, precum instrumentul de analiză autopoietică RVAP-O, de identificare a unor soluții pentru conflictele actuale din regiunea MENA, se poate afirma că acestea sunt în măsură să determine noi perspective cu potențial acționabil care favorizează, din perspectivă empirică, actorii implicați. Evaluarea actuală a viabilității instrumentul RVAP-O în contextul conflictelor de la nivelul Orientului Mijlociu este una pozitivă, întrucât poate determina și motiva, în baza oportunităților identificate, actorii statali și non-statali să acționeze în interesul comun, generând soluții aplicabile pentru eliminarea amenințărilor regionale și încetarea ostilităților.

Concluzii

În concluzie, analiza conflictului Israel-Hamas prezintă, prin studierea elementelor de dinamică și prin aplicarea instrumentul RVAP-O, o serie de observații esențiale.

Principalele constatări subliniază complexitatea și interdependența dinamicii conflictuale în regiunea MENA în raport cu factorii externi implicați. Riscurile și amenințările comune identificate evidențiază necesitatea comunicării directe a acestora între părțile implicate.

Oportunitățile comune pentru rezolvarea conflictului nu se aliniază scopului esențial asimilat opririi ostilităților. Actorii implicați prezintă interes pentru obținerea sprijinului extern și menținerea tensiunilor, ignorând pericolele și amenințările existente, printre care cele mai stringente fiind pierderea de vieți și potențialul iminent al conflictului de a escalada la nivel regional.

Aceste concluzii reliefează importanța dialogului și cooperării dintre Israel și Hamas pentru soluționarea durabilă și pentru construirea

unui viitor stabil și prosper în regiunea MENA, care poate fi ulterior exploatat de ambii actori în funcție de interesele proprii. În cele din urmă, un aspect ce poate determina pe termen lung o discrepanță mai accentuată între statele dezvoltate din Vest și statele din lumea a treia este lipsa dezvoltării economice și politice din perspectivă colectivă, toate statele din spațiul geografic delimitat fiind incapabile să se dezvolte prin cooperare.

O potențială direcție viitoare de cercetare în contextul conflictului Israel-Hamas poate viza impactul influențelor externe și interesele actorilor terți. Analiza acestor implicații clarifică dinamica conflictului, evidențiind modul în care interesele externe influențează evoluția și escaladarea conflictului. Totodată, o direcție alternativă de cercetare poate consta în testarea viabilității instrumentului RVAP-O și a analizei autopoietice în context academic în raport cu conflictele interetnice din regiunea MENA. Prin utilizarea analizei autopoietice, lucrarea poate investiga disfuncțiile existente la nivelul strategiilor naționale de securitate, care pot fi direct corelate cu factori de escaladare a conflictelor interetnice locale.

Bibliografie:

1. Avineri, Shlomo. (1968). The Origins of the Arab-Israeli Wars. *Journal of Contemporary History* 3(1), 195-214.
2. Blinken, Antony. (2021). Revocation of the Terrorist Designations of Ansarallah. Disponibil la <https://www.state.gov/revocation-of-the-terrorist-designations-of-ansarallah/>.
3. Bogzeanu, Cristina. (2023). Crizele politico militare, București: Editura TopForm.
4. Bushell, Terry. (2023). Jihad: A Short History. New York: Pen and Sword History.
5. Deac, Ioan; Grigoraș, Răzvan. (2014). Modelarea autopoietică a Strategiei de Securitate Națională. *Impact strategic*, 1, 62-70.
6. Furtună, Petru. (2015) Teoria păcii democratice: Esența și perspectivele. *Relații Internaționale*, 2, 80-87.
7. Hamas media team (2024). Our narrative...operation Al-Aqsa flood. Disponibil la <https://www.palestinechronicle.com/wp-content/uploads/2024/01/PDF.pdf>.
8. International Crisis Behavior Project (2004). Crisis Summary: Palestine Partition/Israel Independence – 1947. Disponibil la <http://www.icb.umd.edu/dataviewer/>.

9. International Crisis Behavior Project (2009). Protracted Conflict History: Palestine Partition/Israel Independence – 1947. Disponibil la <http://www.icb.umd.edu/dataviewer/>.
10. Levitt, Matthew; Ross, Dennis. (2006). Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad. New York: Yale University Press.
11. Marinescu, Florin. (2024). Cine sunt rebelii houthi și de ce atacă navele din Marea Roșie?. Disponibil la <https://www.g4media.ro/cine-sunt-rebelii-houthi-si-de-ce-ataca-navele-din-marea-rosie.html>.
12. Maturana, Humberto; Varela, Francisco. (1994). De Máquinas y Seres Vivos: Una teoría sobre la organización biológica. Buenos Aires: Editorial Universitaria.
13. Moraru, Andrei. (2022). Turkish Intervention in Syria and Geostrategic Implications on the European Union. Proceedings of the International Scientific Conference Strategies XXI, 18, 108-116. DOI: 10.53477/2971-8813-22-12.
14. Pirnea, Vasile. (2005). Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
15. Reuters (2024). Hezbollah launches deepest attack into Israel since start of Gaza war. Disponibil la <https://www.reuters.com/world/middle-east/lebanons-hezbollah-launches-deepest-attack-into-israel-since-gaza-war-2024-04-23/>.
16. Shawn, Davies; Pettersson, Therese; Öberg, Magnus (2023). Organized violence 1989-2022 and the return of conflicts between states?. Journal of Peace Research (Forthcoming).
17. SIPRI (2024). SIPRI Arms Transfers Database. Disponibil la <https://armstransfers.sipri.org/ArmsTransfer/>.
18. The Fund for Peace (2023). The Fragile States Index. Definition. Disponibil la <https://fragilestatesindex.org/>.
19. Tmava, Burim. (2024). Si Izraeli përdori dronët për të ngatërruar mbrojtjen ajrore iraniane përpara se të "gjuante raketat supersonike Rampage – një sulm preciz që heshti Teheranin. Disponibil la <https://telegrafi.com/si-izraeli-perdori-dronet-per-te-ngaterruar-mbrojtjen-ajrore-iraniane-perpara-se-te-gjuante-raketat-supersonike-rampage-nje-sulm-preciz-qe-heshti-teheranin/amp/>.
20. Uppsala University Conflict Data Program (2022). Conflict Israel: Palestine. Disponibil la <https://ucdp.uu.se/conflict/234>.
21. US Departament of State (2021). Executive Order 13224. Disponibil la <https://www.state.gov/executive-order-13224/>.
22. von Hein, Shabnam. (2024). Atacul asupra Israelului: își arată Teheranul mușchii?. Disponibil la <https://www.dw.com/ro/atacul-asupra-israelului-%C3%AE%C5%9Fi-arat%C4%83-teheranul-mu%C5%9Fchii/a-68838594>.
23. Wolfers, Arnold. (1952). National Security as an Ambiguous Symbol. Political Science Quarterly, 67(4).

Aceasta este al treilea volum de proceedings al Conferinței Științifice Intelligence și Cultura de Securitate (ICS), care cuprinde lucrările prezentate în cadrul ediției din 2024 - ICS 2024, publicat de Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV). ICS continuă să ofere studenților o platformă pentru dialog academic și pentru a împărtăși realizările lor științifice.

Ediția actuală își extinde participarea la un spectru mai larg de contributori, incluzând atât doctoranzi, cât și studenți din programele de master, cu un interes crescut pentru domenii precum intelligence, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Organizarea conferinței a fost posibilă datorită eforturilor continue ale doctoranzilor și ale conducătorilor de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Intelligence și Securitate Națională a ANIMV.

Anticipăm cu entuziasm noi discuții și schimburi de idei în viitoarea ediție a conferinței.